

Missionärerna Cecilia och Einar Karlsson och deras fält i Yunnanprovinsen i Kina

Marianne och Roland Gäreskog

Missionäerna Cecilia och Einar Karlsson och deras fält i Yunnan-
provinsen i Kina

Skrifter utgivna av
Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
Nr 28

Marianne och Roland Gäreskog

Missionärerna Cecilia och Einar Karlsson
och deras fält i Yunnanprovinsen i Kina

INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING (ISPF) instiftades år 2004 av pingtpastor Bertil Carlsson och hans fru Anna-Britta Carlsson. Stiftelsen har till ändamål att främja akademisk forskning om den svenska Pingströrelsen och förvaltas av Pingstförsamlingarnas skol- och kursverksamhet (PSK). Stöd till fonden kan ges genom dess bankgiro nr: 5851-6899.

Copyright: Marianne och Roland Gäreskog 2025

Utgivare: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning, www.pingst.se

Omslag: Eric Ekman

Bild: Fotografi från början av år 1934 på deltagarna under en bibelstudievecka vid missionsstationen i Shunning för evangelister och infödda medarbetare med Einar Karlsson som ledare. Bredvid honom sitter hans hustru Cecilia med sonen Brynolf samt missionär Ester Landberg. Brynolf avled en kort tid efter att fotografiet togs.

ISBN 978-91-983875-8-2

ISSN 2000-0006

Tryck: Skilltryck AB, Skillingaryd 2025

E-publikation: www.pingst.se

Innehållsförteckning

Del I Inledning och bakgrund

- 1 Inledning 9
- 2 Pingströrelsens framväxt 12
- 3 Svenska fria missionen 16
- 4 Svensk pingstmission i Kina 25
- 5 Einar Karlsson – tiden fram till ankomsten till Kina 29
- 6 Cecilia Wahlsten – tiden fram till ankomsten till Kina 41

Del II Tiden som kinamissionärer 1928–1950

- 7 Den politiska utvecklingen i Kina 1912–1936 57
- 8 Yunnanfältet 1925–1928 60
- 9 Cela och Einars första period i Yunnan 73
- 10 Om missionärernas viloperioder 91
- 11 Cela och Einars viloperiod 1935–1936 95
- 12 Cela och Einars underhåll 102
- 13 Den politiska utvecklingen i Kina 1937–1942 104
- 14 Cela och Einars andra period i Yunnan 107
- 15 Yunnanfältet 1941–1945 127
- 16 Cela och Einars viloperiod 1941–1946 156
- 17 Den politiska utvecklingen i Kina 1945–1949 162
- 18 Svensk pingstmission avslutar verksamheten på Östra fältet 165
- 19 Yunnanfältet efter andra världskriget 168
- 20 Cela och Einars tredje period Yunnan 181
- 21 Uppbrott från Yunnan 186

Del III Åren 1951–1970

- 22 Nya missionsfält efter en utdragen process 205
- 23 Cela och Einar i Afrika och Asien 225

Del IV Bilaga och källförteckning

- Bilaga, Yunnanmissionärerna 239
- Källförteckning 243

Förkortningar:

EH	<i>Evangelii Härold (Härolden)</i>
ISPF	Insamlingsstiftelsen för pingstforskning
PLa	Pingstkyrkan i Linköpings arkiv
VNd	Venzel Nilssons dagböcker
SFM	Svenska Fria Missionen
ÖC	<i>Östgöta Correspondenten</i>
ÖM	Örebro Missionsförening

Del I

Inledning och bakgrund

1. Inledning

Cecilia Wahlsten var Sionförsamlingen i Linköpings första missionär. Hon kallades Cela och så kommer vi skriva hennes namn i fortsättningen. Hon avskildes hösten 1928 som missionär i Kina. År 1930 gifte hon sig med Einar Karlsson som var utsänd som missionär till Kina av Betelförsamlingen i Edsbyn. När de gifte sig arbetade de på Pingströrelsens missionsfält i Yunnan-provinsen i Kina. År 1940 antogs Einar som Sionförsamlingens missionär. I denna skrift berättar vi något om Celas och Einars liv och leverne med tyngdpunkten lagd på deras tid som missionärer i Yunnan. Pingströrelsens verksamhet där skildrar Jan-Endy Johannesson i sin bok *Svensk pingstmission i Kina* (2025). Hans framställning är emellertid kortfattad och vi har därför valt att komplettera vår berättelse om Cela och Einar med en fylligare berättelse om Yunnan-missionen.

Källor om verksamheten på Yunnanfältet

Filadelfiaförsamlingen i Stockholms tidskrift *Evangelii Härold* (»Härolden«) är den primära källan i denna skrift för publicerade uppgifter om vad som hände på Yunnanfältet och utgörs främst av brev från missionärer och redaktionella artiklar och notiser. Texterna i *Härolden* tar sällan upp konflikter mellan missionärer, inte heller förhållanden som man inte ville skulle bli kända inom läsekretsen. Sådana uppgifter kan man ta del av i personliga brev från enskilda missionärer, bland annat till de utsändande församlingarnas pastorer eller den i församlingarna som hade ansvar för frågor som rörde »yttre missionen«. Ser vi på Sionförsamlingen i Linköping så utväxlades brev mellan missionärerna och missionskassören, pastorn och föreståndaren samt enskilda församlingsmedlemmar. Det är emellertid inte så många brev som har bevarats från Celas och Einars tid i Kina. Andra källor är protokoll från Sionförsamlingens styrelse- och församlingsmöten, årsberättelser samt medlemstidningen *Vår Horisont*. Vi har inte fått ta del av material från andra pingstförsamlingar.

I november 1951 gav Förlaget Filadelfia ut boken *Så gick det för Viktorsson*, med Einar som författare. Förlaget skriver att det är »en levande och vägledande bok. Och det bästa av allt: det är en sannskildring«. Bokens

sista avsnitt handlar om Einars avfärd till Kina 1927. Vår berättelse om Einars uppväxt och ungdomstid bygger till stor del på denna bok.

Formsaker

De citat som förekommer i denna skrift är inte alltid ordagrant återgivna och källhänvisningar görs endast i ett fåtal fall för material som hämtats från Sionförsamlingen i Linköpings arkiv (PLa). Uppgifter om antal, avstånd och temperatur är i allmänhet ungefärliga även om de inte föregås av »cirka« eller någon synonym till detta ord. Skriver vi Sionförsamlingen utan att ange orten så är det Sionförsamlingen i Linköping det gäller. Detsamma gäller för Betelförsamlingen i Edsbyn och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Inom Pingströrelsen kallades insamlingar i allmänhet för »offer« – vi skriver »kollekt«. Vi använder benämningen »Svensk pingstmission« när vi syftar på Pingströrelsens verksamhet på ett missionsfält. Som Pingströrelsens missionärer räknas här endast de som var utsända av en pingstförsamling i Sverige. När vi skriver »missionärer« utan någon bestämning avser vi Pingströrelsens missionärer.

När man skriver namn på orter i Kina med det latinska alfabetet används transkriptionssystem, och det som användes under de år som Cela och Einar arbetade där var ett system som kallades Wade-Giles. I mitten av 1940-talet började man transkribera vissa namn på ett sätt som ligger nära ett system som infördes i Kina 1958 – Pinyin-systemet. Vi använder Pinyin-systemet i texter som är skrivna efter 1945. Efter namn som skrivs enligt Wade-Giles-systemet tillfogar vi, då namnet nämns första gången, i många fall en parentes med namnet som det stavas enligt Pinyin-systemet, exempelvis: Peking (Beijing). Det var inte ovanligt att man bytte namn på städer. Namn på byar stavade missionärerna i sina brev på olika sätt, exempelvis Chea Tao eller Cheatao.

Disposition

Denna skrift är indelad i tre delar:

I. Inledning och bakgrund. Vi redogör här för Pingströrelsens framväxt, rörelsens missionsorgan Svenska Fria Missionen (SFM), Svensk pingstmissions verksamhet i Kina samt Celas och Einars uppväxt och sysselsättning fram till deras respektive utresor till Kina.

II. Tiden som kinamissionärer 1928–1950. Här berättar vi om Celas och Einars tid i Yunnan från och med 1928 fram till att Mao Zedongs makt-tillträde 1949 gjorde att det inte längre var möjligt att missionera i Kina, och mer översiktligt om de övriga missionärerna inom Svensk pingst-mission i Yunnan. Dessutom nämner vi något om den politiska utvecklingen i Kina.

III. Åren 1951–1970. Cela men framför allt Einar menade att de hade fått en tydlig gudomlig kallelse till Kina. Det finns inget som talar för att de upplevde något liknande till något annat land efter tiden i Kina, men de fortsatte ändå som missionärer efter att Kina stängdes. Vi berättar i denna del om Einars mödosamma sökande efter ett nytt fält som ledde honom och Cela till Tanganyika och därefter till Japan och Kenya.

IV. Bilaga och källförteckning. Bilagan innehåller ett fåtal biografiska uppgifter om samtliga Yunnan-missionärer.

2. Pingströrelsens framväxt

När den väckelse som våren 1906 bröt ut i Los Angeles med andedop och tungotal under hösten nådde Sverige, var det framför allt medlemmar i Baptistsamfundets församlingar som bejakade den. Väckelsen kom att kallas pingstväckelsen. Samfundets ledning i Stockholm var emellertid inte positiv till denna väckelse vilket medförde att i många av de församlingar där det fanns andedöpta medlemmar och sådana som längtade efter att bli andedöpta bildades pingstbönegrupper som samlades till möten vid sidan av församlingens möten. I Stockholms tredje baptistförsamling i Ebenezerkyrkan på Södermalm fanns en sådan grupp som i hög grad kom att påverka utvecklingen.

En av församlingens ledande män, grosshandlare J. Albert Engzell, tillhörde denna bönegrupp. Han fick i början av 1909 veta att vid Uppsalagatan 11 i Vasastaden byggdes ett hus där det var möjligt att i källarvåningen inreda en predikolokal. Han och hans hustru bestämde sig för att köpa huset och ordna så att en lokal kom till stånd. Denna blev färdig under hösten och där samlades sedan människor från de olika baptistförsamlingarna i Stockholm till bönemöten men även till möten där någon predikade. Redan i februari 1910 var en ung man på drygt 20 år där och predikade vid några möten. Det var Lewi Pethrus, pastor i baptistförsamlingen i Lidköping. I denna lokal bildade 29 personer den 30 augusti 1910 Stockholms sjunde baptistförsamling – Filadelfia. I januari 1911 tillträdde Lewi Pethrus som församlingens pastor. Antalet medlemmar var då drygt 70. Två år senare tillhörde omkring 450 personer församlingen. Lewi Pethrus hade under sin tid i Lidköping besökt församlingar och pingstgrupper i framför allt södra Sverige och dessa hade i hög grad påverkats av hans förkunnelse. Resandet blev inte mindre efter flyttningen till Stockholm. Utvecklingen oroade Baptistsamfundets ledning och det förefaller som att man bestämde sig för att se till att Pethrus tvingades lämna samfundet. I Filadelfia hade Pethrus inbjudit alla troendedöpta (vuxendöpta) att delta i nattvardsfirandet trots att det var kutym inom samfundet att endast baptister fick vara med. En process mot Filadelfiaförsamlingen inleddes som slutade med att församlingen 1913 uteslöts ur samfundet.

I Örebro hade John Ongman, pastor i en av baptistförsamlingarna i staden, bildat Örebro Missionsförening (ÖM) i vilken enskilda baptister, men inte hela församlingar, kunde bli medlemmar. Föreningen utvecklades snart till ett »samfund i samfundet« med bland annat egna evangelister och missionärer och så småningom en egen missionskola. En av anledningarna till att Baptistsamfundets ledning inte stötte ut Ongman berodde på att han slog vakt om samfundet och inte utgjorde något hot mot detsamma. Ongman bejakade emellertid pingstväckelsen och ÖM:s många evangelister kom att få stor betydelse för spridningen av väckelsen. När Baptistsamfundet 1914 valde sin första styrelse blev John Ongman en av ledamöterna.

Flera församlingar eller bönegrupper såg Lewi Pethrus som sin ledare. Några av dessa församlingar lämnade Baptistsamfundet och blev »pingstförsamlingar«, och medlemmar i åtskilliga bönegrupper övergav sina församlingar och sökte sig till någon pingstförsamling eller någon pingstbönegrupp som lämnat sin baptistförsamling. Predikanter och evangelister inom samfundet som sympatiserade med Pethrus och Filadelfiaförsamlingen besökte dessa grupper och man ordnade möten vilket medförde att grupperna växte och på många platser bildades så småningom församlingar som inte anslöt sig till samfundet.

Pethrus måste nu se till så att de församlingar och grupper som slöt upp kring honom fick tillgång till resurser som var nödvändiga för att »rörelsen« skulle fungera tillfredsställande. I praktiken blev det Filadelfiaförsamlingen som fick ansvaret för detta. Ett exempel är veckotidningen *Evangelii Härold*, som kom ut med ett provnummer hösten 1915 och med sitt första ordinarie nummer i januari 1916. Vid årsskiftet 1915/1916 fanns 24 eller 25 församlingar som bekände sig till det som då kallades »De fria församlingarna« – idag Pingströrelsen. Filadelfia i Stockholm hade 850 medlemmar och de övriga 23 församlingarna 550. Förmodligen fanns det fler församlingar än 23, kortlivade och idag okända. Dessutom fanns det flera bönegrupper som kallades böneringar. Dessa fungerade som församlingar men saknade äldste. När äldste tillsattes av en äldste som gästade bönegruppen användes uttrycket att böneringen »ordnades till en församling«.

Pethrus kände ansvar för dessa grupper och församlingar, varför han sommaren 1916 begärde att bli skild från sin tjänst i Filadelfiaförsamlingen för att kunna resa runt i landet och hjälpa dem. Styrelsen lyckades emellertid förmå honom att stanna kvar i sin tjänst.

Pethrus beslut att lämna sin tjänst och i stället ägna sig åt de fria församlingarna – eller pingstförsamlingarna som de kom att kallas – kan tolkas som att han insåg att de fria församlingarna nu var en självständig rörelse. År 1916 skulle därför kunna ses som det år då Pingströrelsen grundades.

Uteslutningen 1913 av Filadelfiaförsamlingen från Baptistsamfundet var en händelse som berörde Lewi Pethrus starkt. I sina memoarer skriver han år 1953:

Det var en ganska märkvärdig känsla, vi hade, min hustru och jag, inför det som hände. Alla våra släktingar och vänner hade vi inom Baptist-samfundet. Helt naturligt var det många, som drog sig ifrån oss och såg med synnerligen misstänksamma blickar på oss. (Pethrus 1953, 249)

År 1955 skriver han:

Splittring bland de kristna har aldrig tilltalat mig. Jag har blivit utropad såsom en banerförare för en splittringsrörelse, men om inte *Baptistsamfundet* uteslutit oss, hade vi troligen aldrig kommit ut ur detsamma. Om det gamla samfundet i stället öppnat för pingstväckelsens budskap och varit tillräckligt levande och mottagligt för de nya sanningarna, kunde det hållit samman och därigenom vunnit underbara framgångar. *Svenska Baptistsamfundet* kunde i dag bestått av flera hundra tusen medlemmar och därigenom samtidigt ägt en oanad styrka. (Pethrus 1955, 142f)

Pethrus ägnade »mycken tid åt att studera frågan, huruvida samfundsorganisationen hade något stöd i Nya testamentet«. År 1917 var han övertygad om att det var obiblistiskt för en församling att tillhöra ett samfund, och ansåg att de fria församlingarna skulle förbli fria. Det fick inte finnas något organ inom rörelsen som kunde bestämma hur en enskild församling skulle agera – oavsett vad frågan gällde. Han menade att en samfundsorganisation »utövar ett hämmande inflytande på den Helige Andes verk«. I stället för att vara ett samfund skulle de fria församlingarna utgöra en »Andens enhet och en gemenskap i Kristus«. Synsättet innebar att det inte var möjligt att samla representanter från de fria församlingarna till ett möte och genom omröstning ta ställning till en gemensam angelägenhet. Att skapa ett missionssällskap som hade ansvar för den yttre missionen var alltså inte möjligt.

Pethrus tog emellertid inte avstånd från enskilda medlemmar i samfundsförsamlingarna. År 1955 skriver han att »vi hade även gemenskap med barndöpare, där de var öppna för den Helige Ande och Hans verk« (Pethrus 1955, 49). Pethrus syn på de fria församlingarnas ställning anammades av rörelsens pastorer, predikanter och äldste.

Pethrus måste ändå ha varit medveten om att behovet av ett samfund inte var överhängande på apostlarnas tid. När man inom Pingströrelsen så småningom måste finna alternativ till en samfundsorganisation för att få verksamhetsgrenar inom rörelsen att fungera bildades stiftelser och affärsdrivande företag och det ansågs uppenbarligen inte obiblistiskt. Detta förhållande tyder på att avståndstagandet till en samfundsbildning sannolikt hade andra skäl än »bibliska«. Pethrus ställningstagande i samfundsfrågan och hans sätt att hantera denna ledde till stora motsättningar under nästan 20 år mellan Lewi Pethrus och ledarna för de två största samfunden, Baptistsamfundet och Missionsförbundet. Som exempel på Pethrus uttalanden kan nämnas att han vid ett tillfälle använde ordet »skökoväsen« när han syftade på Baptistsamfundet (EH 1918, 177).

3. Svenska Fria Missionen

Missionsförbundet och Baptistsamfundet grundade tidigt skolor för utbildning av predikanter och missionärer – Baptistsamfundet 1866 och Missionsförbundet 1879. Den normala proceduren för den som ville bli missionär var att söka inträde i någon av dessa missionsskolor, genomföra utbildningen och sedan anställas som missionär. Missionsförbundet och Baptistsamfundet hade »sekreterare för yttre missionen« som tillsammans med sina medarbetare tog ansvar för och styrde verksamheten. Församlingarnas uppgift var att se till att de pengar som budgeterades och godkändes vid årskonferenserna samlades in. Missionsförbundet och Baptistsamfundet fungerade alltså som missionssällskap och detsamma gällde Örebro Missionsförening vars missionsskola grundades 1908.

Inom Pingströrelsen var det enskilda församlingar som antog och sände ut missionärer och som såg till att missionärerna fick pengar för resor, utrustning, uppehälle och verksamhet. Varje missionär hade en utsändande församling bakom sig. Ofta var det flera församlingar som gick samman för att underhålla en missionär men bara en av dem var utsändande församling.

År 1920 hade Pingströrelsen 50 missionärer på missionsfälten och för de första årens missionärer var det säkert en utmaning att förbereda sig för utresan till missionsfältet. Privata initiativ togs för att anordna månadslånga språkkurser i engelska och franska. Få av de församlingar som hade sänt ut missionärer hade den kompetens som erfordrades för att lösa de många problem som uppstod. Filadelfiaförsamlingen var bäst rustad och dit vände sig många av församlingarna när det blev problem som de ansåg sig inte kunna lösa själva.

Fördelen med att en församling hade ansvar för en missionär var att engagemanget bland medlemmarna för den yttre missionen i allmänhet blev större än vad som var fallet i de ovan nämnda samfundet. En av nackdelarna var att åtskilliga av dem som ville bli missionärer själva fick ordna sitt underhåll genom att söka kontakt med församlingar som de trodde skulle vilja medverka, något som inte alla hade mod att göra. Det var endast de större församlingarna som hade tillräckliga resurser för att ta hela ansvaret för en missionär. Församlingarna måste givetvis

betala för resor till och från missionsfälten och för den utrustning som krävdes. Arbetet på missionsfältet medförde dessutom utgifter för att täcka kostnader för verksamheten, exempelvis för att bygga missionsstationer och anställa infödda evangelister. Ute på missionsfälten var samordningen mellan missionärer från olika församlingar bristfällig. Det existerade ingen arbetsordning och inga regler som man förband sig att följa – »vill man lära sig språket, javäl, då gör man det, så länge det är roligt«, för att citera en missionär.

Hösten 1919 blev Rikard Fris, då lärare vid Örebro Missionsförenings missionsskola i Örebro, engagerad av Lewi Pethrus som lärare på den årligen återkommande månadslånga bibelskolan i Filadelfia i Stockholm.¹ Där vaknade hans intresse för att ordna någon form av utbildning för de många missionärskandidater som deltog. Han ville tillsammans med sin hustru Rakel gå in i en uppgift som missionslärare. De köpte 1922 en fastighet i Högsby, som ligger 55 kilometer söder om Vimmerby. Eleverna, som bodde på skolan, betalade avgifter, men verksamheten krävde dessutom ekonomiskt stöd genom frivilliga gåvor från enskilda och församlingar. Skolan, som kallades Missionshemmet i Högsby, kunde ta emot 16–18 elever i varje kurs under de första åren; antalet sökande var avsevärt högre. Fyra terminers utbildning erbjöds, men de flesta elever nöjde sig med färre. Kursplanerna ändrades från år till år, men tyngdpunkten låg på teologiska ämnen. Undervisning gavs dessutom i svenska, engelska, franska, tyska och spanska, de tre sistnämnda utifrån elevsammansättningen. Mer perifera ämnen var geografi, matematik och bokföring. Elever som nöjaktigt hade tillgodogjort sig folkskolans utbildning kunde avstå från första terminen.

Lewi Pethrus var år 1923 bekymrad över att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm inte hade den kompetens som erfordrades för att missionsverksamheten – Filadelfiaförsamlingens såväl som andra församlingars – skulle fungera tillfredsställande. Samma år fick emellertid Pethrus kontakt med A.P. Franklin, som då hade ansvar för Svenska Alliansmissionens yttre mission. Denne förklarade sig intresserad av att komma församlingen till hjälp. Den 1 oktober var han på plats.

Filadelfiaförsamlingens styrelse bestämde i januari 1924 att församlingens mission på de yttre fälten skulle kallas Svenska Fria Missionen. En missionskommitté inom församlingen bildades i akt och mening att

---

¹ Underlaget till texten från och med detta stycke till och med sidan 21 har hämtats från Gäreskog 2010, 27–64 och 91–93.

bistå de missionerande församlingarna inom rörelsen – inte en styrelse eftersom man då kunde »komma in på den gamla samfundsvägen«. Församlingen stod för lokaler och de kostnader som var förknippade med kommitténs arbete. På detta sätt kunde man kringgå bildandet av en för rörelsen gemensam missionsstyrelse, utsedd av de fria församlingarna.

Flera församlingar var tveksamma till Filadelfiaförsamlingens förslag, som innebar att Filadelfia i vissa länder skulle äga den fasta egendom som förvärvades. Lewi Pethrus utarbetade ett nytt förslag som presenterades för Filadelfiaförsamlingens styrelse som beslöt att man skulle inbjuda representanter till ett missionsmöte där frågan skulle avgöras. Han skriver i ett brev den 16 oktober 1924 till Rakel och Rikard Fris:

Vad jag stannat för under sista tiden är en alldeles fristående kommitté, bestående av de bröder, som Herren särskilt kallat och lagt missionens stora sak på hjärtat att dessa bröder stödda av vårt förtroende, förena sig i en kommitté utan att väljas av någon men stödjas i sitt företag av de fria församlingarna och predikanterna i landet, och att dessa bröder, som ha denna kallelse, ordna sig till en kommitté, som tager sitt ämbete från Gud. På det sättet äro de icke valda av församlingarna och utgöra således ingen sammanslutning av dessa. Så kunna församlingarna var och en för sig ha sina missionärer. Om församlingarna äro stora och ha mycken mission, kunna de ha sin egen missionskommitté, men denna fristående kommitté utgör det organ, varigenom församlingarna såväl som enskilda kunna utföra mission på missionsfältet. De som utöva mission genom denna kommitté skola icke ha någon slags rösträtt i densamma och lägga sig i missionen och dess ordnande utan kommittén skall sköta den självständigt – i den mån den kan sköta missionen i samförstånd med församlingarna, i den mån växer deras förtroende.

Gud skulle alltså kalla några bröder och sedan skulle de utan något inflytande från någon människa bilda en kommitté och utforma en arbetsordning. I *Härolden* inbjöds »bröder och systrar från fria församlingar i vårt land, vilka deltaga i den yttre missionen« till ett missionsmöte i början av december 1924 »för rådspäning om yttre missionen«. Vid detta möte behandlades frågan om hur pingstförsamlingarnas yttre mission skulle ordnas. Första dagens möte började klockan 11 och slutade vid niotiden på kvällen efter att deltagarna genom handuppräkning gav till känna att de var övertygade om att det var Guds vilja att den yttre missionen »handhaves av bröder, som Gud på ett särskilt sätt uttagit för denna uppgift«. Pethrus hade lyckats få sitt förslag accep-

terat. Nästa dags förmiddag ägnades åt bön. Förhandlingarna inleddes klockan kvart i två. I sitt inledningsanförande påminde Pethrus om «att den helige Ande gett en samstämmig visshet om vilka bröder Herren utsett, och att det nu gällde att få fram dessa utan val eller något mänskligt tillsättande». Författaren Sven Lidman, som vid den här tiden tillhörde Filadelfiaförsamlingen, berättade att »han igår genom uppenbarelse fått veta, att det skulle vara tre bröder, och namnen hade även getts honom«. På allmän uppmaning nämnde han då dessa namn. De var: Rikard Fris, A.P. Franklin och Ivar Claesson. Då dessa namn nämndes, »gick det ett mäktigt 'amen' från de församlade deltagarna och vi förnummo Andens sanktion«. Femton pastorer – bland dem Pethrus – »omtalade därefter, att de också fått visshet om dessa namn«.

En syster i mötet omtalade en uppenbarelse, som hon fick just för dessa bröder. Hon såg i Anden en blodröd mantel svepas om broder Fris; en ängel trädde fram till broder Franklin och övertäckte honom med sin ena vinge, och till broder Claesson kom ett skinande gudomsväsande med en liten bok, genomstrålad av ljus, som räcktes honom. De omgävos också av en änglaskara, som hon sett i början av mötet. Det var en allmän glädje och tacksägelse till Gud.

Pethrus hävdade efter mötet att »antingen var detta från Gud eller också är ingenting i pingstväckelsen från Gud«.

Så hade man skapat ett gemensamt missionsorgan – eller missions-sällskap – som fick överta namnet Svenska Fria Missionen (SFM) från Filadelfiaförsamlingen. SFM skulle ledas av det missionsråd som hade utsetts av Gud.

Franklin blev heltidsanställd medan Rikard Fris fortsatte sitt arbete i Högsby och reste upp till Stockholm när så erfordrades. Ivar Claesson var vid denna tid predikant och föreståndare i Elimförsamlingen i Malmö, en församling som hade ett stort missionsengagemang. Han lämnade inte sin tjänst. Tidvis hade SFM anställda vid sidan av Franklin: en kassör, ett skrivbiträde och från 1927 en personlig sekreterare till Franklin. Kostnaderna för detta kontor och för större projekt på missionsfälten skulle betalas av medel som församlingarna på frivillig basis bidrog med. Franklin och Fris var ofta på resande fot och var huvudtalare på många konferenser runt om i Sverige. Båda var fångslände talare, vilket bidrog till att de offer som togs upp till SFM var stora.

Innan missionärerna lämnade Sverige fick de ett intyg som visade att de var utsedda och utsända av SFM. Det intyg som Cela och Einar fick inför utresan till Kina 1947 har följande lydelse:

Missionary Certificate

This is to certify that Pastor Karl Einar Karlsson [...] and his wife Mrs. Gerda Cecilia Karlsson [...] are regularly appointed missionaries of the Swedish Free Mission and by the said mission sent out to Yunnan, China for missionary work there.

The Swedish Free Mission is responsible for their support on the mission field and for their journey home.

They are hereby recommended to the Authorities and people they may have occasion to meet.

Stockholm, Sweden, on the 13th of December 1946.

On behalf of the Swedish Free Mission:

Lewi Pethrus

Chairman

Samuel Nyström

Secretary

Certifikatet innehåller de uppgifter som man räknade med att myndigheterna ville ha i de länder där SFM bedrev mission. I många länder krävdes att missionsällskapet var registrerat för att man skulle få köpa fast egendom – i vissa fall för att överhuvudtaget få bedriva mission. Vi har inte kunnat fastställa vad som krävdes i Yunnan.

Certifikatet visar att SFM var ett missionsällskap men det var inget som de ledande inom Pingströrelsen ville att medlemmarna i de fria församlingarna skulle känna till. I *Dagen* nämns endast i några enstaka fall under åren 1945–1999 att SFM var en missionsorganisation.

De män som Gud hade utsett att ingå i Missionsrådet var vänner av god ordning, vilket kom att ge upphov till kritik under de år som följde. Franklin och Fris hade i sina kontakter med församlingarna svårt att bortse från en del missförhållanden som negativt påverkade arbetet på missionsfälten. Det hände också att församlingar ville sända ut personer som missionärer som enligt Franklin och Fris saknade förutsättningar för att göra en acceptabel insats. Det blev flera konfrontationer på grund av att man menade att Missionsrådet agerade som ett överordnat missionsällskap. Detta ledde till att klagomål framfördes vid de nationella konferenser som hölls i landet då yttre missionen togs upp till samtal.

Efter höstterminens slut 1928 flyttades missionsskolan i Högsby till Södermalm i Stockholm. Namnet ändrades till Fria Bibelinstitutet och Rikard Fris stod kvar som skolans ledare.

På Södermalm fanns två pingstförsamlingar, Tabor och Smyrna. Det var i Tabors fastighet som Fria Bibelinstitutet huserade. I slutet av maj 1929 hade församlingarnas styrelser beslutat att lägga fram ett förslag om att församlingarna skulle slå samman och att Ivar Claesson skulle kallas som pastor och föreståndare. Det gjordes den 3 juni och förslagen vann gehör i både Tabor och Smyrna. Märkligt nog kunde en dagstidning i Stockholm publicera denna nyhet redan den 4 juni. En av Filadelfiaförsamlingens diakoner hade samma dag gjort Pethrus uppmärksam på vad som höll på att hända på Söder: Där fanns nu Svenska Fria Bibelinstitutet, Svenska Fria Missionen och snart en relativt stor församling om Tabor och Smyrna slogs samman. Han menade att det förelåg en stor fara att man ville »organisera pingströrelsen«. Lewi Pethrus hade då sagt att han själv inte hade kommit att tänka på det. Senare samma dag efter ett sammanträde med skolans lärare fick Rikard Fris ett telefonsamtal från en skräckslagen och rasande Pethrus. Rikards hustru skriver om detta tillfälle:

Telefonsamtalet var anklagande och hårt. Jag satt på soffan intill och hörde Rikards tafatta, nästan gråtfärdiga repliker och förstod därav vad saken gällde. Han anklagades för sin delaktighet i de båda församlingarnas sammangående, vilket stämplades som något i förväg uppgjort »myteri«.

Enligt Franklin ska Pethrus ha sagt till honom och Rikard Fris:

Ni har spelat bakom min rygg. Ni har använt eder av mitt namn för att komma fram både med Bibelinstitutet och missionen. Det är Svenska Fria Missionen som ligger bakom sammanslagningen, och ni har arbetat på att få ett maktcentrum på Söder gent emot mig, och därför är Claesson kallad. Här har jag i sexton, sjutton år upparbetat en verksamhet, och nu styra ni till med ett konkurrensföretag. Nu skall det bli slut med Svenska Fria Missionen.

Pethrus måste nu ha insett att valet av Franklin, Fris och Claesson var ett misstag, men det finns inga uttalanden publicerade om hur han nu uppfattade det som hade hänt när Missionsrådets medlemmar hade utsetts efter Sven Lidmans uppenbarelse.

Pethrus, som nu uppenbarligen fruktade att hans ställning inom Pingströrelsen var hotad, såg till att A.P. Franklin uteslöts ur Filadelfiaförsamlingen vilket skedde i oktober 1929. Missionsrådet upplöstes och Svenska

Fria Missionen överfördes under andra halvåret till Filadelfia, med John Ongmans son Paul som församlingens missionssekreterare. Filadelfia startade en egen utbildning av missionärer vilket innebar att Fria Bibel-institutets tjänster endast kom att efterfrågas i en liten omfattning.

Svenska Fria Missionen avvecklades inte utan förblev Pingströrelsens »missionssällskap«.

År 1929 var Pethrus även i konflikt med Alfred Gustafsson, den pastor han delade föreståndartjänsten i Filadelfiaförsamlingen med. Konflikten gjorde att Alfred Gustafsson lämnade sin tjänst och blev pastor i Södermalms fria församling (tidigare Tabor och Smyrna). Franklin blev medlem i denna församling i februari 1930. Detta ledde till att Filadelfiaförsamlingen vidtog åtgärder som innebar att Söderförsamlingen kom att isoleras från Pingströrelsen. En mängd församlingar och flera missionärer som var ute på sina fält meddelade i *Härolden* att de ställde sig bakom Filadelfiaförsamlingen i denna fråga. Söderförsamlingen kom att bli centrum för en »utbrytning« från Pingströrelsen, men anslutningen runt om i landet blev liten.

I samband med att Franklin utslöts ur Filadelfiaförsamlingen såg Pethrus till att Rikard Fris marginaliserades. Fris måste betraktas som synnerligen lojal till Pethrus, och det gör att det krävs en förklaring till att Pethrus agerade som han gjorde. I sina memoarer säger Pethrus att »det låg i viss mån en sanning« i att det var en strid om makten mellan Franklin och honom. Fris ställde inte upp på Franklins sida men hade han gjort det, som troligen Pethrus befarade, så hade med hög sannolikhet utbrytningen blivit avsevärt mer omfattande än den blev. Åtskilliga församlingar hade anlitat Fris när de skulle ordnas och han hade i ett flertal fall ryckt in för att hjälpa församlingar att lösa allvarliga problem som hade uppstått. Men av stor betydelse i sammanhanget var att han var en mycket uppskattad predikant och samlade stora skaror i de många möten och konferenser som han var annonserad i.

År 1934 försonades Lewi Pethrus och Alfred Gustafsson och det gjorde att Söderförsamlingen togs upp i pingstgemenskapen igen. Lewi Pethrus och A.P. Franklin försonades aldrig.

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Paul Ongman som missionssekreterare kunde givetvis utöva påtryckningar men det var den enskilda församlingen som hade sista ordet. Genom att de flesta församlingarna inte hade särskilt stor kännedom om förhållandena på missionsfältet så blev det i praktiken missionärerna själva som bestämde hur verksamheten skulle bedrivas, men om det krävdes pengar utöver

det månatliga underhållet då hade den utsändande församlingen möjlighet att påverka beslutet. För att arbetet skulle fungera på ett fält krävdes det att missionärerna samarbetade. Missionsrådet hade ansett det önskvärt att missionärerna på ett enskilt fält träffades regelbundet för att samtala om verksamheten och fatta beslut om vad som borde göras. Efter hand blev det mer och mer praxis att församlingarna sände ut representanter – exempelvis sin pastor och föreståndare – till missionsfälten för att följa upp verksamheten, samtala om förändringar och ta itu med missförhållanden.

Paul Ongman spelade en viktig roll när det gällde att lösa problem som uppkom inom Pingströrelsens yttre mission, men också att informera medlemmarna om vad som hände på de olika missionsfälten. Denna information var en viktig del i hans uppgift att stimulera församlingar och medlemmar till fortsatta och ökande pekuniära insatser. År 1945 sade han upp sin tjänst. I sin motivering skriver han:

Det är nu länge sedan det hos mig väcktes en längtan att bli befriad från en del av mitt nuvarande expeditionsarbete för att mera få tillfälle att ägna mig åt att i tal och skrift söka intressera för den yttre missionen. Början av arbetet har också blivit allt tyngre. Det har känts, som jag icke skulle kunna bära den i längden och ej kunna fullgöra mitt uppdrag på ett någorlunda tillfredsställande sätt. På sista tiden har arbetet blivit så påfrestande, att jag icke längre förmår att fortsätta därmed. (EH 1945, 206)

Paul Ongman ersattes av missionär Samuel Nyström. Här är inte platsen att göra en jämförelse mellan de två missionssekreterarnas insatser, men en konsekvens av förändringen blev att *Häroldens* läsekrets inte längre fick ta del av regelbundet återkommande översikter av Pingströrelsens yttre mission.

Som nämnts ovan var det i stort sett missionärerna – utifrån det mandat de underförstått fått av sina fria församlingar – som bestämde hur verksamheten på missionsfälten skulle bedrivas och utvecklas. Men under 1950-talet skedde en förändring då Filadelfiaförsamlingen i praktiken kom att fungera som Pingströrelsens missionssällskap. Denna utveckling gällde inte endast för den yttre missionen.

Nils-Olov Nilsson skriver i sin avhandling *The Swedish Pentecostal Movement 1913–2000. The tension between Radical Congregationalism, Restorationism and Denominationalism*:

Kanske den mest inflytelserika pingstteologen i vår tid var Bertil Carlsson med en banbrytande avhandling om beslutsprocesser inom den svenska pingströrelsen. Detta grundliga akademiska arbete öppnade sinnen hos

andra framtida teologer och avslöjade det faktum att den svenska pingströrelsen inte längre var en radikal kongregationalist rörelse. I stället hade den levt i en konfessionell struktur eller tillstånd sedan slutet av 1940-talet när de första gemensamma företagen skapades. (Nilsson 2024, 28)²

Bertil Carlssons uppsats – *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* – som presenterades 1973 vid Stockholms universitet, redovisar utförligt de alternativa organisationsstrukturer som växte fram i rörelsen under åren 1912–1972. Företag bildades som hade de funktioner som kännetecknade ett frikyrkosamfund. Carlsson skriver att den verkliga ledningen låg i händerna på ett mycket begränsat antal pastorer och direktörer.

---

² Avhandlingen publicerades som nr 25 i ISPF:s skriftserie (s. 245 nedan). Bertil Carlsson är densamme som grundade ISPF tillsammans med sin hustru Anna-Britta.

4. Svensk pingstmission i Kina

Efter pingstväckelsens utbrott i Los Angeles 1906 bildades »Azusa-missionen« med en lokal vid Azusa Street i staden. Ett viktigt mål för denna mission var att sprida väckelsen över hela världen. En norsk-amerikansk missionär i Kina läste sommaren 1907 om väckelsen i Los Angeles och begav sig dit. I slutet av november återvände han till Kina tillsammans med elva personer som hade bestämt sig för att bli missionärer i Kina. Alla utom en i denna grupp hade emigrerat till USA från Finland, Norge och Sverige. Gruppen anlände till staden Chengting i februari 1908. Staden ligger sydväst om Peking i det område som på kartan på nästa sida är markerad som Hopeifältet. Fyra av missionärskandidaterna var Linda och Adolf Johnson samt Ellen och Gustav Lundgren, som alltså skulle kunna betraktas som de första svenska pingstmissionärerna i Kina. Ellen och Gustav lämnade Kina våren 1915 för en viloperiod i Sverige. Där gästade de flera pingstförsamlingar och medverkade i åtskilliga möten. Gustav skriver i samband med återresan till Kina i mars 1916 att »många vänner önskat veta på vad sätt de skola kunna sända penningar till vårt underhåll i Kina« (EH 1916, 41). *Härolden* erbjöd sig att vidarebefordra de pengar som skickades in till detta ändamål. Linda och Adolf Johnson kom till Sverige i maj 1917 för en viloperiod. Sommaren 1919 lämnade de Sverige och tog sig till USA. Därifrån reste de i slutet av året till Kina dit de förmodligen kom i slutet av januari 1920.

De fyra svenskamerikanarnas besök i olika församlingar under vistelsen i Sverige påverkade med all sannolikhet flera att bestämma sig för att bli missionärer i Kina.

Den första missionär som avskildes av en svensk pingstförsamling för att missionera i Kina var **Maria Jansson** (född 1895) från pingstförsamlingen Elim i Örebro. Hon avskildes »för den yttre missionen« den 27 juni 1920. I början av juli reste hon tillsammans med två andra missionärer med båt till staden Leith i Skottland där hon undervisades i engelska. Den 18 november lämnade hon Leith och reste till London varifrån hon fortsatte med båt till Frankrike. Där steg hon ombord på det fartyg som skulle föra henne till Kina. Resan tog sex veckor. Hon

Kartbilderna utgår från en karta från Utrikespolitiska institutet (2024). Svensk pingstmissions två största missionsfält i Kina – Hopei och Yunnan – har markerats med ellipser. Städerna Rongwo, Wangiefu (Wangyefu), Chengtu (Chengdu), Changpei (Zhangbei) och Tsingtao (Qingdao) visar var det fanns missionsstationer i andra provinser än i Hopei och Yunnan (s. 28). Städerna Peking (Beijing), Nanking (Nanjing) som var Kinas huvudstad under några år, Shanghai, där det fanns pingstmissionärer, men ingen som var utsänd av SFM, samt Hongkong som var en brittisk koloni, har markerats på kartan. Alla provinsernas namn har inte tagits med. Landet som Yunnan gränsar till i väster är Burma, nuvarande Myanmar.

fick tillfälle att göra ett kortare uppehåll i Indien och tillbringade en dag hos »en troende man med familj« (EH 1921, 79). Den 5 januari 1921 kom hon till den missionsstation där hon skulle börja lära sig kinesiska.

Maria reste inte ensam från Skottland till Kina. Sannolikt var det en eller flera missionärer från något svenskt eller brittiskt missionssällskap som hon reste tillsammans med och på vars missionsstation hon fick bo. Efter något mer än ett år var hon beredd att börja arbeta och det blev i staden Sinlo sydväst om Peking hos Ellen och Gustav Lundgren. Där engagerade hon sig främst i barnverksamheten.

Den 20 maj 1920 meddelade *Härolden* att evangelisterna **Elin Andersson** (troligen född 1889 eller 1890) och **Tekla Janson** (född 1894) »i juli månad skulle resa till Amerika för att där bättre komma i tillfälle att förbereda sig att utgå som missionärer till Kina«. Elin och Tekla avreste den 17 juli 1920 från Kristiania (Oslo) i Norge. Resmålet var New York. Där skulle de stanna en tid. I ett brev till *Härolden* skriver de:

Pastor B.M. Jansson från Chicago, som för tillfället var på besök, mötte oss vid dockan, då vi landstego. Ja, Gud är i sanning god. Han låter oss vandra i beredda gärningar. Vi har det gott bland vännerna här. Vänner landet runt, bedjen för oss, att vi snart må lära språket och komma ut till vårt längtans mål. (EH 1921, 156)

»Språket« var med all säkerhet engelska.

Ytterligare fyra missionärer kom till New York något senare. Det var **Haldis Zetterqvist** (född 1899), **Hilda Carlström** (född 1887), **Selma Karlsson** (född 1882) och **Elin Karlsson** (född 1892). Dessa missionärer reste med ett norskt passagerarfartyg från Kristiania den 20 november och var framme i New York tio dagar senare. Även de skulle »lära sig språket«.

Efter avslutade studier i New York reste de sex missionärerna till San Francisco varifrån de den 23 augusti 1921 avreste med båt till Kina dit de anlände i september.

Pingströrelsens sex första svenska pingstmissionärerna var alltså kvinnor. De var i åldern 21–38 år och det förefaller som att alla hade bestämt sig för att missionera i Kina efter kontakter med Linda och Adolf Johnson samt Ellen och Gustav Lundgren. Den sjunde missionären var en man: Johan Jansson (född 1887). Han avreste den 15 november 1924 från Hamburg till Kina. Han hade haft kontakt med Gustav Lundgren.

Svensk pingstmission kom att bedriva mission på sju missionsfält i Kina. Var dessa låg framgår av kartan på sidan 26. Ett av dessa fält (Rongwo) låg i det tidigare Inre Tibet och två (Changpei och Wangiefu) i Inre Mongoliet. Sammanlagt var det 122 missionärer som sändes ut av svenska

pingstförsamlingar för att arbeta på dessa fält. Utöver dessa var det tre som på grund av inbördeskrig inte kom längre än till Shanghai. De valde att fortsätta till Japan. På kartan är Shanghai markerad beroende på att där fanns fyra missionärer som delvis underhölls av svenska pingstförsamlingar. De sju fälten var:

- Provinsen Hopei (Hebei) där sammanlagt 62 missionärer var verksamma under tidsperioden 1920–1951.
- Provinsen Shantung, främst i staden Tsingtao, med sju missionärer. Fältet hade endast en svag koppling till Svensk pingstmission.
- Staden Cengtu i provinsen Szechwan, med åtta missionärer.
- Provinsen Yunnan med 37 missionärer.
- Staden Rongwo med omgivningar i provinsen Tsinghai med tio missionärer (Tibetmissionen).
- Staden Changpei i Inre Mongoliet med fem missionärer (Östra Mongolfältet)
- Staden Wangiefu i Inre Mongoliet med 12 missionärer (Västra Mongolfältet).

Summerar man uppgifterna om antalet missionärer får man 141. Avvikelsen från den tidigare nämnda uppgiften (122) beror på att 13 av missionärerna bytte fält en gång och två bytte fält två gånger.

Yunnan blev Pingströrelsens missionsfält år 1925 och då hade de övriga fälten, bortsett från Chengtu, existerat i några år. Yunnanfältet låg så långt från de övriga fälten – som vi här kallar Östra fältet – att det inte var aktuellt med någon form av samarbete mellan Yunnanfältet och Östra fältet. Detta medförde att Svenska Fria Missionen inte inkluderade Yunnan när man syftade på missionen i Kina. Så var fallet även i *Härolden*. Under en tidsperiod föreslogs varje vecka i tidskriften att ett särskilt lands missionärer skulle vara läsarnas böneämne – en vecka kan det ha omfattat missionärer i Kina (det vill säga på Östra fältet) och en annan vecka missionärer i Yunnan.

Till Svenska Fria Missionens 122 missionärer kan läggas elva pingstmissionärer som samarbetade under kortare eller längre tid med SFM-missionärerna och fick visst ekonomiskt stöd från svenska pingstförsamlingar. Linda och Adolf Johnson samt Ellen och Gustav Lundgren tillhörde denna grupp.³

---

³ En förteckning över de 133 missionärerna återfinns i Johannesson 2025 s. 214–221.

5. Einar Karlsson – tiden fram till ankomsten till Kina

I detta kapitel berättar vi något om hur Einar Karlssons liv gestaltade sig fram till hans ankomst till Yunnan i Kina i januari 1928. Vår berättelse bygger, som vi nämnt ovan, till stor del på hans bok *Så gick det för Viktorsson*. På nästa sida finns två kartor som visar var flertalet av de platser och orter i Kalmar län som nämns i detta kapitel är belägna.

Einar föddes den 14 oktober 1895 och växte upp i Dörby socken vars kyrka ligger åtta kilometer väster om Kalmar domkyrka. Hans far, Karl Viktor Karlsson, född den 1 juni 1864 i Dörby, hade hösten 1891 börjat arbeta som dräng på herrgården Ebbetorp i socknen. Ett år senare kom Jenny Sofia Karlsson, född 14 november 1866 i Åby socken, till Ebbetorp för att arbeta som piga på herrgården. Jenny Sofia var bonddotter. Hösten 1893 flyttade hon till Ulfsborg någon kilometer söder om Dörby kyrka för att arbeta som piga hos inspektorn på gården.

Lördagen den 3 november 1894 gifte sig Jenny Sofia och Karl Viktor i Åby kyrka. På Ebbetorp fanns bostadshus för arbetarna och där fick de sannolikt till att börja med disponera ett kök och kanske också ett rum. Jenny Sofia avled 1932 (»lunginflammation«). Karl Viktor bodde kvar på Ebbetorp till sin död på Kalmar lasarett 1940 (»åderförkalkning«). Han är antecknad som statardräng fram till omkring 1925 då han blev kusk.

Jenny Sofia och Karl Viktor fick fem barn:

- Karl Einar, född 1895
- Elsa Jenny Margareta, född 1897
- Elna Marta Gustafva, född 1902
- Margit Viktoria Elisabet, född 1905
- Edit Sofia, född 1907.

Ingen av Einars systrar flyttade från Småland – alla fyra avled i Kalmar.

Övre kartan är ett utsnitt från Generalstabskartan från omkring 1880. Gårdarna Dörby, Ebbetorp och Ulfsborg är markerade med röda cirklar.

Einar bodde kvar i sitt föräldrahem på Ebbetorp efter konfirmationen och arbetade sannolikt som dräng på gården. Efter några år bestämde han sig för att studera vid en lantmannaskola. För att bli antagen som elev måste man ha genomgått en tvåårig utbildning vid en folkhögskola. En sådan, Högalids folkhögskola, fanns sedan 1875 på Ebbetorp, så han behövde inte flytta hemifrån under studietiden.

I april 1918 lämnade Einar hemmet för att genomgå en ettårig utbildning på en lantmannaskola i Danmark. Av kyrkobokföringen framgår att han den 10 april 1918 fick ett frejdebetyg (ett bevis på att han hade gott anseende) för en vistelse i Danmark. För att få resa in i Danmark och vistas där längre än sex månader krävdes pass och för att få ett sådant krävdes ett frejdebetyg från pastorexpeditionen i socknen. Einar var troligen inte i Sverige någon gång under studietiden. Den 3 maj 1919 meddelade han pastorexpeditionen i Dörby att han var tillbaka. Anledningen till att Einar valde att utbilda sig i Danmark kan ha varit att till de danska lantmannaskolorna hörde ett jordbruk vilket inte alltid var fallet för de svenska skolorna. I Ultuna i Uppsala var undervisningen teoretisk. Kanske att avgiften var lägre i Danmark än i Sverige på grund av att eleverna fick arbeta (se också s. 236).

Einar återvände således till Ebbetorp i början av maj 1919 och ett par veckor senare begav han sig till Virserum där han hade fått plats som rättare på den stora gården Eksebo drygt fem kilometer ostsydost om Virserum. Som rättare fungerade han som arbetsledare och han tilltalades som »rättaren« – eller »rätten« på småländska – av sina underställda.

När Einar var 13 år flyttade hans morfar från Åby in i hemmet. Denne var då änkeman. Han hade enligt Einar en varm gudsfuktan och eftersom han var skumögd fick Einar läsa åtskilliga predikningar i postillan för honom. Morfadern var rädd för de frireligiösa. Einar var övertygad om att han ansåg att deras lära var en villfarelse.

Einar skriver år 1928 om sin hembygd att den »från andlig synpunkt är en av de mera försummade trakterna i vårt land. Verkligt andlig verksamhet var i det närmaste okänd, och själv hade jag aldrig varit på något väckelsemöte, förrän jag var 24 år gammal.«

I Virserum kom Einar i kontakt med medlemmar i socknens missionsförsamling och upplevde för första gången att det fanns en »glad kristendom«. En ung kvinna på gården bjöd någon gång under hösten in honom till ett möte i missionshuset. Han gick dit och blev berörd av det han fick höra och se, men det var en miljö som han kände sig främmande i. Julen 1919 tillbringade han hos sina föräldrar i Dörby. En

av de första han träffade när han kom tillbaka till Eksebo var den ovan nämnda kvinnan och hon bjöd in honom till ett möte i missionshuset då ungdomar skulle vittna. Einar tackade ja till inbjudan. Där blev han frälst. Det var den 11 januari 1920. Under vintern och våren var han ofta i missionshuset och kände gemenskap med människorna där.

Mot slutet av maj lämnade Einar sin tjänst i Virserum. Han skulle återvända till lantmannaskolan för att »genomgå en återstående kurs«. Under studietiden hade han inte kontakt med någon som inspirerade honom till »bön och bibelläsning«. Den låga som hade tänts »lyste allt mattare och den var nära att slockna«. Kursen varade troligen endast ett par tre månader.

När Einar slutade sin anställning i Virserum hade han begärt flyttningsbetyg till Dörby och där är han antecknad som boende i sitt föräldrahem. Därefter finns inga anteckningar i kyrkobokföringen om honom förrän han 1928 begärde flyttningsbetyg till Kina.

Efter kursavslutningen på lantmannaskolan tillträdde Einar en tjänst som rättare i Mönsterås, men på vilken gård vet vi inte. Efter flyttningen dit blev han medlem i ungdomsföreningen i den baptistförsamling som fanns där.

I början av september 1920 hade han en veckas semester. Han tog då tillfället i akt att besöka Virserums marknad. Där mötte han flera av sina vänner och man kom överens om att träffas i ett hem på kvällen för en bönestund. Där fick Einar uppleva något som han aldrig hade varit med om tidigare. Vid de lugna bönemöten han var van vid bad var och en högt under det att de andra lyssnade. De sex unga män som träffades tillsammans med Einar gjorde under bönemötet ständiga inpass som »Halleluja«, »pris ske Gud« och liknande uttryck när någon bad, något som Einar irriterades av. Plötsligt började en av männen tala på ett för Einar okänt språk. »Han märkte att rummet fylldes av en oförklarlig kraft«. Einar blev förskräckt och trodde att domens dag var inne. Under tårar började han ropa om nåd och om Guds förbarmande. Plötsligt upplevde han att någon reste upp honom från stolen och förde honom runt i rummet samtidigt som han kände en ström av frid och glädje genom sin kropp. Ofrivilligt började han tala ett för honom främmande språk. Einar hade för första gången kommit i kontakt med pingstväckelsen.

Pingströrelsen når Kalmar län

Södra delen av Kalmar län påverkades inte i någon nämnvärd grad av 1800-talets folkväckelser. Människorna var kyrksamma men det var till Svenska kyrkan man gick. Pingstväckelsen nådde denna del av landet i första hand genom kvinnliga evangelister som var utsända av Örebro Missionsförening.

Venzel Nilsson, som på 1930-talet skulle bli pastor och föreståndare för Sionförsamlingen i Linköping växte upp i Årena, nära Målilla samhälle. Målilla ligger 15 kilometer nordost om Virserum. Venzel var född 1890. Han tillhörde Järnforsens missionsförsamling, men han och femton kamrater i Årena beslöt 1916 att bilda en ungdomsförening. I den blev Venzel kassör och sekreterare. Man ordnade möten och inbjöd evangelister och predikanter från olika samfund som talare, bland dem kvinnliga evangelister från Örebro som undervisade om vuxendopet och andedopet. Venzel och några av hans kamrater bestämde sig för att åka upp till Örebro där de deltog i bibelskolan hösten 1917. Där blev de döpta av John Ongman. Väl tillbaka i Årena beslöt de att lämna ungdomsföreningen i Årena och ansluta sig till Kvilksfors baptistförsamling. Ungdomsföreningen samlades regelbundet till möten. I juli 1918 hölls ett »större uppbyggelsemöte« i Årena med Lewi Pethrus som talare. Detta har Venzel berättat utan att klargöra hur det kom sig att man kallade Pethrus. Uppbyggelsemötet hölls den 14–16 juli i en stor loge i Årena. Venzel skriver att, »människor i tusental mötte upp till söndagens möten«, och att man på eftermiddagen höll en dopförrättning i Emån nedanför logen. Det var 28 personer som döptes.

Nästföljande dag samlades vi en skara troende och döpta, som under pastor Pethrus ordförandeskap ordnade oss till en Guds församling. Det var den första pingstförsamlingen i Kalmar län. Det var också den ringa begynnelsens dag. En mäktig väckelse gick över trakten, då människor i hundratals blev frälsta. I dag finns det flera blomstrande församlingar i trakterna runt omkring. Man kan gott säga att det är ett resultat av den väckelse som den lilla församlingen i Årena fick uppleva. (Nilsson 2018 s. 33)

Troligen hade männen som Einar träffade i Virserum påverkats av väckelsen i Årena.

I Kalmar hade en baptistförsamling bildats 1912. De dopförrättningar som vid den tiden hölls »väckte ett enormt uppseende«. År 1915 tillträdde Johannes Hydéhn som församlingens pastor. Han predikade »sanningen

om Andens dop« och i januari 1919 lämnade församlingen Baptistsamfundet och blev en pingstförsamling.

I berättelsen om Einar är det emellertid pingstväckelsen i Mönsterås och Virserum som är aktuell och vi ska nu nämna något om detta.

I början av år 1920 kom evangelisten Erik Persson Ström till Mönsterås. Han var född 1901 och växte upp i Orsa. År 1919 hade han blivit »frälst ur synd och bolsjevism« och låtit döpa sig i en pingstförsamling. Redan i december samma år deltog han i en evangelistkurs i Norrköping – förmodligen i första hand som elev, men i en rapport från kursen nämns han som »föredragshållare«. I Mönsterås höll han möten i olika lokaler som han hyrde. »En kraftig väckelse uppstod« – i slutet av september 1920 rapporterades att ett åttiotal hade »lämnat sig åt Herren« och att en församling, Tabor, hade bildats. Av rapporten framgår att »de troende här på platsen äro mycket förbittrade över att pingstväckelsen kommit hit. Alla lokaler äro stängda för oss, men vännerna ha köpt tomt och börjat bygga en lokal.« (EH 1920, 156). Församlingen ordnades fredagen den 17 september av ett tjugotal personer. Erik Ström utsågs till föreståndare.

Erik Ström var 1920 kallad till Virserum förmodligen till en pingstbönegrupp i ortens baptistförsamling. Där verkade han några veckor under hösten. En pingstförsamling bildades emellertid först 1929.

Tiden efter pingstupplevelsen

Vi återvänder nu till Virserum och den kväll då Einar »hade börjat tala ett för honom främmande språk«

Einar hade inte slutat röka och när han på natten satt på förstubron utanför det hus där han skulle sova tog han upp sin pipa ur fickan. Han frågade sig om han skulle kasta bort den, men han beslöt att tända pipan eftersom han visste att det var många kristna som rökte. »Efter en liten stund var pipan tänd, och glad och lycklig satt jag nu i det vackra månskenet och rökte min pipa och prisade Gud.« Detta hände den 5 september 1920.

Einar återvände till Mönsterås och hade då en förhoppning om att de kristna som han hade gemenskap med där skulle bli glada när han berättade om sin upplevelse i Virserum. Men de menade att man »skulle lägga band på sina känslor«. Einar blev villrådig, men bestämde sig för att han skulle fortsätta vara »en lugn och sansad kristen«, och »att tjäna

Gud under sådana former, som överensstämde med gammal god tradition«.

Einar var ju medlem i baptistförsamlingens ungdomsförening och där fick medlemmarna undervisning om det baptistiska dopet. Han hade uppfattningen att barndopet var tillräckligt, men började läsa Bibeln för att få vägledning. Hans studier ledde till att han blev övertygad om att vuxendopet var det rätta. Men han hade också kommit fram till att »det hade varit ett skrymteri« för honom om han skulle låta döpa sig – han förmådde nämligen inte »lämna synden och leva ett rent liv«.

Vid den här tiden hade Taborförsamlingen i Mönsterås börjat bygga ett kapell som troligen togs i bruk i februari 1921. Einars beslut att förbli »en lugn och sansad kristen« tycks ha gjort att han inte gick till församlingens möten, men vid ett tillfälle hade han gått förbi kapellet och genom fönstret sett att det pågick ett bönemöte där. Det han såg och hörde grep honom och han tänkte tillbaka på bönemötet i Virserum. Han sökte kontakt med en man i församlingen som han hade hört talas om och fick ett samtal med honom. Denne inbjöd Einar till ett bönemöte i kapellet och Einar tackade ja. Under detta möte försvann hans reserverade inställning till denna rörelse.

I mitten av mars 1921 hölls en dopförrättning i kapellet och trots att han var med i ungdomsföreningen i baptistförsamlingen hade han inte sett någon dopförrättning tidigare. Efter att dopkandidaterna hade döpts frågade predikanten om det var någon mer som ville bli döpt. En stund senare anmälde sig Einar till dop. Dopet medförde att han togs upp som medlem i den fria församlingen. I kapellet vittnade han om »sin nyfunna lycka«.

En förmiddag när han var på sitt rum »kom han i hänryckning« och »Guds Ande började tala till honom«. Han blev tillfrågad »om han var villig att bära sanningens och ljusets budskap till Kinas folk«. Upplevelsen uppfattade Einar som en kallelse från Gud, och samma dag bestämde han sig för att svara ja på frågan. Men det dröjde en tid innan han bröt upp från sitt arbete. En bidragande orsak till detta var att hans föräldrar menade att han hade kommit på villovägar.

Einar förstod att det var nödvändigt för honom att under en tid arbeta som predikant i Sverige innan han blev missionär. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm anordnade, som vi tidigare nämnt, varje höst en drygt månadslång bibelskola. Dit kom evangelister som hade deltagit i

tidigare års bibelskolor samt nya som ansåg sig ha fått en gudomlig kallelse att bli »Herrens vittnen«. Einar skickade in en ansökan och blev antagen. Församlingar och grupper runt om i landet som ville ha en eller flera evangelister efter bibelskolans slut kunde vända sig till Filadelfiaförsamlingen och framställa sina önskemål. Personer i församlingens ledning intervjuade eleverna och iakttog dem i de många möten som hölls i Filadelfiakyrkan och på andra platser i staden där de deltog med vittnesbörd och sång. Bibelskolan pågick under tidsperioden 31 oktober–6 december 1921. Man fick betala 150 kronor för logi och mat. Församlingsmedlemmar upplät sina hem för »helinackordering«. Som lärare fungerade Rikard Fris, Otto Witt⁴, Sven Lidman och Lewi Pethrus. Lidman »föreläste i kyrkohistoriska ämnen«. Det var drygt 300 elever som undervisades.

Flera av de elever som bevistade bibelskolan för första gången blev utsända till församlingar som var i behov av hjälp under vintern och våren. De förväntades lämna den plats de hade tilldelats på försommaren och flertalet återgick till profant arbete. Manliga evangelister som bedömdes ha goda förutsättningar att så småningom bli pastorer eller missionärer fick komma till församlingar där de kunde få bli kvar en längre tid – åtminstone till nästa års bibelskola. Einar tillhörde denna grupp. Han deltog i ytterligare två bibelskolor, sannolikt hösten 1922 och hösten 1923.

Einar arbetade som evangelist i Småland och Skåne under åren 1922–1923. Därefter studerade han i två år vid Missionshemmet i Högsby, från och med vårterminen 1924 och till och med höstterminen 1925.

När Einar år 1921 bestämde sig för att bli missionär var han övertygad om att det skulle bli Kina. Någon gång under 1923 fick Rikard Fris ett brev från Kina. Avsändare var ett danskt missionärspar. De gjorde Fris uppmärksam på att det behövdes missionärer i provinsen Yunnan. Fris fick efter hand fler uppgifter om detta vilket gjorde att Missionsrådet beslöt att Pingströrelsen skulle etablera sig där. Tre elever som kände sig kallade till Kina och som studerade i Högsby bestämde sig som en följd av detta att Yunnan skulle bli deras missionsfält. Efter en tid vid skolan bestämde sig även Einar för Yunnan.

Under våren 1926 studerade Einar engelska. Han deltog i en språkkurs i England – studier i kinesiska påbörjade kinamissionärerna i de

---

⁴ Otto Witt var Svenska kyrkans missionär innan han blev pingstvän (Gäreskog 2017).

flesta fall först när de kommit till Kina. Brev till Einar adresserades »Elim Woodlands, Clarence Road, Chapman Park, London«.

Efter avslutade språkstudier måste Einar se till att han fick någon församling som tog på sig ansvaret som utsändande församling och om det blev nödvändigt att hjälpa denna församling med att få en eller flera andra församlingar att hjälpa till ekonomiskt. Hans hemförsamling i Mönsterås hade redan åtaganden och kunde inte komma i fråga. Einar bestämde sig rådfråga Rikard Fris. Einar visste att denne kände till förhållandena i många av landets pingstförsamlingar.

Rikard Fris valde att rekommendera Einar att besöka de församlingar som fanns i södra Hälsingland. Fris var förtrogen med förhållandena efter att vid flera tillfällen varit talare i konferenser som hade hållits där. Han lovade att rekommendera Einar i en notis i *Härolden* som publicerades vid månadsskiftet september/oktober 1926. Där skriver Fris:

Broder Einar Karlsson, som utbildats i Missionshemmet i Högsby för missionskallet bland Kinas urfolk, hoppas att få resa ut till Yunnanprovinsen i Kina på nyåret. Han rekommenderas till broderligt mottagande i de församlingar i Norra Sverige, som han känner Guds ledning att besöka före utresan. (EH 1926, 490)⁵

Fris trodde alltså att Einar skulle kunna lämna Sverige redan om tre månader. Det skulle emellertid dröja mer än ett år, men det blev en församling i södra Hälsingland som bestämde sig för att avskilja honom som missionär och sända ut honom – Betelförsamlingen i Edsbyn.

Kartan på nästa sida visar var de pingstförsamlingar låg som Rikard tänkte på men också sådana som år 1926 var utposter men som senare ordnades till församlingar. Man lägger märke till att det fanns två pingstförsamlingar i Edsbyn, Betel och Sion. Båda hade ordnats 1923 men de hade olika bakgrund. Betel hade tillhört Fribaptistförbundet och Sion hade tillhört Baptistsamfundet. Det fanns inga motsättningar mellan församlingarna. Ingen av församlingarna hade 1926 några åtaganden inom yttre missionen. Båda församlingarna hade omkring 125 medlemmar.

Rikard hade rekommenderat Einar att först bege sig till Betel i Edsbyn. Församlingens pastor skulle sluta sin tjänst under hösten 1926 och en ny skulle inte tillträda den 1 februari 1927.

---

⁵ Svenska Fria Missionen kallade Yunnanfältet vid denna tid i *Härolden* för »Kinas urfolk«.

- Sion Edsbyn**, ordnad 1923
- Betel Edsbyn**, ordnad 1923
- Salem Söderhamn**, ordnad 1923
- Sion Vallsta**, ordnad 1924, upplöst 1929 på grund av en konflikt i församlingen
- Filadelfia Klappårvik**, ordnad 1925
- Sion Alfta**, ordnad 1925
- Filadelfia Bollnäs**, ordnad 1925
- Sion Östanbo**, ordnad 1926
- Elim Trönö**, ordnad 1926
- Filadelfia Arbrå**, ordnad 1929 av en grupp medlemmar i Sion Vallsta
- Sion Ljusne**, ordnad 1930 av en utpost till Sion Östanbo.

Efter besöket i Högsby gjorde Einar ett kort besök i Dörby och reste sedan med tåg norrut. I Söderhamn fick han byta till rälsbuss för att komma till Edsbyn. Där fick han anställning som vakanspastor i Betel.

Efter årsmötet i januari 1927 skriver han i *Härolden*:

Guds Ande är verksam ibland oss. Mycket folk besöker våra möten, i synnerhet på söndagskvällarna. Många äro gripna av sanningen, och några ha böjt sig vid korset. Likaså döper Jesus i Anden såsom fordom. För min egen del har det varit en dyrbar tid, då jag tillsammans med vännerna fått kämpa Herrens strid om än under mycken kamp. (EH 1927, 96)

Den 1 februari blev Einar vakanspastor i Östanbo, men han slutade sin tjänst redan i mitten av mars och anledningen var nog att han ville samla in pengar till sin utresa till Kina. Betel hade då beslutat att anta Einar

som sin missionär i Kina med stöd från församlingen i Östanbo. Under sin insamlingsresa besökte han Östersund, Strömsund och Alsen i Jämtland, Timrå, Klingsta och Njurunda i Medelpad samt Gnarp, Bergsjö och Näsviken i norra Hälsingland och fick in sammanlagt 300 kronor. Till pingsthelgen i början av juni 1927 var han tillbaka i Edsbyn där det hölls ett »uppbyggelsemöte« i Betel. Då avskildes han som missionär. Franklin deltog i detta möte. Nästan 500 kronor samlades in till Einars utresa. I Östanbo hölls en vecka senare, den 11–12 juni, ett avskedsmöte för Einar. Han fortsatte därefter att samla in pengar på olika platser men nu i Dalarna, Närke, Västergötland, Småland och Skåne.

Totalt kom det in över 3 600 kronor till Einars utrustning och utresa, vilket motsvarar 130 000 kronor i dagens penningvärde. Av det insamlade beloppet kom 665 kronor från Betel i Edsbyn och 165 kronor från Östanbo. 75 församlingar nämns i redovisningarna. Oftast skrev missionärskandidaterna brev till församlingar och bad att få göra ett besök. Det var inte ovanligt att församlingarna avböjde, men kunde ändå skicka en postanvisning på ett mindre belopp till missionären som stöd.

Einar och Cela träffades sannolikt för första gången i Högsby höstterminen 1926. De trolovade sig i Linköping lördagen den 17 september 1927. Trolovning innebar att en kvinna och en man kom överens om att senare ingå äktenskap.

Den 3 november 1927 meddelades i *Härolden* att Einar och en annan missionär, Karl Asp, »den 5 november skulle lämna Göteborg med västra Kina som mål«, det vill säga provinsen Yunnan i södra Kina, nära gränsen till Burma.

Karl Asp var född 1894 i Nävelsjö i Jönköpings län. Han blev frälst i mars 1915. Han var elev vid Svenska Alliansmissionens bibelskola 1921–1922. I mars månad år 1922 döptes han i Filadelfia i Huskvarna och blev medlem där. Han var elev i Högsby under två terminer. Vintern och våren 1925 studerade han engelska i England. Mellan studieperioderna arbetade han som evangelist. Karl var utsänd av Filadelfiaförsamlingen i Huskvarna.

Uppgiften att avresan gjordes den 5 november är säkert riktig vad gäller Karl, men Einar och Cela hade bestämt sig för att resa till England redan i september, främst för att Cela ville förbättra sina kunskaper i engelska. De reste från Malmö med färjan till Köpenhamn. Ett avskedsmöte hade hållits i den församling i Skåne där Einar hade varit evangelist några år tidigare, och några av medlemmarna hade tagit farväl av dem vid avfärden från Malmö. Einar skriver i sin bok om Viktorsson:

Färjan lade ut från Malmö hamn på sin sedvanliga tur till Köpenhamn. Bland passagerarna befunno sig också Viktorsson och hans trolovade. Vägen gick nu mot okända öden. Ingen av dem visste, om de skulle få återse sitt fädernesland. Tårar glänste i ögonvråna, men samtidigt fylldes hjärtat av en underbar frid, då de visste, att det var på Herrens befallning, som de drogo åstad.

Einar hade planerat att han under sin vistelse i England skulle förbättra sina kunskaper i engelska. Men några studier blev det inte. Den mesta tiden var han i en förstad till Sheffield där han hjälpte den pastor som fanns där. Staden ligger 21 mil nordnordväst om London. Cela befann sig i staden Louth, 10 mil öster om Sheffield, så de borde haft möjlighet att träffas några gånger. Inför avresan till Kina lämnade han Sheffield och tog tåget till Liverpool. Dit kom han dagen före båtens avfärd. I Liverpool mötte han Karl Asp. På kvällen var de med på ett möte i en pingstförsamling i staden. Kanske att det var den 15 november.

Resan från Liverpool gjordes med en passagerarbåt med stort lastutrymme. Färden gick genom Suezkanalen och båten kom till hamnstaden Rangoon i Burma ungefär en månad senare. Från Rangoon färdades de med tåg upp till staden Mandalay varifrån de med båt på Irrawaddyfloden färdades genom ett vackert landskap och fortsatte till staden Bhamo. Här lämnar vi Einar för att återkomma längre fram om sista etappen av hans resa (s. 73).

Kartan visar färdvägen mellan Rangoon och Bhamo. Avståndet (fågelvägen) mellan städerna är 84 mil. I Tengyueh låg den missionsstation som Einar skulle resa till. Yunnanfu är Yunnans huvudstad. Shunning återkommer vi till i kapitel 8.

6. Cecilia Wahlsten – tiden fram till ankomsten till Kina

I detta kapitel berättar vi något om Celas liv och leverne fram till hennes ankomst till Kina som missionär i januari 1929. Kartan på sidan 43 visar var flertalet av de platser som nämns här är belägna.

Cela växte upp i Oppeby socken i södra Östergötland. Hon föddes den 5 september 1898. Hennes far, Anders Peter Wahlsten, var född den 27 december 1841 i Oppeby. Celas mor, Hilma Persdotter, var född den 4 maj 1858 i Kättilstads socken. Anders kom hösten 1859 till Kättilstads socken för att arbeta som dräng. Vid samma tid avled den soldat som tillsammans med sin familj bodde i Persbo soldattorp som låg på gården Fallvik i Kättilstad. Hösten 1860 flyttade Anders in i torpet. Han hade då blivit anställd som soldat – livgrenadjär vid Kinda kompani vid första livgrenadjärregementet i Linköping. I november 1862 flyttade pigan Christina Catharina Andersdotter (född 1832) till Persbo. Den 2 januari 1863 lyste det för första gången för dem. Vigseln ägde rum den 8 februari.

Som soldat fick Anders efternamnet Wik, och det kunde han inte ändra på i arméns rullor, men i kyrkobokföringen såg han till att hans efternamn omkring år 1870 ändrades till Valsten som inte sällan skrevs Valstén. Senare ändrades stavningen till Wahlsten.

År 1870 flyttade Hilma Persdotter till Persbo och antecknades i kyrkobokföringen som fosterdotter. Hon lämnade soldattorpet två år senare och flyttade till en släkting till Anders. I november 1872 kom Albertina Petersdotter (född 1845) som piga till Persbo. Hon var syster till Hilmas mor. Hösten 1874 födde Albertina en flicka som fick namnet Elin Augusta. Albertina uppgav inget namn på fadern, men det var Anders som var hennes far. Christina och Anders tog hand om Elin som fosterdotter. Christina avled i april 1876 efter att ha drabbats av lunginflammation. Elin hade då inte fyllt två år. I mars 1877 flyttade Hilma än en gång till soldattorpet, förmodligen som piga, men redan i början av september samma år lyste det för henne och Anders i Kättilstads kyrka. De gifte sig två månader senare, den 4 november. Anders var 16 år äldre än Hilma.

År 1887 avslutade Anders Wahlsten sin tjänst som soldat. Han hade då tjänstgjort i 27 år och skulle fylla 46 år i december. Någon pension fick han inte. Det krävdes att man uppnått 50 års ålder och tjänstgjort längre är 25 år. Anders och Hilma hade 1882 köpt en liten gård som kallades Tolbäcken på gården Tolebo. Boningshuset var byggt omkring 1850 och innehöll två rum och kök. Dit flyttade familjen 1887. Åren 1891 och 1892 köpte de till ett par markarealer som gjorde att hemmanet bestod av sammanlagt 8 tunnland åker, 4 tunnland betesmark och 36 tunnland skog. I ladugården fanns spiltor för en häst och tre nötkreatur. Den sammanlagda köpeskillingen uppgick till 3 600 kronor.

Hösten 1896 flyttade familjen till Oppeby socken och där till Efjeboda (idag Ävjeboda med betoning på bokstaven o) i Björkfors. Efjeboda bestod av fyra gårdar och en av dessa förvärvade Anders och Hilma. Gården var en och en halv gång så stor som gården i Tolebo. Priset var 5 900 kronor. Samtidigt sålde de Tolebo för 3 600 kronor, det vill säga samma belopp de själva hade betalat.

Hilma och Anders fick åtta gemensamma barn:

- 1) Axel Anton, född 1878; avled 1899 i Efjeboda; ogift.
- 2) Hulda Vilhelmina, född 1881; avled 1904 i Efjeboda; ogift.
- 3) Emilia Sofia, född 1888; avled 1966 i Linköping; gift.
- 4) Anders Albert Martin, född 1890; avled 1957 i Hemsjö i Västergötland; gift.
- 5) Hilma Victoria Elisabet, född 1894; avled 1899 i Efjeboda.
- 6) Anna Valborg Kristina, född 1896; emigrerade 1913 till USA; gift.
- 7) Gerda Cecilia, född 1898; avled 1975 i Linköping; gift.
- 8) Olga Judit Elisabet, född 1901; avled 1958 i Linköping; gift.

Anders dotter Elin bodde större delen under sin uppväxt hos Hilma och Anders tills hon hösten 1896 flyttade från Kättilstad till Stockholm. Där hade hon fått arbete som diakonissa vid Ersta Diakonisällskap. Hon avled emellertid redan 30 december 1899 efter att ha drabbats av epidemisk hjärnhinneinflammation.

Sommaren 1913 flyttade Hilma och Anders med de barn som fortfarande bodde kvar i hemmet till Karlsten, som ligger på en tomt som tillhörde den gård som Hilma och Anders ägde.

Sjön öster om Björkfors heter Björkern. Vägen från Björkfors till Oppeby kyrka löper en kort sträcka utmed sjöns västra strand. Där ligger Karlsten och Elimkapellet med tomter som sluttar ner mot sjön.

Anders avled den 31 juli 1919. Hilma och Olga bodde kvar i Karlsten fram till februari 1922 då de flyttade till Kättilstad. Hösten 1928 flyttade de till Linköping. Hilma avled där den 22 september 1931 efter en längre tids sjukdom. Hon bodde då på ett ålderdomshem (Hjälmsäter). Vi återkommer till Olga (s. 96).

Vi ska nu nämna något om väckelserörelser i Oppeby socken i början av 1900-talet, om Sionförsamlingen i Linköping, samt om Oppeby Baptistförsamling och om Oppeby fria församling som bildades på Ture Johanssons initiativ. Ture var pastor i Sionförsamlingen.

Väckelserörelser i Oppeby under 1900-talets början

År 1899 tillträdde Gustaf Lundberg tjänsten som komminister i Oppeby församling. Han var lågkyrklig och ordnade stugmöten i socknen där han predikade vikten av att bli frälst. År 1925 var han kyrkoherde i Bankekinds församling. Där öppnade han kyrkan år 1925 för Ture Johansson och Sionförsamlingens strängmusik i Linköping. I slutet av mötet hade kyrkoherden talat och sagt att »även han ville vara pingstvän«. Ture hade i tioårsåldern varit med sin mor på ett av Gustaf Lundbergs stugmöten då hon hade »böjt sig för Gud«.

År 1909 berördes trakterna kring Oppeby och Hägerstad av en väckelse. Sannolikt var det en evangelist inom Svenska Missionsförbundet som var där på uppdrag av missionsförsamlingen i Vimmerby. Som en följd av denna väckelse bildade 24 personer i mars 1909 en förening med namnet Björkfors Ungdomsvänner. De möten som föreningen sedan ordnade hölls i Björkkullen, en gård som på den karta som finns på föregående sida syns några millimeter väster om den punkt som markerar Björkfors. Celas bror Martin blev frälst 1909 och det skedde sannolikt under denna väckelse. Han var då 19 år gammal. Vi återkommer till honom.

Björkfors Ungdomsvänner ombildades snart till en missionsförsamling och ett missionshus byggdes som invigdes på pingstdagen 1913. »Dagen till ära hade församlingens damer bakat bröd för 750 personer.« Missionshuset låg 250 meter väster om Karlsten (s. 43 texten under kartan).

Sionförsamlingen i Linköping

I Linköping bildades 1909 en pingstbönegrupp i baptistförsamlingen Betania. Denna grupp fungerade som en »bönering« (s. 13) och ordnades i augusti 1917 till en församling som fick namnet Salem. 14 personer blev medlemmar vid detta tillfälle. Äldste och föreståndare blev bankvaktmästaren Albert Montén som hade varit diakon i baptistförsamlingen Betania. Montén avled i oktober 1920. Församlingen hade då ett 50-tal medlemmar. Inre slitningar gjorde att en grupp lämnade församlingen 1922 och bildade en bönering. Salem tynade bort och upplöstes 1925. I augusti 1924 ordnades böneringen till Sionförsamlingen i Linköping. Denna räknade sig då som en del av Pingströrelsen. Pastor och föreståndare blev Ture Johansson. Han hade, utan att vara kallad av böneringen, i december 1923 »överraskande« kommit till Linköping. Han kände sig kallad av Gud. Han välkomnades av böneringen. Ture var angelägen att komma till Linköping även av ett annat skäl: han önskade att Pingströrelsen skulle nå de »försummade trakterna söder om Linköping« och inte minst Oppeby socken där han var uppväxt. Ture hade varit pastor i pingstförsamlingen i Norrköping innan han kom till Linköping. Där hade han lärt känna en evangelist vid namn Karl Bertil Johansson (född 1901 i Östra Vingåker). Denne kallade sig för Carl (förnamn) Berthil (efternamn), men formellt bytte han aldrig namn. Ture såg till att Bertil kom med honom till Linköping för att arbeta som evangelist på landsbygden utanför Linköping och särskilt söder om staden i bland annat Oppeby.

När Sionförsamlingen ordnades fick den 29 medlemmar. Vid årsskiftet hade antalet ökat till 65. Under de följande sex åren ökade medlemsantalet varje år med 25% per år.

Oppeby baptistförsamling och Oppeby fria församling

Baptistförsamlingen i Oppeby bildades år 1911 av 20 personer som tillhörde Kisa Baptistförsamling. De var samlade i ett hem i Övre Årteryd, som ligger i Hägerstads socken, västnordväst om Oppeby kyrka (s. 43 karta). Möten hölls i hemmen och ganska regelbundet kom någon predikant från kringliggande baptistförsamlingar på besök. Man hade också besök av andedöpta kvinnliga evangelister från Örebro Missionsförening vilket gjorde att församlingen kom att bejaka pingstväckelsen. Församlingen inbjöd till möten i några av medlemmarnas hem, »stug-

möten«, men man kan också ha hyrt missionshuset i Björkfors när man räknade med många mötesbesökare. Det var kanske i ett sådant möte som Martin Wahlsten blev intresserad av baptismen och bestämde sig för att låta döpa sig. Det skedde i Åsunden 1913. Samtidigt blev han medlem i baptistförsamlingen. Han deltog i två månadslånga evangelistkurser i Örebro som ÖM anordnade – den första hösten 1914 – och var elev vid ÖM:s missionsskola 1917–1920.

År 1917 byggde baptistförsamlingen ett kapell på en tomt som gränsade till Karlsten i Björkfors. Kapellet fick namnet Elim. Tanken hade varit att bygga kapellet i Väsby, nära Oppeby kyrka, eftersom de flesta medlemmarna bodde i trakterna kring Årteryd. Kyrkorådet tyckte emellertid att det var för nära kyrkan varför baptistförsamlingen valde att bygga i Björkfors i stället.

Vid denna tid ökade antalet medlemmar i Pingströrelsen kraftigt. I åtskilliga baptistförsamlingar med koppling till ÖM började medlemmar som sympatiserade med Pethrus inställning till att församlingarna skulle vara fria, att propagera för att deras församlingar skulle lämna Baptistsamfundet. Detta hade Pethrus förstäelse för. Han skriver i november 1918:

Det bästa är att hela församlingen på platsen får klart för sig, vad bibeln lär om församling, och att den intet lär om samfund, och att så församlingen kan komma till ett enhälligt beslut om utträde ur det samfund man tillhör. Så har skett på flera platser den sista tiden. För att nå fram till frihet på denna väg böra inga lovliga medel lämnas oförsökta. Först sedan de andedöpta, frigjorda själarna sökt att på detta sätt rädda församlingen ut till frihet, och det blivit ådagalagt, att församlingen som sådan icke låter rubba sig från sitt gamla obibliska samfundsväsen, då är det tid att taga upp en biblisk och andlig verksamhet vid sidan av den förutvarande församlingens. (EH 1918, 177)

I baptistförsamlingen i Björkfors fanns det medlemmar som sympatiserade med Pethrus uppfattning, men det var först under år 1924 som frågan om samfund eller inte samfund blev aktuell. I slutet av augusti 1924 kom Carl Berthil till baptistförsamlingen i Oppeby. Carl hade varit sekreterare vid det möte då Sionförsamlingen i Linköping ordnades. Efter tre veckor i Linköping reste han på uppmaning av Ture till Oppeby för att verka för att baptistförsamlingen där skulle lämna Baptistsamfundet. Carl lyckades emellertid inte övertyga en majoritet av medlemmarna. I stället splittrades församlingen genom att ett tiotal medlemmar begärde utträde. I februari 1925 meddelade Carl i *Härolden* att

denna grupp hade samlats till ett möte efter skilsmässan för att bilda en bönering.

Men under mötet gjorde Herren klart för oss, att vi, trots att vi icke kunde avskilja varken äldste eller diakoner, redan voro en församling. Vännerna beslöto därför att, i stället för att ordna sig till en bönering, redan från början kalla sig Oppeby fria församling. (EH 1925, 81)

Han uttrycker också sin förhoppning »att det snart skall bliva ordnat, det som ännu återstår att ordna« – att tillsätta en äldste. En tillfällig föreståndare utsågs – Gustaf Larsson i Grindstugan, som ligger 900 meter väster om Evjeboda. Denne man var morfar till Kerstin Alsing som under flera år tillhörde Sionförsamlingen i Linköping och då ofta framträdde som solist. År 1925 köpte den fria församlingen baptistkapellet och övertog ett lån på 5 600 kronor. Lånet hade varit betungande redan före splittringen och det var inte möjligt för baptistförsamlingen att behålla kapellet. I slutet av år 1925 hade församlingen 30 medlemmar.

Celas bakgrund

Celas mor, Hilma, var en »varm kristen» och hade sin andliga hemvist i Svenska kyrkan. Cela skriver 1928 när hon i *Härolden* berättar om sin kallelse till missionär: »Redan som barn lärde jag mig att älska Jesus, och var då många gånger djupt gripen av hans kärlek« (EH 1928, 694). Hon konfirmerades den 10 maj 1913 i Oppeby kyrka. Familjen skulle då om någon månad flytta till Karlsten. Av Hilma och Anders barn bodde, utöver Cela, fortfarande, Martin (22 år), Valborg (17 år) och Olga (12 år) kvar i föräldrahemmet. Valborg lämnade emellertid Oppeby någon vecka efter Celas konfirmation – hon skulle emigrera till USA. Hon kom till New York den 6 juni och fortsatte därifrån till staden Grantsburg i Wisconsin. År 1930 bodde hon i Oakland i Kalifornien och var gift med Waldemar Erickson.

Cela blev efter konfirmationen »hemmadotter«. Hon skulle hjälpa sin mor i hushållet i stället för att ta anställning som piga. Om denna tid skriver Cela: »Genom satans listiga anslag att bedraga kom jag dock en liten tid ut i världen, men endast för att se, att det ej fanns någonting där, som kunde tillfredsställa min själ« (EH 1928, 694).

Sommaren 1914 bestämde sig Cela för att emigrera till USA och i augusti fick hon flyttningsbetyg till Nordamerika. Tanken torde ha varit

att hon skulle flytta till Minneapolis där hennes syster bodde. Någon-
ting kom i emellertid i vägen och hon lämnade tillbaka flyttningsbetyget.

Cela skriver att hon samma höst »avgjorde sig helt för Jesus«. Det var
sannolikt hennes bror Martin som fick Cela att fatta detta beslut. Martin
skulle då resa till Örebro för att delta i John Ongmans bibelskola (s. 46).
Troligen fick Martin när han befann sig i Örebro veta att någon i baptist-
församlingen Filadelfia i Örebro behövde hjälp i hemmet och då kom-
mit att tänka på Cela. I varje fall reste hon till Örebro.

Söndagen den 7 mars 1915 döptes Cela i baptistförsamlingen Filadelfia i
Örebro, där John Ongman var pastor. Hon blev också andedöpt. Hon
skriver:

Det var underbart. Jag kände då en intensiv längtan att få vittna om vad
Jesus gjort för mig. I min hemtrakt fick jag också rika tillfällen därtill. Gud
gjorde det snart klart för både mig och församlingen, att han ville, jag helt
skulle ägna mig åt evangelistkallet.

Cela återvände till Oppeby hösten 1916. Hon tog i november tjänst som
piga på Säby gård i Hägerstad socken. Säby ligger 10 kilometer nord-
väst om Björkfors. Efter ett år hade hon rätt att sluta och det gjorde hon
och flyttade då hem till Karlsten.

Hösten 1917 deltog hon i ÖM:s bibelskola i Örebro. Om tiden efter
bibelskolan skriver hon:

Men som jag kände det för ansvarsfullt att bli ett Herrens vittne, reste jag
efter kursens slut hem igen och deltog ännu ett år i verksamheten hemma,
och då särskilt i söndagsskolan. Herren välsignade detta arbete, och många
gångar kände jag, att min plats var på fältet och att jag uteslutande skulle
tjäna Jesus.

Hösten 1918 var hon endast med vid bibelskolans avslutning och blev
då antagen som ÖM:s evangelist. I matrikeln över ÖM:s evangelister har
Ongman noterat: »sjunger ej«. En kvinnlig evangelist inom ÖM arbetade
med få undantag alltid tillsammans med en annan kvinnlig evangelist.
Det var nödvändigt att åtminstone den ena kunde sjunga och spela
något instrument. En manlig evangelist arbetade i allmänhet ensam och
saknade han sångröst kunde det bli besvärligt att placera honom.

Under fem år arbetade Cela som ÖM:s evangelist. Hon skriver:

Under denna tid verkade jag i Närke, Värmland, Norrbotten och Hälsing-
land. Många gånger talade Gud till mig om hedningarnas nöd, som han
gjort alltsedan jag var barn, och vid flera tillfällen lovade, jag Herren att gå.
(EH 1928, 694)

Hon slutade som ÖM-evangelist hösten 1923. Hon återvände då till Kättilstad där hennes mor och syster Elisabet bodde. Förmodligen hade hon då bestämt sig för att ansluta sig till Pingströrelsen. Hon var fortfarande medlem i Oppeby baptistförsamling, men när Sionförsamlingen ordnades i Linköping i augusti 1924 ville hon bli medlem där.

Sionförsamlingen i Linköping hade den 17 november 1924 ett församlingsmöte. I protokollets paragraf 3 kan man läsa att »Evangelisten Gerda Vadstén från Oppeby« togs in som medlem. Sekreteraren Jean Huitfeldt hade uppfattat hennes namn så vid mötet. Felskrivningen visar att Cela inte var känd av Huitfeldt som tillsammans med sin hustru Judit hade ett stort engagemang i församlingens verksamhet. När protokollet lästes upp på nästa möte protesterade inte Ture mot namnuppgiften. Kanske att han inte kom ihåg Cela.

Cela var inte med på mötet. Hade hon varit det så hade sekreteraren skrivit att »Gerda Vadstén hälsades välkommen«, och så står det inte i protokollet från den 17 november.

Cela fick kontakt med makarna Fris missionsskola i Högsby och skickade in en ansökan. Hon fick då ett brev från skolan där hon ombads att svara på ett antal frågor som var nedskrivna med blyerts på ett pappersark. Här följer frågorna och Celas svar (kursiverade):

Frågor att besvara för inträdesansökan till Missionshemmet i Högsby:

1. Födelseår och plats? *Född den 5/9 1898 i Oppeby socken i Östergötlands län.*
2. När blev Ni döpt i vatten och Den Helige Ande? *Döpt i vatten den 7/3 1915, döpt i den Helige Ande på hösten samma år.*
3. Vilken församling tillhör Ni? *Sionförsaml. i Linköping.*
4. Hur länge har Ni varit evangelist? *I sju år.*
5. Var har Ni verkat det sista året? *I min hemtrakt.*
6. Vilket missionsfält gäller Er kallelse? *Kina.*
Om den gäller yttre missionen berätta hur Ni fick Er kallelse. *Gud har talat genom anden på flera sätt därom.*
7. Har Ni allting klart med Gud och edra medmänniskor? Bed över denna fråga innan den besvaras! *Ja, så långt jag vet.*
8. Är Ni villig att noggrannt [!] rätta Er efter Missionshemmets ordningsregler? *Ja*

Cecilia Wahlsten (Rikard Fris arkiv)

Cela blev antagen och vid höstterminens början 1925 var hon en av skolans elever. Den kurs som anordnades denna termin började den 16 september och vände sig till »bröder och systrar för hem- och hednafält, som läst något litet engelska och svenska förut, så att de kunna tillgodogöra sig en fortsättningskurs i dessa ämnen«. Cela kan ha haft möjlighet att studera engelska så att hon uppfyllde kraven. Terminen avslutades den 20 december. Denna termin var Einars sista termin i Högsby. Sannolikt var det där de träffades första gången. Celas andra termin i Högsby började den 17 februari 1926 och avslutades den 13 juni. Omkring 40 elever undervisades. Celas tredje och sista termin i Högsby avslutades i slutet av november 1926. Under år 1927 bedrev Cela språkstudier, fördelade på två terminer, i England »på Mr. Carters missionsskola«. Den låg i staden Louth i grevskapet Lincolnshire, tio mil öster om Sheffield och 21 mil norr om London. Vi återkommer till denna skola.

Kostnaderna för verksamheten i Missionshemmet täcktes till stor del av gåvor i form av pengar och varor. Eleverna betalade endast 150 kronor per termin för undervisning och inackordering.

Kostnader för språkstudier hörde till missionärernas »utrustning« och betalades av de församlingar som stod för underhållet. Om underhållsfrågan inte var löst kunde sannolikt SFM bidra med medel om Missionsrådet ansåg att det var angeläget att personen i fråga så snart som möjligt kom ut till sitt fält.

När Cela i januari 1927 reste till England för att läsa engelska hade Oppeby baptistförsamling beslutat att bidra med pengar till hennes utresa och utrustning. Förmodligen räknade hon med att åtminstone få studera under vintern och våren.

Celas mor bodde vid den här tiden i Kättilstad och där tillbringade Cela jul- och nyårshelgen. Det är inte troligt att hon var i Linköping. Hon är inte annonserad i Sionförsamlingens möten. Däremot var hon säkert med på möten som hölls i bland annat Rimforsa av Sionförsamlingen och då fått möjlighet att träffa medlemmar och berätta om sin kallelse och att hon ännu inte hade sitt underhåll ordnat.

I Sionförsamlingens protokoll från ett församlingsmöte den 7 februari 1927 kan man läsa följande: »Förslaget från ett par systrar att vår medlem missionärskandidat Cela Wahlsten avskiljdes som församlingens missionär bordlades, emedan frågan var av den vikt, att den tålde att tänka på och bedja för först.« Förmodligen hade de två kvinnorna fört fram

förslaget vid ett samtal med Ture Johansson. Hade de varit med på mötet hade deras namn nämnts. Medlemmar utanför Linköping deltog nästan aldrig i församlingsmötena som hölls måndagskvällar. Kanske hade Ture Johansson varit i Rimforsa och predikat och då blivit kontaktad angående Cela och fått löfte om att frågan skulle tas upp i församlingen.

Sionförsamlingen hade vid den här tiden omkring 140 medlemmar. Församlingen hade ingen egen missionär. Kollektar togs upp då missionärer gjorde besök. Vid större konferenser tog man upp »missionsoffer« som lämnades till SFM. Vid en konferens i maj 1925 hade 675 kronor samlats in till yttre missionen (23 000 kronor i dagens penningvärde).

Konferensen 1925 fick efterföljare. Under många decennier höll församlingen varje år vårkonferenser. Under åren 1925–1944 (med undantag för 1940) hölls söndagens möten i Cirkus, ett hus som ännu finns kvar där Platensgatan korsar Hertig Karlsgatan. Fram till år 1928 kunde något fler än 900 personer beredas sittplats och 100 ståplats. När 1928 års konferens hölls hade Cirkus byggts om och 1 500 personer kunde tas in. Kända predikanter och sångare medverkade i dessa konferenser. Sionförsamlingen hade även en konferens på hösten – »höstkonferensen« – men den samlade färre besökare varför man inte behövde hyra Cirkus. Men ett undantag gjordes, som vi kommer att se, och det var år 1928.

Den 25 april 1927 togs frågan upp om Cela skulle bli församlingens missionär.

Till ny behandling upptogs nu det vid församlingsmötet den 7 februari bordlagda förslaget om syster Cela Wahlstens avskiljande till denna församlings missionär. Flera yttrade sig i frågan. Det upplystes att hennes utrustning och sannolikt hela kostnaden för hennes utresa kommer att bekostas av församlingen i hennes hemort och av de församlingar hon tjänar och som hon nu skall besöka. Även påpekades, att det årliga belopp, som församlingen hittills givit ut till yttre missionen motsvarar, om ett par hundra kronor tillägges, just det belopp som syster Wahlsten beräknas behöva årligen i Kina. Ordföranden omtalade, att han enligt vår nyligen hänsovna systers, Ida Johanssons, önskan mottagit 500 kr av hennes kvarlåtenskap att genom församlingen brukas till yttre missionen. Alla närvarande, utom två, bejakade genom handuppräckning ordf:s fråga, om församlingen ville avskilja syster Wahlsten som sin missionär. Det beslöts dock att frågan ånyo skall föreläggas församlingen till avgörande vid extra församlingsmöte den 2 maj.

I protokollet från mötet den 2 maj kan man läsa följande:

Församlingen beslöt ånyo att i Jesu Kristi namn åtaga sig hela ansvaret för syster Cela Wahlstens utsändande och uppehåll å missionsfältet. Mot detta beslut reserverade sig 4 medlemmar, nämligen broder John Johansson, som önskade att »hela ansvaret« skulle utbytas mot »halva ansvaret« (med tanke på att vår byggnadskassa bör växa till), samt broder [Sune] Willén, vilken ej tillräckligt lärt känna syster Wahlsten, för att kunna rösta ja nu, samt tvänne andra medlemmar av ej uppgiven orsak.

Den 16 maj korrigerades ovanstående paragraf:

Protokoll för föregående mötet upplästes och godkändes med följande ändringar. Församlingen skulle ej bekosta syster Wahlstens utsändande till missionsfältet. Vid röstningen om nämnda systems antagande som församlingens missionär var det endast två (2) medlemmar som ställde sig reserverande.

De pengar som samlades in till den yttre missionen, till exempel när man fick besök av olika missionärer, uppgick 1926 till 490 kronor om vi bortser från det som betalades ut efter årets vårkonferens då ett missionsmöte hölls. Det kan ha varit omkring 900 personer med vid detta möte, att jämföra med antalet medlemmar i församlingen, som var ungefär 150. Av det som samlades in vid detta möte betalades 650 kronor ut till Missionsrådet. Sammanlagt uppgick utbetalningarna till yttre missionen år 1926 således till 1 140 kronor. Underhållet år 1927 till en ogift, kvinnlig kinamissionär var 1 200 kronor per år, men den utsändande församlingen fick räkna med att det kunde bli ett par hundra kronor om året ytterligare för oförutsedda utgifter.

När församlingen antog Cela som missionär var hon, som framgår ovan, i England. Under sommaren besökte hon de församlingar där hon tidigare verkat som evangelist för att samla in pengar till sin utresa. Missionsrådet önskade att Cela skulle resa ut till Kina våren 1928. Cela var emellertid angelägen att få fortsätta studera engelska och den 15 augusti 1927 tillfrågades församlingen om hon kunde få 300 kronor för språkstudier i England, en fråga som församlingen svarade ja på.

Den 17 september 1927 trolovade sig Cela och Einar (s. 39), och kanske redan dagen därpå reste de med tåg till Malmö för att därifrån ta sig till England (s. 39).

Cela tycks redan i slutet av september, när hon var i England, insett att de 300 kronor som hon fått inte skulle räcka och bad om ytterligare 100 kronor, något som församlingen beslutade att ge henne vid ett församlingsmöte den 3 oktober.

Rikard Fris tycks ha föreslagit Cela att hon skulle resa ut till Kina tidigt på våren 1928 och Einar var säkert angelägen om att det skulle bli så. Men Cela var tveksam. I ett brev till Rikard den 26 november 1927 skriver hon: »Jag vore tacksam, om ni ville hjälpa mig i bönen på Högsby och bedja att Herren visar mig vad som är Hans vilja. Jag har haft en känsla av att vänta tills nästa höst, men jag vet ej om det är mina egna tankar eller ej.« Det går inte utifrån detta brev att avgöra vad det är som gör att hon vill vänta. Hon vet att hon behövs i Yunnan, hon är medveten om att rövare härjar i provinsen, men menar att »den som skall vänta tills de försvunnit, kommer nog aldrig ut«. Hon anser sig dessutom behöva fortsätta sina språkstudier ytterligare »ett par månader«. Vad Rikard gav henne för råd vet vi inte.

I samma brev berättar Cela något om sina studier. Skolan hade endast sju elever, »fem systrar och två bröder«. Cela skriver att endast hon är »utlänning«. Hon tillägger att det är bra för henne för därigenom får hon få lära sig mer. Hon skriver också »så många lektioner har jag ännu inte fått, men härefter har jag fått löfte om fyra st. i veckan«. Hon berättar också att hon har fått ett brev med en inbjudan att tillbringa julen hos en familj i Sheffield. Hon kände inte familjen men hon trodde att hon skulle resa dit.

Cela bestämde sig att stanna i England fram till omkring den 1 februari 1928. Det kanske var det beslutet hon ville ha hjälp med i sitt brev till Rikard Fris. Hon kände sig kanske pressad av att Missionsrådet ville att hon skulle resa ut till Kina redan under våren.

Hennes beslut att förlänga vistelsen i England krävde mer pengar än hon hade, varför hon skrev till församlingen och bad om ytterligare 100 kronor. Vid årsmötet den 6 januari 1928 beslöts att hon skulle få »100 kronor till hemresan samt uttryckte [församlingen] samtidigt sin önskan att för ordningens skull få veta hur mycket som använts till skolavgift, till resor osv. av de 500 kronor församlingen beviljat henne«. Frågan togs emellertid inte upp i något församlingsmöte, vilket tyder på att man var nöjd med det svar hon lämnade när hon hade kommit hem.

När Cela kom tillbaka från England kan hon ha börjat arbeta som sjukvårdsbiträde på Westmanska BB i Linköping. Vi vet att hon arbetade där, men inte när. Hon ville lära sig något om sjukvård – hon trodde att hon skulle ha nytta av det på missionsfältet.

På försommaren lät församlingen tillverka tio trälådor för hennes utrustning.

A.P. Franklin föreslog under våren att Sionförsamlingen skulle

hyra Cirkus en sönd. i aug. eller sept. för missionsmöten, varvid han själv och flera Kinamissionärer skulle medverka och offer upptagas till Fria missionen. Likaså ett förslag, att vid ett av dessa möten syster Cela Wahlsten skulle avskiljas som missionär och ett offer till hennes utresa upptagas.

Så blev nu inte fallet utan Cela avskildes som missionär vid höstkonferensen som började fredagen den 5 oktober och avslutades måndagen den 8 oktober 1928. Avskiljningen skedde i missionsmötet på söndags-eftermiddagen i Cirkus. Lewi Pethrus och Rikard Fris var huvudtalare. Einar Ekberg skulle ha medverkat som sångare, men så blev det inte. Rikard Fris hustru Rakel ersatte honom. Missionsoffret i mötet i Cirkus som skulle gå till Celas utresa och utrustning uppgick till 1 184 kronor, Cela fick 1 000 kronor – resterande användes för att täcka konferensens omkostnader. Hyran för Cirkus var 110 kronor, vaktmästaren fick 9 kronor, vaktmästaren i Betania fick 15 kronor, Rikard Fris 75 kronor och Lewi Pethrus 50 kronor.

Rikard Fris skriver i sin dagbok att han tillsammans med Lewi Pethrus åkte tåg till Linköping »där det var mycket kraftiga möten och missionärsavskiljning på söndagen för Cela Wahlsten. Där botade Herren en kvinna som varit lam i benen i sjutton år så hon kunde böja sina knän för första gången efter så lång tid. Ära vare Jesus!« (Rikard Fris arkiv).

Avskedsmötet hölls söndagen den 11 november. Cela reste någon dag senare med tåg till Göteborg där den två månader långa båtresan till Kina påbörjades. Hon reste tillsammans med missionärerna Alfhild och John Edwardsson samt Karin McLean, vars föräldrar hade varit missionärer i Yunnan. Alfhild och John var utsända av Sionförsamlingen i Norrköping, och Karin av Elimförsamlingen i Skärsåtra, Lidingö (senare Filadelfiaförsamlingen). Vi återkommer till dessa missionärer.

Om utresan vet vi bara att avresan från Sverige skedde den 15 november, att missionärerna befann sig i Marseille den 2 december och att de anlände den 18 januari 1929 till resans slutmål i Yunnan, staden Tengyueh (s. 40 karta). Namnet på denna stad ändrades i början av 1940-talet till Tengchung som senare kom att transkriberas Tengchong.

Del II
Tiden som kinamissionärer
1928–1950

7. Den politiska utvecklingen i Kina 1912–1936

Från början av 1900-talet gjordes upprepade försök att störta kejsardömet i Kina. År 1912 lyckades det och Kina utropades som republik med ett parlament, en regering och en president. Efter det första valet 1913 kunde ett nationalistiskt parti bilda en regering som leddes av en premiärminister. Partiet var Kuomintang (Guomindang) som betyder nationalistpartiet. År 1914 avskaffades parlamentet och år 1924 presidentämbetet – makten låg hos regeringen.

Efter några förhållandevis lugna år försämrades det politiska läget och tidsperioden 1916–1925 präglades av allmän upplösning. Landet var då uppdelat i tolv områden, i stort sett oberoende av varandra. Fler-talet styrdes av »krigsherrar« som härskade diktatoriskt, plundrade civilbefolkningen och förde krig mot varandra med lejda soldater.

År 1921 bildades ett kommunistiskt parti efter sovjetiskt mönster. En av initiativtagarna till partibildningen var Mao Zedong (1893–1976), som år 1943 blev partiets ledare. Partiet hade sommaren 1923 inte mer än 430 medlemmar, men avsevärt fler än så räknade sig som kommunister.

Sovjet ville öka sitt inflytande i Östasien och tog år 1922 kontakt med Kuomintang's ledare. Detta ledde till att Moskva förklarade Kuomintang som ett »reaktionärt parti« och uppmanade det kommunistiska partiet i Kina att samarbeta med nationalisterna.

Nationalisterna och kommunisterna beslöt 1924 att en armé skulle utbildas för att krossa krigsherrarna. En militärakademi inrättades för utbildning av en armé för att nå detta mål. Männen som skulle utbildas till befäl var medlemmar i eller sympatiserade med nationalistpartiet eller med kommunistpartiet. Chef för akademien blev generalen Chiang Kai-shek (1887–1975) som var en av de ledande inom Kuomintang.

I slutet av 1926 kunde hären med Chiang som överbefälhavare dra ut i strid mot krigsherrarna. Ganska snart visade det sig att det fanns ett missnöje bland högre nationalistiska militärer som var riktat mot kommunister som innehade poster som högre befäl. I april 1927 mördades

på order av Chiang ett antal kommunister vilket ledde till en brytning mellan de två partierna.

I december 1927 gifte sig Chiang efter att ha skilt sig från sin första fru med en kvinna, Soong, från en förmögen familj i Shanghai. Hon var utbildad i USA och kristen. Chiang var buddist men konverterade till kristendomen efter att Soongs mor framfört det som ett krav för att han skulle få gifta sig med dottern. Under år 1927 tog således Chiang avstånd från kommunismen, blev kristen och lierade sig med den kapitalägande borgarklassen.

År 1928 lyckades Chiang på sina fälttåg lägga under sig större delen av landet, delvis på grund av att flera mäktiga krigsherrar anslöt sig till honom. Han var då Kuomintangens ledare och inrättade en regering med enbart nationalister. Huvudstad blev Nanking (Nanjing) nära kuststaden Shanghai (s. 26 karta). I Peking var en krigsherre president över några provinser i norra Kina.

I början av 1930-talet upprättade kommunisterna ett område med rådsstyre efter rysk förebild i provinsen Jiangxi, 50 mil nordost om Hongkong. Där upprättades en armé – »Röda armén« – som angreps vid flera tillfällen av Chiang Kai-shek. I oktober 1934 tvingade regeringsstyrkor Röda armén att lämna Jiangxi. De 86 000 soldaterna begav sig i väg på vad som kom att kallas »den långa marschen«. Ett år senare anlände de som återstod av armén till provinsen Shaanxi, 75 mil sydväst om Peking, där ett nytt högkvarter upprättades. Det var endast en tiondel av ursprungsstyrkan som nådde fram efter en 900 mil lång marsch (Hägerdal, 52f). Resten hade dött i de många strider som utkämpats, dukat under i den svåra terrängen de måste forcera eller avvikit. Under marschen var armén uppdelad i flera armékårer som drog fram på fyra olika »marschvägar«. Mao tillhörde staben men var också befälhavare för en armékår. En armékår passerade Kunming som skulle anfallas men regeringsstyrkorna lyckades rädda staden.

Det fanns kommunistiska arméer utöver kommunistpartiets som opererade efter 1935, främst i östra Kina, men även Yunnan kan ha drabbats (s. 100).

De inbördeskrig som har omnämnts ovan påverkade givetvis åtskilliga missionärers tillvaro. En svensk missionär, Ingeborg Wikander, som var verksam i provinsen Hunan (sydväst om Shanghai), berättade sommaren 1927 att

nästan alla utländska missionärer i Hunan ha på uppmaning av respektive konsulat för länge sedan lämnat sina stationer. Även missionärerna i norra Kina ha måst uppge sin verksamhet. Provinsen Hunan har under årtal varit huvudorten för den kommunistiska propagandan. Under april rådde vissa tider skräckvälde. Endast på en vecka mördades ett femtiotal för-mögna kineser. Man trakasserar på alla sätt välbärgade personer, bland annat genom att låta massor med tiggare formligen belägra deras hus, och om inget annat hjälper mördar man dem för att komma åt deras pengar. (DN 13/6 1927)

Inbördeskriget medförde att en del av pingstmissionärerna på Hopei-fältet tvingades fly till kusten eller till Peking under en kortare tid 1927. I Yunnan påverkades Svensk pingstmission under åren 1925–1936 inte särskilt mycket av inbördeskrigen.

8. Yunnanfältet 1925–1928

Provinsen Yunnan gränsar till Laos och Vietnam i söder och till Burma (idag: Myanmar) i väster. Peking ligger 200 mil nordost om provinsens centrala delar. Till ytan är Yunnan något mindre än Sverige. Större delen utgörs av en högplatå på 2 000 meters höjd med berg upp till 5 500 meter över havet och med djupa och svårgenomträngliga dalar. Delar av bergskedjor i gränstrakterna väster och norrut var vid den här tiden inte utforskade. Tre stora floder med bifloder flyter genom provinsen. Detta bergslandskap var rikt på efterfrågade mineraler. Det var i denna del av Yunnan som Svensk pingstmission skulle komma att verka. I södra Yunnan fanns stora slätter. Huvudstad i provinsen var Yunnanfu, som från slutet av 1930-talet kallades Kunming.

Missionärerna fick anpassa sig till ett klimat som under större delen av året är torrt med en temperatur på omkring 25 grader under dagen och 15 grader på natten. Vid slutet av maj börjar regntiden och den varar till slutet av augusti. Kraftiga regn gjorde att vattennivåerna i floderna steg 20 meter eller mer. Under regntiden var det ibland omöjligt att ta sig fram på vissa sträckor.

Yunnan hade 12 miljoner invånare. Speciellt för denna provins var att två tredjedelar av befolkningen var etniska minoriteter – ett tjugotal folkstammar var representerade. Alla hade olika språk och seder. Språkförbistringen var stor och endast ett fåtal hade på 1920-talet ett eget skriftspråk. Men inom varje stam på en plats fanns det alltid någon som hjälpligt behärskade kinesiska. Folket i dessa stammar var markant mer öppna för det kristna budskapet än den dominerande etniska gruppen i Kina (han-kineserna), vilket gjorde att missionärerna gärna sökte sig till områden där dessa minoriteter bodde. År 1937 kunde Paul Ongman konstatera att »arbetet bedrivs huvudsakligast bland de inom denna provins talrika stamfolken, såsom shan-, kachinlahu- och lisu-folken. Särskilt bland kachinerna, ett vilt bergsfolk på gränsen till Burma, har Herren givit en öppen dörr« (EH 1937, 895).

Ett oroselement i Yunnan var rövare som härjade i städer och byar.

Kachinstammen, den fruktade rövarstammen, levde i de mest otillgängliga bergstrakterna, där de livnärde sig med ett primitivt jordbruk och opiumplantering. Men när födan tröt begåvo de sig ut på rövarstråt, beväpnade

med sina hemmatillverkade muskedunder och mynningsladdare samt svärdsliknande, långa, skarpa knivar, och överfölla vägfärande köpmän och karavaner, som de mördade och plundrade. Ibland kunde de ställa till med små krig mot slättbefolkningen då de plundrade och brände mindre städer och byar nere i dalgångarna och på slätterna. (Andersson, 12)

I de berättelser som vi har tagit del av om rövarens härjningar är det sällan som det sägs något om hur de enskilda angreppen slutade. Förmodligen var det vanligt att rövarena plundrade en plats en tid och sedan gav sig av, men det fanns små truppstyrkor för att upprätthålla ordningen. Kina var vid den här tiden indelat i åtta generalguvernement som styrdes av guvernörer som under sig hade dessa små truppstyrkor, alltför små med hänsyn till befolkningens storlek. Men det förekom säkert då och då att dessa trupper angrep rövarena så att ordningen återställdes.

De dominerande religionerna var konfucianism, taoism och buddism. Omkring 5% av befolkningen var islamister och 0,5% var kristna och av dessa var fyra av fem katoliker och en av fem var protestant. Yunnanmissionärerna skriver ofta om »kristna« utan att ange om det var katoliker eller protestanter och i det senare fallet inte vilken kyrka de bekände sig till. Det fanns personer som tillhörde förmögna familjer och som hade studerat i USA och där konverterat till kristendomen. I dessa fall var det i allmänhet inte fråga om en personlig omvändelse.

Det är tveksamt om missionärerna inkluderar katoliker när de skriver »kristna« på grund av Pingströrelsens uppfattning av katolicismen. Vid en missionskonferens i Stockholm 1923 talade en missionär om arbetet i Bolivia: »Gripande var skildringen av de otroliga svårigheter, varmed missionen hade att kämpa i detta ärkekatolska land. »Den stora skökan«, som förvillar hela världen har ett fruktansvärt grepp om detta arma, olyckliga och okunniga folk« (EH 1923, 462).

De första svenska pingstmissionärerna som kom till Yunnan var Anna och Zakris Zakrison. Anna var född 1892 i Skanörs socken i Skåne och Zakris 1891 i Ströms socken i Jämtland (med Strömsund som centralort). Zakris föräldrar var baptister och själv döptes han 1914 och blev då medlem i Strömsunds baptistförsamling. Han arbetade en kort tid som evangelist inom Örebro Missionsförening. År 1919 blev han pingstvän och evangelist inom Pingströrelsen efter att ha deltagit i Filadelfiaförsamlingen i Stockholms bibelskola under hösten. Han hade 1917 upplevt en »tydlig kallelse« att bli missionär i Kina. Sommaren 1920 kom han i kontakt med »amerikanska pingstväänner, som hade en

härlig trosmission i Ningpo, Kina«. Ningpo ligger vid Kinas östkust, 15 mil söder om Shanghai (s. 26 karta). Zakris blev övertygad om att det var där han skulle verka. Han var då förlovad med Anna som inte tycks ha upplevt någon gudomlig kallelse att bli missionär. Efter bibelskolan i Filadelfia reste Zakris till Strömsund. Där tillbringade han julen och deltog i baptistförsamlingens möten. I januari 1920 lämnade församlingen Baptistsamfundet för att förena sig med Pingströrelsen. Zakris hade sannolikt påverkat medlemmarna att ta detta steg. Församlingen kan ha haft ett 30-tal medlemmar. Anna och Zakris gifte sig i maj 1922 och under hösten lämnade de Sverige som Strömsunds församlingens missionärer. Hur Zakris uppgörelse var med det amerikanska missions-sällskapet vet vi inte, men vår bedömning är att församlingen i Strömsunds andel av underhållet var omkring 400 kronor per år. Församlingen hade en ganska stor skuld på kapellet vilket gjorde att man regelbundet uppmanade pingstvännerna genom notiser och annonser i *Härolden* att bidra med medel till missionärerna. År 1923 kom det in 300 kronor och 1924 uppgick beloppet till 230 kronor. Efter ett och ett halvt år i Ningpo – våren 1924 – beslöt Anna och Zakris att de skulle flytta till Yunnan. De hade då fått veta att några pingstmissionärer i Sverige var beredda att resa dit och ville förena sig med dem.

Anna och Zakris lämnade Ningpo den 26 maj och färdades med båt till hamnstaden Haiphong i Vietnam. Därefter följde en två dygns lång tågresa till provinshuvudstaden Yunnanfu. Denna järnväg var den enda som fanns vid den här tiden i Yunnan. Den gick mellan Hanoi i Vietnam och Yunnanfu. Den invigdes 1910. I Yunnanfu fick de först bo i ett »missionärshem«. Det var svårt att få hyra ett hus men efter en tid kunde de flytta in i ett »litet kineshus«. Det underhåll som Anna och Zakris fick från Strömsund räckte nätt och jämnt att leva på. Anna skriver att deras tanke var att söka sig västerut för att finna »ett område, varifrån vi har möjligheter att nå kineser såväl som urstammarna« och att bygga upp en »huvudstation att utgå ifrån« (EH 1925, 41). Hon syftar här på den verksamhet som de räknade med att bygga upp tillsammans med den grupp missionärer som så småningom skulle anlända till Yunnan. I en notis i *Härolden* informerade redaktionen läsarna om läget:

Missionär Zakrison i Kina är stadd på undersökningsresa i Yunnan för att kunna bli de utresande missionärerna till hjälp vid val av fält. Han är i stort behov av förbön och understöd. En längre tid har han måst hålla sig stilla i brist på medel. Låt oss anropa Herren om hjälp för vår broder, så att resan må kunna fortsätta. (EH 1924, 538)

I *Härolden* den 15 januari 1925 nämns de »särskilt trängande behoven« inom den yttre missionen. Som nummer tre kommer »understöd åt missionär Zakrison i Kina«.

I Sverige förberedde sig under år 1924 sex missionärer inom Pingströrelsen att resa till Yunnan. Det var Hanna Andersson, Frida Magnusson, Judit Lindblom och Gerda Grahl samt David Leffler och Einar Johansson.

Vi lämnar nu några biografiska uppgifter om dessa missionärer, uppgifter som kommer att kompletteras i den text som sedan följer:

- **Hanna Andersson** var född 1894 i Kräcklinge socken i Närke. Hon studerade vid Missionskolan i Örebro 1918–1921 och därefter följde en kortare sjukvårdskurs vid Södertälje lasarett. Sedan arbetade hon som evangelist, först inom Örebro Missionsförening och sedan inom Pingströrelsen.
- **Frida Magnusson** var född 1892 i Anderslövs socken i Skåne. Efter att ha deltagit i Filadelfiaförsamlingen i Stockholms bibelskola hösten 1919 arbetade hon som evangelist. Hon studerade en tid vid Missionshemmet i Högsby.
- **Judit Lindblom** var född 1897 i Östra Hoby socken i Skåne. År 1917 började hon arbeta som evangelist. Hon studerade fyra terminer vid Missionshemmet i Högsby åren 1922–1923.
- **Gerda Grahl** var född 1891 i Dals-Eds socken i Dalsland. Hon arbetade i flera år som evangelist och studerade en tid vid Missionshemmet i Högsby.
- **David Leffler** var född 1887 i Stockholm. Han gifte sig 1913 med Hulda Elisabeth Mälström (född 1887). Båda var då baptister. Makarna fick fem pojkar, födda 1910, 1913, 1917, 1918 och 1920. Under sommaren och hösten 1920 avled hustrun och de två yngsta barnen i TBC. Troligen var David då medlem i en pingstförsamling. Efter hustruns död bestämde han sig för att bli missionär och förmodligen var han elev vid Missionshemmet i Högsby hösten 1922 samt våren och hösten 1923. Barnen togs om hand av en kvinna som bodde i Lidingö. Efter sin utbildning arbetade David som pastor i Fagerhults pingstförsamling i Kalmar län.
- **Einar Johansson** (senare Fotsjö efter en släktgård i Adelöv) var född 1894 i Adelövs socken i Jönköpings län. Han döptes 1916 i den fria baptistförsamlingen i Adelöv som blev en av Pingströrelsens första

församlingar. Han arbetade som evangelist under några år och blev sedan pastor och föreståndare för pingstförsamlingen i Skivarp i Skåne. Våren och hösten 1924 var han elev vid Missionshemmet i Högsby.

I november 1924 lämnade missionärerna Sverige för att med båt ta sig till England och därifrån vidare via Suezkanalen till hamnstaden Rangoon i Burma och sedan till staden Bhamo vid gränsen till Kina.

I vilken stad i Yunnan som missionärerna skulle slå sig ner var inte bestämt när de lämnade Sverige, men sannolikt hade A.P. Franklin tagit kontakt med missionärer inom Amerikanska Baptistmissionen och ordnat så att de togs emot av missionärer både i Rangoon och i Bhamo. Dessutom var det så lyckosamt att två kvinnliga svenskamerikanska missionärer från Yunnan var i Sverige och skulle återvända till Yunnan i slutet av året. Det blev därför möjligt att ordna det så att dessa reste till Yunnan tillsammans med de sex svenska missionärerna. Franklin kan ha räknat med att dessa kvinnor skulle hjälpa till med att finna en lämplig plats att bygga upp en missionsstation.

De två svenskamerikanska kvinnorna var Selma E. Ericson och Hulda C. Samuelson. De hade hösten 1921 kommit till Kina från USA för att arbeta som missionärer i staden Shunning (Fengqing) i västra Yunnan (s. 66 karta) på en missionsstation som tillhörde missionärerna Sigrig och Hector McLean.

Sigrig Bengtsson, född 1869 i Värmland, hade kommit till Kina 1902, utsänd av *Svenska Missionen i Kina*. Hon gifte sig 1905 med **Hector McLean** som arbetade inom det amerikanska missionssällskapet *China Inland Mission*, som Sigrig efter giftermålet också kom att tillhöra. År 1909 besökte de Azusa-missionen i Los Angeles. Där bestämde de sig för att lämna sitt missionssällskap och arbeta i Yunnan som oberoende missionärer och inledningsvis med ekonomiskt understöd från Azusa-missionen. Senare samlade de in pengar vid flera besök i Kanada varifrån Hector kom. Till Shunning kom de 1918 och hyrde då ett hus som kunde användas som missionsstation. Under de år som följde besökte de olika platser i ett stort område omkring Shunning och predikade evangelium. Många blev omvända och döpta. På flera platser byggdes kapell. Flera infödda evangelister underhölls med hjälp av bidrag från makarna McLean.

Huldans och Selmas namn i svensk kyrkobokföring är Hulda Samuelson respektive Selma Eriksson. Hulda var född 1878 i Ulrika i Östergötland och Selma 1894 i Västra Vingåker i Södermanland. Båda emigrerade

i unga år till USA. År 1917 säger sig Hulda ha fått en tydlig kallelse att bli missionär i Kina. Året därpå blev hon andedöpt i Los Angeles. Där träffade hon Selma och tillsammans for de år 1921 till Yunnan.

Tre platser, utöver Shunning, var 1927 centra för Sigrid och Hector McLeans missionsverksamhet: Uincheo och Mienning, samt Ming-tsi-shan som var ett berg med många byar (s. 66 karta).

Sigrid och Hector fick 1906 en dotter – Karin. År 1924 reste hon till Kanada för att studera vid ett college. Hon fick också tillfälle att vistas i Sverige under några år och blev då antagen som missionär av pingstförsamlingen i Skärsätra, Lidingö.

Under båtfärden till Rangoon fick Selma och Hulda tillfälle att berätta om Yunnan för de sex nya missionärerna och naturligtvis samtalades det om vilken plats som skulle kunna bli centrum för Pingströrelsens missionsarbete i Yunnan. Selma och Hulda kan ha föreslagit staden Tengyueh som ligger åtta mil väster om Shunning. Både David Leffler och Einar Johansson hade »ej kommit ifrån denna stad i sina böner« och de bestämde sig för att det skulle bli Tengyueh. Staden hade något över 40 000 invånare. Den äldsta delen av staden var omgiven av en mur.

De åtta missionärerna kom till hamnstaden Rangoon i Burma den 15 december 1924. Där möttes de av dr Thomas från Amerikanska Baptistmissionen, som hade ordnat logi i staden. De fortsatte till Bhamo den 18 december. Resan gjordes på samma sätt som Einar skulle göra tre år senare (s. 40). I Bhamo möttes de av en svenskfödd missionär, doktor Hanson, från Amerikanska Baptistmissionen. Selma och Hulda togs emot av två kineser från deras station i Shunning. I Bhamo fick gruppen disponera ett hus så länge de behövde. Julen firade de där.

Selma blev efter ankomsten till Bhamo svårt sjuk. »Det blev en väldig prövning för oss«, skriver Einar Johansson, eftersom de svenska missionärerna inte ville – eller vågade – fortsätta in i Yunnan utan henne och Hulda Samuelson. David och Einar blev emellertid snart otåliga och bestämde sig för att ge sig av och att det skulle ske den 7 januari 1925. Hanna, Frida, Judit och Gerda skulle stanna kvar i Bhamo och följa med Selma och Hulda till Shunning när Selma hade tillfrisknat så pass att det var möjligt för henne att resa.

David och Einar hade berättat för doktor Hanson om valet av Tengyueh. Denne erbjöd sig att skriva ett brev till en engelsk familj i Tengyueh och be dessa att ta emot missionärerna som beräknades vara framme den 14 januari. De lämnade Bhamo den 7 januari som planerat.

Kartbilderna över Yunnanfältet utgår från Bra Böckers Världsatlas (1979). Där är riksgränsen omgiven av ett grönt och ett gult fält och dessa har vi av praktiska skäl bibehållit. Vi har i kartan lagt in flera av de platser som nämns i de kapitel som behandlar Cela och Einars tid i Yunnan. Missionsstationerna Chea Tao, Uin-cheo, Panggum och Ming-tsi-shan har vi placerat utifrån hur deras lägen beskrivs i det källmaterial vi har använt – här finns således en viss osäkerhet och det gäller särskilt Ming-tsi-shan. Yunnanfu är provinshuvudstaden. Myitkyina omnämns på sida 183. Vägen på kartan från Yunnanfu till Bhamo (Burmavägen) fanns inte 1925 med undantag för vissa sträckor.

Kvällen innan hade de gjort en visit hos den engelske konsulen i Tengyueh som hade kommit till Bhamo ett par dagar tidigare. Denne erbjöd dem att få hyra ett hus i Tengyueh, ett erbjudande som de accepterade.

David och Einar skulle nu göra sin första resa i Yunnan och vi ska därför berätta något om hur våra missionärer vid den här tiden färdades på missionsfältet. Delar av sträckorna var vägar om än i ganska dåligt skick. För övrigt var det stigar». Ofta använde man sig av bärare och hästar på dessa resor, men också mulsnor och mulor. Hästarna var nog i allmänhet småväxta. Missionär Einar Johansson var känd för sina stora hästar. Det gick inte fortare för att man red, men det var mindre krävande än att gå. Avståndet mellan två platser som låg relativt långt ifrån varandra uttrycktes i dagsresor, och i allmänhet menade man då omkring tre mil. Det fanns i många fall möjlighet att övernatta hos någon familj eller på ett enkelt hotell efter en dagsresa under en längre färd.

Missionär Sigrid McLean skriver om en resa:

Det är mycket svårt att bygga vägar, så man har endast små gångstigar, där man antingen får gå till fots, rida till häst eller fara i bärstol. Denna gång hade Karin [Sigrids dotter] och jag en sorts bärstolar som kallas »huakan«, vilka äro gjorda av bambupålar och ungefär i mitten beredes ett säte, där man kan lägga ett täcke eller någonting att sitta på. Dessa äro mycket lättare att bära än de vanliga bärstolarna och om man ej är så tung, så kunna två män bära. Min man hade en liten häst och våra saker voro även burna av hästar, eller mulåsnor. Männen äro så glada, när vi kalla dem att sätta ned stolen, ty vi vilja gå till fots en stund, och vi prisade Gud för den förmånen att kunna göra det [dvs. att sitta i en bärstol], ty då går det mycket lättare att färdas. (McLean 1927)

Det var mycket vanligt att missionärer och deras familjer använde sig av bärstolar, men – kanske med något undantag – nämns det aldrig i *Härolden*. Makarna McLean började omkring 1924 att »gå till fots, vilket är den lättaste vägen på många sätt, så väl som den billigaste«. De svenska missionärerna i Tengyueh hade blivit mycket förvånade när Sigrid en dag kom vandrande till dem helt ensam.

Kartan på föregående sida visar hur Bhamo, Tengyueh och Shunning är belägna i förhållande till varandra. Fågelvägen mellan Bhamo och Tengyueh är 15 mil lång. Den väg våra missionärer använde var en karavanväg – åtta dagsresor lång – där hästar, mulåsnor och människor tog sig fram, men inga fordon.

Karavanklockan klämtade dovt, lastdjurens huvuden gungade upp och ned, och bördorna på klövjesadlarna gnisslade och gnällde. De ilska vakt-hundarna följde troget i karavanens spår. (Holmberg, 13)

En topografisk karta över regionen ger vid handen att vägsträckan kan ha varit 20 mil. Bhamo ligger på 100 meters höjd över havet på en slätt som sträcker sig österut fram till ett bergsmassiv som de måste ta sig över. Vägsträckan fram dit var 15 kilometer. Efter ytterligare 30 kilometer nådde de gränsen till Kina. Återstod sedan drygt 15 mil på sträckor i dalgångar på 1 000 meters höjd och på sträckor upp till kanske 2 000 meters höjd när färden gick över bergen. Delvis följde vägen Taiping-floden som de fick vada över (floden finns inte med på kartan). När de kom till Tengyueh befann de sig nästan 1 700 meter över havet.

David Leffler skriver om sin första resa mellan Bhamo och Tengyueh:

Vägen går fram över väldiga berg. Ibland tog det dagar att komma uppför ett av dem. På Burmasidan var det yppig vegetation ända upp till bergens toppar. Överallt hörde man hur vattnet brusade nere i de väldiga djupen. I de flesta fall voro strömmarna fördolda för ögat, man endast hörde bruset.

När vi kommo över kinesiska gränsen sågo vi en påtaglig skillnad. Nästan var fotsbredd av jorden var odlad. Överallt syntes risfält, ibland på terrasser högt uppför bergen. Herren hjälpte oss underbart att övervinna allt som var motbjudande i de olika hemmen vi togo in uti. Vi fingo i regeln ligga i de bästa rummen. (EH 1925, 250)

Omkring den 1 februari 1925 var Selma så frisk att kvinnorna kunde påbörja resan till Shunning. Vi vet genom en tidningsnotis att den 17 februari var de där, men inte när de hade kommit. När Hanna, Frida, Judit och Gerda så småningom kom till Tengyueh går inte att säga, men det kan ha dröjt till slutet av mars.

När Anna och Zakris Zakrison anlände till Tengyueh är oklart. De hade som nämnts ovan inte kunnat ge sig av från Yunnanfu på grund av brist på pengar. Uppmaningar i *Härolden* tycks inte ha inbringat mer än 300 kronor, men det kanske gjorde det möjligt för dem att ta sig till Tengyueh. De kom fram dit innan regntiden tog sin början vilket var omkring månadskiftet maj/juni och hade då förmodligen inga pengar kvar. De torde ha fått hjälp av de övriga missionärerna. Någon av dessa skrev sannolikt till Missionsrådet angående Zakris ekonomiska belägenhet. I augusti fick Zakris 1 000 kronor av Missionsrådet. I ett tackbrev skriver Zakris:

Hjärtligt tack för edert brev av den 14 aug. med 1,000 kr., som vi med glädje mottagit. Vi äro särskilt tacksamma för detta belopp, ty den sista tiden ha vi haft det rätt knappt, enär vår resa blev så kostsam. Vi äro ävenledes så glada att vara här, så vi kan slippa resa efter regntiden, ty då äro vägarna så eländiga, och det är också kallt om nätterna på hösten. (EH 1925, 595)

De ekonomiska problemen var lösta, men det var endast tillfälligt. Rikard Fris skriver 1926 att »de få icke ens femtedelen av sina behov fyllda från sin församling«. Det skulle dröja till 1928 innan problemet löstes genom att pingstförsamlingen i Bollnäs tog över ansvaret för dem.

Vi går nu tillbaka till april månad 1925.

Det mest angelägna för missionärerna i Tengyueh var att börja sina studier i kinesiska. Det skedde den 1 april. En kinesisk lärare anlätades, men studierna blev inte som de hade tänkt sig. Einar Johansson skriver:

Vi hade beräknat att läsa kinesiska i två år, innan vi skulle öppna offentlig verksamhet. Men på grund av att folket kom och begärde den ena gången efter den andra, att vi skulle predika, fingo vi göra vårt allra bästa. Vi talade om Herren och frälsningen, så gott vi kunde, samt skrevo en del sånger på kinesiska. Dessa sånger upphängde vi på väggen, så att publiken kunde

läsa dem. Vad som brast i uttalet, kunde de således själva avhjälpas genom att läsa sångerna. (EH 1932, 372)

Sannolikt var det läraren som skrev de kinesiska tecknen.

Planscher kom att spela en viktig roll i mötena under de år som följde.

I städer och byar gingo missionärer omkring och samlade folket till marknadsmöten och gatumöten. Man slog en spik i en vägg och hängde på den upp en stor biblisk plansch. Genast strömmade folk till från alla håll, och mötet kunde börja. Gamla gubbar, som varit på marknaden och handlat, stannade på något avstånd. De smutsiga och snoriga barnungarna trängde sig fram i hopen och ställde sig så nära utlänningen och den stora, färglagda planschen som möjligt. Missionären tog upp en sång, och evangelisterna stämde in med skrikiga och omusikaliska röster. Man sjöng om himlen och om Jesus, som genom sin död på korset banat vägen dit och öppnat himmelens port för olyckliga människobarn. När sången tystnat, tog den vite predikanten till orda och förklarade frälsningens väg med ledning av och hänvisning till planschen. De församlade lyssnade med förundran avspeglad i sina ansikten och stirrade med vidöppna ögon ömsom på missionären och ömsom på tavlan. När missionären slutat, stämde evangelisterna upp en sång på en egendomlig och entonig kinesisk melodi, varefter en annan plansch hängdes upp och en av evangelisterna började tala. Efter någon timme packades sakerna ihop, och man gick vidare till en annan gata eller en annan by, där människorna samlades med samma nyfikenhet och samma förundran. (Holmberg, 13f)

I mars 1926 gifte sig David och Gerda med varandra och under sommaren 1926 bestämde de sig för att lämna Tengyueh och tillsammans med Judit Lindblom flytta till Yu-tien (s. 66 karta) för att »upptaga verksamhet på detta alldeles obrutna fält« (EH 1926, 500). Yu-tien passerades när man reste mellan Tengyueh och Shunning, så David kände till platsen.

Sommaren 1926 uppmanades engelska och amerikanska medborgare i Yunnan av sina respektive myndigheter att förbereda sig för att lämna Kina på grund av de oroligheter som då rådde i landet och som vi nämnt om i föregående kapitel. Makarna McLean tog därför kontakt med David Leffler i Yu-tien och frågade honom om svensk pingstmission kunde överta verksamheten på deras fält – Shunningfältet. David Leffler kontaktade Einar Johansson och de »bådo över saken« (EH 1932, 372). De ansåg sig oförmögna att ta på sig mera arbete men upplevde att Gud ville att de skulle svara ja. Efter några veckors över-

vägande svarade de därför jakande. Einar Johansson skriver att »särskilt broder Leffler kände sig ledd att övertaga nämnda arbete« (ibid).

Förhållandena i Yu-tien var under hösten 1926 mycket svåra på grund av att rövare intog staden. Leffler skriver i ett brev den 3 oktober att »hela befolkningen utom gamla och ålderstigna har flytt, och de övergivna husen ha plundrats« (EH 1926, 636). Missionärerna hade stannat kvar och »under en lång tid fått hushålla för rövorna och lidit mycket«. Myndigheterna försökte vid flera tillfällen förmå missionärerna att lämna staden och omkring den 1 november gav de sig av »för en tid«. Efter ett par dagar i Shunning reste Leffler till Uin-cheo. När han kom dit var Hector McLean där och skulle påbörja en vandring till sina olika verksamhetsplatser. Leffler bestämde sig för att följa med och det blev med all sannolikhet en synnerligen arbetsam vandring för honom. De vandrade i stort sett varje dag under 30 dagar – utan bärare eller hästar. Från Uin-cheo gick de till Ming-tsi-shan och därifrån till Mianning. De besökte sedan flera platser där kapell hade byggts och där de kunde sova över. »Ändpunkten av färden var staden Kengma« (s. 66 karta). Leffler skriver: »Man kunde ej gå många steg förrän man hade en skara med kristna omkring sig, som ville skaka hand« (EH 1927, 161). Makarna McLean hade haft viss verksamhet där, men aldrig själva varit i Kengma. Infödda arbetare hade svarat för verksamheten som nu skulle överföras till amerikanska missionärer.

Någon vecka efter att Leffler kommit tillbaka till Shunning kunde han och Greta samt Judit återvända till Yu-tien för att fira jul. De visste då att rövorna hade tvingats bort från staden och att befolkningen återvänt. Leffler skriver: »Stationen var dock full av varor av olika slag. Kapellet var fullt med bäddar och opiumrökare. Jag fick nästan göra som det står i Bibeln: rensa templet« (EH 1927, 162). På juldagens kväll var det möte i kapellet där en »skara på omkring 300 var samlad i flera timmar«. Dagen därpå måste man ställa in ett möte eftersom ett meddelande hade kommit att rövorna var i närheten.

Den 22 mars 1927 föddes Gerda och Davids dotter Margit Elisabeth. Något oväntat tillstötte och Gerda avled samma dag. Troligen var David och Gerda i Yu-tien när detta hände. Gerda begravdes på engelska kyrkogården i Tengyueh.

Senare under våren lämnade Sigrid och Hector McLean Yunnan tillsammans med Selma Ericson och Hulda Samuelson, och Shunningfältet överlämnades till de svenska missionärerna. David Leffler hade under sin resa ett halvår tidigare tillsammans med Hector McLean

kunnat sätta sig in i verksamheten på fältet. I ett brev till Franklin skriver David: »Vi ha fem stationer som vänta på arbetare. Vi behöva bröder som kunna taga ansvaret för dessa såväl som de kristna församlingarna« (EH 1927, 338).

År 1928 flyttade Selma och Hulda till Sverige. Hulda hade arbetat hårt under många år och orkade inte fortsätta längre som missionär. De bosatte sig i Ulrika söder om Linköping. År 1939 flyttade de till Motala. Där avled Hulda 1941. Selma gifte sig året därpå. Hon avled 1992 i Motala.

Ingen av de svenska missionärerna flyttade till Shunning. Vi kan nog utgå från att de infödda medarbetarna hade arbetat relativt självständigt under de år som Hector McLean hade ansvarat för fältet och att de förväntade sig att det även i fortsättningen skulle vara så.

Under hösten lämnade David och hans dotter Yunnan och for hem till Sverige, men David lovade att snart vara tillbaka. Den 5 maj 1928 avreste han från Sverige och återvände till Yunnan. Lilla Margit lämnades kvar i Sverige. Hon fick bo i Lidingö tillsammans med sina tre halvsyskon (s. 63).

Einar Johansson företog i början av år 1927 ett par undersökningsresor till ett område söder om Tengyueh där ett stamfolk (shan) levde. Han kom då fram till att han skulle öppna en missionsstation i en by, Chea Tao, några mil väster om Tengyueh (s. 66 karta). Den 23 mars 1927 gifte sig Einar Johansson och Frida Magnusson. Vigseln ägde rum i Rangoon och deras första hem blev i Chea Tao. På juldagen 1927 födde Frida en dotter som fick namnet Inga. En kort tid därefter drabbades Frida av feber och avled den 18 januari 1928.

Under våren 1928 drabbades många i Tengyueh av magsjukdomar och många av de sjuka dog, särskilt barn. Anna Zackrison skriver den 30 juni att den läkare som fanns i Tengyueh menade att det berodde på vattnet, möjligen i kombination med att regnet hade dröjt ovanligt länge detta år. Anna och Zakris barn hade blivit sjuka men klarat sig. Einar Johanssons dotter Inga, som var fem månader gammal, bodde hos Zakrison. Hon blev också sjuk med kräkningar och diarré och blev sämre för varje dag och avled den 9 juni. Leffler kom tillbaka till Yunnan samma dag som Inga begravdes.

Den 1 september trolovades David Leffler och Judit Lindblom. På nyårsdagen 1929 vigdes de i Bhamo.

Missionärernas insatser i Yunnan ledde till att människor blev omvända och lät döpa sig. I samband med dopet blev man medlem i en församling. Det nämns emellertid i stort sett ingenting i *Härolden* om hur många som döptes och vilka församlingar som fanns (se också s. 201). Vi kan emellertid utgå från att det ganska tidigt ordnades en församling i Tengyueh med någon av missionärerna som äldste och föreståndare. När man sedan grundade missionsstationer på andra platser kan de som blev döpta där blivit medlemmar i Tengyueh-församlingen tills det var dags att ordna en församling på platsen med en missionär som föreståndare. Någon eller några av de infödda medlemmarna blev medhjälpare till missionären. På Shunningfältet var det emellertid annorlunda. De församlingar som fanns där och som makarna McLean hade grundat, hade kineser som föreståndare.

9. Cela och Einars första period i Yunnan

Vi lämnade Einar Karlsson när han hade kommit till Bhamo i december 1927 (s. 40). Där blev han och Karl Asp sannolikt mottagna av någon av de svenska missionärerna i Yunnan. Från Bhamo tog de sig några dagar senare fram längs karavanvägen till Tengyueh (s. 67). De var framme omkring den 10 januari 1928. Där var Anna och Zakris Zakrisson samt Hanna Andersson och Judit Lindblom stationerade. Frida och Einar Johansson, som bodde i Chea Tao befann sig tillfälligtvis i Tengyueh. David Leffler var i Sverige. Någon vecka efter Einars ankomst avled Frida (s. 71). Efter hennes begravning följde Karl Asp med Einar Johansson tillbaka till Chea Tao där han skulle hjälpa Einar men framför allt börja lära sig kinesiska. Einar Karlsson fick stanna i Tengyueh. Förhållandena där var emellertid inte de bästa för de svenska missionärerna. Det hus där de bodde och som var deras missionsstation var synnerligen enkelt och knappast lämpligt som bostad – först sommaren 1929 kunde man ta i bruk en ändamålsenlig station.

En stor del av den tid som följde efter ankomsten till Kina använde Einar för studier i kinesiska. Men han medverkade i möten på missionsstationen och på gator eller torg, samt i möten som hölls utanför staden. Han tolkades då av någon av de andra missionärerna men också av en kinesisk evangelist som kunde lite engelska. I slutet av april bröt Einar upp från Tengyueh för att under en tid hjälpa till i Shunning där infödda evangelister hade hand om verksamheten. Det är märkligt att Einar lämnade Tengyueh så snart, men anledningen var nog att han var ivrig att få ta ansvar för en missionsstation och att det behövdes en missionär i Shunning. Zakris Zakrisson följde med dit, men återvände snart till Tengyueh. Einar skriver:

Det är en ofantlig skillnad att färdas i Sverige, där man i en bekväm järnvägsvagn på 10 timmar reser lika långt, som man på hästryggen eller till fots tillryggalägger bland Yunnans berg på 10 dagar. Men vi få ej sky möda och besvär, då det gäller att utbreda Guds rike. Snart hade vi lämnat slätten och klättrade fram på de slingrande bergsstigarna. Att rida är på många ställen omöjligt, då bördan blir för tung för hästen, så det blir att gå. Ibland

känns benen såsom bly, och de upp till 3 000 meter höga bergen syns vara ännu högre. Men, som alltid, när man slutligen målet, om än vägen är aldrig så svår. Naturen är härlig och predikar livets verkligheter till hjärta och sinne. Då vi färdades ned för det högsta berget och kom till en grönskande dal med tropisk växtlighet, stod Höga Visans ord att »min vän gått ned för att glädja sig åt grönska i dalen« mera levande för mitt sinne än någonsin.

Kinas hotell skulle kanske lämna något mer att önska, men den rättfärdiges sömn är god, även om de yttre förhållandena inte är så tilltalande. Man kan exempelvis nämna ett mörkt rum utan fönster och med jordgolv. Den enda möbelen är bambubritsen, som tjänar till nattläger. På golvet är en eld upptänd för matlagning, och röken från denna fyller både näsa och mun, medan den söker sin väg ut, då skorsten saknas. På något ställe fick vi tillfälle att predika evangelium för folket. Sedan vi sjungit några sånger till concertinan, blev det snart känt att missionärer kommit till byn, och man församlades mangrant för att se och höra. Vi fick sjunga och vittna för dem, och ett sanktionerande »shi«, ja, gav tillkänna att de med intresse lyssnade till vad som sades.

I staden Yutien fann vi evangelisten på sin post och salig i sin Gud, och på kvällen hade vi ett gott möte, innan vi fortsatte färden. Då vi två dagar senare var framme i Shunning efter tio dagars resa, så kändes det skönt att vara på en plats, där vi fick känna oss hemma för någon tid. (*Morgonstjärnan* 1928, 16)

En kort tid efter ankomsten till Shunning blev Einar och Zakris bestulna. De hade kommit hem och funnit att någon hade tagit sig in och stulit 240 kronor. Det var alla kontanter som de hade, men de fick låna pengar av sin husvärd så att de kunde klara uppehållet.

I början av juli skrev Einar ett brev till Rikard Fris. Han hade då varit ensam missionär i Shunning något över en månad. Zakris hade återvänt till Tengyueh.

Det har varit en både härlig och lärorik tid. Det är sant att det kan bli lite ensamt någon gång, men att vara i Guds vilja och nåden att få känna livsströmmen välla fram i hjärtats inre, uppväger allt annat. Dessutom har det varit riktigt nyttigt för språket, då det ej finns någon som ens kan engelska här, så det gäller att använda det lilla man kan. Herren sände upp den ende av evangelisterna som kan läsa riktigt, till min hjälp, och då det var möjligt för honom att stanna fick han göra det, så därigenom har vi dels kunnat ha möten, dels har det varit en stor hjälp för mig med språket. Det är naturligt att på mindre än ett halvt år, hinner man ej göra så stora framsteg i detta svåra språk, men Herren har dock hjälpt, så att jag både kan förstå och göra mig förstådd med min omgivning om än samma sak måste sägas om och understundom klädas i andra ord. (Rikard Fris arkiv)

Den evangelist som arbetade i Shunning var till stor hjälp för Einar som skriver att han var »mycket hemma i Skriften, och det är glädjande. Då jag understundom har svårt att förstå, brukar han citera något bibelställe och på så sätt klargöra vad han tänker.«

I slutet av brevet till Fris skriver Einar, att

det har legat en väldig nöd över mig den sista tiden för stamfolken på norra Tengyueh-fältet, som just ej äro så mycket berörda av evangelium. Herren skall leda oss alla rätt som svar på bön. Kunde vi så därigenom komma i förbindelse med norra Burma, vore det verkligen stort. Stora områden är vilda berg, och vissa delar ännu okända. (*Morgonstjärnan* 1928, 16)

I slutet av september 1928 lämnade Einar Shunning tillfälligt för att tillsammans med några kineser göra en resa till Ming-tsi-shan där befolkningen tillhörde folkstammen Lahu, eller Lahufolket som missionärerna kallade dem. Einar skriver senare, att vår verksamhet där

påbörjades av syskonen McLean, som fingo vara redskap till att flera hundra kommo över på Herrens sida, och de byggde även den missionsstation som nu är utgångspunkten för vårt arbete därstädes. Den ligger på berget Ming-tsi-shan, beläget c:a två svenska mil från staden Mianning, och inrymmer boningshus för infödda och missionärer samt kyrka och skola. När man första gången strävat uppför berget, önskar man helst att slippa färdas den vägen flera gånger. Byarna ligger strödda runt omkring på berget, så från denna synpunkt är läget synnerligen lämpligt, och från byarna drager folket upp varje söndag till gudstjänst. (*Morgonstjärnan* 1929, 8f)

Om Lahufolket skriver Einar.

Stammens storlek beräknar man till omkring 300.000. Folket bor nästan uteslutande i bergen, medan kineser och shanfolk, mest det senare, bo nere på slätterna. Lahufolkets avlägsna boningsplatser ha framskapat ett mycket primitivt levnadssätt, så från vår synpunkt sett äro deras fordringar på livet ej stora. De bo samlade i byar och dessa kunna utgöras av en stamfader och dennes avkomlingar, så hela byn är en enda stor familj. Längre in i lahudistriktet äro byarna mycket större än vad här är fallet, emedan de så bättre kunna skydda sig mot överfall från en annan stam, som under sina strövtåg döda alla de möta och avhugga deras huvuden, som de sedan medföra till sina hem och frambära som offer.

Lahufolkets bostäder äro mycket enkla utan några krav på bekvämligheter, byggda av lera och bambu och någon gång av bättre trävirke. Fönster så väl som rökgång saknas, och endast genom den öppna dörren kan det sparsamma ljuset tränga in, medan röken får taga sin väg ut var den lyster genom de många öppna fogarna. Efter mörkrets inbrott får skenet från tyrestickor utgöra belysningen, då annat lyse skulle bli alla för dyrbart

för dem. Själv måste jag säga, att jag trivs mycket gott i deras enkla käll, och man kommer varandra så nära, antingen man samlas kring elden till samtal eller i »storstugan» till bönemöte. Ej heller bohaget är så vidlyftigt. Ett par bambubritsar till nattläger jämte några bänkar och möjligen ett enkelt bord och därmed äro deras behov fyllda. En stor del av de äldre äro klädda i trasor, ett vittnesbörd om nöd och brist. (Ibid.)

Vi återvänder till Einars resa.

Det var första gången som Einar gjorde en resa utan att någon annan missionär var med. Det var med viss bävan han gav sig av med några infödda som följeslagare. Vägen gick genom ett stråtrövardistrikt. Dessutom var han helt hänvisad till att använda sig av kinesiskan. Men det gick bra. Efter fem dagar var de framme. Där talade han – vittnade – för första gången på kinesiska i ett möte. Einar var inte imponerad av missionsstationen. »Den är byggd på kinesiskt sätt, ungefär som en vedbod i Sverige med springor och öppningar litet varstans, så att det blåser rakt igenom, och då kölden är stark, blir man rent förfrusen, och någon eldstad finns inte.« Einar skriver att där missionsstationen låg och i trakterna däromkring »lär det finnas 500–600 troende och i ett annat distrikt något över hundra med tre små kapell« (EH 1929, 230). Einar och hans sällskap återvände till Shunning efter några dagar i Ming-tsi-shan. Någon vecka senare fick han besök av David Leffler. De samtalade då om förhållandena i Ming-tsi-shan och kom fram till att en missionär borde vara stationerad där. De kom överens om att Einar skulle ta ansvar för missionsstationen. I Shunning var det inte nödvändigt att ha en missionär. Einar återvände till Ming-tsi-shan ganska omgående.

År 1929

Einar fick under hösten 1928 veta när Cela tillsammans med Alfhild och John Edwardsson och Karin McLean skulle vara framme i Bhamo. Han var givetvis angelägen att möta henne där. Man hade bestämt att missionärerna skulle hålla ett årsmöte i samband med de nya missionärernas ankomst. Han hade således två goda skäl att göra den mer än tre veckor långa färden från Ming-tsi-shan till Bhamo med ett kort uppehåll i Tengyueh. Omkring den 8 januari 1929 träffades Cela och Einar. Då var det något mer än ett år sedan de senast hade fått vara tillsammans.

John Edwardsson var född 1896 i Tossene i Göteborgs och Bohus län. Han anställdes sommaren 1926 som pastor i Sionförsamlingen i Norr-

köping, men fick tjänstledigt för studier i Högsby under hösten. Han gifte sig i december 1827 med Alfhild Gudmundsson, född 1902 i Västra Frölunda i Göteborgs och Bohus län. Hon fick tillfälle att under en tid studera engelska i England. Troligen hade hon inte arbetat som evangelist. Makarna avskiljdes i Norrköping den 23 september 1928. Sionförsamlingen i Norrköping var utsändande församling. Två församlingar där John hade arbetat som evangelist deltog i underhållet. Det var pingstförsamlingarna i Tidaholm och Norra Fågelås.

Det var ganska många personer som skulle ta sig från Bhamo till Tengyueh tillsammans med Cela och Einar och deras bagage var omfattande. Einar skriver att det var en karavan som gav sig av. Vägarna var besvärliga, och allt emellanåt snavade hästarna. »Syster Edwardsson hade oturen att två gånger falla i vattnet, då floden passerades, men fortsatte likväl ritten glad och frimodig.« (EH 1929, 280). De var framme i Tengyueh den 18 januari 1929. Efter en vecka i Tengyueh bröt Einar upp för att återvända till sin missionsstation. Om Cela stannade kvar i Tengyueh eller följde med Einar har vi inte funnit någon uppgift om, men i ett brev till Sionförsamlingen under hösten skriver hon att hon med hjälp av en skicklig lärare hade »lärt sig språket så att hon kunde göra sig förstådd«. Det var inte möjligt i Ming-tsi-shan.

Färden från Shunning till Ming-tsi-shan oroade Einar och det berodde på risken att bli överfallen av rövare. Einar hade anlitat bärare så det var flera personer som vandrade utmed den väg som ledde till stationen. Einar skriver:

På ett ställe, där vi rastade lade jag märke till en man, som särskilt tycktes vara intresserad i våra förehavanden. Han avlägsnade sig, och då vi ätit och fortsatte färden, överraskades vi av att nämnde man stod på gångstigen emot oss med två dolkar i handen, och på vägkanten stodo ett tiotal män, alla beväpnade. Det klack till i mitt hjärta, och jag undrade, om min sista stund kommit. På en framställd fråga till dem gavs ett otrevligt svar. De läto oss emellertid passera, troligen med tanke på att på någon omväg komma förbi oss och anfalla oss på en ensligare plats bland bergen längre fram, och vi fruktade det värsta. Jag hade omkring 400 kronor med mig jämte en del andra saker som kunde för dem bliva ett gott byte. Jag uppmanade bärarna, så gott jag kunde, och vi påskyndade våra steg för att om möjligt hinna fortare än rövarna samt anbefalldes oss i Guds hand. (EH 1929, 280)

De hann emellertid inte långt förrän de hörde höga rop som ekade bland bergen, men det visade sig att det var en grupp kristna kineser som var ute på jakt. När de fick höra vad som hade hänt bestämde de

sig för att slå följe med Einars grupp tills man hade kommit igenom det farliga området. David Leffler skriver efter en resa i samma område att det är »säkrast att taga soldater i sällskap«.

Påskhelgen 1929 vigdes Hanna Andersson och Karl Asp. Hanna flyttade då till Chea Tao där Karl var stationerad.

Under hösten 1929 lämnade Einar Ming-tsi-shan för en tid. Han skriver att han »reste upp till Tengyueh och fick då tillfälle att verka tillsammans med vännerna (inklusive Cela) därstädes under någon tid«.

Bland annat gjorde Zakrisson, Asp och undertecknad en längre undersökningsresa längs Burmagränsen, som var mycket värdefull i flera hänseenden. Dels fingo vi lära känna de olika platserna och vilka folk, som bo där, dels fingo vi predika evangelium i många byar. Äventyr av olika slag uteblevo ej heller, bl. a. blevo vi, sedan vi passerat Burmagränsen, kvarhållna på en plats under fyra dagar, då de trodde oss vara tyskar och i så fall möjligen spioner. Så första natten därstädes sovo vi under soldatbevakning. Vi kommo dock åter loss och fingo så fortsätta vår resa, tills vi åter nådde hemmet. (EH 1930, 517)

Einar återvände till Ming-tsi-shan och firade jul där. »Omkring 800 var församlade på berget för att fira högtiden, och då blevo 10 döpta i vatten« (EH 1930, 518).

I november kunde man inviga en missionsstation i Tengyueh. Ett hus hade hyrts på 15 år och reparerats. »Tidigare har man fått flytta flera gånger och fått bo i hus som har varit mycket olämpliga som bostäder«.

År 1930

Cela och Einar vigdes den 19 januari 1930 i Tengyueh. Bröllopet firades i »kamratkretsen« – inom Pingströrelsens yttre mission kallades missionskollegerna för kamrater. Einar skriver:

Det var första gången, några vita blivit vigda på platsen, och många voro därför mycket intresserade. Asp hade fått tillstånd att förrätta vigseln, och högtiden var härlig i all sin enkelhet. Så fort vi passerat det kinesiska nyåret, påbörjade vi vår resa inåt landet, och denna var ju så mycket mera av nöden, som Lefflers på grund av sjukdom [se nedan] måst lämna fältet. Resan var god hela tiden, och gärningarna voro beredda. Vi redo båda två hela vägen hit ner, och fastän en sådan ritt är mycket ansträngande för en kvinna, gick det likväl bra. Annars tar det på krafterna att färdas över de nära 8.000 fot höga bergen, och den starka värmen nere i de djupa dalarna är även mycket pressande. I Shunning stannade vi närmare en månad tillsammans med syster Karin McLean, som då var ensam där. (EH 1930, 517)

Cela och Einar fick 250 kronor som bröllopsgåva av Sionförsamlingen.

Den 18 april 1930 skriver Leffler från Shunning att han hade blivit smittad av något och blivit sjuk och varit nära att dö. Han hade blivit bättre men att en läkare ansåg att han måste opereras och att det borde göras i Sverige. Brevet publicerades den 22 maj i *Härolden*. En vecka senare skriver Paul Ongman i tidningen att Judit och David Leffler behöver resa hem med »det allra snaraste«. De församlingar som svarade för deras underhåll hade inte möjlighet att på kort tid få fram pengar till deras hemfärd varför Ongman vädjade till läsarna att hjälpa till i »denna så behjärtansvärda sak«. Ongman hade emellertid redan skickat över pengar till David som troligen redan omkring den 1 maj tillsammans med Judit kunde lämna Yunnan. Judit var gravid och den 22 maj föddes en son, Charles Norris, i Bosnien-Hercegovina – Norris var på 1950-talet pastor i Sionförsamlingen i Linköping. Familjen kom så småningom till Sverige och David opererades. Sent på hösten var han så frisk han kunde medverka som talare i möten, bland annat i Filadelfia i Stockholm, men återhämtningen tog tid. Först i slutet av januari 1932 lämnade Judit och David Sverige och återvände till Yunnan. Med sig hade de sonen Norris, men också Davids dotter Margit som skulle fylla fem år i mars. År 1934 skulle Margit börjat skolan i Tengyueh, men så blev det inte. Sannolikt var Judit och David hennes lärare och hon behövde därför inte flytta hemifrån. I februari 1936 fick hon emellertid flytta till Tengyueh och få Ellen Schultz som lärare. Vi återkommer till Ellen.

Den 23 maj 1930 fick Alfhild och John Edwardsson en dotter i Tengyueh. Hon fick namnen Astrid Eivor Debora.

Under Cela och Einars vistelse i Shunning efter bröllopet inträffade en händelse som enligt Einar »upprörde både våra och hela stadens sinnen«.

I samma hus, som missionsstationen är förlagd till, bodde en medelålders kvinna, som hade affär med ingång från gatan. En kväll, just som vi skulle börja vår aftonbön, fingo vi höra ett fruktansvärt skri. Först trodde vi, att det var några föräldrar, som misshandlade sitt barn, ty sådant händer allt för ofta i Kina. Vi skyndade ut på gatan och hörde då, att ropet kom från kvinnans rum, och samtidigt syntes en karl fly därifrån. Vi skyndade till dörren, som emellertid stängdes inifrån och reglades till. Vi började då att ana oråd när vi ej heller fingo något svar på våra rop. Folk kom till och likaså en polis, men denne syntes ej göra något åt saken. På hans löfte satte jag ryggen emot dörren och lyckades efter ett par försök spränga den. Men

vilken syn! Där låg kvinnan i sitt blod redan död med ett litet barn gråtande vid sidan. Vilken uppståndelse! Vårt hus och husen intill undersöktes överallt men naturligtvis med ett negativt resultat, då mördarna lyckats fly genom en bakdörr samt kommit upp på taket, varifrån de försvunnit i skydd av mörkret. Tre män ha nu blivit gripna och bekänt, att de förövat dådet, och ha även blivit avrättade. I allt fingo vi se Guds hjälpande hand, huru Han vårdar Sig om oss, ej minst därigenom att det blev upptäckt med detsamma och det av oss. Man vet ej annars, vad det kunde ha blivit. Möjligen hade vi blivit misstänkta, då vi bodde i samma hus. (EH 1930, 517)

Einar bedömde att Karin McLean inte borde stanna kvar i Shunning som ensam missionär efter det som hänt och det bestämdes att hon skulle följa med till Ming-tsi-shan.

Ett 30-tal av Lahufolket kommo upp till Shunning och mötte oss. De buro våra saker och tjänade som eskort, då ju vägarna äro så osäkra på grund av rövare. Allt gick väl, och det kändes skönt att komma tillbaka hem igen. Ett par hundra kristna hade gått ut att möta oss på vägen, och det var svårt att hålla tårarna tillbaka, då de kommo oss sjungande till mötes för att hälsa oss välkomna. Ej alltid mötes missionären på det sättet, men det behöves litet uppmuntran understundom för att hålla modet uppe i kampen för sanning och rätt. (Ibid.)

Verksamheten i Ming-tsi-shan var omfattande.

På en plats, Meng Uai, ha omkring 50 döpts i vatten, och deras hus ha rensats från avgudar. På grund av förföljelse ha en del gått tillbaka, men andra stå fasta i tron. Vi ha nu [april 1930] gjort en veckas besök på den platsen och ett par andra för att se om Guds verk, och då fick jag döpa ytterligare 10, av dessa en lärare. Vi måste nu hjälpa dem med en liten kyrka och en evangelist, annars rinner det ut i sanden. Jag har sänt ett par av evangelisterna till en plats, där det finnes ett par hundra familjer av Lahu-folket, då det säges, att en del av dessa vilja komma till tro. Hoppas, att det blir så.

Skolan pågår som bäst med 17 elever. Genom de medel som kommo in förra året, har det blivit möjligt att understödja detta arbete något, vilket är en verklig glädje att kunna göra, då folket här är mycket fattigt och därför knappast har råd att sända sina barn i skolan. Nu ha vi tänkt att giva dem ris under några månaders tid, då det är svårast för dem. (Ibid.)

Till sin hjälp i arbetet hade Einar flera evangelister. Einar skriver:

Utan infödd hjälp är det omöjligt att kunna arbeta på ett tillfredsställande sätt, och därför är det absolut nödvändigt att ha infödda arbetare. En sådan kostar nu omkring 15 kronor i månaden, och skulle någon känna som sin uppgift att underhålla en sådan eller bidra något, så är detta en stor hjälp i arbetet. Alla bidrag för arbetet härnere kunna sändas antingen till Betel-

församlingen, Edsbyn, eller till Sionförsamlingen, Linköping, med uppgift om vartill medlen skola användas, och så stå dessa församlingars kassörer till tjänst med medlens utsändande. (EH 1930, 518)

Den 19 maj 1930 beslöt Sionförsamlingen att »sända vår missionär 75 kronor varje kvartal till de infödda evangelisternas underhåll«. Den 7 september 1931 meddelade Karl Jakobsson »att söndagsskolan beslutat underhålla en kinesevangelist på Yunnanfältet. Detta meddelande mottogs av församlingen med tack och lov till Gud.« I söndagsskolan kallades evangelisten för Titus. Av anteckningar som Einar gjort kan upp till tio evangelister ha betalats med de pengar som kom in. Några mindre församlingar som inte hade några åtaganden som rörde missionärens underhåll valde att underhålla en av Einars evangelister. Som exempel kan nämnas Salemförsamlingen i Lugnås, sydväst om Mariestad, med ett trettiotal medlemmar som i sin redogörelse för verksamheten år 1937 skriver att »församlingen fått den stora nåden att med 25 kronor i månaden få underhålla en infödd evangelist i Yunnan«.

Julfirandet i Ming-tsi-shan 1930 blev ett minne för livet för Cela och Einar. 600–700 personer hade deltagit, »de flesta kristna, men även en del hedningar voro med» (EH 1931, 319).

När Einar såg tillbaka på verksamheten år 1930 i Ming-tsi-shan, kunde han konstatera att 50 personer hade döpts i vatten och några av dem hade blivit andedöpta. Ett par mindre kapell hade uppförts och vid årsskiftet 1930/1931 var ytterligare ett under uppförande.

År 1931

I mars 1931 befann sig Cela och Einar i Shunning. Einar skriver däriifrån:

Efter julen ämnade vi att resa hit upp till Shunning, och vi bådo mycket över saken, att allt skulle ske i rätt tid. Det började nämligen en rövartid, och ett tag såg det ut, som om hela området skulle falla i rövarhänder. Det hade nog gjort så, om ej den starkaste rövarehövdingen plötsligt gått över på soldaternas sida. Han dödade flera andra rövarehövdingar och en mängd rövare, vilkas huvuden och händer sedan upphängdes på stadsmuren nere i Mienning till en varnagel för andra. Guvernören befallde, att de kristna skulle gå ut emot rövarna, men vi sände då en skrivelse och begärde, att de skulle få stanna hemma och bevaka stationen, vilket han i ett mycket vänligt svar beviljade. Då oroligheterna tilltogo, utfärdade han en ny befallning att män skulle uttagas för stationens ständiga bevakning,

som de ej fingo lämna varken dag eller natt. Från stationen kunde vi se röken från hus, som rövorna antänt, och ibland kom folk mitt i natten och slog på vår port och ville ha hjälp. Det var endast Guds nåd, att vi ej kommo illa ut. Då det var fara både att stanna och att resa, både vi mycket om Herrens ledning angående vår färd hit. Sedan vi fått visshet om Guds vilja, bestämde vi oss att starta den 7 januari. (EH 1931, 319)

Beslutet att resa till Shunning berodde på att de skulle bryta upp för gott från Ming-tsi-shan. Cela berättar hösten 1949 att de lämnade Ming-tsi-shan för att de »blev bortkörda av rövare« (ÖC 3/11 1949).

Om resan till Shunning skriver Einar:

På grund av att våra bärare ej kommo i tid, fingo vi vänta en dag, och efteråt förstodo vi, att även detta ingick i Guds plan. Då vi färdats en dagsresa, fingo vi höra, att vi hade ett hundratal rövare framför oss på vägen, men vi hade dock ej annat att göra än att fortsätta i Herrens namn. Då vi kommo fram till platsen, där vi skulle sova på natten, fingo vi veta, att rövorna lämnat den dagen före, och hade vi kommit en dag tidigare, hade vi fallit i deras händer. Våra hjärtan fylldes av tacksamhet till Herren för Hans underbara ledning, och det blev även ett vittnesbörd för både kristna och hedningar. Då vi färdats ännu en dagsresa, fingo vi höra, att det rövades på den väg vi kommit, alltså både före och efter oss, men vi fingo fara i frid. Näst Gud hade vi de kristna att tacka för att vi kommo lyckligt igenom, då 25 av dem följde oss som eskort. Det synes, som om Herren riktigt öppnade en dörr för oss att undkomma, ty nu är det ännu oroligare där nere, och det säges, att den rövarehövding, som gick över på soldaternas sida, åter blivit rövare. Fastän det är påfrestande under sådana förhållanden, ha vi likväl fått erfaras, att Jehova är vårt beskärmt. Nu stanna vi här i Shunning, till dess Lefflers komma ut, och så skall Herren leda dag efter dag. (EH 1931, 319)

I Linköping hade Sionförsamlingen skickat en stor låda med varor till Cela inför julen 1930. Den hade anlänt till Tengyueh och när Cela och Einar mot slutet av januari 1931 kom till Shunning gjorde han en »kort resa upp till Tengyueh för att bland annat hämta denna låda«. Han kom dit »alldeles lagom att få säga farväl till vännerna Zakrisons, som nu rest hem för en välbehövlig vila« (ibid.). Zackrisons hade varit i Kina sedan 1922. För att få pengar till hemresan hade den utsändande församlingen i mitten av oktober 1930 väddjat om bidrag i *Härolden*. I samband med att Zakrisons lämnade Tengyueh kom missionärerna överens om att Hanna och Karl Asp skulle flytta till Tengyueh och ta hand om missionsstationen där.

Om verksamheten i Shunning under första kvartalet 1931 skriver Einar:

Vi ha goda möten med mycket folk. Söndagsskolarbetet ser lovande ut, och över 100 barn äro inskrivna, av vilka en del äro mycket duktiga. Min hustru och syster McLean ha börjat med kvinnomöten, och varje torsdag komma en del av de finare kvinnorna i staden för att inhämta kunskap om Kristus. Någon frukt skall även bli synlig av dessa möten. (EH 1931, 319)

När Einar, Cela och Karin lämnade Ming-tsi-shan i början av januari 1931 var det »bråk om äganderätten till stationen på Ming-tsi-shan«. Hector McLean hade byggt missionsstationen på ofri grund, men något arrendekontrakt hade aldrig upprättats, och det fanns inget dokument som visade vem som ägde huset och så var det för alla hus som han hade byggt på Shunningfältet. En man vid namn Bi ägde tomten och menade sig vara ägare till huset. Bi var »den ledande bland Lahufolket«. Han ville driva bort några av dem som bodde på stationen. Einar hade försökt att få köpa eller arrendera tomten av Bi, men denne vägrade. Eftersom Einar inte kunde bevisa att Svensk pingstmission ägde huset var det meningslöst att vända sig till myndigheterna.

Einar ansåg det nödvändigt att be någon bevaka stationen och se till att inte Bi tog över den, men det fanns bara en man på platsen som skulle klara av det och det var Bis son. Sonen var kristen och hade varit evangelist. Einar hade inget alternativ och det blev sonen som tog på sig ansvaret. Det hade gått bra fram till september, men då kom

några män av lahufolket upp till Shunning och hade tråkiga saker att förtälja. De berättade, att Bi gått ner till guvernementet i Mienning och anmält, att ett 50-tal rövare med en del kristna från en by Hsin Tsai Tang i spetsen hade överfallit stationen och då huggit sönder en del fönster och dörrar samt några av våra lådor, som förvarades därstädes, och även tagit en del av deras innehåll, som utgjordes av våra personliga tillhörigheter. Soldater hade genast sänts upp till Ming Tsi Shan, och dessa inträngde under Bis och en annan ledares befäl i nämnda by, bundo och slog en del av folket samt togo ifrån dem nästan allt, vad de ägde. (EH 1932, 286)

Bis historia om rövarna var emellertid uppdiktad. Han och sonen, som nu samarbetade, hade befunnit sig på stationen och dit hade en man kommit för att förmå Bi att lämna tillbaka en häst som Bi hade lånat av mannen. Det hade rått ovänskap under flera år mellan Bis familj och den familj som mannen tillhörde. Einar skriver:

Nu skedde det troligen med sonen Bi, som det heter om Judas, att satan for in i honom, och han sökte använda tillfället att få hämnd på sina ovänner. Han fick tag i en bössa och avfyrade flera skott, tog sedan en stor kniv och gjorde åverkan å fönster och dörrar, högg sönder några av vara lådor och anmälde så, att rövare anfallit stationen tillsammans med de nämnda kristna. En fruktansvärd plan! Deras tanke var, att soldaterna skulle skjuta ner en del av folket omedelbart, och därmed skulle de dels få hämnd och dels dölja sitt brott, då inga vittnen kunde uppträda emot dem. (Ibid.)

Bi och hans son greps och sattes inom »lås och bom« i Mienning, som var ett administrativt centrum för ett område som delar av Shunningfältet tillhörde. Guvernören skrev ett brev till missionsstationen i Shunning och berättade vad som hade hänt och ville att den som förestod stationen, det vill säga Einar, genast skulle resa till Mienning för att »få saken ordnad«.

Einar var ovillig att ställa upp ensam i detta mål, inte minst för att det var en fråga som gällde åtskilliga hus på Shunningfältet. Einar sände därför en man till Karl Asp i Tengyueh – en resa på sex dagsresor – för att hämta denne. Karl Asp var emellertid inte hemma. Han var på en plats två dagsresor bort från sitt hem, men återvände till Tengyueh något tidigare än planerat, beroende på att han hade »fått en bestämd känsla att resa hem« och han hade dessutom gjort resan på *en* dag vilket medförde att han och hans sällskap fick gå i mörker den sista sträckan. Sju dagar senare borde han ha kommit till Shunning. De gav sig inte omedelbart av till Mienning utan först en vecka senare.

Om vi antar att en resa mellan Shunning och Mienning tog tre dagar så anlände Einar och Karl till Mienning något mindre än en månad efter att guvernören hade sänt bud till Shunning och uppmanat någon att genast resa till Mienning.

Vid underhandlingarna med de kinesiska myndigheterna gjorde vi ej några anspråk på någon skadeersättning men fordrade, att fullt lagliga papper skulle skrivas på stationen. Bi vägrade dock trots allt att skriva, men då konfiskerades tomten till huset, vilket vi först trodde vara till vår fördel, men senare upptäckte vi, att det var motsatsen, ty myndigheterna vägrade att skriva något, då de helst vilja göra verksamheten om intet och om möjligt använda stationen för sin egen del. Det var inga uppbyggelse-dagar vid det kinesiska rådsbordet, helst som broder Mac Lean vid byggandet ej underrättat myndigheterna, och nu gömde dessa sig bakom detta för att förverkliga sina planer. Vi gjorde allt, som stod i vår makt, att rädda huset för Jesu räkning, och till slut bestämdes, att saken skulle

överlämnas till provinsregeringen för att denna skulle få fälla utslag, och under tiden, tills svar anländer, få vi arbeta som hitintills.

Svaret lär nu ha kommit, men vi ha ännu ej fått något officiellt meddelande från guvernementet. Vi ha dock blivit underrättade, att vi måste flytta stationen till någon för rövare säker plats, i detta fall till staden Mienning. Detta är för oss en ekonomisk omöjlighet, och därjämte ha vi ej så stor användning för stationen därnere. Genom vad som hänt har det blivit stängt för oss på Ming Tsi Shan, ty vid underhandlingarna nere i Mienning måste vi lova att inom tre veckor taga alla våra personliga tillhörigheter från Ming Tsi Shan, och dessutom ha vi ej tillåtelse att vistas där beständigt utan få endast göra tillfälliga besök. Detta därför att stationen ligger intill ett svårt rövaredistrikt, och genom vad som timat bli rövarnas ögon än mer riktade mot stationen, och myndigheterna anse sig ej kunna skydda oss för eventuella överfall. (EH 1932, 286)

Vi vet inte hur den fullständiga texten lyder i utslaget från provinsregeringen, men inget av det som senare skrivs i *Härolden* om Shunningfältet tyder på att det uppstod några problem beträffande äganderätten till de hus som missionen ägde på de andra missionsstationerna på fältet. Men Ming-tsi-shan var ett avslutat kapitel för Svensk pingstmissions del. Vi vet inte om Bi och hans son fick något straff.

Under våren 1931 kom Einar Johansson överens med sin utsändande församling – pingstförsamlingen i Skivarp, Skåne – att han skulle resa hem till Sverige för en viloperiod. Han anlände till Göteborg den 2 augusti – nästan sju år efter sin utresa.

Inför julen 1931 skriver Cela till Sionförsamlingen att hon och Einar

ej önska att vidare erhålla någon större jullåda, men gärna mindre postpaket, emedan tull och frakt inom Kina går till för mycket för en större låda, helst [som] flera värdefulla saker var gång stulits under transporten.

Denna jul sände församlingen i stället 50 kronor som julgåva. Man fortsatte därefter att sända pengar till jul. År 1933 skulle en missionär åka ut till Kina och erbjud sig då ta med en låda till Cela. Detta fick hon reda på och i ett brev önskade hon »att församlingen ville sända henne en väckarklocka och några burkar ansjovis«.

Åren 1932 och 1933

Karl Asp, som sedan i början av januari 1931 var föreståndare för missionsstationen i Tengyueh, ville flytta tillbaka till Chea Tao efter att

Einar Johansson rest hem till Sverige. Karl Asp önskade därför att Einar Karlsson skulle ta över ansvaret för missionsstationen i Tengyueh när Ming-tsi-shan var stängt för pingstmissionärerna. Efter ett par förfrågningar gick Einar och Cela med på förslaget och flyttade i februari 1932 till Tengyueh. Där bodde de när familjen Leffler kom dit i maj månad efter sin vistelse i Sverige. Leffler skulle ta över ansvaret för Shunningfältet.

I februari 1932 kom en ny missionär till Yunnan. Det var Ester Landberg som reste ut i sällskap med familjen Leffler. De hade lämnat Sverige den 27 januari och med tåg färdats till Marseilles för att därifrån fortsätta med båt via Suezkanalen till Rangoon. Ester var född år 1900 i Grebo söder om Linköping och var medlem i Sionförsamlingen i Ringstorp öster om Linköping. Hon hade verkat som evangelist i tio år, främst i Östergötland. Hon var utsänd av församlingen i Ringstorp.

Vi kan räkna med att Ester och Cela Karlsson kände varandra. Ester hade släktingar som bodde i Björkfors och båda arbetade som evangelister. Kanske att Ester och Cela hade haft brevkontakt med varandra före Esters utresa. Cela och Einars tanke kan ha varit att Ester skulle arbeta på deras missionsstation.

I Tengyueh föddes den 18 november 1932 Cela och Einars första barn, sonen Gösta Brynolf.

I årsberättelsen för Sionförsamlingen för år 1932 kan man läsa att Einar i oktober månad hade drabbats av »en tillfällig, fast mycket allvarlig febersjukdom«, men att de för övrigt hade varit förskonade från sjukdom.

För Karl Asp var det annorlunda. På sensommaren 1932 insjuknade han i malariafeber. »Hans krafter äro så nedbrutna, och det blir mindre motståndskraft för varje nytt anfall.« Hanna och Karl skrev därför till de tre församlingar som svarade för deras underhåll – pingstförsamlingarna i Huskvarna, Kumla och Hardemo – och bad att familjen skulle få åka hem och vila. Hanna hade varit i Yunnan i sju år och Karl i fem år. Makarna hade två barn, Samuel (född i mars 1930) och David (född i maj 1931). Församlingarna hade inte ekonomiska möjligheter att bekosta en hemresa med kort varsel och vädjade i *Härolden* den 6 oktober om hjälp. Vid årsskiftet 1932/1933 var finansieringen säkrad och hemresan kunde förberedas. Troligen kom familjen Asp till Bhamo i februari 1933. Karl hade då återhämtat sig och kunde då medverka i de

möten som John Edwardsson höll på platsen. Något senare kom Einar Karlsson dit. John skriver att då »fingo vi ytterligare hjälp i mötena. Ja, då hade vi en riktig storkonferens med härlig väckelseluft. Bröderna sade vid flera tillfällen, att det kändes som riktiga väckelsemöten hemma i Sverige« (EH 1933, 688). Sannolikt kom Karl Asp med familj till Sverige i april 1933.

Anledningen till att Einar hade rest till Bhamo var att han och John skulle samtala om »vårt gemensamma arbete i missionens tjänst« (ibid.). De hade träffats några månader tidigare i Tengyueh, då alla Yunnanmissionärerna hade varit samlade. Under denna samling hade »Herren visat var och en« vilket arbetsfält de skulle verka på. Vid detta tillfälle hade man också samtalat om nödvändigheten att någon uteslutande ägnade sig åt kachin-folket. John och hans hustru Alfhild hade känt sig kallade till detta arbete och ville nu bryta upp från Bhamo, men det tycks ha varit viktigt för dem att höra vad Einar ansåg. På Yunnanfältet var det de manliga missionärerna som fattade beslut om förflyttningar och andra viktiga ärenden. Efter att Karl Asp lämnat Yunnan var David Leffler, Einar Karlsson och John Edwardsson med familjer samt Karin McLean och Ester Landberg kvar på fältet.

David Leffler arbetade i Shunning. Från staden går en väg norrut fram till »den väldiga Mekong-floden, som mäktig och brusande banar sin väg mellan de väldiga bergen« (EH 1934, 649), som David skriver. På andra sidan floden fanns stora områden där ingen hade hört evangelium. En dryg mil norr om floden låg staden Alushih. Dit flyttade David med sin familj sommaren 1933 och öppnade där en missionsstation i ett hus som han hyrde. Ansvaret för Shunning-stationen överlät han till infödda medarbetare.

Resultatet av John och Einars överläggningar blev att John och Alfhild bestämde sig för att flytta till Tengyueh som skulle vara centrum för »Kachinarbetet«. John och Einar kom att arbeta tillsammans ganska mycket efter att John och Alfhild anlät till Tengyueh mot slutet av mars 1933. Kvar i Bhamo var Karin McLean. Hon skulle »uppehålla verksamheten« fram till omkring årsskiftet då hon av hälsoskäl tänkte flytta till Sverige och där arbeta som privatlärare. Så blev det emellertid inte. Hon fick bud från Kanada att hennes mor låg för döden. Hon reste därför till Kanada i början av 1934 och fick vara hos henne under hennes två sista månader. Hon stannade kvar i Kanada hos sin far och försökte få ett arbete. »Det var hårda tider, så man fick ta de jobb som gick att

få. Och att flytta från Kina till Kanada var inte lätt. I Kina hörde det till, att man skulle ha tjänare som skötte allt, men nu skulle man utföra dem själv. Man nu fick lära sig många enkla sysslor från början« (Styffe).

I Tengyueh öppnade John Edwardsson och Einar Karlsson en skola »för sådana, som i framtiden kunna tjäna Herren som evangelister«.

Vi ha för närvarande 12 elever, och Herren hjälper dem, fast en del av dem aldrig sett en bok. För att de skola kunna vara här, måste vi giva dem både mat och kläder, emedan de äro mycket fattiga. Det blir en bra summa som går åt per månad för deras underhåll. Hittills har Herren uppväckt endast en skaffare – en broder i Göteborg som underhåller en elev. (EH 1933, 688f)

John och Edward gjorde i april tillsammans en resa till en plats vid namn Nong-po för att inviga ett kapell.

Huset kom till på så sätt, att vi betalade några snickare, som reste stommen, och så hade några av de kristna på platsen själva byggt det övriga. Själva invigningen var underbar och hundratals hade kommit upp till högtiden från när och fjärran. Detta lilla kapell är det första i sitt slag bland den vilda kachinstammen. Vi kunde vid samma tid också öppna en skola där. Ingen av detta folk kan vare sig läsa eller skriva, och vi kände det vara Guds vilja att från början ta upp en elementär skolundervisning, så att ungdomen får lära sig att läsa sin egen bibel. Vi anställde en lärarinna, som var villig tjäna Jesus på detta sätt. (Ibid.)

Sannolikt hade John fått veta när han träffade Einar i Bhamo att Einar och Cela ville åka hem till Sverige för en viloperiod och att de hade skrivit brev till sina församlingar i Edsbyn respektive Linköping och framfört sina önskemål. På ett församlingsmöte mars 1933 i Sionförsamlingen i Linköping meddelades att Cela bett att få »församlingens uttalande angående deras hemresa, och uttalade församlingen sig för att deras hemresa fick bliva som Gud ledde dem till. Br. Segerström uppmanade oss i samband härmed att tänka på deras hemresa med offer.« Carl Segerström var äldste i församlingen. Hur frågan behandlades i Edsbyn för Einars del vet vi inte, men det dröjde till sommaren 1934 innan hemresan togs upp igen i Linköping. Vi återkommer till detta.

Vid månadsskiftet september/oktober 1933 lämnade familjen Zakrisson Sverige för att återvända till Tengyueh. Zakris skulle ta över ansvaret för missionsstationen där. Einar och Cela bodde emellertid kvar i Tengyueh

Med familjen Zakrisson på resan till Kina var Ellen Schultz, utsänd av Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg. Hon var född 1899 i Stockholm och var utbildad småskollärare. Hennes främsta uppgift i Yunnan skulle

vara att undervisa Anna och Zakris barn – senare även Judit och David Lefflers dotter Margit.

Även Einar Johansson återvände till Yunnan sent på hösten 1933. I september hade han gift sig i Örnsköldsvik med Anna Öberg, född 1905 i Själevad i Ångermanland. Hon var medlem i pingstförsamlingen i Örnsköldsvik och avskildes som församlingens missionär dagen efter bröllopet. Makarna bosatte sig i Chea Tao där Einar hade varit stationerad tidigare. Anna skriver att hon »vid omkring fem års ålder mottog den första kallelsen att bringa Kina frälsningens budskap« (EH 1933, 766). Men det var först 1931 som hon bestämde sig för att bli missionär.

År 1934

I januari 1934 kom ytterligare en missionär till Yunnan. Det var Elsa Lindqvist. Hon var född 1903 i Tidaholm. Pingstförsamlingen där tillsammans med tre andra församlingar och en privatperson stod för hennes underhåll. Hösten 1924 deltog hon i Filadelfiaförsamlingens i Stockholm bibelskola och år 1927 studerade hon under en termin i Högsby. År 1929 arbetade hon som evangelist, bland annat i Ytterbergsbyn i Härjedalen. Där ordnades en pingstförsamling 1933 och den deltog i underhållet av Elsa. Under några månader år 1932 studerade hon i England – i Grimsby på ostkusten. Hon lämnade Sverige den 25 november 1933 för att via Oslo resa till Yunnan med båt. Hur resrutten såg ut har vi inte funnit någon uppgift om. Hon fick bo i Tengyueh där hon påbörjade sina studier i kinesiska. Två år senare tog hon över ansvaret för den ovan nämnda utbildningen av evangelister i Tengyueh (s. 88), eftersom Alfhild och John Edwardsson skulle resa hem till Sverige.

I januari 1934 flyttade Cela och Einar till Shunning tillsammans med Ester Landberg för att ta över ansvaret för missionsstationen där som inte hade haft någon missionär efter att Lefflers flyttat därifrån sommaren 1933.

Den 23 april 1934 avled Gösta Brynolf endast ett och ett halvt år gammal. Cela och Einar skriver i ett brev till Sionförsamlingen i Linköping att de förlorade sin son »genom de inföddas slarv«. De trodde att Brynolf skulle kunna begravas på den begravningsplats som fanns i Shunning, men eftersom de inte var buddister fick inte Brynolf begravas där. Det fanns en begravningsplats som kallades »domarens land« där han kunde begravas men det ansågs vanhedrande. Enligt kinesisk sed kunde den som ägde ett stycke jord ordna en begravn-

ningsplats där. En muslim som Einar kände erbjöd sig att sälja av ett stycke mark och där begravdes Brynolf. Vid ett församlingsmöte i Sion den 18 juni 1934 lästes ett brev upp från Cela och Einar. De berättade hur »Jesus uppehållit dem i denna svåra prövning. De önskade också att få resa hem i januari nästa år. Församlingen beviljade dem hemresa efter deras önskan.« Söndagen den 9 september 1934 hölls en offerdag i Linköping för Celas hemresa. 408 kronor samlades då in. I slutet av året kunde man skicka 1 100 kr till henne.

I Tengyueh föddes den 28 oktober 19 makarnas andre son, Sven Birger.

Cela och Einar lämnade Yunnan i februari 1935 för att resa hem till Sverige för att vila. Efter en lång båtresa kom de via Calcutta och Suez till Linköping onsdagen den 8 maj 1935. Uppenbarligen hade Einar bestämt sig för att han och Cela skulle få se något mer av Asien än Kina och Burma, varför han förlängde restiden med någon månad, som de troligen tillbringade i Indien.

Arbetet i Shunning togs över av Ester Landberg. Hon hade då arbetat tillsammans med Cela och Einar under ett års tid. Hon skriver år 1936:

Aldrig kunde jag tänka mig, innan jag reste ut till Kina, att jag i en inte alltför avlägsen framtid skulle ställas ensam på en plats långt skild från kamraterna. Shunningfältet är mycket vidsträckt och därför ett arbetsamt fält. Det finns flera hundra kristna spridda ute på landsbygden. Jag har besökt flera byar och färdats i både regn och solsken. Bådadera är lika tröttsamt. Regnar det, äro vägarna i formlig upplösning och oerhört hala. Skiner solen, äro de visserligen något så när farbara, men då är det i stället väldigt varmt. Man kommer på kvällen fram till en by trött och svettig efter 8 å 9 timmars ritt. (EH 1936, 168f)

10. Om missionärernas viloperioder

Inom Pingströrelsen fanns vid den här tiden inga regler om hur länge en missionär skulle vara på missionsfältet innan det var dags för hemresa för en viloperiod. Det var upp till missionären och den utsändande församlingen att komma överens om. Det förefaller som att det endast sällan gjordes en sådan överenskommelse i samband med att en missionär antogs. I de flesta fall var det först efter flera år på missionsfältet som en missionär framförde önskemål till sin utsändande församling att få börja planera för en hemresa. I allmänhet var det dessutom en öppen fråga hur länge vistelsen i Sverige skulle vara.

Eftersom missionärerna inte hade någon annan överordnad än den utsändande församlingen var det viktigt att missionärerna på ett fält tillsammans kom överens om vilka åtgärder som skulle vidtas när någon skulle resa hem. På Yunnanfältet fanns samarbetsproblem och det återkommer vi till. Det finns exempel, men inte från Yunnanfältet, på missionärer som avskildes för ett särskilt fält och som reste dit utan att de övriga missionärerna på fältet var informerade. I ett fall hade missionären i fråga bestämt sig för att han skulle ansvara för en skola. Den som arbetade i den befattningen vägrade emellertid att lämna sin tjänst, varför den nye missionären fick söka sig andra uppgifter.

Någon gång under första kvartalet 1933 lämnade, som vi tidigare nämnt, Karl Asp med familj Bhamo för en tids vila i Sverige. I januari 1936 återvände Hanna och Karl Asp till Yunnan. Vi ska nu nämna något om deras beslut att bryta upp från Sverige som ett exempel på hur svårt det kunde vara att bestämma sig för att återvända till missionsfältet.

Hanna och Karl hade med all säkerhet försörjningen ordnad under vistelsen i Sverige. Sannolikt fick Karl varje månad ett penningbelopp av sina församlingar, ungefär vad en pastor tjänade i en församling med cirka 100 medlemmar. När familjen kom till Sverige var »ett litet hem berett för dem, iordningställt av omtänksamma vänner och kärleksfulla händer« (Asp, 10). Bostaden var på en gård utanför Huskvarna. Vi kan räkna med att Hanna och Karl inte behövde betala någon hyra. »Karl gjorde vidsträckta missions- och predikoresor i landet och deltog

med nit och kraft i verksamheten hemma i församlingen i Huskvarna» (EH 1944, 775). Under hans missionsresor togs det i allmänhet upp en kollekt för missionen i Kina, pengar som sannolikt användes för att betala det underhåll som han fick under sin viloperiod. I stället för en kollekt kunde Karl få ett bestämt penningbelopp vid ett besök. Så var det när Karl Asp var en av talarna i Sionförsamlingens vårkonferens 11–14 maj 1933 i Linköping. För detta fick han 75 kronor i ersättning. Sommaren 1934 renoverades Filadelfiaförsamlingens i Huskvarna kyrka invändigt. Det gjorde församlingens pastor tillsammans med Karl, som på så sätt tjänade församlingen med praktiskt arbete. För de underhållande församlingarnas del innebar Hanna och Karls hemmavistelse ingen ekonomisk börda.

Vi kan utgå från att om inga speciella omständigheter förelåg skulle en kinamissionär återvända efter ett år eller senast ett och ett halvt år. För Hanna och Karl innebar det hösten 1934. Då var emellertid Hanna gravid – dottern Rut föddes den 5 april 1935. Det var knappast rimligt att ge sig i väg med ett spädbarn. Men det var inte bara Rut som de måste ta hänsyn till. Samuel och David fanns ju också i familjen. När Rut föddes hade Samuel ganska nyligen fyllt fem år och David skulle snart fylla fyra. Samuel skulle således börja skolan hösten 1937. Trots att det sedan i början av år 1934 fanns en svensk småskollärarinna i Tengyueh (s. 88) så tycks makarna ha bestämt att deras pojkar skulle gå i en svensk skola. Att ta ett beslut att återvända till Yunnan var därför detsamma som att bestämma sig för att skiljas från Samuel och David. Hanna skriver 1948:

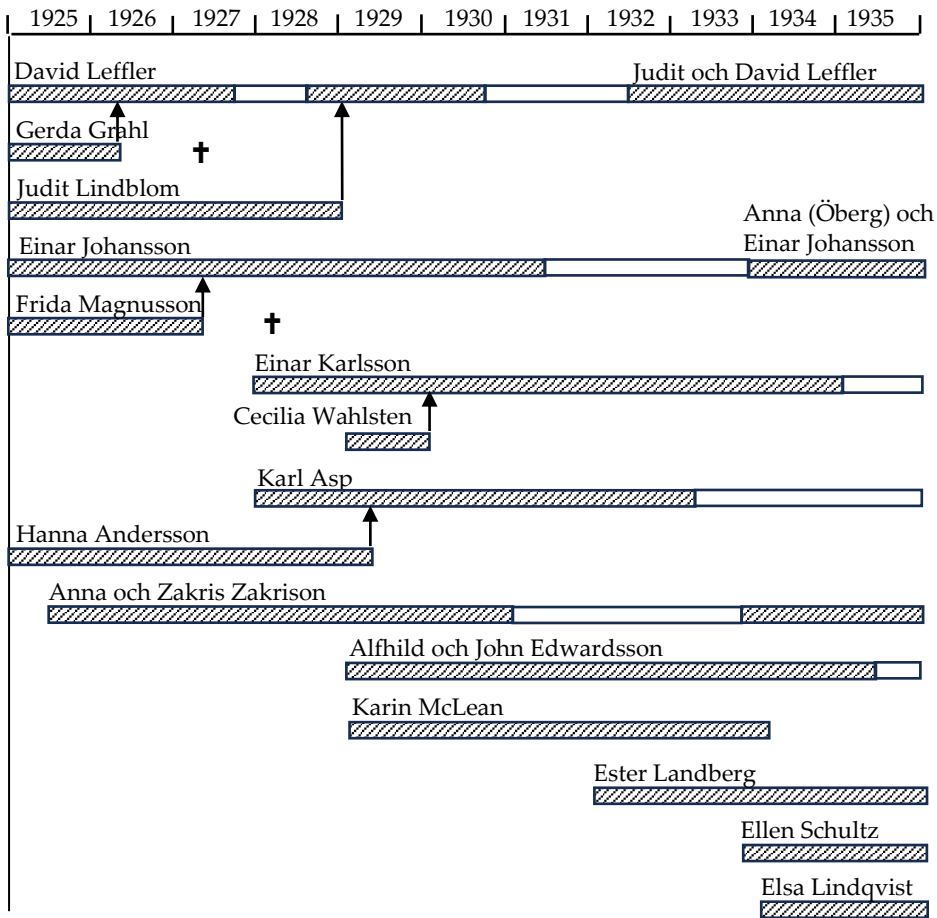
Efter en svår bönekamp fick min make förvisning i sitt hjärta, att tiden för oss var inne att gå tillbaka till fältet, och då han år 1935 anförtrodde mig sina känslor, väckte det genklang i mitt hjärta, ty jag hade gått och burit på samma sak. Visst var glädjen stor att åter få gå, men tanken på offret och avskedet från de båda gossarna var som bitter malört i glädjebägaren. (Asp, 10f)

Det hade säkert varit svårt för Hanna och Karl att dryfta frågan om uppbrott och en eventuell skilsmässa från barnen. Hanna och Karl och dottern Rut kom tillsammans med Siri Jonsson (se nedan) till Yunnan omkring månadskiftet januari/februari 1936. De bosatte sig i Tengyueh. Pojkarna »lämnades i fru Amalia Tarangers goda vård på Ekeberga« (EH 1944, 775).

Amalia Taranger hade köpt och flyttat till Villa Ekeberga några år efter att hennes man, Anton, avlidit. Han hade varit pastor i pingstförsamlingen Elim i Örebro. Ekeberga invigdes sommaren 1925 som ett »missions- och vilohem« (EH 1925, 370f). Det var en stor villa i Långedrag vid Göta älvs utlopp i Nordsjön, på promenadavstånd från en badplats vid havet. Amalias tanke med hemmet var att de missionärer som reste över Göteborg till och från sina missionsfält »skulle finna hem och skydd« där. De bodde där utan att behöva betala något. Intäkter fick Amalia genom gåvor från enskilda personer och församlingar. Även andra var välkomna dit men i allmänhet fick de då erlägga en avgift för mat och husrum. Villan hade två våningsplan med tio rum. När Einar Johansson kom till Sverige från Yunnan i augusti 1931 bodde han där en kort tid. En del bodde där endast några dagar, andra i några månader. Till tioårsjubileet 1935 hade Amalia låtit bygga ett annex på tomten, ett tvåvåningshus med källare. I detta fanns utöver bostadsrum en kyrksal. I december 1937 överläts arbetet och fastigheten till Thea och Ove Olsen som kallade Ekeberga för missionshem och annonserade om humana priser. Ove var predikant inom Pingströrelsen. Han och Thea hade under sju somrar förestått verksamheten på Filadelfiaförsamlingens i Stockholm barnkoloni (Drakudden). Thea och Ove beslöt i slutet av år 1938 att göra Ekeberga till en tillflyktsort för 10 till 12 barn som »är i behov av ett kärleksfullt hem och en god omvårdnad«, inklusive de missionärsbarn »som på grund av olika förhållanden ej kunnat följa med sina föräldrar ut på missionsfältet« (EH 1938, 1036). Samuel och David bodde då redan på Ekeberga. De flyttade därifrån i februari 1938 och bodde således där i två år. Vi har inte följt dem efter flyttningen därifrån. Thea och Ove Olsen flyttade hösten 1944 till en plats norr om Sala och de missionärsbarn som bodde hos dem då följde med dit. Vi återkommer till missionshemmet (s. 129).

Yunnan-missionärernas närvaro på Yunnanfältet åren 1925–1935

Tidsdiagrammet på nästa sida visar dels när Yunnan-missionärerna befann sig i Yunnan (streckade rektanglar), dels när de var hemma eller på resa till eller ifrån Yunnan (ofyllda rektanglar).

11. Cela och Einars viloperiod 1935–1936

Cela och Einar kom, som vi redan nämnt, till Linköping onsdagen den 8 maj 1935. Det var den dag som församlingens vårkonferens började. Einar hade i ett brev från Calcutta skrivit att han hoppades att de skulle »hinna till konferensen«. Brevet lästes upp i ett församlingsmöte den 15 april och torde ha skrivits en månad dessförinnan. Även i församlingsmötet den 29 april lästes ett brev upp från Einar. Det var avsänt från Suez. Han hoppades fortfarande att »hinna fram till konferensen«.

Cela hade under sin tid i Kina regelbundet fått brev från Sionförsamlingen och därför kunnat följa utvecklingen. När hon lämnade Linköping i slutet av år 1928 hade Sionförsamlingen 230 medlemmar. Ungefär hälften bodde i själva staden. Församlingen hyrde en lokal i teaterhuset vid korsningen Vasavägen/Platensgatan. Teatern finns kvar än idag. Lokalen låg på tredje planet i en huskropp på teaterns baksida. Teaterlokalen, som den kallades, hade 140 sittplatser. Församlingsmötena hölls på måndagskvällar och då var det sällan någon utanför staden som deltog. Hösten 1931 köpte församlingen en tomt med adress Kungsgatan 30 men först i december 1933 påbörjades byggnadsarbetet. I Sverige var det lågkonjunktur och arbetslösheten var ungefär 20%. Det var svårt att låna pengar för församlingen och det gjorde att medlemmarna var tvungna att öka sina kollekter till kyrkbygget så att det inte avstannade. Medlemmarna gjorde stora uppoffringar, man sköt planerade inköp på framtiden – en sliten vinterkappa fick duga ett år till. Med nöd och näppe lyckades församlingen undvika att byggnadskassan tömdes. Sion, som blev kyrkans namn, invigdes den 1 december 1934. Omkring 825 personer kunde beredas sittplats, men enligt ett referat från invigningen kunde »då alla utrymmen tagas i anspråk, med lätthet 1 000 personer beredas plats«. Församlingen hade 480 medlemmar när kyrkan togs i bruk. Trots uppoffringarna med anledning av kyrkbygget hade församlingen kunnat fullfölja sitt åtagande om pengar till Celas underhåll och hemresa.

Det finns inga uppgifter i protokollen från församlingsmötena om hur familjen skulle bo under sin vistelse i Linköping, vilket tyder på att

Cela och Einar hade ordnat det själva. Troligen bodde de hos Celas syster och svåger, Olga och Karl Rosell, i en liten lägenhet på Skolgatan 19. De hade en dotter som var född 1930. Olga och Karl tillhörde Linköpings Missionsförsamling.

I veckan efter konferensen hölls som vanligt på torsdagskvällen ett väckelsemöte i Sion. Då predikade Einar. Även vid förmiddagsmötet efterföljande söndag, den 19 maj, predikade han liksom på kvällsmötet. Sannolikt var det redan dagen därpå som familjen lämnade Linköping för att med tåg ta sig till Edsbyn, där Einar skulle hjälpa till i Betelförsamlingens verksamhet men också besöka församlingar i södra Norrland och berätta om sina upplevelser på missionsfältet och samla in pengar till arbetet i Yunnan.

I Linköping informerades församlingen den 5 augusti om att Cela och Einar »kommer att vara här en månad och skulle ordnas med inkvartering för dem, med eventuellt bistånd från församlingen«. Den 19 augusti togs bostadsfrågan upp i ett församlingsmöte. Då meddelades att familjen skulle komma den 1 september. Två medlemmar anmälde att de hade rum lediga. Var Cela och Einar valde att bo vet vi inte. Någon utgift för boendet fick inte församlingen.

Familjen kom till Linköping någon vecka tidigare än beräknat. Einar tycks ha haft något åtagande varför han inte kunde vara med på mötena i Sion söndagen den 25 augusti. Vid förmiddagsmötet och kvällsmötet var det Cela som talade. Onsdagen i den vecka som följde talade både Cela och Einar. Veckan därpå var ingen av dem annonserad, men i den vecka som följde predikade Einar på söndagens (den 15 september) förmiddagsmöte och kvällsmöte. Måndagskvällens bibelstudium leddes av Einar. På lördagen och söndagen som följde var han bortrest. Onsdagen därpå började församlingens höstkonferens där Einar var en av de tre predikanter som var annonserade. De sista mötena då Einar predikade innan familjen återvände till Edsbyn var söndagen den 13 oktober 1935. Cela och Einar var annonserade som talare vid förmiddagsmötet och Einar vid väckelsemötet på kvällen.

Sionförsamlingens mötesannonsering under perioden 25 augusti–13 oktober 1935 visar att Einar var huvudtalare vid markant fler möten än församlingen pastor, Tobias Fasth, och det finns nog en förklaring till det.

Inom Pingströrelsen fanns under flera decennier en uppfattning som var ganska spridd, nämligen att en predikant alltid fick ett »ord från

Gud« inför en predikan, och därmed var ämnet givet. Det finns emellertid inga uttalanden dokumenterade från ledande predikanter inom rörelsen, att om man inte fick något ord från Gud så skulle man inte heller predika. Tobias Fasth hörde till dem som behövde känna att det ämne han skulle tala över hade han fått av Gud. Hans efterträdare i Linköping, Venzel Nilsson, som då var en av de ledande predikanterna inom rörelsen frågade sig i stället vad församlingen skulle behöva lyssna till, men var öppen för tilltal från Gud. Skulle Tobias predika en söndag så började han förbereda sig på måndagen, vilket innebar att han låg på knä mot en stol och med Bibeln framför sig. Han blåddrade, läste och bad i timmar under de följande dagarna fram till söndagen. Troligen upplevde han i allmänhet mot slutet av veckan att en text i Bibeln skulle ändå kunna utgöra ämnet för predikan. Men det hände att han inte visste vad han skulle predika över när han gick till kyrkan på söndagsmorgonen. Denna kamp innebar att han försökte komma undan. Fanns det en pastor, evangelist eller missionär i mötet så blev han eller hon tillfrågad om de ville säga något i mötet och då var han »räddad«. Många gånger blev han inspirerad av det »vittnesbörd« han fick lyssna till och kunde sedan predika spontant och det han då sa blev ofta mycket uppskattat av åhörarna. När han var inbjuden att predika i andra församlingar kände han sig mer fri att själv välja ett ämne – det tycks ha varit i rollen som föreståndare som han hade svårt att göra det. Hemma i sin församling var det därför enklast för Tobias att försöka få någon annan att predika och Einar tycks inte ha haft några svårigheter att ställa upp. Att han Cela och Einar boende i staden var förmodligen en lisa för Tobias.

Einar passade på att under augusti månad 1935 besöka några församlingar för att berätta om arbetet i Yunnan och samla in pengar till verksamheten där. Han var i Nybro, Smedby, Mariannelund och Korsvägen (öster om Oskarshamn) i Kalmar län. Under september månad var han i Björkfors, Hycklinge, Åtvidaberg och Ringstorp i Östergötland.

Einar, Cela och Birger återvände således till Edsbyn i mitten av oktober 1935. Där hjälpte Einar till i församlingen. Han gjorde en insamlingsresa de två första veckorna i december och en under andra veckan i mars 1936.

Ett exempel på där Cela och Einar hade fått en inbjudan att medverka är följande: I Norrsundet fanns en utpost till pingstförsamlingen i Gävle. Den hade skickat en inbjudan till Cela och Einar att medverka i

en konferens som hölls den 26–29 mars 1936 – torsdag till söndag. Söndagens möten ägnades åt missionen. Både Cela och Einar medverkade. Fyra möten hölls den dagen och vid två av dem hade man förväntat sig en stor publiktillströmning. Man lyckades hyra missionskyrkan som kunde ta in något fler än 500 personer. Vid tidigare tillfällen hade missionsförsamlingen vägrat att hyra ut kyrkan till pingstvännen, men den här gången gick det bra. Kyrkan blev »överfull« vid båda mötena. Både Cela och Einar talade och de var klädda i kinesiska dräkter. En kollekt togs upp till dem och den inbringade 82 kronor.

Einar fick under sommaren tillfälle att tala vid ett friluftsmöte i Vasaparken i Stockholm som Filadelfiaförsamlingen höll.

Vid jultiden 1935 bestämde sig Cela och Einar för att de skulle flytta till Linköping under våren och stanna där tills de skulle lämna Sverige. Einar informerade Sionförsamlingen om detta beslut och bad att församlingen skulle ordna en bostad åt dem. Sekreteraren vid detta församlingsmöte begärde då ordet och erbjöd församlingen den lägenhet som han och hans hustru disponerade. De skulle flytta till Ystad i februari månad 1936. Adressen var Hertig Karlsgatan 11 och lägenheten var i gott skick. Medlemmar i församlingen lånade ut möbler, husgeråd och annat som Cela och Einar behövde. Familjen anlände till Linköping den 1 april.

Einar blev engagerad i Sionförsamlingens verksamhet i samma grad som vid vistelsen i Linköping året innan.

I ett församlingsmöte den 20 april informerades församlingen om att Einar och Cela skulle resa till Kina i oktober. Man beslöt att ett avskedsmöte skulle hållas den 27 september och att Paul Ongman skulle kallas till avskiljningen. Dessutom beviljade församlingen Cela »frihet att efter 5 års vistelse i Kina återvända till hemlandet.«

Omkring den 25 augusti lämnade familjen Linköping och lägenheten tömdes. Einar och Cela begav sig till Edsbyn med tåg och rälsbuss. På vägen dit gjorde de uppehåll på några platser där de hade fått löfte att medverka i något möte. Den 13 september avskiljdes Einar för sin missionsuppgift. Ett avskedsmöte hölls torsdagen den 24 september.

Det var missionärernas sista möte här för denna gång. Ja, kanske för alltid. Hela mötet var präglat av ett heligt allvar. Skilsmässans stund var inne. Med leende ansikten och tårfyllda ögon framburo missionärerna sitt budskap till församlingen. Sedan en del minnesord lämnats och tack framburits för deras aktiva arbete i församlingen, den tid de varit hemma, firades Herrens måltid. Det blev en gripande stund, som väl aldrig skall

glömmas. Fredagen den 25 september anträdde syskonen sin resa till Linköping. En liten skara församlingsmedlemmar hade samlats nere vid stationen för att säga farväl. Under det att vi sjöngo sista versen av missions-sången »Snart är den slutad vår arbetsdag ...«, rullade rälsbussen ut från perrongen och försvann för våra blickar. (EH 1936, 935)

Resmålet var Linköping där Cela avskiljdes som planerat söndagen den 27 september. I årsberättelsen för år 1936 kan man läsa följande om avskedet:

Avskedsmötena, i vilka även broder Paul Ongman från Stockholm deltog, voro gripande, ävenså det enskilda avskedsmötet på måndagskvällen den 5 oktober. Gripande var även avskedets stund vid stationen – dagen därpå – dit en stor skara vänner samlats för att taga farväl av syskonen Karlssons och deras lille son, då de anträdde den långa resan till sitt avlägsna arbetsfält. Vi veta ej om vi får mötas mer på denna jorden, eller om det blir den stund om vilken vi sjöngo i avskedets ögonblick: »När de frälsta tåga in, ...«.

Några dagar före uppbrottet fick Cela och Einar ta emot en gåva på 500 kronor av »en broder« – 20 000 kronor i dagens penningvärde. 500 kronor fick på den tiden en kvalificerad industriarbetare för två och en halv månads arbete, som i dag betalas med en lönesumma som kan vara så stor som 75 000 kronor.

Färden gick nu söderut till Kalmar. På kvällen den 6 oktober var de i Korsvägen, dagen därpå i Mönsterås och den 8:e i Högsby. De torde också ha varit några dagar i Kalmar och hälsat på Einars systrar och deras familjer. Omkring den 15 oktober lämnade de Kalmar och for vidare mot Skåne. Där var de med på möten i Lund, Malmö och Trelleborg. Där mötte de Evert och Maria Andersson som också skulle arbeta som missionärer i Yunnan. Evert var född 1904 och Maria 1911. De hade vigts nyårsafton 1935. Evert tillhörde då pingstförsamlingen i Borlänge och Maria pingstförsamlingen i Linderås. Dessa två församlingar var utsändande församlingar. Nu skulle de tillsammans med Cela, Einar och Birger resa till Yunnan.

Den 25 oktober lämnade de fyra missionärerna och Birger som skulle fylla två år tre dagar senare, Trelleborg med färja till Sassnitz. Det blåste kraftigt så att överfarten var besvärlig. Från Sassnitz fortsatte de med järnväg till Hamburg. Einar hade haft kontakt med pingstförsamlingen Elim i staden som hade ordnat logi för resällskapet någon vecka i en familj. I Hamburg skulle de gå ombord på ett fartyg med namnet Rinda som skulle föra dem till Rangoon i Burma. Rinda kan ha varit ett last-

fartyg med plats för kanske ett tjugotal passagerare. Troligen utökades resällskapet med ytterligare en missionär i Hamburg, nämligen Edith Svensson som var utsänd av pingstförsamlingen i Västra Harg, sydväst om Linköping. Cela och Einar hade varit med på det möte då hon avskiljdes. Edith hade troligen rest från Göteborg den 23 oktober med båt till Hamburg.

Einar och Cela hade flera ganska stora lådor med sig till Yunnan, inte bara till sig själva utan också till andra missionärer. Godset hade förmodligen skickats på järnväg till Trelleborg där Einar fick lösa ut det och se till att det transporterades till hamnen i Hamburg, där han sannolikt än en gång fick lösa ut det och ordna så att det kom ombord på Rinda.

Redan den 14 juli hade Einar köpt biljetterna för resan med Rinda och för dem fick han betala 2 500 kronor. Till detta belopp ska läggas 33 kronor för frakten av bagaget till Trelleborg och sedan 35 kronor för sträckan Trelleborg–Hamburg och slutligen kanske 70 kronor för transporten på Rinda.

Blåsten, som nådde stormstyrka, hade inte avtagit under vistelsen i Hamburg. Rindas avgång fördröjdes ett dygn, men Einar tyckte att »det var skönt att vara i land under ovädret«. Den fortsatta resan blev »lycksam« (EH 1937, 650). Resenärerna anlände till Bhamo den 21 december.

I *Härolden* finns ett brev från Einar som han skrev i mars 1937 – »en hälsning till våra vänner och underhållare hemma i Sverige.«

Först vilja vi framföra vårt varma tack till våra församlingar för all den kärlek och förståelse, vi fått röna under hemvistelsen, vilket kommer att förbliva ett av livets ljusaste minnen. Likaså ett varmt tack till alla församlingar, vi ha besökt, och alla hem, vi hava gästat, från Umeå i norr till Ystad i söder. Herren skall löna er för vad ni gjort! (EH 1937, 650)

I Yunnan hade det varit bekymmersamt för missionärerna våren 1936. De inbördeskrig som drabbat landet i övrigt sedan Yunnan-missionen etablerades hade inte påverkat Yunnan nämnvärt men nu hade provinsen nåtts av en kommunistisk truppstyrka som inte hörde till Röda armén (s. 58). Paul Ongman hade fått brev från Karl Asp i Tengyueh och David Leffler i Alushih. Karl skriver i ett brev den 16 april 1936 att »här i Yunnan är det full strid för närvarande« och att han trodde att han och Hanna skulle ha lämnat Yunnan när brevet var framme i Sverige. Karl fortsätter: »Kommunisterna gå till angrepp från fyra håll, påstås det, och enligt sista ryktet skola de nu vara uppe i ett antal av 20.000« (EH

1936, 487). David Leffler skriver i ett brev från Alushih några dagar senare:

De röda marschera framåt i dessa trakter med hast. Vi bli troligen nödgade att fly till säkrare platser. Vi vänta en springande budbärare från Talifu [nio mil norr om Alushih] i dag, därefter får vi troligen ge oss i väg. Jag var ned till Yunnanfu och kom i sista minuten undan. De platser jag passerade igenom äro nu i kommunisternas våld enligt ett meddelande. Enligt amerikanska konsulns uppgift är det inte mindre än 16.000 man i ett av trupperbanden, och sedan är det en hel massa, som gå fram på andra vägar. (EH 1936, 487)

Några angrepp på Svenska missionens missionsstationer blev det inte. David skriver i ett brev den 6 juni:

För närvarande ha vi lugnt, men det är andra gången på mindre än ett år, som vi varit beredda att få ge oss i väg. Må Herren skona oss från denna hemsökelse; därom må vi alla ropa till Herren. (EH 1936, 798)

Vi har inte funnit någon uppgift om vad som egentligen hände, vilket gör att det kan vara så att det rörde sig om »banditer« och att de uppgifter som spreds om antalet var starkt överdrivna. Einar och Cela hade givetvis brevkontakt med några av sina kamrater i Yunnan. De tycks inte ha övervägt att skjuta upp återresan till Kina och det kan tyda på att de fick lugnande besked.

12. Cela och Einars underhåll

Missionsrådet, och från hösten 1930 Filadelfiaförsamlingen i Stockholm genom dess missionssekreterare Paul Ongman, tillhandahöll uppgifter om vilket underhåll de fria församlingarna skulle betala till sina missionärer. Underhållet skulle täcka levnadsomkostnaderna men också vad som erfordrades för verksamheten på platsen. På vissa missionsfält fanns lokala församlingar som inte behövde något ekonomiskt stöd från de svenska församlingarna utom vid särskilda tillfällen. I Yunnan fick missionärerna under de första åren stå för merparten av kostnaderna med undantag för Shunningfältet. Om underhållet till missionärerna inte räckte till fick man begära förstärkning. Fungerade samarbetet bra på ett missionsfält kom kanske missionärerna i ett enskilt projekt överens om hur mycket varje församling borde bidra med så att en församling med många medlemmar fick stå för en större andel än en församling med avsevärt färre medlemmar.

Underhållet betalades ut kvartalsvis. Vi vet att Cela fick 300 kronor av Sionförsamlingen i Linköping under sitt första år (1929) i Yunnan. Vad Einar fick vet vi inte, men vi utgår från att det kan ha varit lika mycket. Beloppen ändrades i allmänhet efter ett årsskifte och då tog man hänsyn till kostnadsutvecklingen och ändringar i växelkurserna. År 1932 fick Cela 400 kronor per kvartal. Endast ett fåtal av kassaböckerna för yttre missionen fram till mitten av 1950-talet finns bevarade och vi vet därför inte hur mycket hon begärde och fick utöver sitt underhåll. Betelförsamlingen och Sionförsamlingen betalade ut pengarna till missionärerna utan fördröjning.

År 1931 var det tre församlingar som hade Einar som »sin« missionär: Betel i Edsbyn, Sion i Östanbo och Smyrna i Bolum, som ligger nordost om Lidköping i Västergötland. Om vi utgår från vad som samlades in åren 1931–1940 kan vi konstatera att Betel i Edsbyn stod för 53%, församlingen i Östanbo (och Ljusne, när utposten där ordnades till en församling) för 9%, och Smyrna i Bolum för 15% av de insamlade medlen – sammanlagt 77%. En privatperson, Johan Albert Johansson, mejerist i Välinge socken i Skåne gjorde en stor insats. Hans andel av insamlingarna var 10%. Resterande 13% var ett resultat av att några enskilda församlingar regelbundet tog upp kollekter till Einar. Vi har inte funnit

att Einar inte fick det underhåll som Filadelfiaförsamlingen i Stockholm rekommenderade.

År 1928 samlades 3 600 kronor in till Einars utresa och utrustning (s. 39). Beloppet är högt om vi jämför med insamlingar till andra missionärer. Det måste ha blivit ett överskott som Einar kunde använda i verksamheten. I Sionförsamlingens protokoll fram till hemresan 1935 är det bara vid två tillfällen noterat att Cela begärde tillskott. Beloppen var 100 kronor och 250 kronor och församlingen godkände utbetalningarna utan diskussion. Betel i Edsbyn torde ha bidragit med lika mycket.

Efter en tid i hemlandet under viloperioden kan Einar ha bestämt sig för att besöka olika församlingar för att samla in pengar för att kunna stötta verksamheten vid den eller de missionsstationer där de skulle arbeta under den kommande arbetsperioden.

Det är troligt att han våren 1935 tog upp frågan med Edsbyns församlingsledning och att man kom överens om att han fick ordna en egen missionskassa för pengar till angelägna ändamål på missionsfältet. Familjens vistelse i Linköping under sensommaren och in i oktober kan ha som skäl att Einar ville besöka församlingar i södra Sverige för att samla in pengar till sin privata missionskassa. In- och utbetalningar bokförde Einar i en kassabok, i vilken han också förde in det underhåll som han och Cela fick från Betelförsamlingen och Sionförsamlingen. Han började bokföra intäkter och utgifter i augusti 1935. Antalet poster på intäktssidan fram till den 1 januari 1937 är 140 på sammanlagt 9 577 kronor – 380 000 kronor i dagens penningvärde. Beloppet inkluderar de kollektor som togs upp i Edsbyn och Linköping vid avskedsmötena – 739 kronor respektive 1 205 kronor. Den 15 december 1935 fick Einar en gåva på 1 000 kronor. Givare var Betelförsamlingens kassör, småskollärarinnan Gurli Löf, och hennes syster. Deras mor hade avlidit 1929. Fadern avled sommaren 1935 och förmodligen var det pengar som systrarna ärvde som de gav till Einar.

Utgifterna fram till avresan – inklusive Einars biljetter och frakter – uppgick till 3 404 kronor. När han lämnade Hamburg var kassans saldo 6 173 kronor. Intäkterna under Einars andra period i Yunnan åren 1937–1940 var i snitt 2 700 kronor per år och de förmedlades till Einar av kassörerna i Betelförsamlingen och Sionförsamlingen.

13. Den politiska utvecklingen i Kina 1937–1942

Japan hade sedan början av 1930-talet bedrivit en asiatisk expansionspolitik som blev framgångsrik. År 1931 angrep Japan nordöstra Kina och upprättade en lydstat – en stat som lyder under främmande makt – med namnet Manchukuo (Manchuriet). Chiang Kai-shek förhöll sig emellertid passiv och efter en tid tvingades Kina att erkänna Manchukuos självständighet. Chiang prioriterade kampen mot kommunistpartiet. Kriget mellan Japan och Kina fortsatte emellertid om än i liten skala. Chiangs generaler ifrågasatte hans politik och förespråkade en allians med kommunistpartiet för att hejda Japan. Chiang vägrade och 1936 togs han till fånga av två av sina generaler och tvingades att samarbeta med kommunisterna. Året därpå invaderades Kina den 7 juli 1937 av Japan i full skala. Japan tog ganska snart kontroll över stora områden i nordöstra Kina samt farvattnen öster och söder om landet. Det blev allt svårare att föra in varor till Kina från kusten. Det fanns emellertid en »bakdörr« mellan Burma och Yunnan, men med en mycket begränsad kapacitet vilket berodde på att bakdörren endast var en karavanväg – den som våra missionärer i Yunnan använde när de skulle till Bhamo. Kina ansåg att det var nödvändigt att bygga en ny väg från det inre av Burma till Yunnanfu. Kommunikationerna från Yunnanfu åt öster var tillfredsställande. Varorna kunde transporteras vidare med bilar, järnvägsvagnar och flygplan. Den nya vägen kallades Burmavägen (s. 66 karta).

Burmavägen byggdes åren 1937–1938. Den är 110 mil lång och passerar träskmarker, djungler och oländiga bergstrakter. Den har flera hundra broar, de flesta i trä vid den tiden. Flera av broarna går mellan berg där dalgången kan ligga flera hundra meter nedanför. Vägen byggdes i all hast. Omkring 300 000 arbetare var sysselsatta under de 19 månader som arbetet pågick.

Jämförd med en västerländsk förstaklassväg lämnar givetvis Burmavägen mycket övrigt att önska. Den är gropig och ojämn och på sina ställen så smal att två bilar omöjligt kunna mötas. (Holmberg, 96)

Vägen gjorde att man kunde resa från till exempel Paoshan till Bhamo med buss, men medelhastigheten var inte högre än 20 kilometer i timmen.

Japan hade framgång i kriget. Den 13 december 1937 föll Kinas huvudstad Nanking. Under de sex veckor som följde mördades fler än 250 000 civila, tiotusentals kvinnor och flickor våldtogs och många krigsfångar avrättades. För att bromsa japanernas framryckning började Kina tillämpa den brända jordens taktik. Motståndsrörelser i av Japan ockuperade områden bidrog till att kriget kom in i ett dödläge 1940. Detta medförde att japanerna bestämde sig för en strategi som kom att kallas »bränn allt, döda allt förstör allt«, vilket ledde till omfattande japanska krigsförbrytelser.

År 1941 anföll Japan Pearl Harbor, vilket medförde att USA förklarade krig mot Japan. USA engagerades i kriget mot Japan på kinesisk mark och Chiang kunde dra ner på sin armés insatser. Detta hände alltså under andra världskriget. I augusti 1945 kapitulerade Japan.

Svensk pingstmissions missionärer i östra och norra Kina drabbades av kriget men på de flesta platserna kunde verksamheten upprätthållas. Några missionärer lämnade Kina men nya kom dit.

Burmavägen fick stor betydelse för Yunnan-missionärerna. David Leffler skriver 1936 att han hade färdats en stor del av sträckan mellan Alushih och Yunnanfu med buss. Väg nätet kompletterades efter hand. I början av år 1942 skriver David från Paoshan:

Nu kunna vi åka med bussar nästan vart som helst, ja, till och med till Shunning, Uin-Cheo och Yutien. Vägsträckor, som förut togo flera dagar på hästryggen, kan man nu tillryggälägga på några timmar. Vägarna äro ju inte så förstklassiga, men ändå framkomliga. Ja, det är ett rent under, vad som skett på endast några få år. (EH 1942, 554)

David Leffler, som var i Sverige hösten 1938, var med på Filadelfiaförsamlingens i Stockholm uppbyggelse- och missionskonferens i mitten av september. Han kunde där informera om verksamheten i Yunnan. I referatet från detta tillfälle kan man läsa följande:

I Yunnan hade man ännu icke haft någon särskild känning av kriget, utan de stora svårigheterna, som de där hade att kämpa med, voro de ständiga rövaranfall som där ägde rum. Man kunde aldrig gå ut där, utan att man måste frukta att bliva överfallen av rövare. Före kriget hade också kommunisterna härjat och på allt sätt sökt hindra missionen, men efter krigets utbrott hade man icke hört något av dessa. (EH 1938, 774)

Agne Holmberg skriver om Yunnanfältet i slutet av 1941:

Överallt förflöt människornas liv i lugn och ro under idogt arbete och mycken möda. Det var ju fred i provinsen Yunnan. De häftiga striderna i öster förnummos i väster endast som en undertryckt snyftning, som en stilla skälvning i lövverket. (Holmberg, 17)

Missionärerna påverkades emellertid av kriget i några avseenden mer än lokalbefolkningen. Det hade under år 1940 blivit svårare att kommunicera via brev. I april 1940 skrev Cela ett brev till Sionförsamlingen som kom fram först i november. Det var också svårare för missionärerna att lämna provinsen och landet. Japanernas framgångar hade medfört att vissa flyktvägar stängts. Dessutom var det besvärligt att få tag i biljetter och få de tillstånd som myndigheterna av olika skäl krävde. Banker flyttades och det kunde vara en lång resa för att få ut de underhåll som församlingarna skickade ut.

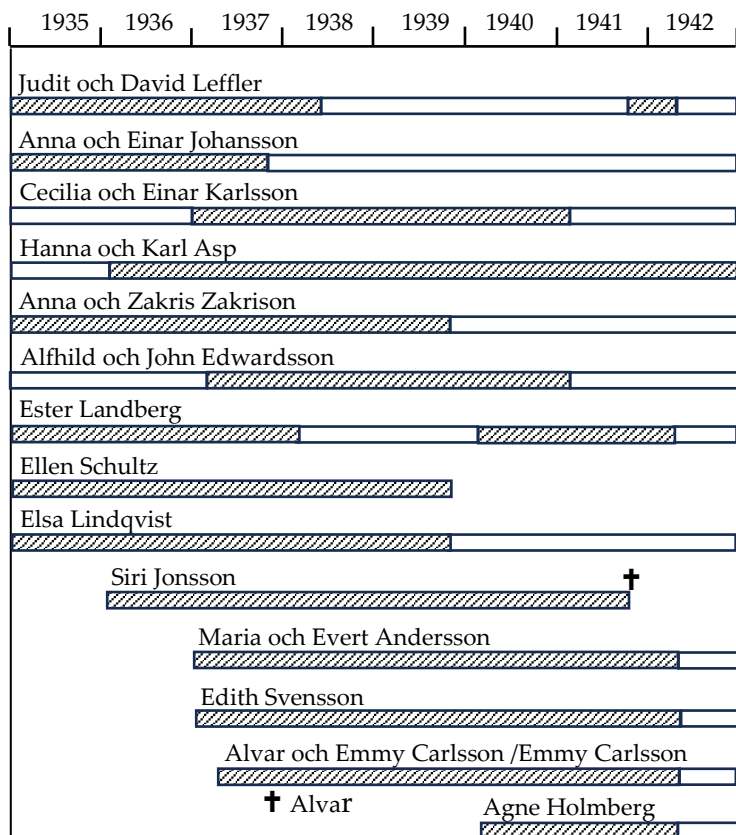
14. Cela och Einars andra period i Yunnan

Åren 1937–1940

När Cela, Einar och Birger den 21 december 1936 kom till Bhamo (s: 100) fick de och deras medresenärer Edith Svensson samt Maria och Evert Andersson bo hos ett par missionärer över jul- och nyårshelgen. Den 2 januari påbörjade de resan till Tengyueh. De skulle färdas på karavanvägen och eftersom de hade med sig ganska mycket bagage hyrde de mulor. Hyran betalades med pengar ur Einars privata missionskassa. Ur denna togs också vad som behövdes för att anlita bärare med bärstolar. Omvandlade till svensk valuta uppgick beloppen till 265 respektive 105 kronor. De var framme i Tengyueh den 8 januari 1937. På ett av de värdshus där de övernattade mötte de oväntat Karl Asp. Karl fick nästan 1 000 kronor av Einar ur den privata kassan. Samtidigt fick Edith 250 kronor och Evert lika mycket.

I Tengyueh kunde Einar konstatera att »Herren har välsignat verket, så att flera nya medlemmar kommit med«. Han nämner inte hur stor församlingen var, vilket sannolikt beror på att det inte var särskilt många.

År 1937 var antalet Yunnan-missionärer 21 och vid halvårsskiftet var alla var på plats – se diagrammet på nästa sida. De som vi inte har nämnt tidigare är Siri Jonsson, Alvar och Emmy Carlsson samt Agne Holmberg. Siri var utsänd av pingstförsamlingen i Ölmstad. Alvar och Emmy hade inte sitt underhåll klart. Den lilla pingstförsamlingen i Mora hade lovat att bidra med ett offer i kvartalet till Emmys underhåll, och Elimförsamlingen i Adak hade lovat hjälpa till med underhållet till Alvar. Pengar till utresa och utrustning hade de samlat in själva. Förmodligen ansåg styrelsen i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att det var viktigt att Emmy och Alvar så snart som möjligt kom till Yunnan, varför Filadelfiaförsamlingen den 4 januari 1937 avskilde dem som missionärer i Kina. Tanken var att någon annan församling så snart som möjligt skulle överta ansvaret för dem som utsändande församling. Emmy och Alvar anlände till Yunnan i mars. Agne Holmberg var utsänd av Sionförsamlingen i Norrköping. Han var född 1916 i Borgs socken, strax utanför Norrköping. Hans far var skraddare men också

lekmannapredikant – han var äldste i Sionförsamlingen i Norrköping. Agne hade studerat vid Stockholms högskola och var »i språkligt hänseende färdig att fara ut« enligt församlingens föreståndare. Agne behärskade således det engelska språket nöjaktigt.

Hur många församlingar och medlemmar pingstmissionen hade i Yunnan åren 1935–1941 finns inga uppgifter om (se vidare s. 201).

Vi ska nu nämna något om var de missionärer som kom till Yunnan under åren 1936–1937 bodde och verkade.

Siri Jonsson, född 1909 i Ölmstad i Jönköpings län, avskiljdes den 8 december 1935 i församlingen i Ölmstad där hon var medlem. Redan som barn hade hon känt sig kallad att bli missionär, men »kommit ut i världen«. År 1931 hade hon blivit omvänd i pingstkapellet i Rinna i Östergötlands län. Församlingarna i Rinna och Visingsö bidrog till under-

hållet. Våren 1934 var hon i England tillsammans med Edith Svensson för att lära sig engelska. Siri lämnade Göteborg den 11 december 1935 tillsammans med Hanna och Karl Asp. Hon torde ha kommit till Yunnan omkring månadsskiftet januari/februari 1936 och bosatte sig hos Ester Landberg i Shunning. Einar Karlsson följde med henne dit, en resa som tog tio dagar. Einar tyckte att

det var glädjande att se syster Landberg stark och lycklig i sin uppgift och även att få höra, huru Herren hjälpt i smått som stort. Arbetet har gått framåt, och ett 50-tal ha blivit döpta under vår hemvistelse. Några ha också blivit döpta i den Helige Ande. (EH 1937, 650)

Efter att Ester rest hem i början av år 1938 var Siri den enda missionären i Shunning.

Edith Svensson (född 1899) studerade kinesiska i Tengyueh fram till oktober 1937 då hon flyttade till Paoshan (Baoshan) där Cela och Einar var stationerade, vilket vi återkommer till. När familjen Leffler reste hem våren 1938 tog Edith ansvar för missionsstationen i Alushih.

Maria och Evert Andersson (födda 1904 respektive 1911) bestämde sig för att de under sitt första år i Kina skulle bo i Tengyueh för att studera kinesiska och sedan bosätta sig i Chea Tao där Anna och Einar Johansson arbetade. När Maria och Evert flyttade till Chea Tao vet vi inte men redan tio månader efter deras ankomst till Kina lämnade Anna och Einar stationen för att resa till Sverige varför Maria och Evert tog över ansvaret. Evert skriver:

Vår kunskap i kinesiskan den var liten, alltför liten att kunna tala Guds ord. Vi fingo dock börja och säga det lilla vi kunde. Så hjälplös har man knappast förr känt sig som just i början, men Herren hjälpte oss, både de kristna och vi blevo saliga av de få satserna vi kunde säga i mötena. (Johannesson, 74)

Alvar och Emmy Carlsson (födda 1902 respektive 1905) påbörjade sina studier i kinesiska i Tengyueh efter ankomsten till Yunnan. Alvars tid som missionär i Yunnan blev mycket kort. Han insjuknade och avled den 15 november 1937. John Edwardsson skriver:

Måndagen den 15 november kl. 6 e.m. avsomnade vår broder Alvar Carlsson efter endast 10 dagars sjukdom. Han fick förutom malaria även tyfus, och detta var för mycket för hans svaga kropp. Han hade varit nere hos vännerna Asp [i Tengyueh] för att se, huru de hade det i arbetet. Därtill hade han besökt vännerna Johansson i Cheatao någon vecka. Det var meningen, att han och Emmy skulle övertaga arbetet på sistnämnda plats, när Anna och Einar Johansson nu lämnade det för att eventuellt resa hem

till Sverige. Men Herren hade tydligen en annan mening. Han fick i stället flytta högre upp. Vår broder sjuknade och fick strax hög feber. Vi bådo till Gud om seger över detta onda, och vi behandlade honom enligt Herrens eget ord, och både han och vi övriga väntade på Herrens ingripande. Det bönesvar som vi ivrigt väntade på, tycktes emellertid vara långt borta – ibland något närmare – och viingo en väldig bönekamp. Vår broder blev blott sämre. Vi anade, vilken hemsk sjukdom det var, som hade gripit honom, och då visste vi, vad detta betydde. Så sände vi efter doktorn, en burman, och denne gjorde allt för att rädda vår broders liv, men det var förgäves. Broder Carlsson förlorade snart sansen, och sjukdomen tilltog alltmer, och måndagen den 15 november slog förlösningens timme för vår sjuke och trötte broder. (EH 1937, 1037)

Emmy var gravid när Alvar avled. Hon födde en son den 25 januari 1938 i Tengyueh. Han fick namnet Alvar Lennart. Emmy valde att stanna kvar i Yunnan och fortsatte sina studier i kinesiska i Tengyueh samtidigt som hon hjälpte till i verksamheten där. I november 1938 flyttade hon till Shunning där Siri arbetade. Senare flyttade hon till Alushih för att arbeta tillsammans med Edith.

Hösten 1937 hade pingstmissionen sex missionsstationer i Yunnan: Tengyueh, Chea Tao, Talungchuan, Paoshan, Shunning och Alushih (s. 66 karta). Åtminstone Tengyueh och Shunning var huvudstationer för några mindre. På dessa var det infödda som ansvarade för verksamheten. Missionsstationerna hade i allmänhet verksamhet på platser som kunde ligga upp till ett par dagsresor från stationerna. Som exempel kan nämnas att Elsa Lindqvist efter att ha varit lärare i Tengyueh började missionera i byar norr om staden. De två sista åren innan hon reste hem till Sverige hösten 1939 bodde hon och arbetade i Kaitou (även Kaitow), fem mil nordnordväst om Tengyueh (två dagsresor).

Missionsstationerna i Talungchuan och Paoshan hade grundats så sent som i början av år 1937 – Talungchuan av Karl Asp och Paoshan av Einar Karlsson – och det berodde på att ökningen av antalet missionärer gjorde det möjligt att vidga missionsfältet. Paoshan var en stad med hög tillväxt och var i början av 1940-talet den näst största staden i Yunnan.

Einar Karlsson och Zakris Zakrison kom, en kort tid efter Einars återkomst till Yunnan, överens om att resa till Paoshan för att ta reda på om de kunde få hyra ett hus för att öppna en missionsstation där. Einar ansåg ett stadens läge mellan Tengyueh och Shunning gjorde att det

östra och det västra fältet bands samman. Staden ligger på en slätt som är fem mil lång och två mil bred och omgiven av höga berg. Runt omkring staden fanns en kraftig sten- och tegelmur med stora portar i de fyra väderstrecken. Byggnaderna var till största delen uppförda av tegel, tillverkat av soltorkad lera.

Resan dit från Tengyueh tog fyra dagar. Avståndet mellan städerna är 11 mil. Efter en del motgångar lyckades de få hyra ett hus. Det var ganska vanligt i Yunnan att man övertog ett hus till dess marknadsvärde och ingick ett avtal som innebar att man betalade en årlig hyra. Efter en viss tid skulle ägaren betala tillbaka pengarna och den som hade hyrt huset fick lämna detsamma. Ägaren fick på så sätt ett kapital under hyrestiden som han av någon anledning ville ha tillgång till. Einar fick betala motsvarande 3 600 kronor samt 25 årshyror på 24 kronor. Avtalstiden var 25 år. Einar ansåg att det var ganska goda villkor. En ombyggnad måste göras och del reparationsarbeten var nödvändiga men han trodde och hoppades att huset »skall bli en eldhärd, varifrån den heliga elden skall spridas vida omkring«. Kontantinsatsen för huset och hyran för de 25 åren – sammanlagt 4 200 kronor – betalade han med pengar ur sin privata missionskassa. Omkring den 1 april flyttade Cela, Einar och Birger från Tengyueh till Paoshan. Bärare och mulor hyrdes för den fyra dagar långa resan.

Karl Asp hade efter ankomsten till Tengyueh undersökt möjligheterna att grunda en missionsstation i någon by i ett område sydväst om Tengyueh där människor som tillhörde kachin-folket bodde. På en plats som han tidigare hade besökt ville inte byhövdingen upplåta mark och Karl fick samma besked denna gång. Han fortsatte mot gränsen till Burma och på sin fortsatta resa mötte han »en gammal kachingubbe« som kunde kinesiska och som han kom i samspråk med. Denne man bodde i en by vid namn Mawshui som låg på ett berg i ett administrativt område med den lilla staden Talungchuan som centrum. Där fick Karl en tomt av mannen och där byggde Hanna och Karl upp en missionsstation, som kom att kallas Talungchuan. Staden ligger på en slätt och nära en flod som man måste passera för att komma till Mawshui. En vandring från bergets fot upp till byn tog kanske två timmar i anspråk. Talungchuan ligger fyra dagsresor sydväst om Tengyueh och två dagsresor från Bhamo. Folket i byn tillhörde kachinstammen.

Samma dag som Einar och Cela lämnade Tengyueh reste familjen Asp till Mawshui. Där skulle Hanna och Karl bygga upp en missionsstation.

Hanna och Karl kunde dra nytta av att amerikanska baptistmissionärer hade översatt delar av bibeln samt tagit fram en sångbok på den dialekt som folket förstod. Karl fick en plats anvisad där han kunde påbörja uppbyggnaden av en missionsstation. Platsen ansågs vara behärskad av dövstumsandar varför den uppläts till utlämningarna. Den 16 juli 1937 skriver Karl i ett brev till Paul Ongman:

Det har varit ganska knotigt i alla avseenden, att klara sig igenom det här bygget. Einar Karlsson tyckte, vi voro djärva som vågade ge oss på ett sådant företag utan pengar men det var ju knappast annat att göra, om det skulle bli något av. Vi fingo femhundra extra från Huskvarna och det har hjälpt oss ett gott stycke, men vi har ännu en skuld på trehundra rupier [ca 700 kronor] att dragas med. För oss är det ett verkligt Guds under att det har gått som det har, om man betänker att det i oktober förra året var ogenomtränglig djungel, där husen nu stå och att vi endast hade omkring 250–300 kronor att börja med. (Johannesson, 176)

Hanna och Karl startade så småningom en skola i byn.

Efter att Einar och Cela kommit till Paoshan våren 1937 påbörjades ombyggnaden och reparationen av det hus Einar hade köpt och som låg »strax innanför södra porten«. Arbetet var klart redan omkring den 1 juni – »genom Guds nåd före regntiden«. Arbetet, som kostade 3 300 kronor, betalades med pengar ur Einars privata missionskassa. Dessutom byggdes ett litet kapell, men här togs pengar från Celas och Einars underhåll. Vi kan räkna med att Einar själv inte deltog i någon större utsträckning i arbetet. I Kina anlätades anställda för arbeten som kunde utföras av andra än missionärerna. Cela och Einar hade exempelvis med all sannolikhet en kock anställd.

Den 14 januari 1938 födde Cela en son i Paoshan. Han fick namnet Karl Brynolf – samma tilltalsnamn som Cela och Einars första barn fick, det barn som inte fick leva.

I augusti skriver Einar i ett brev till *Härolden*:

Herren har bekänt sig till arbetet, så att några ha blivit frälsta. Förra julen döptes de första kärvarna, två män och tre kvinnor. Tillsammans med ett par förut döpta ordnades så en liten församling – visserligen en ringa begynnelse, men vi tro, att den med Guds makt skall tillväxa. Våra grannar voro i början ganska ointresserade för evangelium, men efter hand har

intresset växt, och nu bekänna sig en del av dem ha blivit frälsta. De komma ganska regelbundet med på våra dagliga bönemöten, och ofta ha de vänner och bekanta med sig, som aldrig förut varit här. Ja, nästan dagligen komma människor hit – oftast från byar långt ifrån staden – för att få höra evangelium.

Vid en av de mest trafikerade gatorna i staden ha vi hyrt ett ganska stort hus och inrett det till gatukapell. Varje söndagskväll ha vi i regel möten där och dessutom på marknadsdagarna (var femte dag), då vi nå en publik, som eljest säkert aldrig skulle komma inom hörhåll för evangelium. Vid dessa möten spridas också ganska många bibeldelar, och vi tro på Ordets växtkraft. Herren har i sanning öppnat en dörr för oss till mycket arbete, och fastän motståndet är stort, veta vi dock, att vi i Jesu dyrbara namn skola vinna seger. (EH 1938, 663)

I detta brev berättar Einar också om några under som Gud gjort. Ett av dem gällde en lam kvinna:

För några veckor sedan vittnade evangelisten Cheng i ett möte om huru Jesus botade en lam man. Efter mötet gick en av de nyfrälsta kvinnorna hem till en annan kvinna, som var lam, och talade om, att Jesus kunde hela henne. På den frälsta kvinnans uppmaning steg hon upp, och då hon gått över golvet några gånger, följde hon med till stationen, för att vi skulle bedja för henne. Hon kunde då ej svara på tilltal förrän efter en lång stund. Men nu kan hon svara genast och synes bli bättre för varje dag. Hennes grannar och anhöriga äro förvånade över vad som skett med henne. Hon har varit sjuk i 15 år. (EH 1938, 663f)

När Einar skrev brevet pågick en ombyggnad av ett »kineshus« i staden. Där skulle en tre månader lång bibelskola hållas när huset blev färdigt. I huset skulle det bli en skolsal samt ett bostadsrum för deltagarna. »Omkring ett 20-tal unga män från olika platser äro anmälda«. Med platser menas här andra missionsstationer på Yunnanfältet.

Brevet avslutas med följande ord:

Vi äro så tacksamma till Gud, att kriget ej nått hit, och vi hoppas, att det aldrig skall göra det, utan att vi skola få arbeta i lugn och ro. Militärvägen mellan Burma och huvudstaden här i provinsen är i det närmaste färdig, så snart få vi väl höra motorsurr. Vi, som förut varit så isolerade, komma nu riktigt i centrum. Det innebär ju både förmåner och faror. Man vet ej, vad som kommer att hända. Gud är dock mäktigt att hjälpa och bevara härefter, som Han gjort hittills. Prisat vare Hans namn! (EH 1938, 664)

Det krig som Einar nämner är Japans anfall av Kina 1937.

Anna och Zakris Zakrison hade i slutet av år 1933 kommit till Yunnan för sin andra period. I september 1938 hade de varit på fältet i fem år. På grund av »sjukdom och nedsatta krafter« ville de återvända till Sverige. Detta meddelade de församlingen i Bollnäs. Kostnaden för resan beräknades till omkring 5 000 kronor. Församlingens pastor skriver i *Härolden* att »vi själva kunna icke åstadkomma detta stora belopp och vädjar härmed till vänner som känna för detta behjärtansvärda ändamål att sända oss ett bidrag«. Den 22 december skriver församlingens pastor i *Härolden* att församlingens vädjan om hjälp »i det närmaste förklingade ohörd«. Församlingen kunde endast klara 2 500 kronor och han vädjade om hjälp. Responsen blev bättre än förra gången. Nästan 4 000 kronor kom in, det mesta från enskilda personer. Det var emellertid först i oktober 1939 som familjen kom till Sverige.

Einar var den enda läraren vid den tre månader långa bibelskolan i Paoshan som avslutades i september 1938. På avslutningsdagen hade det varit dopförrättning då tre personer döptes. Einar hade haft fyra till fem timmars undervisning varje dag och han tyckte att det hade varit ansträngande. Ändå planerade han att 1939 anordna en bibelskola i Paoshan för män och en i Shunning för flickor. Han skriver:

Behovet att lära känna de heliga Skrifterna är stort överallt, men större i Kina än på många andra håll på grund av detta folks låga ställning och stora okunnighet. Under november var jag till Alushih och hade en veckas bibelstudium där. Vi voro ett 70-tal samlade. Som avslutning döptes 7 i vatten: en del av miaofolket, de andra kineser. Det är flera anmälda till dop både här och inåt landet, så skaran förökas, om det än ej går så fort. (EH 1939, 328)

I slutet av år 1938 hade den lilla församlingen i Paoshan 17 medlemmar.

Einar kände till att det var några missionärskandidater i Sverige som förberedde sig för att arbeta i Yunnan.

Det gläder oss, att Herren sänder nya arbetare. Det behövs verkligen, och det skulle vara härligt, om det komme någon familj, som ville offra sig för att gå litet längre in i landet. Vi behöva någon, som avlöser oss, då vi tre år härefter, om Herren dröjer så länge, skola resa hem, och det vore en stor fördel, om någon broder vore här, då denne måste ha ansvaret även för det inre fältet. Likaså vore det säkert Herren behagligt, om vi kunde påbörja arbetet på ett par nya platser. (EH 1939, 329)

I november 1938 hade Emmy Carlsson kommit till Paoshan. Hon skulle bli kvar där till slutet av februari 1939 då hon skulle följa med Einar till

en bibelstudievecka i Shunning som han skulle leda. I Shunning arbetade, som vi nämnt tidigare, Edit Svensson som enda missionär.

En tid efter att Einar kommit tillbaka till Paoshan började han hålla tältmöten i byarna runt staden. Hur stort tältet var och hur han hade fått tag i det har vi inte funnit någon uppgift om. Vi föreställer oss att han stannade några dagar på varje plats. Ryktet spreds och folk kom från andra byar och bad att han skulle komma till dem.

Den 1 september 1939 angreps Polen av Tyskland och två dagar senare förklarade Storbritannien och Frankrike krig mot Tyskland – ett krig som utvecklades till det andra världskriget. Den 13 september angreps Polen av Sovjetunionen.

Omkring den 1 december steg Agne Holmberg och Ester Landberg på tåget i Norrköping och »färdades genom det mörklagda Tyskland« till Italien. Där skulle de fortsätta med båt till Yunnan. Det gick bra att resa genom Tyskland eftersom kriget fördes i Polen. Det fanns givetvis en risk att bombplan från Storbritannien och Frankrike skulle ta sig in över Tyskland. Det var därför som landet var »mörklagt«. Agne och Ester anlände till Yunnan i början av mars 1940.

I november 1939 återvände Elsa Lindqvist och Ellen Schultz till Sverige. Färden gick över Italien och Tyskland.

I februari 1940 rapporterade Einar att sammanlagt 55 personer hade döpts i Paoshan under det gångna året. Hela januari månad hade ägnats åt bymöten.

Varje vecka har vi fått bedja med själar, och många hem har rensats från avgudar. Särskilt har kampen mot onda andar varit fruktansvärd. Flera personer ha blivit befriade som svar på bön. – Under julen voro omkring 200 personer samlade här i Paoshan för att under några dagar fira Fridsfurstens kommande till jorden, och då fingo vi bedja med flera och döpta sju nyfrälsta i vatten. (EH 1940, 503)

År 1941

Vid årsskiftet 1940/1941 var det 13 missionärer som arbetade på Yunnan-fältet:

- **Cela och Einar Karlsson** som var bosatta i Paoshan.
- **Hanna och Karl Asp** som bodde i byn Mawshui i Talungchuan.
- **Alfhild och John Edwardsson** som verkade bland »det vilda Kachin-folket« i byar utanför Tengyueh. Missionsstationen låg i byn

Sungüen (även Song-üen) omedelbart utanför staden. De skulle inom kort lämna Yunnan för en viloperiod i Sverige.

- **Maria och Evert Andersson** som bodde i Tengyueh. Evert hade ansvaret för missionsstationen. Han och Maria »verkade också i trakterna däromkring«.
- **Emmy Carlsson och Edith Svensson** som bodde i Alushih.
- **Ester Landberg och Siri Jonsson** som bodde i Shunning där de verkade i staden och i åtskilliga byar i omgivningarna.
- **Agne Holmberg** som var bosatt i Tengyueh. Han hade kommit till Yunnan för att ersätta Alfild och John Edvardsson. Dessförinnan skulle han börja lära sig kinesiska och sätta sig in i arbetet.

Lugnet som rådde i västra Yunnan bröts i början av januari 1941 av att japanerna fällde bomber över Paoshan. Det kan ha varit bomber som skulle ha träffat Burmavägen men hamnat i staden. Einar skriver i en artikel i *Härolden* i augusti 1941 att en del av staden förstördes, och fortsätter:

Vår station blev dock bevarad, fastän en bomb slog ned i närheten. Först reste vi till Tengyueh och ämnade stanna där, men så kom en hel del missionärer dit, som måst fly från andra platser på grund av kriget, och vi ansågo det då förståndigast att resa hem för vila, då arbetsmöjligheterna blevo begränsade. Den 14 februari lämnade vi Tengyueh för att resa hem. (EH 1941, 708)

Vilka de missionärer var som hade måst fly till Tengyueh är oklart. Det skulle kunna vara Ester Landberg, Edith Svensson och Emmy Carlsson eftersom vi inte har några uppgifter om var de befann sig. Evert Andersson och Agne Holmberg, som har skrivit om utvecklingen av japanernas krig mot Kina, nämner inget om någon flykt till Tengyueh i början av år 1941. Det troliga är att Cela och Einar insåg att det inte skulle dröja länge innan japanerna kom och att det var därför som de gav sig av. Dessutom var de inne på sitt femte år av sin andra period och skulle av den anledningen ändå inom mindre än ett år resa hem.

I början av januari skulle Alfild och John bryta upp från Tengyueh för att resa till Sverige. John skriver i en artikel i *Härolden* i maj:

Då vi stodo inför vår avresa, så kändes det så underligt, om vi skulle lämna vår unge broder [Agne Holmberg] ensam på stationen – men Gud hade varit med och ordnat, ty broder Einar Karlsson med familj flyttade ned till vår broder, emedan deras plats Paoshan ligger alldeles intill Burmavägen och därför måste evakueras. Japanerna bomba dessa platser. Karlssons

voro naturligtvis ledsna över att få lämna sin plats, men även de kände sig nöjda med att få komma till oss, och där bli de i sanning ej sysslösa. Nu kunde vår sedvanliga bibelvecka hållas på stationen, och sedan kunde bibelskolan börja i vanlig ordning nästa regntid. (EH 1941, 457)

Agne å sin sida hade försäkrat sig om stöd av Karl Asp i arbetet som föreståndare för Tengyueh-stationen. Han ska ha tagit illa vid sig av Johns agerande att utan samråd knyta Einar Karlsson till arbetet i Tengyueh. Einars roll i denna konflikt vet vi inget om – inte heller om hans uppbrott från Yunnan hade med konflikten att göra. John nämner inget om Evert Andersson som redan var bosatt i Tengyueh – Evert skulle ju ha kunnat stötta Agne i tjänsten som föreståndare för Tengyueh-stationen. Troligen fanns det en konflikt även mellan John och Evert. När Einar hade lämnat Yunnan blev det Evert som tog hand om Tengyueh-stationen och Agne ägnade sig åt missionsstationen utanför staden. Agne ska ha varit nöjd med denna lösning och funnit sig väl tillrätta efter att John (och kanske också Einar) hade lämnat fältet.

Alfhild och John Edwardsson anlände tillsammans med dottern Astrid till Sverige i början av april 1941. Resan mellan Yunnan och Sverige tog två till tre månader längre än vad den skulle ha tagit ett år tidigare.

Cela och Einars resa till Sverige

Det var ett svårt beslut att välja färdväg och vi vet inte hur Einar resonerade när han bestämde sig i samråd med Cela att de med båt skulle ta sig från Rangoon till Peking och därifrån med tåg till Moskva och vidare till Helsingfors. Sedan återstod en båtfärd till Stockholm och en tågresa till Linköping.

Japan kontrollerade sjöfarten i farvattnen söder och öster om Kina, men i början av år 1941 genomförde inte Japan några krigsoperationer i dessa farvatten. Einar räknade med att han och hans familj skulle få de tillstånd som behövdes under resans lopp för att ta sig till Peking eftersom de hade svenska pass. I Sovjetunionen var det fred och det var möjligt att resa genom Finland. Sovjetunionen hade angripit Finland den 30 november 1939, men parterna hade slutit fred den 13 mars 1940.

Tillgången till pengar var naturligtvis en avgörande faktor. Einar hade ju två inkomstkällor, dels det underhåll som administrerades av Betelförsamlingen och Sionförsamlingen, dels det som han samlat in själv. Alla internationella penningtransaktioner sköttes av *The Hong-*

kong and Shanghai Banking Corporation som hade ett kontor i Rangoon. Som kund i banken hade Einar ett checkhäfte med stora gula checkar som han använde vid betalning. Han kunde också omvandla dessa checkar till pengar i kinesisk valuta genom att vända sig till en kinesisk bank. Det fanns också en svartabörshandel som det var gynnsamt att använda och det gjorde nog missionärerna.

Den 1 januari 1941 hade Einar ett belopp motsvarande 6 600 kronor på sitt konto på ovan nämnda bank (180 000 kronor i dagens penningvärde). Einar och Cela hade under år 1940 inte begärt att få pengar av Betelförsamlingen respektive Sionförsamlingen till en hemresa om det skulle bli ett akut uppbrott från Kina. Anledningen var kanske att de trodde sig ha tillräckligt med pengar på banken.

Vilket bagage familjen hade med sig på resan finns inga uppgifter om men det var inga större bekymmer att ta med sig lådor och väskor som stuvades in i särskilda utrymmen på fartyg och järnvägsvagnar. Vid tågresor kunde man låta bagaget vara kvar på järnvägsstationen vid exempelvis en övernattnig.

Vi ska nu försöka rekonstruera resan till Sverige utifrån en ganska knapphändig redogörelse av densamma som Einar gör i *Härolden* den 4 september 1941. Kartorna på sidorna 122 och 123 visar färdvägen schematiskt.

Cela, Einar, Birger och Brynolf lämnade Tengyueh fredagen den 14 februari 1941 för att bege sig till Bhamo. Det torde ha varit på morgonen. Sannolikt utnyttjade de en bussförbindelse mellan Paoshan och Bhamo på Burmavägen. Men de hade två dagsresor till vägen och då kan de ha fått hjälp av församlingsmedlemmar med hästar för att ta sig dit. De kan ha stannat en dag i Bhamo för att ta farväl av dem som de kände där innan de fortsatte till Rangoon med båt och tåg. Dit kom de den 20 februari. Troligen kunde de övernatta hos en missionär i Rangoon. När de dagen därpå skulle ordna med biljetter visade det sig att de måste ha visum till Malaysia på grund av att de skulle byta båt och övernatta i Singapore, men också till Hongkong där de skulle lämna båten från Singapore. Hongkong var vid den här tiden brittisk kronkoloni.

Einar hade inte räknat med att det skulle behövas visum. Innan familjen lämnade Tengyueh hade Einar försökt uppskatta när de skulle vara i Sverige och kommit fram till att i bästa fall skulle resan ta 53

dygn. De skulle alltså kunna vara framme den 8 april. Einar skriver att de fick vänta 18 dagar innan de fick sina visum. I Rangoon kontrollerade Einar att underhåll och verksamhetsunderstöd från Edsbyn och Linköping för andra kvartalet hade kommit – sammanlagt 1 380 kronor. Han hade då 8 000 kronor på sitt bankkonto. Av dessa överförde han 1 170 kronor till Evert Andersson i Tengyueh för bland annat löner till evangelister. Han tog också ut kontanter (i rupier) motsvarande 6 460 kronor för utgifter under resan. Saldot på kontot var då 350 kronor.

Framför sig hade de nu en drygt 600 mil lång båtresa till Shanghai med uppehåll i Singapore och Hongkong. Sannolikt kom de till Shanghai den 9 april. Nu beräknade Einar att de skulle vara i Sverige omkring den 26 april. Men när han skulle köpa biljetter till Peking för att därifrån fortsätta till Sovjetunionen, visade det sig att han och Cela måste ha visum till Sovjetunionen för att kunna fortsätta. Einar blev införstådd med att det kunde ta lång tid, hur lång kunde ingen svara på. När han i Shanghai fick beskedet om fördröjningen skrev han till Betelförsamlingen och Sionförsamlingen att de skulle vara i Sverige i slutet av maj eller början av juni (s. 126).

Birger berättar om uppehållet i Shanghai:

I Shanghai var det en kines med en bil som mötte oss. Det var fullt med tiggare och kinesen ville att det skulle gå fort och var för snabb med att stänga den dörr där jag gick in och därför kom mina fingrar i kläm. Det gjorde så ont att jag skrek hela natten. Tiden i Shanghai var för oss barn rena paradiset. Där fanns en stor engelskspråkig skola med lokaler även för lek och där fick vi vara med.

I Shanghai hade de tillfälle att besöka två platser där svenskamerikanska missionärer arbetade. Förhållandena var sådana att verksamheten kunde bedrivas som tidigare, trots kriget. Missionärerna som verkade på de två platserna var dels Ellen och Gustav Andersson dels Betty Carlson och Signe Claeson. Deras stora problem var att de inte fick ta emot pengar från Amerika varifrån de fick sitt underhåll. Paul Ongman uppmanade i *Härolden* enskilda och församlingar att stödja deras verksamhet ekonomiskt. Några svenska pingstförsamlingar hade redan före kriget understött dem med pengar.

Först efter nästan två månader i Shanghai var visumproblemet löst och familjen kunde fortsätta resan. Med båt tog de sig den 120 mil långa färden till hamnstaden Tientsin, varifrån de fortsatte med tåg till Peking, en sträcka på 10 mil. I Peking fick de bo hos pingstmissio-

närerna Ruth och Carl Spira. Den 15 juni lämnade de Peking, med tåg. Einar skriver att han beräknade att de skulle vara i Sverige den 28 juni. Resan till Moskva skulle göras på den transsibiriska järnvägen, men var man i Peking tog man sig upp längs en järnväg till staden Chita i Sovjetunionen via Tientsin, Shenyang, Harbin och Manzhouli på gränsen till Sovjetunionen. När de kom till Manzhouli blev de arresterade för att de saknade visum till Finland. Einar lyckades få kontakt med »svenska legationen«, som Einar skriver, och fyra dagar försenade kunde de fortsätta till Moskva, dit de kom den 1 juli efter att ha färdats med tåg 930 mil.

Einar fick snart klart för sig att det hade uppstått en oroväckande spänning mellan Tyskland och Sovjetunionen, något som de tidningar som han hade haft tillfälle att läsa under resan och som kontrollerades av Japan, inte hade nämnt något om. »Ett krig stod för dörren« skriver Einar. När de kom fram till Moskva hade kriget redan brutit ut. Tyskland hade angripit Sovjetunionen den 22 juni 1941 – »Barbarossa«.

Birger har berättat att när de kom till Moskva fick de inte välja vilket hotell de skulle bo på utan blev anvisade ett lyxhotell. Priset för rummet var 40 kronor per dag och lika mycket för maten. De fick inte röra sig fritt, men kunde gå ner på det torg som hotellet låg vid. Där stod en »korvgubbe« och det blev familjens »privata matställe«.

Förmodligen tog Einar direkt efter ankomsten telefonkontakt med den svenska legationen och blev då klar över att gränsen till Finland var stängd och den enda rimliga möjligheten att komma till Sverige var att resa genom Turkiet. För att göra det behövdes endast ett transitvisum, men det visade sig att Turkiet krävde att familjen också hade visum till Bulgarien som de skulle passera igenom. Ett par dagar senare fick Einar reda på att Bulgarien krävde att de hade visum till Turkiet för att de skulle få visum till Bulgarien – de hade hamnat i moment 22. Legationen löste detta genom att utse Einar till diplomatisk kurir och reseledare för ett tjugotal svenska sjömän, som liksom Einar var på väg från Shanghai till Sverige. Hela processen tog 14 dagar och det blev en dyster tid enligt Einar.

Tidigt en morgon då Einar befann sig på torget utanför hotellet i Moskva blev Einar misstänkt för att vara spion. Han greps av polis och fördes bort, något som Cela såg från hotellfönstret. När inte Einar hade kommit tillbaka efter flera timmars väntan ringde hon den svenska legationen och berättade vad som hade hänt. Hon blev lovad hjälp. Sent på kvällen ringde någon på legationen upp Cela och berättade att man

hade kontaktat folkkommissarien för utrikes ärenden (utrikesministern), Molotov. Denne hade beordrat genomsökning av stadens alla arrester. Man hade hittat Einar och han var på väg till hotellet.

Resan till den turkiska gränsen – 10 mil sydväst om staden Tbilisi – tog sex dygn med järnväg och var 200 mil lång. Einar skriver:

Där blevo vi uppehållna två dagar, då vi höllos inneslutna i en järnvägs-vagn tillika med 8 svenska sjömän och 12 jugoslaver. Sista dagen fingo vi ej ens gå ned på perrongen, och någon mat fingo vi ej förrän över 7 på kvällen. (EH 1941, 708)

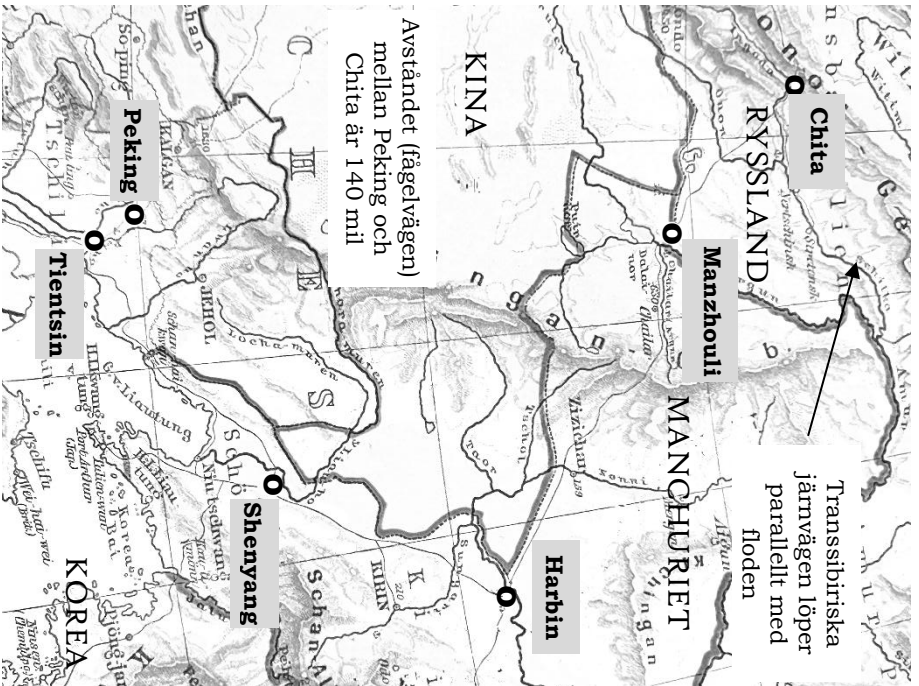
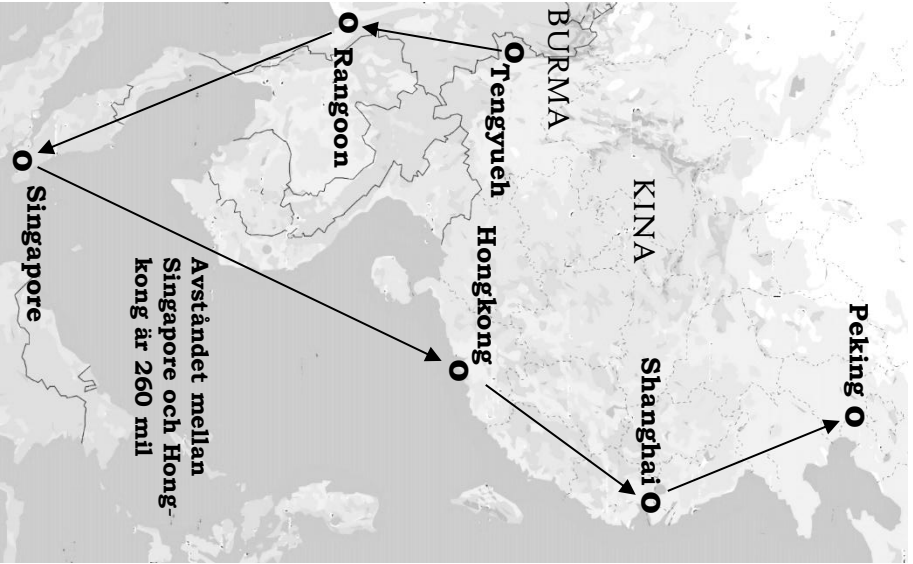
Resan fortsatte sedan med tåg till Istanbul, en resa på 160 mil. Dit kan de ha kommit den 27 juli. Förmodligen stannade de där ett par dagar innan färden gick vidare med tåg till Berlin, en sträcka på 220 mil. Einar skriver:

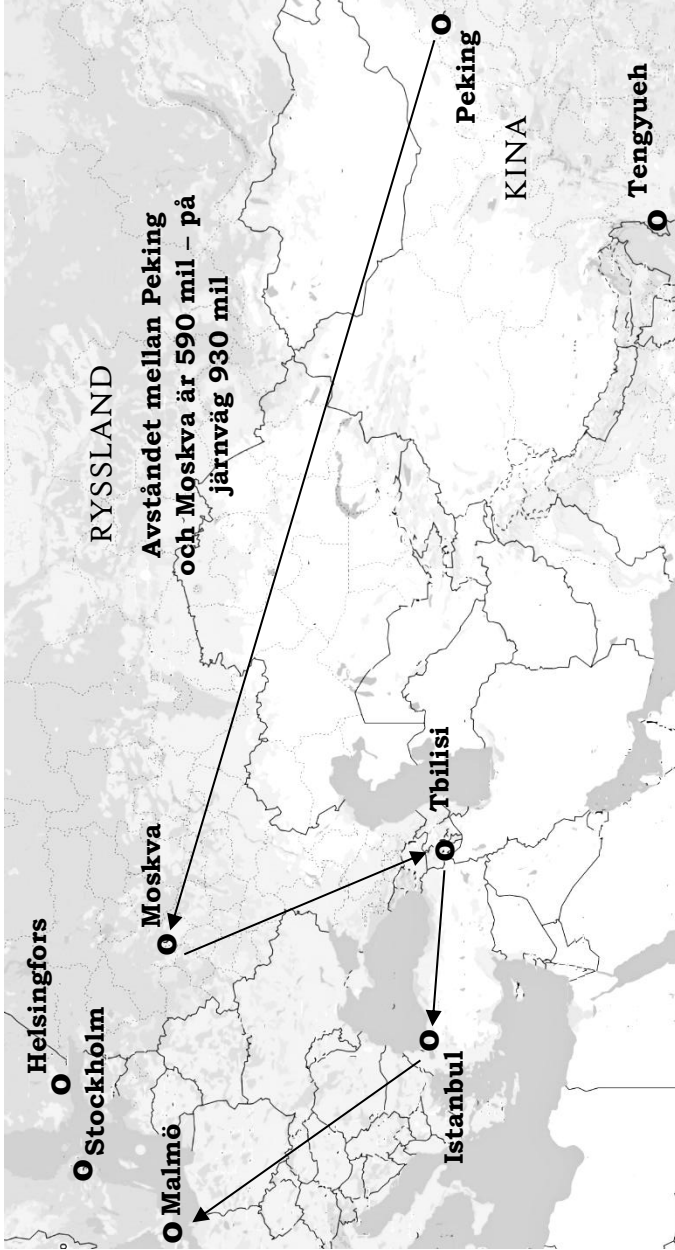
Resan från Turkiet var tröttsam men angenäm på grund av de olika ländernas vänliga bemötande, och vi glömde nästan bort, att vi färdades genom krigförande länder. Turkar, bulgarer, ungrare och tyskar visade idel vänlighet, och man fick den uppfattningen, att det svenska namnet är aktat i Europa. (Ibid.)

I Berlin stannade familjen några dagar. Birger har berättat att det var många officerare på hotellet och att han och Brynolf blev som »ljusa arier« populära bland tyskarna och blev bjudna på godis. Men det var obehagligt att »rätt vad det var gick bomblarmet, och det var ofta på natten. Det luktade avföring i skyddsrummet, så efter ett tag struntade vi barn i alarmet.«

Från Berlin fortsatte de till Warnemünde norr om Rostock och sedan med färja till Gedser på Själland i Danmark. Därifrån åkte de tåg till Köpenhamn. På kvällen den 12 augusti, sex månader efter uppbrottet från Tengyueh, kom familjen med färjan från Köpenhamn till Malmö. En resa på 50 mil. Einar skriver:

Hjärtat var fyllt av tacksägelse till Gud för Hans hjälp och bistånd, då vi den 12 augusti anlände till Malmö och fingo vila ut i Jönssons gästfria hem. Fastän barnen ibland fått vara utan mat större delen av dagarna, ha de klarat sig bra, och vi ha sett Guds särskilda omvårdnad i att de ej varit sjuka någon dag under hela resan, förutom att den minste haft ont i magen, som varit ofrånkomligt på grund av de svåra förhållandena. Då vi nu lyckligt nått fram till Sverige, vilja vi av hjärtat tacka Gud för all nåd, som vi fått erfaras. (EH 1941, 708)

Kartan över området nordväst om Peking är en tysk karta från år 1915, medan de andra är från nutid. Skolorna är olika för de tre kartorna. Namnen på den första kartan är i allmänhet stavade på det sätt som gällde i Tyskland i början av 1900-talet. De namn på orter som har markerats med en svart cirkel är stavade som de gjordes av våra missionärer i Yunnan i slutet av 1930-talet.

Birger minns att mötet med Sverige var omvälvande. När familjen hade gått ombord på färjan i Köpenhamn och såg Malmö på andra sidan sundet hoppade Birger och Brynolf högt och ropade: »Sverige, Sverige, Sverige! Folk samlades runt omkring oss, snyftade och grät.«

Johan Jönsson var missionskassör i pingstförsamlingen Elim i Malmö. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Elimförsamlingen i Malmö var de två pingstförsamlingar som ansågs »ha de största intressena i yttre missionen« år 1930. Han engagerades i Svenska Fria Missionens ledning efter att Franklin tvingats avgå. Einar hade lärt känna Johan Jönsson under sin tid som evangelist i Skåne (s. 158) och hade därför på något sätt tagit kontakt med honom och meddelat sin och familjens ankomst.

Dagen efter ankomsten till Malmö ringde Einar upp Sionförsamlingens pastor och föreståndare, Venzel Nilsson, och berättade att de hade kommit till Malmö. Familjen skulle resa till Linköping över Kalmar och stanna hos Einars systrar några dagar. Venzel hade därför möjlighet att under söndagens möten berätta för församlingen vad han hade fått veta – bland annat att familjen skulle anlända med tåg till Linköpings centralstation tisdagen den 19 augusti klockan 19:37. Fler än ett hundra medlemmar var där och hälsade dem välkomna. Cela, Einar och pojkarna skjutsades hem till Venzels bostad på Drottninggatan där de skulle bo. Dit följde också Einars syster och svåger, Olga och Karl Rosell, med. Venzel skriver att »vännerna Karlsson verkade pigga och glada, men de voro mycket magra«. På onsdagskvällen var det välkomstmöte i Sionkyrkan. Venzel noterade bland annat, att »av det påstådda ryska paradiset blir ej så mycket kvar då man får en inblick i hur det i verkligheten är«.

Tisdagen den 26 augusti reste familjen till Edsbyn, men Cela och Einar lovade att vara med vid Sionförsamlingen höstkonferens 17–21 september.

Resan från Yunnan till Skåne – från Bhamo till Trelleborg – tog 176 dagar i anspråk. Einar tycks ha beräknat att det skulle vara möjligt att göra den på 50 dagar, en uppskattning som han efter hand fick justera uppåt. Omvägen över Turkiet bidrog med två veckor. Om vi bortser från fördröjningarna, så skulle nog resan ha tagit 60–65 dagar (förutsatt att vägen över Helsingfors hade varit öppen). Familjen hade färdats 800 mil med båt och 1 600 mil med tåg – sammanlagt 2 400 mil, ungefär 60%

av jordens omkrets vid ekvatorn. Fågelvägen från Bhamo till Trelleborg är 725 mil lång.

Einar har specificerat en del av de utgifter som han hade under hemresan. Han skriver att »resorna« kostade 5 285 kronor. Vad han menar med resor är emellertid oklart. I varje fall hade han betalat 1 175 kronor för andra utgifter av de pengar som han tog ut i Rangoon. Pengarna var på upphållningen när han kom till Moskva och där var levnadsomkostnaderna höga. För mat och husrum i 14 dagar fick han betala 1 120 kronor. För att klara det lånade han pengar och det var med all sannolikhet på svenska ambassaden i Moskva. Beloppet var 1 600 kronor. Även i Istanbul var han tvingad att låna pengar. Sannolikt gjorde han det på Sveriges konsulat i Istanbul. Beloppet var 540 kronor. Om plånboken var tom när Einar kom till Malmö hade hemresan kostat 8 600 kronor. Efter välkomstmötena i Sionkyrkan i Linköping skriver Venzel Nilsson: »Till Guds ära vilja vi omtala, att så rikliga missionsoffer inkommit, att vi till fullo kunnat klara alla utgifterna. Gud vare lov!« Kassaboken för missionskassan år 1941 finns inte bevarad, men av Sionförsamlingen fick Cela och Einar 4 000 kronor för hemresan och från Betelförsamlingen 3 000 kronor. De hade dessutom i februari fått 1 380 kronor i underhåll och tar vi hänsyn till detta så behövde Einar endast betala 220 kronor med egna pengar.

I protokollen från Sionförsamlingens församlingssmöten åren 1940 och 1941 finns endast ett fåtal uppgifter om Cela och Einar från hösten 1940 och fram till ankomsten till Sverige. I ett församlingssmöte den 25 november 1940 lästes ett brev upp från Cela »vilket talade om kamp men ock om seger«. Vid årsmötet den 6 januari 1941 lästes alla hälsningar upp som kommit inför högtiden, men detta år hade inget brev eller telegram kommit från Cela och Einar. Vid samma möte lästes årsberättelsen för år 1940 upp. Församlingens pastor, Venzel Nilsson, hade skrivit följande om Kina:

På vårt missionsfält i Yunnan ha våra kära missionärer Cela o. Einar Carlsson fått utföra evangeliu verk. Genom kriget och därmed svåra postförbindelser ha vi icke mycket kunnat få höra från dem. Det sista brevet, som vi fingo var daterat i april månad och kom oss tillhanda först i november. De behöva nu särskilt våra förböner. Tills i dag har det gått bra att få sända pengar till dem, men hur det kan bli i framtiden veta vi icke. Allt vilar dock i Guds hand.

Vid församlingsmötet den 21 april lästes två brev upp från missionärerna. I protokollet skrev sekreteraren – som vanligt fåordigt – att »i det sista meddelade de att resan hem var anträdd och hoppades vara i Sverige i slutet på maj eller i början på juni«. Detta brev skrevs i Shanghai strax efter att familjen kommit dit (s. 119). Den 21 maj skrev sekreteraren: »Brev upplästes från förs. missionärer Karlsson i Kina som meddelade att de säkert ej kunde vara i Sverige förrän i juni.« Brevet torde vara skrivet vid uppbrottet från Shanghai. Den 21 juli föreslog äldstebrodern John Johansson att »församlingen borde sätta sig i förbindelse med br Ongman med anledning av våra missionärer«. »Församlingen beslöt i enlighet med förslaget.« I församlingsmötet två veckor senare skrev sekreteraren:

Upplästes ett meddelande från Paul Ongman att förs. miss. Karlssons nu fått lämna Moskva omkr. den 14 juli och var på resa emot en gränsstation mot Turkiet.

15. Yunnanfältet 1941–1945

Vi går nu tillbaka till början av år 1941.

När Einar och Cela den 14 februari 1941 lämnade Tengyueh var Judit och David Leffler beredda att återvända till Yunnan efter att ha tillbringat nästan tre år i Sverige. Vi har inte funnit någon uppgift om varför de inte hade rest ut tidigare. Från hans kamrater i Yunnan kom det rapporter till Sverige som Leffler tolkade som »att dörrarna därute äro öppna som aldrig tillförne. Tåresådden har därute burit en härlig glädjeskörd« (EH 1940, 710). Han var givetvis medveten om hur kriget mellan Japan och Kina utvecklades och måste ha insett att så småningom skulle japanerna nå fram till Yunnan.

I Europa hade Tyskland i april 1940 angripit Danmark och Norge, och i maj marscherat in i Nederländerna och fortsatt till Belgien och in i Frankrike, som kapitulerade den 22 juni. Möjligen ansåg David Leffler att han var lika osäker i Sverige som i Kina. Och kanske var det så att David var så inriktad mot att vara med och skörda det han hade fått så ut i Yunnan, att han bortsåg från de hot som han ändå visste fanns.

En annan svensk som planerade att lämna Sverige var Lewi Pethrus. Han hade bestämt sig för att lämna sin tjänst som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och flytta till Chicago i USA, dit han hade fått en kallelse som pastor. Sannolikt var anledningen till detta beslut att han fruktade ett militärt angrepp på Sverige av Tyskland eller Sovjetunionen.

David och hans hustru Judit skulle resa till Kina utan barn – Margit och Norris skulle vara kvar i Sverige. Lewi reste med två av sina söner – hans hustru och deras övriga barn skulle resa senare.

Vilka avvägningar som Leffler och Pethrus gjorde när de – sannolikt oberoende av varandra – bestämde hur de skulle färdas vet vi inte. Avgörande för Leffler var emellertid att krigsfartyg opererade på Medelhavet och av den anledningen kan han ha valt att ta sig till Yunnan över Nordamerika. Över Atlanten skulle han färdas med båt – att flyga var av ekonomiska skäl inte möjligt för honom. En av de överfarter som räknades bland de mest säkra vid den här tiden utgick från Lissabon i Portugal.

Pethrus valde att ta sig över Atlanten med flyg. Det fanns en flygförbindelse mellan Lissabon och New York med ett flygplan av typen Clipper, en »propellerdriven långdistansflygbåt« med vattenytan som »landningsbana«. Pethrus och hans söners biljetter betalades med all sannolikhet av församlingen i Chicago. Problemet med denna flygrutt var att även om man hade en biljett till en bestämd avgång, så var risken stor att flygbolaget prioriterade någon annan passagerare och man fick vänta tills det blev en plats ledig. Pethrus behövde ju tre platser för att kunna acceptera ett erbjudande. Troligen var han inte informerad om detta problem när han bestämde sig för det här alternativet.

Vintern i Stockholm hade varit mycket kall. Den var en av de tre kalla krigsvintrarna 1939/1940–1941/1942. Omkring månadsskiftet februari/mars 1941 var det emellertid endast några få minusgrader och ett ganska tunt snötäcke i Stockholm. I Filadelfiakyrkan i Stockholm var det söndagen den 23 februari två avskedsmöten för Pethrus med över 3 000 personer på varje möte. På kvällen lämnade Pethrus och sönerna Stockholm med tåg från Stockholms centralstation. Målet var Malmö och dagen därpå flög de till Berlin i ett mindre flygplan. Flygresan tog två och en halv timme. Från flygplanet kunde de se »ett och annat spår av det pågående kriget«. Det var tämligen säkert att i början av 1941 färdas genom Tyskland dagtid. På nätterna gjorde britterna smärre bombraider, vilket hade medfört att inga lampor fick vara tända utomhus och att fönstren måste vara täckta av mörkläggningsgardiner. Det var således ett helt mörkt landskap Pethrus såg under sig genom de små fönstren i flygplanet. Den 26 februari fortsattes färden i ett större plan till Lyon i Frankrike, en del av landet som inte var ockuperat av Tyskland. Nästa dag var målet Barcelona i Spanien. Färden gick sedan vidare till Lissabon med uppehåll i Madrid. Pethrus kom till Lissabon måndagen den 3 mars. Där skulle han och hans söner under två veckor bo hos svenska pingstmissionärer, Tage och Ingrid Ståhlberg, och Lewi skulle predika i ett flertal möten.

Avfärden från Lissabon blev fördröjd. Omkring den 1 april fick Lewi veta att det skulle dröja ytterligare sex veckor innan det fanns plats på ett plan. Han bestämde sig för att färdas med båt till USA, men bara några dagar senare kunde han och sönerna komma i väg med Clippern. Det berodde på att tre diplomater hade ställt in sina resor varför Pethrus och hans söner fick deras platser. 22 passagerare var med på planet till Amerika. Planet kom till New York den 8 april.

Onsdagen den 26 februari var det avskedsmöte i Filadelfiakyrkan i Stockholm för Judit och David Leffler. »Kyrkan var överfylld med folk«. På söndagen var det avskedsmöten i Lidingö. Judit och David lämnade Stockholms centralstation på kvällen den 5 mars 1941 med nattåget till Göteborg. Vi har inte funnit några uppgifter om hur resan fortsatte därifrån. Det vi vet är att de kom till Lissabon den 21 mars och att de var försenade. De blev överraskade över att träffa Lewi Pethrus där. Dagen därpå gick de ombord på den båt som de hade löst biljetter till för att komma vidare. Den 2 maj publicerade *Härolden* en hälsning från David:

Till församlingar och vänner vilja vi sända en varm hälsning. Allt har gått så underbart hittills. Ett under i våra ögon är det, att vi äro i U. S. A.

Vi tro på Herrens utsträckta hand framför oss hela vägen, ända till vårt längtans mål – Yunnan – och alla kära därute. (EH 1941, 366)

Om det fanns någon upplysning på kuvertet om var brevet var postat så nämns inte det i tidningen.

Av ett brev som skrevs långt senare och som vi återkommer till framgår att Judit och David i juni 1941 befann sig i San Fransisco och att de då fick ett brev från barnen Margit och Norris som bodde i Ekeberga (s. 93). Där bodde också Rodhe Struble som i mars 1959 blev Sionförsamlingens missionär i Afrika.

Judit och David fortsatte sannolikt från San Fransisco med båt mot Kinas kust. Vi har inte funnit någon uppgift om hur de tog sig till Yunnan, men vi tror att de kom dit i oktober och att de då bosatte sig i Tengyueh.

Den 7 oktober 1941 avled missionär Siri Jonsson efter en kort tids sjukdom. Hon var då 32 år. När Einar Karlsson, som då var i Sverige, nåddes av beskedet skriver han i *Härolden*:

Utan överdrift kan jag säga, att med Siri Jonsson har en av pingstväckelsens bästa missionärer lämnat arbetstegen. Siri var sådan vi tänka oss en missionär. Helt hade hon givit sitt offer, och helt levde hon för sin uppgift. Efter ett års språkstudier i Tengyueh kände hon Andens maning att gå in till Shunning och bli kamrat med Ester Landberg, och där verkade hon sedan de år, vi fingo ha henne ibland oss, och utförde ett utomordentligt gott arbete. Kraftigt byggd kunde hon som få gå i de höga och fruktansvärt tröttsamma Yunnan-bergen, och vid flera av våra gemensamma resor beundrade jag hennes förmåga och uthållighet. Då syster Landberg reste hem för vila, stod Siri ensam kvar på sin post i ödemarken, och fastän tillvaron var enslig och dystert, höll hon troget ut. Aldrig hördes någon klagan över svårigheterna. Dem bekämpade hon och vann seger över.

Genom sitt lugna och försynta väsen vann Siri allas hjärtan, och de kristna kineserna älskade och vördade den ljusa kvinnan från Norden. Det är smärta i dag både bland vita och infödda. Vid Siris bår behöver ej anskaffas några gråterskor, som annars är fallet i Östern. Nej, mångas ögon äro skumma av tårar vid tanken på den smärtsamma förlusten. (EH 1941, 837)

I Yunnan fanns i november 1941 följande tio missionärer:

- **Judit och David Leffler**, troligen bosatta i Tengyueh
- **Hanna och Karl Asp** med dottern Rut, Talungchuan
- **Ester Landberg**, Shunning
- **Maria och Evert Andersson**, Tengyueh
- **Edith Svensson**, Alushih
- **Emmy Carlsson** med sonen Lennart, Alushih
- **Agne Holmberg**, Sungüen.

Även om det var lugnt på Yunnanfältet vid denna tid så påverkades missionärerna av Japans krig mot Kina. Brev till och från Sverige fördröjdes eller försvann. Under 1941 kom endast tre brev fram till Paul Ongman från Yunnan. Utöver dessa kunde han återge innehållet i ett brev som Karl Asp hade skrivit till församlingen i Huskvarna. Ett tiotal telegram återopas i *Härolden* under åren 1941–1942. Det borde ha kunnat vara fler.

I november deltog Judit och David Leffler i en bibelvecka i Tengyueh och därefter red de den 11 dagsresor långa vägen till Alushih för att vara med på en bibelvecka där. De stannade över julhelgen och återvände sedan till Tengyueh.

År 1942 – Japan angriper Yunnan

Burmas huvudstad Rangoon ligger endast 20 mil väster om Burmas gräns till Thailand (då Siam), som var allierad med Japan. Där fanns i slutet av år 1941 japanska trupper vid gränsen redo att angripa Burma. Den 11 december gick de japanska styrkorna in i Burma samtidigt som japanska förband landsteg från fartyg söder om staden. Även det japanska flygvapnet deltog i offensiven. På julaftonen hade Rangoon bombats.

På Yunnanfältet fick våra missionärer ta del av vad som hände i världen genom en nyhetstidning som gavs ut i Rangoon en gång i veckan, den engelskspråkiga tidningen *Rangoon Gazette*. Den trans-

porterades till Bhamo och därifrån vidare utmed Burmavägen och därifrån nådde den så småningom de fem missionsstationerna. Efter Japans angrepp rapporterade tidningen i början av januari 1942 att »japanska trupper hade fått fotfäste i Burma och efter ett våldsamt bombardemang och beskjutning intagit de större platserna närmast kusten«. Burma försvarades av främst brittiska och indiska förband med omodern utrustning och otillräckligt med ammunition. Andra fronter i Europa, Afrika och Asien var viktigare för Storbritannien och dess allierade.

När Hanna och Karl Asp tog del av nyheten i tidningen började de förbereda upprottet från Yunnan. Om det har Hanna Asp berättat ganska detaljerat och det återkommer vi till.

I Tengyueh påverkades man av kriget genom att det inte längre var möjligt att handla i Bhamo och att priser på varor och tjänster ökade kraftigt, men främst genom insikten om att japanerna snart skulle vara i Tengyueh. David Leffler skriver i ett brev daterat den 12 februari 1942:

På grund av de ändrade förhållanden, som inträtt genom kriget i Burma ha vi sett det som Guds ledning, att vi skulle gå till Paoshan och taga hand om arbetet. Vi ha erfarit hur allt varit så berett av Gud hittills, och vi tro att Herren skall hjälpa och välsigna oss. När vi reste ut så kände vi det vara Guds vilja med oss, att vi kunde stå till förfogande där behovet var som mest trängande. Vi tro att det är Guds vilja att stanna här tills Han visar oss annorlunda. (EH 1942, 554)

Han nämner sedan något om prisökningarna och att de nu måste betala 400–500 kinesiska dollar i månaden till evangelisterna mot 10–15 tidigare. Ändå fick evangelister och tjänare »leva så simpelt som man någonsin kan tänka sig«. Växelkurserna hade ändrats men ej »på långt när i jämförelse med prisstegringen«. David fortsätter:

Gud har dock hittills hjälpt oss och Han skall säkerligen hjälpa oss i fortsättningen. Vi äro ändå så tacksamma, att vi lydde Herren och reste ut. Vi har förstått och sett av allt, att vi kommo i rättan tid. Prisat vare Herrens namn! (Ibid)

Beslutet att bryta upp från Sverige hade varit rätt trots alla problem.

I slutet av brevet skriver David:

Det ser omöjligt ut för de syskon som ämnat resa hem till Sverige att komma i väg för närvarande. Den som särskilt behöver ombyte är broder Asp. Han har varit mycket sjuk igen sedan bibelveckan i höstas. Men å andra sidan är det ju så, att om alla som hade ämnat resa hem, hade kommit i väg på nyåret, såsom det var sagt, så hade det bara blivit vi och broder

Holmberg samt Ester Landberg kvar. Och det hade sannerligen inte varit lätt för oss att klara upp allt. (Ibid.)

Att uppehålla verksamheten var viktigare än att sätta sig i säkerhet.

Hanna och Karl Asp, Maria och Evert Andersson samt Edith Svensson och Emmy Carlsson skulle alltså enligt planeringen ha åkt hem. De hade alla varit fem år eller mer på fältet. I Sverige var det tre kvinnliga missionärer som var beredda att resa ut, men de fick avvakta.

De sex missionärerna kan redan i början av år 1941, då Cela och Einar lämnade Yunnan, ha varit beredda att resa hem till Sverige. Hanna Asp skriver att hon och Karl »sedan början av år 1941 väntat på en möjlighet att med båt från Rangoon ta sig till Sverige«. Nu var det nödvändigt att ge sig av och den enda möjligheten var att ta sig till Indien, förmodligen från Kunming (tidigare Yunnanfu). Staden var bas för USA:s militärflygplan i Kina och skyddades sannolikt av ett effektivt luftvärn.

Judit och David Lefflers flykt

Judit och David Leffler kan ha kommit till Paoshan omkring den 1 februari 1942. En fördel med att bo där jämfört med att bo i Tengyueh var att det var lättare att ta sig till Kunming om de var tvungna att fly och det blev de ganska omgående. David skriver den 16 juni 1942:

Jag satt och skrev brev till systrarna inne i landet för att meddela dem det kritiska läget, då på en gång utan föregående varningssignaler allt brakade samman omkring mig och blev en enda ruinhög. I det rum, där jag befann mig, var golvet oskadat och där satt jag mitt i ruinhögen och hörde Judith någonstans därnere ropa och fråga, om jag var räddad. Allt var insvept i ett ogenomträngligt moln av murbruksdamm och jord. – Det är omöjligt att beskriva de förfärliga ropen och skriken från de arma människorna, som lågo lemlästade runt omkring. En del voro levande begravda under ruinerna. Under allt detta stodo lågorna skyhöga från de exploderande och undan för undan antända oljeupplagen. Det kändes mycket svårt att så där på en gång bli avklippt från arbetet bland de kära kineserna. Ej nog med att stadsbefolkningen flydde, även inneväarna i alla byarna runt omkring begävo sig iväg hals över huvud. Under hela vägen från Paoshan till Hsiakuan fanns inte en människa på någon plats. (EH 1942, 708)

När detta hände vet vi inte. Den 4 mars kom det emellertid ett telegram från David Leffler till Paul Ongman med följande lydelse: »Sänd pengar Bank of China, Paoshan. Bed. Leffler.« Det var för övrigt det första livstecknet från Judit och David sedan meddelandet från USA

som publicerades i *Härolden* den 2 maj 1941 (s. 129). Den 8 april bekräftade David i ett telegram från Paoshan att han hade fått pengar. Han skriver också: »Sänd våra, Esters, Emmys pengar till China Bank. Bed oavlåtliga.» Ester Landberg och Emmy Carlsson bodde vid denna tid i Shunning (s. 145). Varför inte Edith Svensson, som var bosatt i Alushih, nämns vet vi inte. Att pengarna skulle sändas till China Bank utan adress torde betyda att de gick till huvudkontoret och kunde därifrån skickas till det bankkontor mottagaren hade vänt sig till, men det kunde ta flera dagar om inte banken använde sig av telegraf.

Av telegrammen att döma så inträffade bombningen efter 8 april. Det kan emellertid ha varit så sent som någon av de första dagarna i maj. Orsaken till att David använde sig av telegram var sannolikt rykten om att japanerna var på väg från Burma in i Yunnan på Burmavägen.

Judit och David flydde längs Burmavägen mot Kunming. Hsiakuan (Xiaguan; idag Dali), som nämns i citatet ovan, ligger 12 mil nordost om Paoshan – vägsträckan dit var 17 mil och kan ha tagit fem dagar att vandra. För att komma till Kunming måste de färdas ytterligare 29 mil. Förmodligen reste de dit i något fordon, en färd som kan ha tagit upp till 20 timmar. Hur de övernattade på de båda sträckorna och hur de fick mat nämner David inget om. De var nog redan i Paoshan inställda på att de från Kunming skulle flyga till Indien. Där hade de möjlighet att använda en luftbro som amerikanarna upprättat, men det förefaller som att de blev erbjudna platser i ett flygplan som skulle till USA och som mellanlandade i staden Allahabad i Indien som ligger 80 mil nordväst om Calcutta. David skriver om kontakten med amerikanerna:

Vi se det rent av som ett under, att Gud sände oss hjälp i rätta stunden, så att vi t. o. m. utan några kostnader kommo ända till Allahabad i Indien. Inte ens mat eller husrum behövde vi betala något för, och förstklassigt flyg förde oss ända från Yunnanprovinsens huvudstad till Allahabad. Ja, vi hade kunnat få följa med ända till U. S. A., om vi önskat. (EH 1942, 708)

Den 28 maj sände David ett telegram från Calcutta till Paul Ongman och meddelade följande:

Stationen och allt förstört. Liven räddade. Tillflykt till Indien. Ingen förbindelse med de övriga. Tack för pengar. Adress: Svenska Konsulatet, Bombay. Leffler. (EH 1942, 485)

Hanna och Karl Asp gör sig beredda att fly

Vi återvänder nu till Yunnan och där till Talungchuan, där Hanna och Karl Asp bodde i byn Mawshui. De hade läst om japanernas attack på Burma vid årsskiftet 1941/1942 och insåg att de måste lämna Kina och försöka ta sig till Indien via Kunming. Några av missionärerna hade kommit överens med Karl att han skulle ta ut deras banktillgodohavanden som inkluderade det senast utsända kvartalsunderhållet. De hade skickat fullmakter till Karl. Den bank som de anlitate, Hongkong-Shanghai-banken, hade flyttat det bankkontor som missionärerna tidigare hade använt till staden Mandaly som ligger 30 mil sydväst om Bhamo. Vi vet inte om det hade legat i Bhamo tidigare. Hanna skriver:

Karl reste först med sin häst till Bhamo som han lyckades klara på två dagar mot normalt tre. Därifrån färdades han med båt och tåg till Mandaly. När ärendena där var uträttade och han återvände fick han tillbringa natten på järnvägsstationen i väntan på tåget morgonen därpå. Tåget var fullsatt och de flesta som hade räknat med att komma med fick bli kvar. Karl fick dock sin plats. Under dagen bombades stationen och järnvägen revs upp. – Denna djärva och lyckosamma resa blev till hjälp och välsignelse för flera av Yunnans svenska missionärer. (Asp, 38f)

Detta hände i april månad 1942 och de missionärer det gällde fick sig tillsända sina pengar med något bud.

Den 3 maj var Karl åter i Bhamo för att »ordna de sista detaljerna för resan«. Han lyckades få tillstånd för familjen att följa med ett plan till Indien. En stund senare när han skulle ordna några saker i staden så »hördes skottlossning och folkets förskräckta rop: Japanerna kommer!« Karl begav sig de tre dagsresorna hem. Hanna skriver:

Trots att utsikterna att komma undan i tid voro små, gjorde vi i ordning en liten packning av nödvändiga saker för eventuell flygfärd, men japanerna ryckte fram med stor snabbhet i Burma och utefter Yunnan – Burmavägen i Kina. Den tionde maj 1942 intogs staden Tengyueh, och därmed voro farvägarna stängda för oss. All kontakt med hemlandet och med kamraterna på fältet var nu bruten. Ett tack steg upp till Gud, till honom som gav oss nåd och kraft att lämna de älskade gossarna kvar i Sverige, då vi sista gången reste ut till missionsfältet. (Asp, 40)

De var instängda i Talungchuan men kunde fortsätta verksamheten. Hanna skriver:

Det blev en lugn tid bland de enkla naturfolken i bergen. Tidvis kommo japanska trupper till de närliggande städerna, men de tycktes till en början

ej bry sig om stamfolkens område. Fastän vi hade det ganska lugnt och tryggt, vaktade vi likväl ständigt på tillfälle att komma ur isoleringen, men kriget rasade runt om. (Asp, 42)

Vi återkommer till Hanna, Karl och Rut.

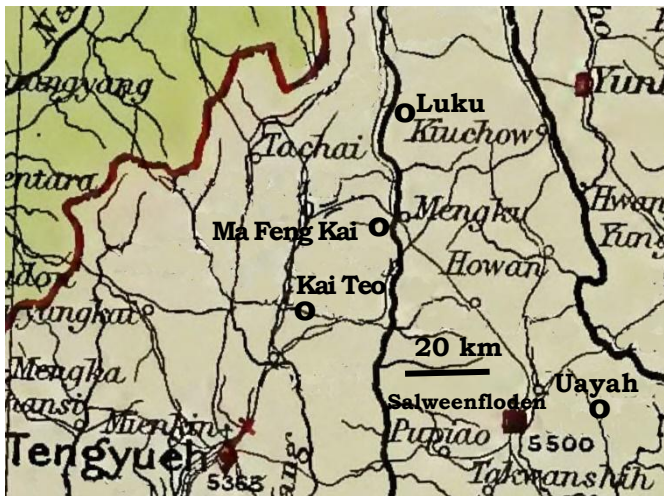
Maria och Evert Andersson och Agne Holmbergs flykt

I Tengyueh – utanför murarna – bodde Maria och Evert Andersson och i en by, Sungüen, ett stycke från staden fanns en missionsstation där Agne Holmberg bodde. Efter att Burma fallit och Paoshan hade bombats var telegrafförbindelsen till och från Tengyueh bruten. Evert skriver:

Det kom inte längre några nyheter till Tengyueh men ryktesförmedlingen fungerade livligt. Inga meddelanden kom från myndigheterna. Men en dag se vi distriktsguvernören, högste styresmannen i staden, resfärdig för att lämna staden. Detta blev signalen till uppbrott för många. (Andersson, 32)

Den engelske konsuln rådde de svenska missionärerna att lämna staden, men dessa bestämde sig för att bli kvar och härda ut under japansk ockupation. För att ta sig ut genom de områden som Kina fortfarande härskade över måste man ha en viss stämpel i sitt pass. Konsuln rådde missionärerna att ordna det och dessa begav sig till polischefen. Att stämpla passen var det sista han gjorde innan han flydde.

Söndagen den 10 maj hölls inte förförmiddagsmötet i kyrkan i Tengyueh utan på stationen. Endast några få hade vågat sig ut. I slutet av mötet hördes rop av människor som rusade förbi och ropade: »Japanerna kommer!« Maria och Evert lämnade omedelbart stationen och begav sig till Agne Holmberg på hans station i Sungüen. Japanerna blev den dagen »herrar över hela stan«. Dagen därpå gick Evert och Agne till den del av staden som låg innanför murarna för att be den japanske befälhavaren om tillstånd att få fortsätta arbetet vid missionsstationerna. De blev emellertid allvarligt varnade för att gå in varför de avstod och de gick hem var och en till sitt. Evert blev emellertid arresterad och släpptes inte förrän kanske sex timmar senare. En evangelist vid namn Iang hade tillsammans med Maria letat efter honom. Samma dag tog japanerna Maria och Everts två hästar i beslag.

Kartbilderna visar läget av flertalet av de platser som nämns i detta avsnitt. Den undre kartan är från 1915 och framtagen av *The China Inland Mission*. Där ser man över »Kai« i kartans mitt (i Ma Feng Kai) det bergspass som omtalas i texten.

Natten som följde blev »en skräcknatt«. Maria och Evert hade packat några mindre väskor med det allra nödvändigaste. På morgonen bestämde de sig för att gå till Agne Holmberg för att samråda om hur de skulle agera. På vägen dit fick de reda på att Agne hade fångslats och stod bunden vid en bro. Det började bli hotfullt på gatan där de

befann sig och de sökte därför skydd i en bambuhydda. Där bestämde de sig för att fly direkt utan att ta med sig någonting från stationen – inte ens pengar. Det var för riskabelt att återvända dit. Iang hade varit med dem och han fick reda på vart de skulle bege sig. Han lovade att underrätta Agne när han fick möjlighet och dessutom att han skulle försöka hämta pengarna och de väskor som hade packats och komma efter dem för att lämna över detta. Iang fick veta vilka två platser som de skulle övernatta på, hos kristna som de kände. Iang bestämde sig för att dela upp pengarna så att det blev tre leveranser. Om han skulle bli upptäckt av japanerna så skulle inte alla pengar gå förlorade.

Vi ska nu följa våra Tengyueh-missionärer under deras flykt från japanerna. På föregående sida finns två kartor som anger de flesta platser som kommer att nämnas här.

Flykten gick norrut fram till en liten by där en familj bodde som Maria och Evert kände. De kom dit på eftermiddagen och det dröjde inte så länge innan även Iang kom dit. Han kunde meddela att Agne var fri och var på sin station. Iang gick tillbaka till Tengyueh. Sent på kvällen kom Agne till dem och ännu senare kom Iang tillbaka en andra gång. Iang skulle träffa dem även efter nästa dags vandring.

Agne kom tillsammans med sin portvakt som skulle visa vägen och bära en del av packningen. I denna packning ingick ett paraply med en stor krycka som han tycks ha haft hängande på sin arm under hela flykten.

Innan de gick till sängs kom våra missionärer överens om att fortsätta »längre bort från Tengyueh och det osäkra området. Vart och hur långt vi skulle gå, kunde vi då inte bestämma.«

Det var endast en kort vandring till nästa plats där de skulle övernatta hos en familj. De hade anlitat en bärare eftersom allt bagage måste bäras – någon häst hade de inte fått med sig. På natten kom Iang. Han var förtvivlad och berättade att japanerna plundrade och brände hemmen och skändade kvinnorna, men också att de letade efter missionärerna.

Följande dag lämnade de hemmet tidigt och hade turen att få köpa två små magra hästar. Maria fick den ena så att hon slapp att gå. Den andra skulle bära packningen. Målet för dagens resa var en missionsstation i kinesbyn Kai-Teo, 55 kilometer norr om Tengyueh. Agne hade ansvar för denna station. De räknade med att japanerna skulle lägga beslag på stationen, så på kvällen ordnade de en auktion på det som fanns i huset och fick ett »gott och välkommet tillskott i reskassan«.

De hade nu inget annat val än att fortsätta 40 kilometer norrut utmed bergskammen fram till en stig som ledde till ett bergspass. De befann sig då på 2 000 meters höjd över havet. Passet låg på 3 000 meters höjd. De skulle alltså ta sig upp 1 000 meter.

Agne skriver:

En smal, vindlande karavanstig ledde upp till passet. Den första delen av stigningen var inte så svår. Där mötte oss några kinesiska män, som kommo uppifrån passet. De stannade och sågo granskande på oss och våra båda hästar. »Ni kommer aldrig uppför berget«, sade de slutligen med ett försmädligt leende på läpparna. »De där hästarna är för magra och för klena. Bördan är för stor och tung. Ni orkar aldrig upp.« Men vi hade intet val – vi måste fortsätta. Bakom oss kom fienden allt närmare, och framför oss låg det väldiga, nästan tvärbranta berget. Modet var nära att svika oss.

Frammot kvällningen voro vi glada över att upptäcka ett par enkla bambuhyddor, där vi kunde få skydd för natten. Följande morgon förde oss vägen högre och högre över slätten. Snart började ett stritt regn falla, och vår vandring försvarades ytterligare. Stigen blev slipprig, och stenarna blevo hala.

Regnet tilltog i styrka. Det kändes kallt och ruskigt. Visst hade jag ett paraply, men jag kunde inte spänna upp det till skydd för regnet, eftersom jag måste driva på packhästen och med båda händerna stödja bördan för att den inte skulle välta av i den branta stigningen. Stundom måste ju hästen taga sats för att orka upp i de svåra passen.

På sidan av stigen gapade ibland en fruktansvärd avgrund, och det gällde att passa på för att hjälpa den ansträngda hästen och rädda bördan från att kastas av och försvinna i djupet. Ju högre vi kommo, desto svårare blev vägen. Hästarna blevo allt tröttare och gingo motvilligt framåt. De stannade gång på gång för att vila. Själva kände vi också tröttheten sprida sig i våra lemmar med förlamande tyngd. En och en halv dags oavbruten vandring uppför det branta berget började visa sin verkan. Men vi måste vidare; vi måste fortsätta att klättra högre upp bland molnen. Ibland hoppades vi, att toppen var nådd, men så började en ny kraftig stigning, då vägen lik en torntrappa ringlade sig uppför bergssidan.

På en trång avsats mellan två stigningar, där halvmeterhöga trappsteg lågo inhuggna i klippan över varandra i en oavbruten följd, mötte oss en fruktansvärd syn, som kom blodet i våra ådror att isas: på båda sidor om vägen lågo döda hästar och mulåsnor. Fyra, fem kraftiga djur hade dukat under av utmattning och uppgivits på vägen.

Våra hästar stannade mitt i stigningen. Jag försökte driva fram packhästen, men han ville inte gå vidare. Jag smekte honom och talade vänligt vid honom, men det hjälpte inte. Jag slog honom med käppen och piskade honom med spö, men även det var fåfängt. Hästen rörde sig inte ur fläcken.

Han stod som fastvuxen vid klippan. Länge stodo vi rådvilla utan att veta, hur vi skulle handla. Skulle vi lämna vår häst åt sitt öde? Men då förlorade vi också den lilla, för oss nu så värdefulla packningen. Varje liten sak var dyrbar och, som vi tyckte, nästan omistlig. Till slut gömde vi undan det som hästen bar bland buskarna vid sidan av vägen, och efter någon stunds vila kunde vi förmå hästen, befriad från bördan, att fortsätta uppför berget. Med dröjande och ostadiga steg strävade han framåt, och efter många uppehåll och raster lämnade vi slutligen den sista stentrappan bakom oss och stodo uppe vid ett ödetempel, som under långa tider erbjudit vägfärande skydd och säkerhet inom sina väggar. Inne i templet kunde vi övernatta.

Efter att ha hämtat upp de saker, som gömts undan bland buskarna dagen förut, packade vi på nytt och gjorde oss i ordning för den svåra nedstigningen på den hala stigen utför berget till den djupa och smala dal, där Salween-floden ligger inklämd i sin trånga bädd. Efter nära fyra dagars mödosam vandring hade vi slutligen lyckats taga oss över denna väldiga bergskedja, som var ett av de största hindren på vår väg. (Holmberg, 51ff)

»Strax ovanför den mäktiga och vilt brusande Salween-floden«, som Agne skriver, låg en stor by, Ma Feng Kai. Invånarna hade flytt därifrån. Där tillbringade de natten tillsammans med många andra flyktingar. Där fanns det gott om ris som någon hade tvingats överge. De blev kvar där i två dagar för att vila ut. Någon kilometer söderut fanns ett »färjställe«, men de fick veta att den »lilla färjbåten« inte hade varit synlig på några dagar. De begav sig emellertid dit och där fanns några hundra flyktingar som väntade på färjan. Evert och Agne uppförde några »lövköjor« som skydd för solen. En kinesisk officer lyckades efter en vådlig överfärd med en flotte ta sig över floden. Han kunde konstatera att färjbåten var fylld med stora stenar och låg på flodens botten nära stranden. Lövköjorna blev våra missionärers natthärbärge. Dagen därpå arbetade man med att få färjbåten i användbart skick. Framåt kvällen kom en man springande och ropade: »Japanerna kommer!« Alla flydde däriifrån utom Maria, Evert och Agne samt ett flertal kinesiska tulltjänstemän med familjer. Efter en kort stund bestämde sig Maria, Evert och Agne att inte stanna kvar där utan bege sig till ett färjställe några dagsresor norrut, dit de ändå skulle bege sig om japanerna tillät det. Skyndsamt plockade de ihop sina tillhörigheter och lyfte upp bördan på packhästen och gav sig av. Nästan samtidigt kom en grupp kinesiska soldater spingande för att fly från området. Agne och Evert berättar om flykten:

När vi hade gått i tio minuter eller ungefär en kilometer, hörde vi en kulspruta smattra bakom oss. Japanerna voro alltså framme och besköt färjstället med lägret, där vi nyss varit. Gripna av ångest skyndade vi på våra steg. Maria försökte rida på sin häst och satte sig högt uppe på bäddkläderna, som lågo fastbundna på sadeln, men dessa åkte på sned, och fru Andersson gled av. Nästan matt av spänning och ångest måste hon försöka gå till fots och halvspringa.

Jag drev på packhästen det mesta jag förmådde. Hur vi än skyndade på, tyckte jag, att det gick långsamt fram. Hästarna voro tröga och istadiga och tycktes inte vilja gå med på detta uppdrivna marschtempo. Vi fruktade, att japanerna skulle förfölja de kinesiska soldaterna och så få syn på oss. Vilken minut som helst väntade vi att få höra kulorna vina och tjuta om öronen på oss. Hela vår ästundan var att träffa ett sidospår, som ledde oss bort från den större stigen. Till höger om oss hade vi den vilt brusande floden och till vänster en brant sluttning, där man inte kunde tänka på att finna något gömställe undan de förföljandes blickar. Vi hade endast att fortsätta stigen fram, allt under det oron och ångesten tilltogo.

Efter ytterligare ett par kilometer vidgade sig dock floddalen, och ett smalt sidospår ledde ut mot vänster. Vi veko av från huvudvägen, och ett tjugotal meter fram träffade vi på en smal och trång ravin, en rämna i berget, dit vi ledde in våra hästar. Det viktigaste var nu att gömma sig undan, tills mörkret föll på. Klyftan var inte större, än att den med knapp nöd beredde ett gömställe för oss och våra hästar.

För att inte sväva i fullständig okunnighet om vad som försiggick, grep jag tag om en liten martall och drog mig upp i jämnhöjd med ravinens kant och spanade ut mot vägen.

Där kom någon. Taktfasta steg hördes, och det skramlade och klingade som av metall. En skepnad blev synlig i halvdunklet — en till — och ännu en. En avdelning soldater kom marscherande på stigen och närmade sig den plats, där vi voro. Var det vän eller fiende? Skulle de välja den smala stig, som förde förbi vårt gömställe, eller fortsätta längs huvudvägen? Skepnaderna blevo större och framträdde tydligare. Jag kände ett ryck i min rock, och min vän Evert gjorde tecken åt mig att komma ned. Till vår stora lättnad följde soldaterna huvudstigen. Deras marschsätt och utrustning — de hade ränslar med verktyg — gjorde klart för mig, att det var japanska soldater, som tågade förbi endast ett trettioalsteg ifrån oss.

Nu hade vi alltså fiender både framför oss och bakom oss. Den enda vägen till räddning: norrut längs floden, bleve nu kanske spärrad.

Hur skulle vi handla? Vårt beslut var att stanna tills det blev fullständigt mörkt och tyst omkring oss. Då skulle vi försöka förflytta oss längre bort från vägen för att vara säkra på att undgå upptäckt.

Medan vi väntade, kröpo vi upp och satte oss i det höga gräset under en tall. Allt var dödstillt omkring oss. Vi kunde höra våra egna hjärtans slag.

Ett par timmar sutto vi där och tummade på det torra gräset och hängåvo oss åt dystra och sorgtunga tankar.

Då klockan närmade sig tio, vågade vi oss ut på stigen och ledde försiktigt hästarna fram genom mörkret. Snart stötte vi på ett vilt brusande strömdrag, över vilket en smal spång ledde. Spången var för smal och för svag för hästarna, och något vadvägg kunde vi inte finna i mörkret. På ena sidan om oss hade vi bottenlösa risfält, som stodo under vatten, och på den andra hade vi vattensjuk gräsmark. Den enda väg, som var framkomlig, var den senare, och vi gingo ett stycke bort från stigen. Där, mellan en stor sten och några buskar, beslutade vi övernatta under bar himmel. Vi läto hästarna gå och beta mellan stenarna och gjorde — utan hänsyn till risken — upp en eld, över vilken vi kokade vårt dricksvatten. Sedan kröpo vi ned i våra filtur och somnade lugnt under de himmelska härskarornas tindrande vakt.

Innan solen ännu gått upp, voro vi vakna och undersökte i gryningen omgivningen och lyssnade spånt efter misstänkta ljud. Då vi gissade, att någon by skulle ligga högre upp i dalen, och då vi inte vågade draga oss ned mot floden, sökte vi slingra oss fram på risfältskanterna. Den brusande fors, som i mörkret hade spärrat vår väg, visade sig utan större svårighet kunna övergå, och därefter balanserade vi oss fram över fälten från terrass till terrass. Var de japanska soldaterna nu befunno sig, hade vi inte en aning om. Vilken stund som helst kunde de dyka upp framför oss. Ängsligt sågo vi oss omkring för att utrona, om några människor funnos i närheten. Men trakten var ödslig och stilla.

De första husen i byn skymtade fram däruppe vid bergsfoten. En smal och svårframkomlig stig ledde upp mot byn. Vi kunde behöva skaffa oss ett och annat i matväg och även en del upplysningar om trakten och vägarna. Den första fråga, som vi framställde, när vi mötte människor, var: »Har japanerna kommit hit?»

Nej, de hade ännu inte varit synliga. Vi drogo en lättnadens suck och bådo om härbärg, som också beviljades oss. (Holmberg, 62ff)

En man som hade sett japanernas överfall vid färjstället kom också till byn och kunde berätta att japanerna hade torterat och dödat tulltjänstemännen. »Med obeskrivlig bestialitet hade soldaterna stött bajonetten i dem, och somliga lågo där döda på flodstranden, andra döende.« Dagen därpå – pingstdagen den 24 maj – fortsatte Maria, Evert och Agne norrut. Resan började på en nyanlagd väg och eftersom den inte fanns med på några kartor bedömde de att japanerna inte skulle använda sig av den vägen. På kvällen var de framme vid färjstället vid Luku. Någon färd med färjbåten blev det inte den kvällen. Ingen lyssnade till deras vädjanden. De övernattade på stranden. Dagen därpå blev

de lovade att få passera floden men det skulle bli först nästa dag. På natten sov de i en liten by ett stycke från floden där det fanns kristna. På morgonen nästa dag fick de äntligen fara över floden.

De skulle nu ta sig ner via en karavanväg till Burmavägen.

Överallt, där vi drogo fram, hade befolkningen flytt. Husen stodo tomma och övergivna. Sågo vi någon gång några människor, sprungo de genast, när de varseblevo oss, fruktande att vi voro fiender. Det var nästan omöjligt att komma till tals med någon. Eftersom ingen vaktade i byarna och hemmen, togo vi in i första bästa hus om kvällarna och gjorde det så bekvämt för oss som möjligt. Till all lycka hade vi skaffat oss tillräckligt mycket ris för flera dagar, varför vi inte behövde lida brist på mat, även om matsedeln ibland blev ganska enahanda. Då vi i hemmen inte funno tillräckligt med torr ved, togo vi virke.

Evert gick i täten med den sotiga kaffepannan i högsta hugg. Han blev under marschen ofta törstig, och i brist på fältflaska med vatten tog han med sig kaffepannan till hälften fylld med kaffe. Då och då stannade han och tog några klunkar direkt ur pipen. Maria följde efter, ridande på sin lilla magra häst, och allra sist kom jag själv i grässandaler och knäbyxor och med mitt svenska paraply, drivande packhästen framför mig.

Karavanvägen ledde fortfarande över mycket höga berg, men stigningen var inte så brant och vägen inte så svår. Det gick ganska fort framåt. Stundom gingo vi fram i en trång ravin och stundom över bergens toppar, varifrån vi hade en storslagen utsikt över nejden. Ibland förlorade sig vägen i den täta djungeln, och ibland sträckte den ut sig över en bred och jämn slätt.

Somliga dagar sågo vi knappast en människa. Efter ännu några dagsmarscher fingo vi höra motorsurr, och vi förstodo, att bilvägen inte kunde vara långt borta. Bergen började också platta ut sig, och terrängen var inte längre så kuperad. Vi mötte allt fler vägfarande och sågo lantbefolkningen sköta sina sysslor på fälten och på gårdarna.

Nu syntes bilvägen i fjärran, och långa bilkaravaner sågos fara i östlig riktning. Det var liksom en hälsning från mera civiliserade trakter. Vi hade nu gått till fots så länge, sjutton dygn i svår terräng under oavbruten flykt, att vi längtade efter ett bekvämare färdssätt.

Ännu en timmes vandring, och vi nådde fram till Uayah vid bilvägen. Den kinesiska militärpolisen tog emot oss, och vi blevo inkvarterade på polisstationen. Våra båda hästar, som tjänat oss så troget i alla mödor och besvärligheter och som nu voro ännu magrare och fulare, än då vi köpte dem, lämnade vi helt enkelt i polisens händer, och den fick göra med dem, vad den ville. Att sälja dem var omöjligt. Så togo vi då farväl av de trogna djuren, som nu skulle ersättas av de dånande och bensinluktande stora lastbilarna. (Holmberg, 90ff)

De hade nu 50 mil till Kunming på Burmavägen. Resan företogs med lastbilar och de tycks ha omväxlande suttit i förarhytter och på flak.

Under den långa och mödosamma flykten hade det efter hand blivit mer och mer klart för våra missionärer att de skulle resa till Indien och därifrån så småningom fortsätta till Sverige. De räknade med att de efter kriget skulle kunna återvända till Yunnan.

I Kunming fick de bo på en missionsstation.

Genast vi kommo till Kunming började vi ordna för att kunna följa med ett flygplan till Indien. Det visade sig dock inte vara så lätt att komma ut ur landet, när man en gång kommit dit. Det fordrades en hel rad av tillstånd och intyg: brittisk visering för Indien, kinesisk polisstämpel i passet, utrese-tillstånd utfärdat av de kinesiska militära myndigheterna, intyg av läkare om företagen vaccination mot smittkoppor och ympning mot tyfus och kolera, samt utkomstgaranti för uppehållet i Indien. Därtill fordrades naturligtvis en plats i ett flygplan, vilket visade sig vara oerhört svårt att få.

Under en hel veckas tid gjorde vi den ena utfärden efter den andra i olika riktningar i den stora staden. Så snart som de olika ämbetsmännens mottagning började på förmiddagarna, begåvo vi oss åstad, och ofta kommo vi inte hem förrän långt fram på eftermiddagen. Många gånger fingo vi vända om med oförrättat ärende. Vi blevo till sist obeskrivligt trötta på detta springande hit och dit i staden. Droskbilar funnos inte att tillgå men väl rickshor, dessa lätta, tvåhjuliga kärror, som dragas av en man. Vi föredrogo likväl för det mesta att gå till fots för att i någon mån begränsa utgifterna och även för att bättre lära känna staden. (Holmberg, 101f)

De engelska och amerikanska myndigheterna i staden tillrådde evakuering av alla utlänningar. Det i Kunming baserade amerikanska flyget hade avgiftsfritt evakuerat alla som med deras militärplan önskade resa över till Indien.

Tyvärr var denna evakuering av utlänningar avslutad, då vi kommo till Kunming. Men den vänlige befälhavaren för det amerikanska flyget, »Flying Tigers«, i Kina, lovade oss att så snart de återupptog evakueringen med sina militärplan, skulle vi få plats och fri resa till Indien. Befälhavaren lovade, att i händelse vi icke önskade invänta detta, utan föredrogo att med det kinesiska civilflygets plan resa till Indien, så skulle han sätta sig i förbindelse med chefen för det kinesiska flygbolaget och utverka företrädesrätt för oss att få resa med första lägenhet till Indien.

Situationen och förhållandena voro sådana, att vi funno det vara rådigast att taga första tillfälle som erbjöds oss och resa till Indien. Vi tackade alltså den vänlige amerikanske befälhavaren för hans hjälp och beslöto oss för att resa med det kinesiska civilflyget. (Andersson, 153f)

Dagligen gjorde vi besök på det kinesiska flygbolagets biljettkontor och hörde oss för om möjligheterna att få en plats i ett plan. Platserna visade sig dock vara utsålda för en lång tid framåt, och det såg inte så lovande ut för oss att komma i väg. Genom den engelske konsulns ingripande fingor vi dock slutligen löfte om att få följa med ett flygplan till Calcutta. (Holmberg, 103)

Inne på Chinese National Air Aviation Office, flygbolagets kontor, där vi tillsammans med många andra passagerare väntade på att få allt ordnat för avresan, hörde jag hurusom någon av den bättre klassens kineser begärde företräde till plats på det väntade flygplanet, som skulle avgå till Indien.

I första hand måste vi reservera plats för dessa utlänningar. Det är tre svenska missionärer, som engelske vicekonsuln varit här och begärt plats för, hörde jag tjänstemannen svara på deras begäran, medan han nickande med huvudet visade vilka vi voro.

Kinesiska utrikesministeriets avdelningskontor hade givit oss utresetillstånd, men i sista och högsta instans låg det hos en högre militärmyndighet att bestyrka detsamma, innan flygbolagets tjänstemän kunde teckna oss för platsen på det väntade planet.

Våra papper med ansökan voro inlämnade hos vederbörande militärmyndighet, men det behagade den höge herrn att låta oss vänta.

Har ni allting klart för avresan? frågade oss den engelske vicekonsuln, då vi sammanträffade med honom ute vid flygfältet.

Nej, vi har ännu inte fått vårt utresetillstånd bestyrkt av vederbörande officer. Vi har just kommit hit ut till flygfältet för att försöka få fatt på honom och få allt klart för att i dag hinna med flygplanet.

– Det skall jag klara upp åt eder, säger konsuln vänligt och går rätt till officeren och utverkar tillståndet.

Nu var allt klart för avresan. (Andersson, 156–158)

Efter en mellanlandning och sju timmars sammanlagd flygning landade Maria, Evert och Agne på flygfältet Dum Dum utanför Calcutta. Den 23 juli 1942 kunde *Härolden* meddela att Evert och Maria Andersson samt Agne Holmberg hade anlänt till Bombay i Indien, dit även Judit och David Leffler kommit. Där arbetade pingstmissionärerna Thure och Alice Bills.

Ester Landbergs, Edith Svenssons och Emmy Carlssons flykt

Uppgifter i *Härolden* om Ester Landbergs, Edith Svenssons och Emmy Carlssons flykt från Yunnan är mycket knapphändig.

Den 25 april 1941 skrev Edith Svensson ett brev till Paul Ongman där hon berättar att hon och Emmy Carlsson »hade rest till Tengyueh och hoppas snart bliva i tillfälle att få resa hem till Sverige«. Det lyckades inte och de reste troligen så småningom till Alushih.

David Leffler skriver i ett brev den 16 juni 1942 från Bombay:

Från kamraterna i Yunnan ha vi intet hört. Vi erforo genom kinesiska konsulatet här, att de kinesiska myndigheterna förlorat kontakten med de svenskar som voro i Burma. Det är möjligt, att de tagit sig fram på något sätt, så att vi få höra från dem senare. Jag har sökt att sätta mig i förbindelse med kamraterna. (EH 1942, 708)

Enligt ett brev som Edith Svensson skrev i december 1943 lämnade hon Kunming i juli 1942 för att flyga till Indien. Hon hade då varit verksam i Alushih. Där hade även Emmy Carlsson arbetat men 1942 tycks hon ha vistats i Shunning där Ester Landberg var stationerad. Edith skriver:

De sista dagarna voro verkligen smärtsamma för oss, emedan vi förstodo, att vi måste bryta upp och skiljas från den kära församlingen och de kära frälsta därborta i Yunnan. En del kunde vi inte få säga farväl till, eftersom vi hade så knappt om tid. Systrarna Ester Landberg och Emmy Carlsson, den senare hade med sig sin lille son Lennart, kommo till mig, och vi lämnade så Kina tillsammans. Vi visste intet om våra övriga kamrater. Vi hade hört, att vännerna Leffler hade rest till Yunnanfu [Kunming]. (EH 1944, 342)

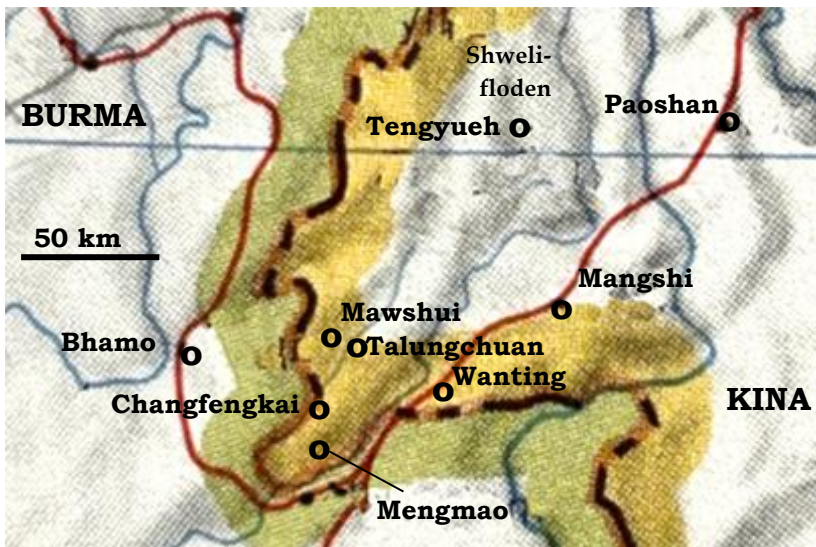
I ett telegram den 15 juli 1942 skriver David Leffler från Indien att Emmy Carlsson, Ester Landberg och Edith Svensson är välbehållna och i säkerhet, men han skriver inte var de befann sig. Den 6 oktober telegraferade Edith, Emmy och Ester från Bombay: »Telegrafer underhåll, adress svenska konsulatet, Bombay. Sänd brev under samma adress. Allt väl.«

Emmy, eller Emy som hon egentligen hette, och hennes son Lennarth, som i kyrkobokföringen kallas Lennart, ändrade så småningom efternamnet till Centerflod.

Edith kom i början av juni 1945 till Göteborg från Indien där hon verkat som missionär, främst i Calcutta.

Hanna och Karl Asp och deras dotter Ruts öden

När vi lämnade Hanna och Karl Asp och deras dotter Rut (s. 135) var de fortfarande kvar i Mawshui i Talungchuan – det fanns ingen flyktväg därifrån. Vi ska i detta avsnitt följa deras fortsatta öden som inbegriper

Kartbilden visar läget av de platser som nämns i detta avsnitt.

att Karl omkommer vid ett bombanfall. Vår källa till den text som här följer är Hannas bok om händelserna samt en artikel i *Härolden* 1945 – en översättning av en brittisk rapport om Karl Asps död. Citaten från Hannas bok utgör en integrerad del av vår text och introduceras därför inte.

Karl och Hanna kunde fortsätta att arbeta som tidigare, men nu utan något underhåll och utan stöd från kamraterna på Yunnanfältet. Japanerna hade inte visat sig i staden eller dess omgivningar även om de kontrollerade området. Men den 28 september 1943 »bröt en ny tid in» för familjen Asp. När Hanna på morgonen gjorde i ordning frukosten fick hon se en främmande man stå utanför fönstret och se på henne. Han konstaterade också att Karl och Rut var i huset. De var i sovrummet där Karl undervisade Rut. Mannen, som var en japansk militärpolis, ropade till två andra män – en officer och en militärpolis: »Alla tre är här, såsom den kinesiske spionen sade oss«. Familjen blev uppmanad att göra sig redo för att följa med dem inom två timmar. Anledningen var enligt officeren att kineserna misstänkte att Karl spionerade för japanernas räkning och att dessa nu skulle föra bort dem och skydda dem.

Ryktet, att japanerna hade kommit för att taga oss, hade genast spritt sig i byn, och snart samlades en stor skara människor på vår gård. De unga männen och kvinnorna vågade sig dock inte fram. Byhövdingen, som inte var kristen, stod hela tiden hos oss och liksom deltog i vår nöd. Det blev liksom ett litet avskedsmöte. »Jesus håll mig vid ditt kors», sjöngo vi, och sången ljöd ut över bergen, där nu krig och ofred rådde. Under stor gripenhet togo vi farväl av de kristna. Därefter måste vi bryta upp, lämnande efter oss allt av värde, och gå okända öden till mötes. Rut och jag fingo sätta oss upp på våra hästar. Karl däremot måste gå till fots och själv bära sin packning. Japanerna – en officer och två soldater – redo efter oss på sina stora, fina hästar. Vi hade inte gått långt, förrän ett stort oväder bröt ut. Det blev ett häftigt tropiskt regn. Våra för en stund sedan rena och torra kläder voro snart genomvåta och nedsmorda med dy. När vi togo oss över floden mellan vårt berg och staden Talungchuan steg vattnet så högt upp på hästarna, att våra sängkläder, som lågo utbredda över sadlarna, blevo alldeles genomdränkta. (Asp, 45f)

I Talungchuan skulle de övernatta. Det blev alltså en kort resa denna dag. Där bodde en vän till Karl och Hanna och japanerna gick med på att de skulle få sova där, men de skulle vara färdiga för avfärd klockan fem på morgonen. Det hade varit mycket besvär med att torka kläderna under natten så det hade inte blivit mer än ett par timmars sömn. Framkomna till byn Changfengkai fick de sova över i byns värdshus. Japanerna hade rummet intill. Det fanns en dörröppning mellan rummen men ingen dörr.

Dagen därpå gick färden vidare, men nu hade Karl fått en häst att rida på. De två soldaterna hade fått andra uppdrag så det var bara officeren kvar. Färden fortsatte söderut till staden Mengmao som ligger på en slätt i en naturskön trakt vid Burmas gräns. Där red de in på »hövdingens stora, fina gård, som var full av japanska soldater«. Hanna och Karl började sjunga lovsånger när de hade stigit av hästarna. Kocken kände igen »den utländske läraren« och skickade en pojke att köpa »en hel del extra gott«. Senare gick Karl omkring och hälsade på de förvånade japanska officerarna på platsen. Därefter hölls ett möte för de infödda. Det var en shan-familj som de gästade.

Följande dag – söndagen den 3 oktober – red de tillsammans med officeren och några kineser från gården. De red några timmar till Shweli-floden (även Scheuli-floden) vid gränsen till Burma. Där lämnade de hästarna som togs om hand av kineserna. De tillhörigheter de hade med sig stuvades i en stock och en man tillhörande shan-

stammen rodde stocken över floden. Den japanske officeren, som var med, tog inte någon större notis om familjen.

Sent på kvällen fördes de först på en lastbil en kortare vägsträcka och sedan i en personbil till »japanernas högkvarter i Wanting (i dag Wanding)« en liten stad som hade grundats efter att Burmavägen var byggd. Där förhördes de av en japansk officer och fick än en gång veta att de hade blivit »tagna av japanerna för att beskyddas mot kineserna». Officeren lovade att de skulle få sitt uppehälle hos dem.

Efter det ingående förhöret fördes vi i en bil till ett litet bambuskjul, som skulle bli vårt tillfälliga hem. Där bodde redan förut en kvinna från Burma med sina två barn. Hon uppgav, att hon blivit tagen på grund av spionage. Denna lilla hydda skulle kallas vårt hem, men i själva verket var det vårt fängelse. (Asp, 53)

Hyddan var tre meter bred och tre och en halv meter lång. Den burmesiska kvinnan och hennes barn, en pojke och en flicka troligen i tonåren, kom Hanna och Rut att bo tillsammans med under nästan hela fångenskapen. Kvinnan var krävande och Hanna undfallande. Hanna skriver. »Kvinnan avslöjade sig slutligen som en av dem, som fått i uppdrag att spionera på oss.»

När japanerna hade avlägsnat sig kom några yngre män som tillhörde shan-folket. De kom med mat och lovade komma tillbaka nästa morgon med mer. att de befann sig vid en marknadsplats i byn Man-Mai, omkring en kilometer från Wanting. Där hade hon varit tidigare.

Hyddan de skulle bo i var i mycket dåligt skick.

Smuts syntes överallt. Hyddan hade använts av en, som sålde te m.m. under marknadsdagarna. Lergolvet var fuktigt och luktade illa. Bambuväggarna voro maskätna och färdiga att ramla ned. Här blåste det tvärs igenom stora springor, och genom halmtaket syntes himlen. Stenarna på golvet i hörnet skulle bli vår spis. (Asp, 56)

Karl genomförde ett renoveringsarbete så att »rättboet blev förvandlat till en rätt dräglig plats«. De fick emellertid inte röra sig längre än »ett stenkast« från hyddan. Under fyra månader fick de varje dag en portion ris och salt.

Denna magra ranson utökades med halvt ruttna grönsaker samt kött – mest magra ben. De kommo någon gång i tillfälle att köpa litet mat av det infödda stamfolket, och det var endast kachinfolkets givmildhet, som räddade dem från svältöden. Alla tre familjemedlemmarna måste sova i samma säng. Hanna gjorde

improviserade kokkärl och Karl några underliga möbler av bambuträd, som funnos i närheten av hyddan. (EH 1945 s. 610)

De infödda som kom med mat och pengar var kristna. Efter en tid förbjöds de infödda att ge familjen något.

Julen 1943 firade vi i stor enkelhet. Julaftonen fingo vi inte ens ett avskrapat ben att koka soppa på. Vi hade inte en brödbit. Men julefröjden över att Jesus har kommit som världens Frälsare hade vi i våra hjärtan. (Asp, 60)

På nyårsdagen var Karl sjuk i malaria. På förmiddagen gick han ut för att hämta vatten. När han var på väg tillbaka, såg han några män gå in i hans hydda och blev snart varse vilka de var.

Där var vår f.d. kachin-lärare Ting An tillsammans med några andra bröder från vårt eget fält. Karl satt på bambubritsen med tårade ögon, och där satte jag mig också och grät. De kära, som hade kommit, gräto också. Vi sade inte så mycket till att börja med. Men sedan vi hört, att Ting An samlat ihop de kristna på vårt berg och haft tre dagars bibelläsning och bön i samband med en julfest, fröjdades vi över Guds nåd. Sedan steg min man upp ur bädden, lade sina händer på deras huvuden och välsignade dem i Jesu namn. Männen hade gått tre dagsmarscher till oss och måste gå lika många dagsmarscher hem igen, allt under prövningar, vedervärdigheter och faror för sina egna liv för att få vara tillsammans med oss någon timme. När de gått, fingo vi tillfälle att se igenom de små paket, som de fört med sig och lämnat oss. De innehöll kaffe, ägg, riskakor m. m. (Asp, 60f)

Vi är nu framme i februari 1944. Storbritannien, USA och Sovjetunionen avancerade på många fronter. I Yunnan började de allierades flygplan att »göra sina påhälsningar« i luftrummet över bambuhyddan, som låg nära sex stora militärbaracker och ett ammunitionsupplag, som byggts upp efter att familjen kommit till platsen.

En dag kom ett överraskande flyganfall av de allierades flygplan. Närliggande byar, ammunitionsupplag, lastbilar och tanks träffades och förstördes. Bombplanen opererade endast på dagen och därför kunde de sova i hyddan på natten. Dagen därpå tillbringade de till stor del på en bergssluttning med utsikt över byn. Även följande dag, den 12 februari, begav sig familjen efter frukosten upp på berget.

Efter en stund återvände Karl till hyddan, och det dröjde inte länge, förrän Rut sprang efter. Jag kunde då inte stanna ensam kvar ute på berget utan gick också tillbaka och fann dem sittande inne i hyddan, läsande ett kapitel i Bibeln. Bibeln var nämligen den enda bok, som vi hade att läsa, och ur den fick Rut sina lektioner. (Asp, 65)

Men Hanna var orolig och ville inte vara i byn och vid tvåtiden gick hon och Rut uppför bergsslutningen igen. Karl bestämde sig för att stanna kvar en stund. Han räknade nog med att hinna sätta sig i säkerhet när bombplanen hördes på avstånd.

Nog kände jag bävan, när Karl stannade i hyddan, men den trofasthet, varmed Gud hade bevarat honom under flydda dagar, framstod så klart för mig, och då kände jag mig trygg. (Asp, 66)

Plötsligt hörde Rut ljud som från flygplan och efter en stund hörde Hanna ett avläggset då av flygmaskiner. De tog skydd i en grop.

Tanken kom genast: Hur ska vi få bud till pappa. Han uppfattade ju ej ljudet lika fort som Rut. Innan jag tänkt tanken till slut, hade vi flygplanen över oss. Vi hörde, hur bomberna vislade i luften, när de föllo. Vi räknade en, två, tre, fyra, fem bomber. O, fasa! Fem bomber föllo utanför vår hydda. Och vad de sköto där nere! Brandbomber blixtrade. Kulor smattrade. Det enda vi kunde göra var att sitta stilla och ropa på Guds hjälp. Då vi hade suttit i gropen möjligen trettio minuter, vågade vi oss fram. O, fasa, hur mycket som hade hänt på dessa minuter! Vår bambuhydda fanns ej mer. Inte heller barackerna och byn, som låg intill. Allt var förvandlat till en glödande massa. (Asp, 66f)

Karl syntes inte till. De gick ner till hyddan och där fann de Karl död.

Jag satte mig med min älskades huvud i mitt knä. Där suttu vi utan fruktan för döden. Vi hade alldeles bredvid oss en bomb, som inte exploderat. Vi fruktade inte, nej, snarare, vi längtade efter döden. En enda längtan fanns hos oss: att få följa vår älskade i graven, för att vi sedan gemensamt skulle få uppstå, då den sista basunen skulle ljuda över Wanting. (Asp, 68)

Kinesiska soldater grävde en grav men någon kista ville de inte tillverka.

Karl som förfärdigat så många kistor åt de kristna i bergen, lades på en gammal dörr, som inte blivit lågornas rov. En japansk officer höll ett tal på japanska vid graven, och soldaterna, som hade burit, gingo fram och bugade sig. Därefter gingo Rut och jag fram, och jag lyste själv frid över griften. Sedan böjde vi våra knän och åkallade honom, som är alla änkors stöd och faderlösas försvarare. (Asp, 68f)

Några vakthavande shan-yinglingar bjöd Hanna och Rut på kvällsmat. Därefter »redde de sitt nattläger bredvid en häst i en halmlada«. Dagen därpå gick de till platsen där bambuhyddan hade stått för att se om det fanns några hushållssaker som fortfarande kunde användas. De fann några emaljskålar, några skedar och en halvbränd kastrull.

I ett nu flyttades vi ned på infödingarnas plan. Från att förut ha haft bord, pallar och litet husgeråd fingo vi placera vår mat på marken och sitta på hälar eller på ett vedträ, då vi skulle intaga vår föda. Eftersom vi inte hade några kokkärl, fingo vi hämta kokt ris hos vakterna, men om vi ansågo oss behöva något mera, fingo vi anskaffa det själva. (Asp, 71)

Av en kristen kines fick de pengar så att de kunde köpa en ganska stor kastrull, tillverkad av metall från flygplansvingar. Kastrullen kom inte bara att användas som kokkärl utan också som handfat och tvättbalja.

De kunde också rädda några andra saker som hade förvarats i resväskor. Där fanns bland annat kläder, lakan, en kam, ett handarbete samt ett skadat exemplar av Jönköpings-Posten från 1939.

Under mer än ett års tid var detta exemplar av Jönköpings-Posten Ruts enda lärobok. Den lästes noga »från pärm till pärm« om och omigen. Som en dyrbar skatt förvarades tidningen, samvetsgrant inslagen i en tygrasa. (Asp, 77f)

Penna och papper hade de inte. För att Rut skulle kunna lära sig skriva och räkna fick hon använda »de styva och glatta bladen på bambustammarna som papper, och vässade bambupinnar fingo tjäna som pennor«.

Den första tiden efter Karls död fick Hanna och Rut bo i ett shan-hem hos en hövding i en by, Ying-Yang, som låg några kilometer från byn Man-Mai. De fick sova i hövdingens bambuhydda, men sin mat fick de laga till utomhus. Efter en tid fick de flytta till en barack. Hanna nämner i sin berättelse inget om hur de fick tillgång till råvaror för matlagningen.

De allierades flyganfall kom med allt kortare mellanrum och de gjorde därför i ordning ett gömsle vid en uttorkad flodbädd. Platsen kändes emellertid osäker och de gick därför upp på ett berg för att hitta ett alternativ.

Där funno vi till vår stora lycka en grotta, som tjänade shan-folket som tempel. En mängd gudabilder stodo uppställda omkring en stor imponerande buddha. Grottan hade två ingångar och var därför utmärkt som skyddsrum. Att komma dit var emellertid svårt, eftersom det tog drygt en timme att gå från baracken. Vägen var också brant och besvärlig. Vi måste varje dag bära korgen med det ris, som vi kokat vid fyratiden på morgonen, och tröttheten gjorde sig kännbar. Dessutom medförde vi dagligen en aluminiumflaska med kokt vatten och den skinnpåse som vi hade räddat. I denna förvarade jag en vit handduk och en flagga, som jag sytt av en blå städrock. Korset på flaggan gjordes av en gammal gullbrun, utsliten kjol. Vi ämnade använda handduken och flaggan vid eventuellt flyganfall och därmed göra amerikanarna uppmärksamma på, att vi ej voro japaner. (Asp, 77)

Shan-folket förbjöd dem att gå in i grottan med skor eftersom det var en helig plats för dem och någon eld fick inte tändas. Därför lagades maten tidigt på morgonen och sent på kvällen i baracken.

Där i grottan tillbringade vi dagarna och försökte se om våra trasiga, sönderskjutna kläder. En del av Karls kläder och en del av mina egna hade vi lyckats rädda vid bombningen av vår hydda, likaså en sax och min mans slidkniv, som många gånger blev oss till ovärderlig hjälp. Åt mig själv och Rut sydde jag om en del av Karls kläder. Här var inte fråga om att följa med sista modet. Huvudsaken var att få ihop ett användbart plagg av de små hela bitarna. Av en svart satinkavaj och en kjol, som Rut växt ur, blev efter mycken möda och besvär en kjol åt mig. Då denna blev mest sliten bak, fick jag lov att vrida den, så att den nöttes lika runt om. Till slut blev den alldeles utsliten, och då sydde jag en annan av ett lakan. En vit kjol ville jag emellertid inte ha, varför jag för en rundlig betalning fick färga den blå hos de infödda, som just hade hållit på med färgning. Penningarna till detta hade Rut och jag genom stor flit och iver förtjänat genom att först sälja strumpstickor eller virkkrokar och sedan åt infödingarna sticka och virka strumpor, huvudbonader eller andra nyttiga plagg. (Asp, 78f)

Av lakan, en kappa, Karls överrock och byxor sydde Hanna kläder till sig själv och Rut.

Hanna fick vara frisk men Rut hade upprepade gånger malaria och låg då under buskarna i svåra feberanfall.

Tjuvar försvårade livet för Hanna och Rut.

Under denna tid fingo vi den ena gången efter den andra pröva på att det lilla, som vi hade räddat, stals ifrån oss. Den ena lilla värdefulla saken efter den andra försvann. Också våra varma gång- och sängkläder. Då Karls präktiga överrock, som jag ändrat åt Rut, samt min svenska, varma, hemstickade stickkofta och täcket med det hemvävda yttertyget voro borta, grät jag. Det kändes oerhört bittert. (Asp, 82)

I början av oktober beordrades Hanna och Rut att packa ihop sina saker. De skulle flytta till en by vid namn Long-Yin (även Longin) ett par kilometer därifrån, i närheten av Man-Mai där Karl hade begravts. Några vakter visade dem vägen på natten och några kineser bar deras tillhörigheter. Vandringsen blev besvärlig i mörkret. När de var framme i byn blev de anvisade ett hus där de skulle bo. På morgonen förstod de att byns invånare hade flytt – husen var tomma. Byns invånare bodde »bland snåren i djungeln«. Platsen var således inte säker och Hanna insåg att hon måste hitta en grotta där de kunde vara på dagarna.

Hanna hittade en grotta men den låg långt från byn.

I oktober och november och en del av december bodde vi i byn på nätterna men tillbringade dagarna i grottan. Bombningen hade nu tilltagit, och även artilleri var i aktion inom detta område. De allierade trängde nämligen närmare. Därför blev det dåligt med vilan i byn. Vi föredrogo att stanna i grottan även om nätterna. (Asp, 85)

Grottan var liten.

Burmeskvinnan och hennes barn sågo till, att de först och främst fingo plats, sedan fingo vi taga det utrymme, som blev över. Jag fick taga min tillflykt till en nisch i grottan. Om jag ville ligga rak, hängde benen ned utanför nischen, och drog jag upp dem, så fick jag ryggen mot den kalla fuktiga stenväggen

Så länge jag var frisk, gick det någorlunda att finna sig i denna svåra ställning, men så småningom bröts min hälsa ned. Till min stora sorg började jag märka, att jag inte längre hade någon känsel i fingertopparna. Mina fötter började svullna, och jag kände mig svag och kraftlös. Dag efter dag blev det värre för mig. (Asp, 85f)

Hanna hade försörjt sig och Rut genom att sticka och sy åt folket i byn, men det fungerade inte längre på grund av hennes dåliga hälsa. Hon hade drabbats av både »malaria och dysenteri« (EH 1945 s. 611).

De måste nu gå »till byfolket, som bor bland snåren i djungeln och se efter, om de har någon bänk« som de kunde få ligga på. Hanna skriver: »Jag härdar inte ut längre här« (Asp, 86).

Byborna ville inte att de skulle komma till dem. De befarade att japanerna skulle leta efter dem och då hitta deras gömställen. Personer som var avdelade för att spionera på Hanna och Rut skulle kunna berätta för japanerna att Hanna och Rut befann sig i snåren. Rut bestämde sig för att gå till grottan och sova. Hon ville inte sova utomhus i byn eftersom det fanns vilda djur där på natten. Hanna orkade inte gå till grottan och fann ett tak i bambusnåren under vilket hon tillbringade natten. Den tredje natten som hon sov där skulle hon kunnat ha sovit i ett skjul inne i snåren som var beläget på den plats där byhövdingen bodde. Han hade erbjudit Hanna och Rut att göra det. Rut accepterade erbjudandet men inte Hanna som ansåg sig vara för svag för att kunna gå dit. På natten hörde hon en leopard och det gjorde att hon på morgonen bestämde sig för att försöka ta sig till hövdingen. Rut bar den lilla packningen. När de kom fram blev de bjudna på frukost.

Fortfarande bombade de allierade området och Hanna fruktade det värsta eftersom hon inte kunde ta skydd när flygplanen närmade sig.

Jag kämpade en oerhörd kamp med mina farhågor, att jag skulle tagas bort och Rut lämnas ensam i vildmarken bland hedningar och råa soldater, utan passbok, som kunde klargöra vem hon var, och utan pengar. Den tanken var så hemsk, att jag knappt kunde bära den. (Asp, 91)

Amerikanska »spaningspatruller« fanns nu ganska nära byn och en dag kunde den burmesiska kvinnan berätta

att hennes son träffat på amerikanska officerare, som frågat ut honom. Han hade då nämnt om sin mor och sin syster, men att vi funnos till hade han däremot inte talat om. Han hade också med sig ett brev från amerikanerna till sin mor, i vilket hon och hennes barn inbjödos att följande dag hälsa på dem på andra sidan floden. (Asp, 90)

Några dagar senare kom kinesiska soldater till byn för att »köpa upp djur för den kinesiska armén och att uppmana orsbefolkningen att lämna djungeln och flytta ned till risfälten«. Även Hanna och Rut begav sig dit. Amerikanerna hade nu fått reda på att Hanna och Rut var där och att Hanna behövde vård. Någon dag senare kom en amerikansk fältläkare och undersökte henne. Senare fick hon veta att hennes sjukdom berodde på vitaminbrist och svält. Dagen därpå blev hon hämtad på bår av amerikanska sjukvårdssoldater. Efter några timmars bilfärd var de framme i Mangshi (även Luxi), där ett fältsjukhus var förlagt. Det var den 23 januari 1945. Där fick hon besök av en fältpräst. Hanna hade fått veta att Karls grav som skulle se ut som en kulle hade sjunkit. Hanna frågade prästen om »något kunde göras för denna sak«. Denne lät tillverka ett träkors med texten »Missionary Karl Asp. Dead 12/2 1944«. Hanna var för svag för att följa med till graven men Rut kunde visa vägen. Tidigt på morgonen den 19 februari lämnade Rut tillsammans med ett tiotal amerikanare Mangshi med Wanting som mål för att göra i ordning graven.

Dagen därpå kunde Hanna lämna sjukhuset och hon och Rut transporterades till Paoshan. Där blev emellertid Hanna allvarligt sjuk och togs in på sjukhus. De fick »stanna några veckor i Paoshan och senare en tid i Kunming, till dess krafterna tillät den långa flygfärden från Kina till Indien«. Planet landade i Calcutta den 28 maj och där togs de emot av »ett sändebud från svenska konsulatet«.

På eftermiddagen den 8 oktober 1945 stod Hanna och Rut på däck på en båt, som hade utgått från Lissabon och nu närmade sig Göteborg.

Om en stund skulle de äntligen vara hemma. Det var nästan 10 år sedan Hanna och Karl tillsammans med Rut, som då var endast några månader gammal, lämnade Sverige för sin andra period i Yunnan.

Den 15 augusti 1945 kapitulerade Japan efter att amerikanska flygplan fällt två atombomber över Hiroshima och Nagasaki.

16. Cela och Einars viloperiod i Sverige 1941–1946

Som nämnts ovan reste Cela och Einar med sönerna Birger och Brynolf till Edsbyn den 26 augusti 1941 efter välkomstmötena i Linköping (s. 124). De fick bo hos sångarevangelisten Carl Öst (född 1908), son till spelman Jon Erik Öst. I Betel var det välkomstmöten söndagen den 31 augusti och därefter besökte Cela och Einar med all sannolikhet flera av pingstförsamlingarna i södra Hälsingland. Måndagen den 17 september kan familjen ha lämnat Edsbyn för att med rälsbuss och tåg ta sig till Linköping där Einar och Cela skulle tala i det första mötet på onsdagskvällen i Sionförsamlingens höstkongress. I Einars kassabok tycks det som att han gör besök i åtskilliga församlingar i Östergötland, Småland och Skåne fram till den 11 november. Cela och pojkarna kan ha bott hos släktingar till Cela i Linköping. Familjen återvände den 11 november till Edsbyn. Det enda vi vet om senhösten 1941 är att Einar besökte pastorsexpeditionen i Ovanåkers församling den 22 december för att anmäla familjens inflyttning till Edsbyn. Einar uppgav att bostadsadressen var Södra Edsbyn 13 – Carl Öst bodde i Södra Edsbyn 12.

Den 30 januari 1942 kom familjen till Linköping. Einar skulle under februari månad hjälpa Venzel Nilsson i hans arbete som pastor. Venzel berättar från den tiden att han och Einar var på ett utpostmöte i Gistad, öster om Linköping och att 19 personer hade kommit till mötet. Venzel blev något förskräckt när Einar predikade – »Einar talade som om han haft ett 100-tal framför sig«.

Söndagen den 22 februari var det sång- och musikmöte på eftermiddagen i Sionkyrkan. Venzel skriver:

I detta möte deltog samtliga musik- och sångarkrafter. Br. Einar var iklädd kinesisk dräkt, och talade om kinesernas familjeliv. Mycket intressant och uppskattat. I kvällens möte talade br. Einar över ämnet: Något om tids-händelserna i profetians ljus. Enastående bra.

I juni månad 1942 var Einar åter i Linköping för att hjälpa till eftersom församlingens andrepastor, Nils Taranger, hade semester. Venzel och Einar kan ha samtalat om fördelarna med att Sionförsamlingen hade ansvar för både Cela och Einar. I många frågor var det Einar som före-

trädde Cela i kontakter med Sionförsamlingen – en make hade vid den här tiden i allmänhet »mer att säga till om« än hustrun. Om familjen bodde i Linköping under viloperioderna skulle Einar kunna hjälpa till i verksamheten med predikan och bibelstudier.

Den 15 juni var det styrelsemöte i Sionförsamlingen. I protokollet kan man läsa följande:

Frågan om att församlingen i ekonomiskt hänseende skulle ikläda sig ansvar för br. Einar Karlsson upptogs. Därvid framkom att det var det mest naturliga att såväl br. Karlsson som hans hustru tillhörde samma församling. Det framkom vidare att när Sionförsamlingen genom Guds nåd vuxit och blivit ekonomiskt mer bärkraftig med åren, borde vi också avdela mera medel för den yttre missionen. Beslöt föreslå församlingen att vi skulle även antaga br. Karlsson såsom vår missionär. Därvid kom ju också församlingen i Edsbyns medel att frigöras och kunde få bli disponibla för någon annan missionär som ej hade sitt underhåll ordnat.

Betelförsamlingen i Edsbyn hade sommaren 1942 nästan 300 medlemmar och Sionförsamlingen Linköping hade mer än dubbelt så många.

Samma dag hölls ett församlingsmöte och där informerades medlemmarna om att styrelsen hade beslutat att föreslå att Einar skulle antas som församlingens missionär. Einar var med på mötet och begärde ordet. Han gick händelserna i förväg och »uttalade sin glädje över det förtroende församlingen på detta sätt ville skänka honom och trodde att det nog var en Guds ledning« som mötets sekreterare skriver. Vid ett äldste- och diakonmöte den 3 juli var frågan uppe till behandling:

Beslöts att anta missionär Einar Karlsson som församlingens missionär. Beslöts vidare att församlingen avlönar honom i likhet med de övriga predikanterna och missionärerna och att insamlade missionsmedel redovisas.

Äldste- och diakonmötet hade ingen befogenhet att anställa en missionär. Vad sekreteraren menar är att styrelsen beslöt att föreslå församlingen att anta Einar som missionär. Att insamlade missionsmedel skulle redovisas indikerar att Einars privata kassa kanske i något avseende var ett problem

Vid församlingsmötet den 5 juli var beslutet enhälligt att anta Einar som missionär. Hans lön sattes till 320 kronor per månad. Venzel hade 350 kronor. Cela fick ingen lön. Underhållet på missionsfältet påverkades inte av förändringen. I ett brev till Betelförsamlingen berättade Einar att han hade blivit kallad att bli Sionförsamlingens missionär och

att han hade svarat ja. Han bad också om flyttningsbetyg. Den 17 augusti blev Einar medlem i Sionförsamlingen. Under hösten flyttade familjen in i en lägenhet i ett nybyggt hus med adress Gustav Adolfs-gatan 2/Vallgatan 9. Lägenheten bestod av kök, toalett och badrum, matrum där Birger och Brynolf fick ligga skavfötters i en säng samt ett rum som fungerade som vardagsrum och sovrum för Cela och Einar.

Efter att ha blivit medlem i Sionförsamlingen hjälpte Einar till i verksamheten i Linköping och på utposterna, men besökte också församlingar på andra orter dels efter att ha fått kallelse, dels på eget initiativ för att samla in pengar till missionen. De kallelser han fick gällde ofta bibelstudieveckor och som talare på missionsmöten i olika konferenser. Av annonser i *Härolden* framgår att han gärna hade »det profetiska ordet« som ämne vid bibelstudierna.

Elimförsamlingen i Malmö hade trettioårshögtid 19–23 augusti 1942 och man hade kallat Einar Halldorf och Einar Karlsson som talare. Einar Halldorf hade varit församlingens föreståndare när församlingen 1918 lämnade Baptistsamfundet och blev en fri församling. Einar Karlsson hade varit evangelist i Skåne på 1920-talet och kan ha verkat på Elimförsamlingens utposter. En av dessa var Anderslöv som regelbundet skickade pengar till hans underhåll. Givetvis kan han på annat vis blivit känd i församlingen, och på ett sätt som motiverade att han engagerades vid jubileet. Hans son Birger minns att Einar och Johan Jönsson (s. 124) i Elimförsamlingen kände varandra väl.

Vid ett äldste- och diakonmöte i Sionförsamlingen den 24 september 1942 behandlades en fråga som rörde Einar. I protokollet kan man läsa:

Beslöts att angående de missionsmedel som sänts ut till förmån för br. Einar Karlssons underhåll i Kina, men som på grund av kriget ej nått fram och vilka det lyckats br. Karlsson att återfå sedan han var hemkommen. Skulle vår br. få frihet att använda till bosättning sedan han rådgjort med församlingen i Edsbyn till vilken han var redovisningsskyldig för beloppet vilket utgjorde en summa av 1200 kr.

De var således Betelförsamlingen som hade sänt ut pengarna. Att Einar ville använda pengarna till bosättning berodde på att familjen skulle flytta till en större lägenhet i början av oktober.

Vid ett styrelsemöte i juni 1943 behandlades en fråga som gällde Einar:

Br. Einar Karlsson önskade få sin uppgift omlagd. Så till vida att han vill då han kände det vara Guds vilja att upptaga arbetet som predikant å

församlingens i Hälsingborgs utpost Ängelholm, vilken inom närmaste tiden skulle ordnas till egen församling. Han skulle tjäna församlingen två veckor per månad samt resa den återstående tiden. Bröderna tillstyrkte denna begäran. Beslöts vidare då det gällde den ekonomiska sidan att lön skulle utbetalas till syskonen Karlsson i den utsträckning som motsvarade den nuvarande lönen året ut.

Familjen flyttade till Ängelholm i oktober 1943. Om Einar fick lön även 1944 av Sionförsamlingen går inte att avgöra eftersom kassaböckerna inte finns bevarade. Gruppen bedrev en regelbunden verksamhet, men någon församling bildades inte under Einars tid där – han slutade i december 1944. Gruppen fick inte en ny predikant förrän hösten 1946. En församling ordnades först i december 1956.

Einar och hans familj flyttade till Linköping i slutet av år 1944. Där fick familjen en lägenhet med adress Vasavägen 23a. Huset ägdes av Sionförsamlingens kassör, Hjalmar Karlsson och hans hustru Maria. Styrelsen beslöt vid ett möte den 4 januari 1945 att »bekosta våra missionärer Karlssons flyttning till Linköping«. Vid samma möte hade styrelsen att ta ställning till en förfrågan från Einar »om han ej kunde få taga de medel han kunde »resa in« uteslutande för arbetet i Kina«. Av Einars anteckningar i sin kassabok kan man se att han vid flera tillfällen varje år lämnade pengar till församlingens missionskassör, Conrad Lundgren. År 1943 hade Einar samlat in 9 100 kronor. Han hade lämnat 3 485 kronor till Lundgren och skickat 3 350 kronor till Paul Ongman. Han hade således behållit 2 265 kronor för egen räkning. Hans egna utgifter begränsade sig i stort sett till resor och ett bidrag på 100 kronor till en kinesisk pastor, Hsi, som var på besök i Sverige. När Einar tog upp frågan med styrelsen hade han 3 740 kronor i kassan. Sekreteraren skriver: »Efter att ha samtalat i frågan kom bröderna till det resultatet att detta inte var lämpligt särskilt med tanke på församlingens blivande mission i Afrika.« Han syftar på att församlingen hade antagit Edit och Harry Jansson som missionärer i Afrika (se nedan). Styrelsen hade i november 1944 fått en uppskattning från Paul Ongman vad resan skulle kosta. Han trodde att det skulle bli omkring 20 000 kronor. Styrelsen insåg säkert att de pengar som Einar samlade in skulle behövas för familjen Janssons utresa. År 1945 lämnade Einar över 13 535 kronor till Lundgren. Harry Jansson hade samlat in 6 640 kronor. De missionsoffer som samlats in upp uppgick till 17 900 kronor. Einar stod alltså för 35% av intäkterna.

Innan vi går vidare ska vi nämna något om missionärerna Edit och Harry Jansson samt Mary och Nils Taranger.

Sionförsamlingens medlemsantal ökade stadigt år efter år och i mitten av 1930-talet fanns hos styrelsen en önskan att öka insatserna på missionsfälten. Vid ett tillfälle hade missionär Gustav Struble vid ett besök i Linköping sagt sig vara förvånad över att Sionförsamlingen inte hade någon missionär i Afrika. Venzel Nilsson hade tagit fasta på detta och tänkte genast på Harry Jansson, som han hade haft i sin ungdomsklass i Karlskrona och som nu var föreståndare i pingstförsamlingen i Ringstorp öster om Linköping. Han visste att Harry kände att Gud hade kallat honom att bli missionär i Kongo. Venzel tog upp frågan i församlingen utan att nämna Harry Janssons namn. »Beslöts bedja över saken för att sedan besluta vid om möjligt nästa församlingsmöte. En underbar Andens sanktion förnamns.« Processen ledde till att Harry och hans hustru Edith antogs som missionärer våren 1939. Andra världskriget medförde att de inte kunde resa ut förrän i februari 1946. Det hade varit stora problem att ordna denna resa. Kostnaden blev inte så hög som Paul Ongman befarat (s. 159) utan stannade vid 13 100 kronor (360 000 kronor i dagens penningvärde).

Församlingens andrepastor sedan år 1942, Nils Taranger, bar på en kallelse att bli missionär i Brasilien. Innan han kom till Linköping hade han varit evangelist i Elimförsamlingen i Örebro en tid och där fått löfte om ett underhåll på 50 kronor i månaden, ett belopp som var så lågt att han och hans fru Mary inte kände någon glädje över det. Sionförsamlingens styrelse ansåg att det med hänsyn till de åtaganden som församlingen redan hade inom den yttre missionen gjorde att det inte var möjligt att avskilja Mary och Nils som församlingens missionärer. Det blev i stället Filadelfiaförsamlingen i Skövde som blev utsändande församling. Vid äldste- och diakonmötet den 7 december 1945 bestämdes att Sionförsamlingen skulle delta i underhållet med 100 kronor per månad, vilket motsvarade ungefär en femtedel av det totala underhållet. Avskedsmöten hölls i Linköping den 15 september 1946.

I slutet av mars 1946 hölls avskedsmöten för Venzel Nilsson som skulle tillträda en tjänst som föreståndare för pingstförsamlingen i Gävle. Till Venzels efterträdare i Linköping kallades Rickard Rydén, pastor i pingstförsamlingen i Åtvidaberg. Rickard tillträdde sin tjänst i Linköping den 1 augusti 1946.

Vid äldste- och diakonmötet den 15 april 1946, då församlingens andrepastor Nils Taranger var ordförande, samtalade man om behovet av »en vakanspredikant« eftersom Venzel Nilsson slutat och Rickard Rydén inte skulle tillträda sin tjänst förrän i augusti. Einar Karlsson var med på mötet och meddelade att han kunde vara hemma och »tjäna i församlingen«. Styrelsen beslöt därför att »ej kalla någon, som tidigare var tänkt«. Detta medförde att Einar satt som ordförande under några brödrämöten och församlingsmöten när församlingens andrepastor Nils Taranger inte var hemma under tidsperioden 15 maj fram till början av augusti då Rickard Rydén tillträdde. Rickard uppfattade troligen att Einar hade fungerat som äldste under sin vistelse i Linköping.

Måndagen 27 augusti 1945 hölls en konferens för missionärskandidater i Örebro. Einar var där som »lärare«. I *Härolden* kunde man efter konferensen läsa följande om Einars insatser:

Missionärerna Einar Karlsson och Elof Höglund uppmanade oss, att inte vara oroliga för den ekonomiska sidan. Oron är inte av Gud. Allt ligger färdigt för den som Gud kallat. Vi få gå i beredda gärningar.

För Yunnan talade missionär Einar Karlsson medryckande. Klimatet där ute är påfrestande. På höjderna är kölden så stark, att det kunde behövas en fårskinnspäls, medan det i dalarna råder tropisk hetta. Därför behöver den, som skall resa dit, vara kraftigt byggd och ha god hälsa. (EH 1945, 898)

17. Den politiska utvecklingen i Kina 1945–1949

Efter Japans kapitulation den 15 augusti 1945 gjordes försök att bilda en koalitionsregering med nationalister och kommunister. Under kriget mot Japan hade det rått vapenstillestånd mellan de två parterna – inbördeskriget hade pausats. Nationalistpartiets ledare, Chiang Kai-shek, var Kinas formelle ledare, men han var inte president beroende på att detta ämbete hade avskaffats 1924. Ändå omnämns han ibland som Kinas president för att markera hans ställning i landet.

Kommunistpartiets ledare var Mao Zedong. Vid Japans kapitulation hade Sovjetunionen överlämnat de vapen som japanerna då hade i Kina till Mao Zedongs trupper vilket gjorde att de hundratusentals soldaterna i Röda armén var väl rustade.

Redan i slutet av oktober 1945 rapporterades från London att

en militär talesman för kommunisterna hade sagt att strider som varierar från lokala sammanstötningar och skärmytslingar till mindre slag rasar inom elva av Kinas tjugoåtta provinser. På en del håll talar man om »ett begränsat inbördeskrig« och på andra håll om »ett inbördeskrig utan krigsförklaring«. Man är dock allmänt ense om att konflikten ännu inte blivit riksomfattande. (DN 29/10 1945)

I januari 1946 stod det klart att parterna inte kunde komma överens. Chiang Kai-shek blev landets ledare. Han valde att bosätta sig i staden Nanking som ligger väster om Shanghai (s. 26 karta). Nanking blev därmed Kinas huvudstad i stället för Peking. I och med sammanbrottet i förhandlingarna var inbördeskriget ett faktum.

Under åren 1946–1948 drabbades i stort sett endast östra delen av Kina av inbördeskriget. Kommunisterna var framgångsrika och de områden som de tog kontroll över blev successivt allt större. Maos styrkor rörde sig från landets norra delar söderut och i slutet av år 1948 började de närma sig Nanking.

Chiang Kai-shek var angelägen om att inte informera omvärlden om inbördeskriget. En känd svensk journalist, Barbro Alving (»Bang«) besökte Kina i början av år 1948 och fick då tillfälle att göra en intervju med Chiangs hustru. Under intervjun ställde Bang en fråga om inbör-

deskriget. Madame, som hustrun titulerades, svarade att »vi har inget inbördeskrig. Vad vi har är ett väpnat uppror av en liten del, en liten grupp, mot landets lagliga regering och folkmajoritet« (DN 3/2 1948).

En svensk adelsman och officer, Carl Taube (1885–1952) hade 1914 bosatt sig i Kina och anslutit sig till landets armé som han tillhörde fram till slutet av år 1946. Han var då rådgivare åt krigsministeriets tygdepartement i Nanking. Han var således ganska förtrogen med förhållanden i Kina och inom armén. Carl Taube menade i slutet av år 1948, att

de rapporter som inkommit ger mycket litet begrepp om någon »front» över huvud taget existerar. Några egentliga ställningskrig torde inte förekomma någonstans, i stället är nog allt mycket rörligt. [Troligen är det så att] en eller annan »armégrupp« mer eller mindre planlöst kastas in vid en hotad punkt för att sedan mycket snart bli omringad och »förintad« av kommunisterna. (DN 23/12 1948)

Chiangs stöd hos folket försvagades successivt. Han anklagades för korruption och för oförmåga att komma till rätta med problem som orsakade stora bekymmer hos befolkningen. Samtidigt fick Mao uppleva ett ökat stöd. Många människor betraktade kommunisterna som befriare. Till detta bidrog att befolkningen behandlades bättre av Maos soldater än vad regeringens soldater gjorde – disciplinen var bättre.

I januari 1949 skriver Carl Taube:

Kommunisterna stå på en bred front icke långt från Yangtse-floden efter att ha erövrat hela landet norr därom, och om de så önska kunna de säkerligen fortsätta söderut hur långt de vilja. Chiang Kai-shek har till sist varit nödsakad att lämna sin post som president, och den skuggregering, som finns kvar i Nanking, har förklarat sig villig att acceptera kommunisternas diktamen för fredsvillkoren. Detta betyder i få ord att Kuomintang [Nationalistpartiet], speciellt med Chiang Kai-shek som ledare, har upphört att regera landet, och att en ny regering, med kommunisterna som det ledande, eller måhända enda, elementet så småningom kommer att bildas. (Taube)

Våren 1949 tvingades Chiang att avgå och den 1 oktober utropade Mao Folkrepubliken Kina i Peking, som samtidigt blev landets huvudstad.

Våren 1949 var de nationalistiska styrkor som fortfarande fanns kvar i Kina till största delen grupperade i provinserna Kueichou (idag: Guizhou), Kuangsi (idag: Guangxi), Sichuan och Yunnan (s. 26 karta). Kommunis-

tiska gerillaförband hade emellertid försvagat regeringstruppernas motståndskraft ordentligt och det gällde framför allt i Yunnan. Där regerade som guvernör sedan många år general Lu Han.

Han har gjort sig innerligt hatad av hela befolkningen för sin grymhet. Han har låtit avrätta många lärare och studenter på blotta misstankar och likaså en hel del folk som icke åttlytt hans order på officiella kurser på de värdelösa sedlarna. Resultatet är att hela hans provins är översvämmad av kommunistiska gerillaband. (DN 29/5 1949)

I december 1949 tillkännagav Lu Han att Yunnan hade förenat sig med Folkrepubliken Kina. Själv hade han solidariserat sig med Mao.

18. Svensk pingstmission avslutar sin verksamhet på Östra fältet

Chiang och hans hustru var ju kristna och det tillsammans med kommunisternas avståndstagande från alla former av religion bidrog till att missionärerna var mer positiva till nationalisterna än vad en majoritet av befolkningen var.

Formellt accepterade kommunisterna att missionsverksamhet bedrevs, men de förordningar som omgärdade arbetet gjorde att dessa i praktiken fungerade som ett förbud, vilket ledde till att missionärer lämnade sina missionsstationer.

Yunnan-missionärerna Maria och Evert Andersson skriver i *Häroiden* om förhållandena i provinsen Honan (Henan), väster om Nanking (s. 26 karta).

En kinesisk pastor berättade för oss om förhållandena på missionsfältet ute i Honan [provinsen Henan], varifrån han själv med familj lyckats fly, då de sågo sig hotade till livet under den förföljelse, som de kristna utstodo där, sedan kommunisterna kommit till makten. Därute bedrevo kommunisterna en kraftig propaganda för att »omskola», som det heter, folket och göra alla till goda kommunister. Politiska rådgivare och agitatorer drogo sig icke för att gå in i kyrkorna och taga hand om gudstjänsterna, där de öppet propagerade kommunism och där de kristna anklagades för och fördömdes för att de varit dumma nog och okunniga nog att tidigare ha lyssnat till utländsk missionspropaganda. Men nu var det slut på den tiden och verksamheten. Nu skulle de alla göras till goda kommunister i ett »Nytt Kina».

Denne kinesiske pastors uppfattning var efter dessa upplevelser och erfarenheter, att om utländska missionärer stannat kvar på dessa fält, där förföljelserna redan utbrutit, skulle deras närvaro endast ha gjort saken mycket svårare för de kinesiska kristna. Han och med honom många andra kinesiska missionsarbetare trodde därför, att det var lyckligare, att de utländska missionärerna lämnade missionsfältet i tid. Det finnes dock missionsorganisationer och missionärer, som icke dela denna uppfattning utan de ha i stället beslutat, att deras missionärer skola stanna kvar i det allra längsta. (EH 1949, 516)

Samtliga missionärer i Hopeiprovinsen lämnade sina fält under 1948. Missionärer som anlände från Sverige med Hopeifältet som mål kunde

således inte stationeras där. I åtminstone ett fall kom aldrig missionären längre än till Hongkong och valde att resa tillbaka till Sverige. Ett nytt fält behövdes. Under det japansk-kinesiska kriget hade över en miljon kineser flytt till den provins där Chengtu är huvudstad (s. 26 karta). Missionärerna utgick från att dessa människor skulle vara mottagliga för budskapet om frälsning. Man bestämde sig för att börja arbeta där. I maj 1948 anlände de första missionärerna. Våren 1951 var det emellertid inte längre möjligt att verka som missionär i Chengtu. Då var det endast fyra kvinnliga missionärer från svensk pingstmission kvar. När dessa i maj lämnade Chengtu och Kina fanns inte längre några av Pingströrelsens missionärer kvar i Kina.

Flera av de missionärer som lämnade Kina tog sig på eget initiativ till missionsfält i andra länder där Pingströrelsen bedrev mission. De kom sedan överens med sina utsändande församlingar om att få stanna på de platser dit de tagit sig. Andra missionärer reste i stället till Sverige. Förhållandet oroade styrelsen för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Den 23 juni 1949 skriver Samuel Nyström – missionssekreterare i församlingen och en av de ansvariga för Svenska Fria Missionen – i *Härolden* under rubriken »Fäll icke modet«:

Kinamissionärer och kinamissionerande församlingar! Ni få inte tappa modet! Ni få inte vara inställda på att koppla över missionen till något annat fält. Gud hjälpe oss, om vi – då fälten kanske om en tid åter öppna sig – ha kopplat in på ett annat spår. Det kan hända, att vi få några års frist men får inte hit och dit till andra missionsfält utan stanna, bed och vänta efter Herrens ledning. Fortsätt att offra, så att vi – då det åter öppnas – kunna vara redo att sända missionärer. Jag talade med några missionärer, som kommo hem för ett par år sedan, och de sade: »Vi trodde, när vi lämnade Kina, att detta blir endast ett kortvarigt uppehåll.»

Missionärer! Känn er ej som om ni hade misslyckats! Håll huvudet högt bland Guds folk. Bry er ej om dem, som kritisera. Vi här hemma ha ej varit med om det ni varit med om. Ni veta själva, huru ni haft det, och nu har Gud lett er att resa hem. Det är bättre att komma hem, då man kan detta, än att sitta inestängd och vara förhindrad till arbete. Några kontaktmän stanna på fälten och giva de upplysningar, som äro nödvändiga. (EH 1949, 441)

Pingströrelsens missionärer (eller deras församlingar) bestämde själva hur de skulle agera. Svenska Missionsförbundet hade många missionärer i Kina. Där var det inte den enskilde missionären som bestämde var han skulle fortsätta sin gärning. Det gjorde Missionsstyrelsen. De

missionärer som inte skulle resa till Sverige samlades i Hongkong. Ett par av dessa fick i uppdrag att göra undersökningsresor till Borneo, Sumatra och Malackahalvön samt till Japan. »Därvid framkom att det lämpligaste för oss skulle vara att upptaga arbete i Japan.« I början av oktober 1949 beslöt missionsstyrelsen att »upptaga arbete i Japan i avvaktan på utvecklingen i Kina« (Svenska Missionsförbundets årsberättelse för år 1949)

19. Yunnanfältet efter andra världskriget

Redan i april 1945, det vill säga innan Japan hade kapitulerat, hade David Leffler som då befann sig i Bombay i Indien på eget initiativ rest till Yunnan för att bilda sig en uppfattning om förhållandena vid missionsstationerna och när det skulle vara möjligt att återvända dit. Han kunde konstatera att flera av dem var förstörda men ansåg att arbetet utan fördröjning borde tas upp igen. I ett brev i slutet av maj till Agne Holmberg skriver han att Yunnan-missionärerna så snabbt som möjligt skulle återvända. Han kan ha varit tillbaka i Indien när han skrev brevet. Det finns ingen anledning att förmoda att styrelsen i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm skulle ha ansett att tiden var mogen för att återuppta verksamheten i Yunnan. Det var tidsödande och förknippat med stora kostnader att resa ut. Men flera av missionärerna var nog angelägna att få resa och kan ha börjat planera för återresan.

I ett brev i slutet av oktober skriver Filadelfiaförsamlingen till de församlingar som hade missionärer i Yunnan och ber dem vara med och bekosta en resa för David Leffler till Yunnan där denne »skulle sätta sig in i ställningen och kunna meddela hemmavarande missionärer därom«. Sionförsamlingens styrelse beviljade 400 kronor och uppenbarligen kom det in så mycket pengar att David en månad senare änyo kunde resa till Yunnan. I december 1945 meddelade han att han kunde nås på en adress i Kunming. I maj 1946 skriver han en artikel från Yunnan som han skickar till *Härolden* som kan ses som en delrapport från hans undersökningsresa. Där berättar han om anledningen till att han reste till Kina.

Resan företogs av den orsaken, att det var omöjligt att få några säkra upplysningar i Yunnan angående vägar och bankförhållanden i Burma. Jag fick ej någon ro med tanke på alla kamraterna, som skulle komma ut och som äro absolut beroende av vägen genom Burma in till Yunnan. (EH 1946, 562)

Det är svårt att förstå att han utifrån detta syfte inte var klar med sin undersökning efter en eller två månader. När han skrev brevet hade hans hustru Judit lämnat Indien och rest till Sverige dit hon kom i juli månad 1946. I själva verket var det nog så att David hade flyttat till

Yunnan – under förevändning att undersöka några förhållanden. Nu väntade han på sina missionärskamrater från Sverige så att verksamheten på Yunnanfältet kunde återupptas.

Förberedelser inför en ny period i Yunnan

Yunnan-missionärerna höll kontakt med varandra och med missionärskandidaterna. Einar Karlsson noterade att det skulle bli fler barn i skolåldern än tidigare som skulle följa med sina föräldrar till Kina. Det var därför nödvändigt att planera för deras i skolgång. Han skriver i ett uttåg i *Härolden* den 26 september 1946:

Behov av lärare i Yunnan.

Vägarna synes åter öppnas, så att vi kunna återvända till vårt arbetsfält i Yunnan. Men därvid har ett stort problem uppstått, nämligen huru vi skola ordna barnens skolfråga. Vi behöva en lärare eller lärarinna, som vill följa med och ta hand om missionärernas barn. Den syster, som tidigare tänkte följa med, kan av vissa orsaker ej göra det, och därför tro vi, att Herren har någon annan i beredskap för denna viktiga uppgift. Vi önska därför, att genom denna artikel göra behovet känt.

Du, som Herren har kallat för uppgiften, drag dig ej undan, utan sök att komma in i den så fort som möjligt, ty den väntar på dig. Tillskriv missionär Einar Karlsson, Sion, Linköping med det snaraste, så får du närmare veta huru saken ligger till. (EH 1946, 934)

Den 8–13 oktober 1946 hölls en missionskonferens om Yunnan i Sionskyrkan i Linköping. Initiativtagare var Einar Karlsson. Agne Holmberg skriver i *Härolden* att det var ett femtontal missionärer och kandidater för Yunnan och Burma samlade till bön och samtal i Linköping. Som vi kommer att se nedan hade Elsa Lindqvist samt Maria och Evert Andersson redan lämnat Sverige när konferensen hölls. Zakris Zakrisson var ordförande. Vi ska här ta upp två av de frågor som aktualiserades under konferensen. Den första lyder: »Är det lämpligt att först sända ut ensamma systrar, som icke varit ute på missionsfältet förr?»

Broder Zakrisson inledde och framhöll, att det bör vara ordning i vårt missionerande. Missionärskandidaterna böra söka kontakt med missionärerna på fältet och åtminstone tillkännage sin avsikt att resa ut. De nya böra komma såsom medarbetare till de gamla och inte helt oväntat dyka upp därute, presentera sig som syster eller broder så och så och säga: »Här skall jag vara, och här skall jag arbeta.»

Broder Edwardsson ansåg det vara synnerligen olämpligt, att en syster var den första att resa ut till Yunnan. Det gjorde ett dåligt intryck, att ensamma systrar bildade förtruppen av missionsarbetarna. Konferensen borde besluta, att de äldre missionärerna skulle resa ut först, fortsatte broder Edwardsson. I världen tillbeder man ungdomen. Denna ande får inte tränga in i Guds församling.

Broder Einar Karlsson framhöll, att bröderna måste göra sitt yttersta för att komma iväg. Att hindra andra och samtidigt själv i onödan dröja är fel. De missionärer, som ha hand om kontrakten på missionsstationen i Paoshan och stationen för kinesarbetet i Tengyueh, borde fara först.

Zakrison tog åter till orda och betonade, att det är bröder, som skall börja ett arbete, och systrarna få vara med och hjälpa till. Församlingarna borde rådgöra med de äldre missionärerna om lämpligheten av att sända ut de kvinnliga missionärskandidaterna i nuvarande läge.

Efter diskussionen beslutades att tillskriva de ensamma systrar, som stå i begrepp att resa ut till Yunnan, och i broderlighet och kärlek varna dem och vädja till dem att uppskjuta sin tilltänkta utresa, tills någon äldre familj hunnit resa; de äldre missionärerna skulle också göra sitt yttersta för att komma ut med det snaraste. (EH 1946, 1034)

Vi har endast funnit tre »ensamma systrar« som var färdiga att resa ut och det är Ingrid Åberg, Anna Fältheim och Margaretha Johansson, vilka vi återkommer till. Alla tre reste till Yunnan tillsammans med Anna och Zakris Zakrison (s. 172).

Vi går vidare till nästa fråga på missionskonferensen.:

En fråga av mera intern natur rörande ett par av missionärerna och deras församling utformades icke närmare men blev dock föremål för en stunds samtal. I allmänna ordalag talade man om önskvärdheten av bättre samarbete mellan missionärerna, men konferensen ansåg sig inte kunna göra något bestämt uttalande i den rätt ömtåliga frågan. (EH 1946, 1034)

Vid konferensen i Örebro 1945 hade man som sista fråga samtalat »över den aktuella frågan: vägen till ett lyckligt och fruktbarande samarbete på missionsfältet«, där Einar Karlsson och Maria Jansson (s. 25), hade yttrat sig utifrån sina egna erfarenheter som missionärer i Kina. Referatet i *Härolden* begränsar sig i stort sett till följande konstaterande:

Samarbetet på missionsfältet är utsatt för stora påfrestningar. Olika temperament och typer tvingas att nötas mot varandra. Konflikter komma vi väl aldrig ifrån, men de lösas på ett härligt sätt, om vi i fullständig uppriktighet tala ut med varandra och gemensamt bedja för saken. (EH 1945, 898)

Maria Jansson hade arbetat i norra Kina och var utsänd av Elimförsamlingen i Örebro.

Samarbetsproblem på missionsfälten var en känslig fråga inom Pingströrelsen på grund av att missionärerna kunde ta sig stora friheter som inte sällan ledde till problem för andra missionärer. Jan-Endy Johansson skriver 1992 i sin bok om Pingströrelsens Kinamission, att

många av Yunnanmissionärerna var utpräglade individualister med större förmåga att självständigt och kraftfullt leda ett arbete än att samarbeta med andra. Detta skyntar ofta fram i brev skrivna till äldstekåren i respektive församling och i korrespondensen med Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. (Johannesson, 183)

Cela och Einar planerar för sin utresa

Vid ett äldste- och diakonmöte den 5 januari 1946 i Sionförsamlingen meddelade Einar Karlsson att

han tänkt, att han jämte familj skulle återvända till missionsfältet med första lägenhet någon gång efter första delen av september 1946. Han föreslog avskiljningsmöte den 8 sept. och till dessa möten kalla br. Venzel Nilsson. Bifölls.

Venzel Nilsson var ordförande vid mötet men i september skulle han vara bosatt i Gävle.

Någon avskiljning av Cela och Einar i september blev det inte. Troligen var det problem med att finna en färdväg. Vid äldste- och diakonmötet den 9 september meddelade nämligen Einar att »de möjligen kommer att ta vägen över Amerika till missionsfältet i Kina och undrade om bröderna hade något att invända«. Bröderna gav Cela och Einar »fria händer att handla som de ville«.

I slutet av september blev utresan till Kina bestämd. Familjen skulle lämna Linköping den 28 februari 1947. Avskedsmöten skulle hållas söndagen den 23 februari och då skulle avskiljningen äga rum.

Vid äldste- och diakonmötet den 30 december 1946 önskade Einar att han skulle få »ett intyg på att han fick disponera de 20.000 kronor som finns för Kina för missionsarbetet där«. Han syftade på församlingens missionskassa. Styrelsen biföll hans begäran.

Vid förmiddagsmötet på avskedsmötet var det dopförrättning då Birger och Brynolf döptes. Venzel Nilsson ledde avskiljningen.

Resvägar till Yunnan

Det blev stora problem de närmaste åren efter andra världskrigets slut för dem som skulle färdas mellan olika kontinenter. Det var åtskilliga missionärer med hemvist i Europa och Asien som inte hade kunnat åka hem under kriget. På Madagaskar satt en grupp norska missionär fast. Inget fartyg kunde föra dem därifrån beroende på att kusterna var minerade. Enda möjligheten var att använda sig av flygplan. Det förefaller som att denna situation gjorde att *Svenska Kyrkans Mission*, *Det Danske Misjonselskab* och *Det Norske Misjonsselskap* kom överens om att köpa ett flygplan – en Douglas DC-3 – från USA:s flygvapen med plats för drygt 20 passagerare. Verksamheten skulle bedrivas under namnet *Nordiskt missionsflyg*. Flygplanet kunde emellertid inte levereras omgående varför man hyrde ett plan. Den första flygningen från Norden ägde rum den 11 november 1945 med Madagaskar som mål. Den 5 mars 1946 kunde det plan som köptes och som fick namnet Ansgar lyfta från Bromma. Det var *Nordiskt missionsflygs* tredje uppdrag. Under åren 1945–1950 gjordes sammanlagt 39 flygningar till framför allt Afrika och Asien. Vi har inte tagit reda på hur verksamheten finansierades och därmed inte heller vad den enskilde missionären fick betala.

De Yunnan-missionärer som kunde utnyttja möjligheten att flyga med Ansgar var Elsa Lindqvist, Anna och Zakris Zakrison, Ingrid Åberg, Anna Fältheim samt Margaretha Johansson. De övriga kom till Kina med båt och anlände till Kina från den nordamerikanska västkusten.

Missionärerna

Följande missionärer som tidigare hade varit verksamma i Yunnan, med undantag för Britta Holmberg, återvände dit efter andra världskriget:

- **Maria och Evert Andersson**
- **Elsa Lindqvist**
- **Cela och Einar Karlsson** med två barn (födda 1934 och 1938)
- **Anna och Einar Johansson** med fem barn (födda 1937, 1938, 1940, 1941 och 1945)
- **Anna och Zakris Zakrison**

- **Alfhild och John Edwardsson** och deras dotter **Astrid**, men nu som missionär – hon hade blivit avskild och utsänd av pingstförsamlingen i Finspång i november 1947
- **Britta och Agne Holmberg** med två barn (födda 1945 och 1947)

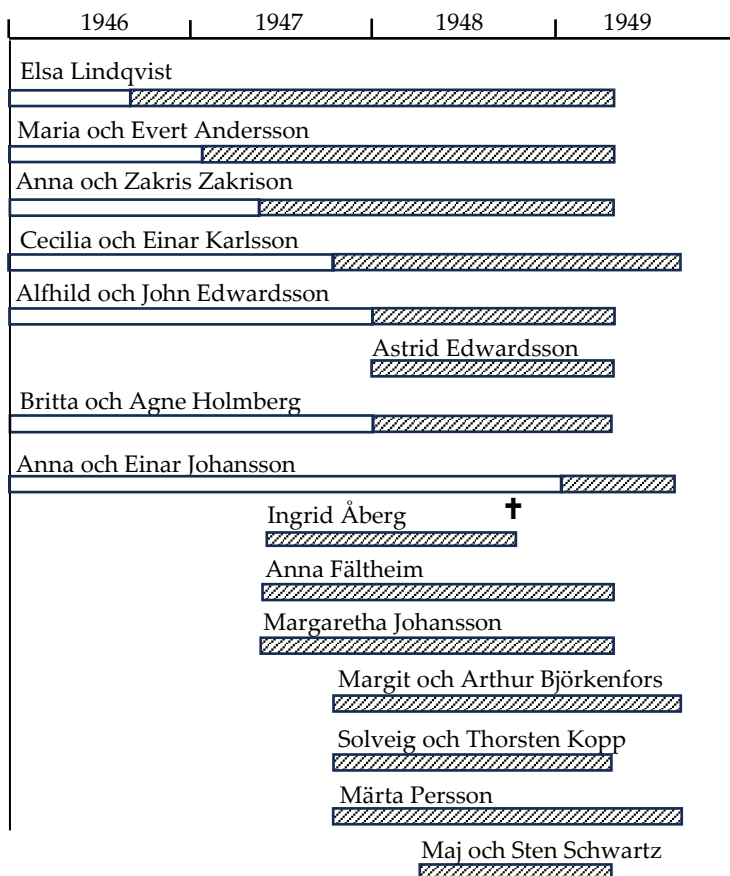
Följande missionärer reste ut för första gången:

- **Margit och Arthur Björkenfors** med tre barn (födda 1941, 1942 och 1944). Margit (född Andersson) var född 1913 i Västerfärnebo i Västmanlands län. Arthur var född 1909 i Hinneryds socken i Kronobergs län. Han hade under två år deltagit i Filadelfiaförsamlingen i Stockholms språkkurs för missionärer. Arthurs senaste anställning innan han lämnade Sverige var på Smyrnaförsamlingens utpost i Sävedalen.
- **Solveig och Thorsten Kopp** med två barn (födda 1944 och 1946). Solveig (född Wilson) var född 1914 i Tidaholm i Skaraborgs län och Thorsten 1914 i Gärdhems socken i Älvsborgs län. De hade genomgått språkkurser för missionärskandidater. De arbetade i Salemförsamlingen i Sandhamn 1945.
- **Märta Persson**, född 1923 i Falköping. Märta var folkskollärare.
- **Ingrid Åberg**, född 1912 i Stockholm.
- **Anna Fältheim**, född 1908 i Höja socken i Kristianstads län.
- **Margaretha Johansson**, född 1907 i Torhamns socken i Blekinge län.
- **Maj och Sten Schwartz** med två barn (födda 1944 och 1946; ytterligare ett barn föddes 1949). Maj (född Clementson) var född 1917 i Stockholm och Sten 1908 i Linderås socken i Jönköpings län. Stens senaste anställning före utresan var som evangelist i Filadelfiaförsamlingen i Skellefteå

Diagrammet på nästa sida visar när de var i Yunnan.

Vi ska nu berätta något om hur och när missionärerna tog sig till Yunnan.

Maria och Evert Andersson avreste redan den 6 januari 1946 från Göteborg, sannolikt med ett lastfartyg med destination Los Angeles och med möjlighet att ta med ett antal passagerare. De hade emellertid ordnat en överfart till USA med avgång i slutet av januari, med destination New York. Därifrån skulle de resa till Chicago och stanna där tills de lyckats ordna en resa till Asien. Några dagar före nyår hade

de blivit erbjudna att få följa med ett annat fartyg och »efter att ha rådfrågat föreståndarna i de underhållande församlingarna och efter ivrig bön om Guds ledning« bestämde de sig för att acceptera erbjudandet. Detta berättar Evert i en artikel i *Härolden*. Han avslutar sin text med att meddela att adressen under deras vistelse i USA var »Philadelphia Church, Chicago«. Möjligen var det så att han inte hade tagit reda på fartygets destination när han skrev detta »i uppbrottets stund«. Fartyget skulle nämligen till Los Angeles. Överfarten var inte riskfri. Några timmar efter att de lämnat den svenska kusten siktades en drivmina, som passerades så nära som tio meter. Maria och Evert kom till Los Angeles via Panamakanalen. Resan tog 25 dygn. »På Atlanten var det full januaristorm. I hela tolv dygn stormade det förskräckligt« (EH 1946, 314). Haven äro ännu efter kriget långt ifrån riskfria

från minor. Maria och Evert höll kontakt – förmodligen genom morse-signalering – med sina närmaste i Sverige. På så sätt kunde de meddela att de inte skulle komma till Philadelphia och att de behövde hjälp med att få någon att komma och möta dem när de var framme i Los Angeles. Någon hade tagit kontakt med kyrkosångaren Einar Wærmö, som var bosatt i Pasadena, Kalifornien. Han mötte dem vid båten och försökte sedan utan att lyckas få tag i ett hotellrum. De fick emellertid ett tips om ett ledigt rum i en privatbostad. Redan dagen därpå fick de överta en liten lägenhet som en svensk missionärsfamilj disponerat men nu hade lämnat.

Det var svårt att få plats på någon båt som skulle till Kina. Dessutom strejkade hamnarbetarna under hösten i Los Angeles. Först den 23 december fick de möjlighet att gå ombord på ett fartyg och det var i San Fransisco. Det var en »snabb amerikansk trupptransportångare, som endast anlöpte en hamn i Kina på vägen, nämligen Hongkong«. Evert berättar:

Resan över Stilla Havet var mycket stormig. Båten hade trehundrafemtio missionärer ombord, och under tre dagar hade de stora svårigheter. Båtens fart måste minskas till en tredjedel av den normala. Vid ett tillfälle stannade motorerna alldeles under fyra timmar. Våldiga vågor svepte in över däck och slo to till och med loss en livbåt. 75 % av porslinet slogs sönder. Bord och stolar kastades huller om buller, så att passagerarna fingo intaga sina måltider stående. (EH 1947, 343)

Efter stoppet i Hongkong fortsatte resan. Till Singapore kom de den 16 januari och till Rangoon den 21 januari 1947 – ett år och tre veckor efter att de hade lämnat Sverige. I Rangoon utbröt en strejk bland hamnarbetarna. Den medförde att många andra gick ut i strejk, bland annat bankpersonal. Maria och Evert blev fast i Rangoon. När sedan strejkerna upphörde i mitten av mars, bestämde de sig för att invänta sitt bagage. De hade fått veta att det hade kommit till Singapore den 18 mars. De var därför fortfarande kvar i Rangoon när Zakris Zakrisson och några andra missionärer anlände till Rangoon från Sverige den 18 april (se nedan).

Elsa Lindqvist hade lämnat Yunnan i slutet av år 1939 för en viloperiod i Sverige. Hon var angelägen att återvända till Yunnan så snart det var möjligt. Den 5 mars 1946 hade flygplanet Ansgar påbörjat sin tredje resa och därefter började man planera för den fjärde. På något sätt fick hon och en kamrat till henne – Karin Landervik som var missionär i östra

Kina – kontakt med *Nordiskt missionsflyg* och fick möjlighet att få resa till Rangoon respektive Peking i augusti med Ansgar. De lämnade Bromma den 20 augusti.

Övernattningar gjordes i Nizza, Kairo, Shasju »i Arabien, just vid en udde av Persiska viken« och Calcutta. I Kairo hade de legat över i två nätter eftersom en dag hade ägnats åt utfärd till »pyramiderna och sfinxen«. Mellanlandningar för tankning hade gjorts i Köpenhamn, Amsterdam, Neapel, Aten, Bagdad och Karachi i Indien. I Karachi hade de fått visa upp intyg på att de var vaccinerade mot gula febern och sedan fått ett litet kort som var nödvändigt att ha för att få resa vidare till Calcutta. Klockan fem på morgonen måndagen den 26 augusti startade Ansgar från flygfältet i Calcutta. Klockan nio gick flygplanet ned för landning på flygfältet i Rangoon. Karin Landervik skriver:

Då vi mellanlandar i Rangoon måste en av kamraterna lämna oss. Det var en svår stund, inte minst för henne, den modiga Elsa Lindqvist, som drog åstad utan att veta, var hon skulle vila nästa natt. – Sedan vi hört, att soldaterna skulle följa henne in i staden, fingo vi lämna henne i Herrens hand, väl vetande, att Han är med sina sändebud. (EH 1946, 919)

Karin fortsatte med Ansgar till Saigon i dåvarande Siam där hon stannade över natten. Dagen därpå anlände Ansgar till Hongkong för att därifrån återvända till Sverige. Karin reste sedan vidare till Peking.

Elsa skriver efter ankomsten till Rangoon:

Men o, vilken plats! Kaptenen tyckte inte det såg trevligt ut för mig utan föreslog, att jag skulle följa med till Hongkong i stället. Men som jag trodde jag var på rätt väg, så tackade jag nej. Jag blev så föreslagen att försöka få ett rum på Y. W. C. A. (»KFUM«), och det var inte dumt.

Då Ansgar lyfte, stod jag ensam på platsen, en riktig öken, allt var sönderbombat och förstört. Nu var det som att vakna till verkligheten efter en skön dröm. Snart fick jag ta plats i en smutsig och ranglig buss. Där satt jag, under det att förvåningen steg inom mig. Av det fordom vackra Burma med den stora staden Rangoon fanns intet kvar. Idel vildmark med sönderbombade hus och vägar. Smuts, råttor och elände, som icke går att beskriva.

Efter ungefär två timmars omskakning blev jag inkvarterad Y.W.C.A. Endast för ett par månader sedan hade de fått huset tillbaka från militären. Visserligen känns det litet underligt i denna omgivning, men det är dock en skön viloplats på vägen. (EH1946, 901)

Den 28 augusti kom David Leffler till Y.W.C.A. och föreståndaren där, en man vid namn Cooks, berättade för honom att Elsa var där. På så

sätt träffades hon och David. Denne kunde berätta för Elsa att det inte var någon svårighet att resa från Rangoon till Bhamo och vidare till Tengchong (tidigare: Tengyueh). David var glad över att den första av Yunnan-missionärerna hade kommit. Både David och Elsa hoppades att »allt kan ordnas så att Holmbergs kommer ut i september«. David berättade att han hade varit mycket sjuk och Elsa noterade att han »sjunkit ihop betydligt«. Hon kunde berätta för honom att Cooks sekreterare hade ordnat »med båtlägenhet till Madras« dagen därpå – sannolikt för att Cooks skulle resa dit. Då David fick höra det fick han »brått att ordna sitt pass«. Madras ligger vid Indiens östkust, drygt 40 mil norr om fastlandets sydspets. Elsa visste inte om David kom *med* båten, vi utgår från att det var så. Senare på hösten anlände han nämligen till Stockholm. Elsa reste till Bhamo och skulle sedan fortsätta till Tengchong men ångrade sig och reste till en plats 12 mil norr om Bhamo, antagligen för att hon ville undersöka om det var möjligt att öppna en missionsstation där. Därifrån fortsatte hon till Tengchong med uppehåll i några byar där hon hade verkat tidigare. Hon kan ha kommit fram till Tengchong den 1 november 1946.

Den 9 april 1947 lämnade fem missionärer Bromma för att med Ansgar flyga till Rangoon. Det var **Anna** och **Zakris Zakrison**, **Ingrid Åberg**, **Anna Fältheim** och **Margaretha Johansson**. Den 18 april meddelade de att de hade kommit fram. I Rangoon fick de träffa Maria och Evert Andersson som blivit fördröjda där. Gemensamt tog de sig upp till Bhamo och därifrån till Tengchong. Maria och Evert hade fått en bil, en Ford, av »offervilliga vänner i Amerika«. Den hade också anlänt varför några kunde färdas med den.

Cela och **Einar Karlsson** lämnade Göteborg den 28 februari 1947 med *Gripsholm* som förde dem till New York. Därifrån reste de med tåg till Oakland, ett par mil öster om San Fransisco. Där bodde de sannolikt i Celas syster Valborgs hem. Einar hade bett styrelsen i Sionförsamlingen att han skulle få *Härolden* och tidningen *Dagen* tillsända till sig under vistelsen i Oakland, något som styrelsen biföll. I Oakland fick Birger och Brynolf gå i skola för att lära sig »läsa engelska«, som Einar skriver.

Familjerna **Björkenfors** och **Kopp** fick »helt hastigt båtlägenhet till USA« och avreste från Göteborg den 6 juni med *Drottningholm* och kom till New York efter en nio dagar lång båtresa. De stannade där i fyra dagar. Från New York for de med tåg till Chicago där familjen Björkenfors

enligt planerna skulle stanna tre månader. Familjen Kopp fortsatte till Oakland i Kalifornien och var framme omkring den 23 juni. De togs emot av Einar Karlsson. Han hade ordnat logi åt dem i »Filadelfia-kyrkan«.

Einar Karlsson hade kommit överens med Arthur Björkenfors och Torsten Kopp att de skulle sammanstråla i Oakland för att gemensamt fortsätta till Yunnan när det blev möjligt.

Även **Märta Persson** skulle ansluta i Oakland. Hon avreste från Sverige den 8 augusti och kan ha varit framme i Oakland tidigast den 23 augusti.

Einar hade ägnat en del tid åt att skaffa biljetter till Sydostasien. Han hade ursprungligen tänkt att resa med en båt som gick direkt till Rangoon men lyckades inte hitta någon sådan resa. Däremot var det möjligt att resa till Hongkong med en båt som avgick den 5 september. Om den fortsatta färden skriver Einar:

Det finns en flyglinje mellan Hongkong och Kunming, och vi hoppas få begagna den. Det är endast fem timmars flygfärd mellan dessa platser. Sedan ha vi omkring fyra dagars resa på Burmavägen fram till vårt arbetsfält [Paoshan]. Det är ovisst, huru långa uppehåll vi tvingas att göra i Hongkong och Kunming, men vi tro oss vara framme vid bestämmelseorten i god tid för julen. (EH 1947, 880)

Den båt de kom att resa med hade varit ett trupptransportfartyg. Ett hundratal missionärer var ombord. Einar skriver:

På grund av det stora antalet missionärer är den andliga atmosfären den bästa jag erfarit under mina resor över olika hav, och varje dag ha vi andliga sammankomster. Då vi ej haft tillgång till andra instrument, har det fallit på min lott att leda sången med min lilla concertina, och det synes gå bra. (ibid.)

Båten gick via Yokohama i Japan till Hongkong. Efter några dagars uppehåll flög de till Kunming där våra missionärer stannade två veckor och bodde då hos engelska pingstmissionärer. Resan till Paoshan företogs med buss som i stort sett varje dag drabbades av punkteringar och motorfel. På en plats hade de på grund av en reparation tvingats bo i »ett s.k. värdshus i tre dagar och fingo bo alla fjorton, barn som äldre, i ett enda rum, vilket närmast liknade ett skjul«. Efter nio dagar var de framme i Paoshan. Hade inga missöden inträffat hade det tagit fyra dygn – förr hade resan tagit en månad. Cela och Einar kunde »vid återkomsten glädja sig åt att flertalet av de kristna äro bevarade i Herren,

trots allt vad de fått genomlida av krigets fasor och elände«. De kom fram den 21 oktober 1947.

Maj och Sten Schwartz lämnade Sverige den 21 november 1947 och reste »över USA till Yunnan«. De kom fram till Paoshan omkring den 1 mars 1948. Vi har inte funnit någon mer uppgift om deras utresa.

Alfhild och John Edwardsson och **Britta och Agne Holmberg** reste med Ansgar från Bromma den 3 december 1947. Att det inte blev tidigare torde bero på att Britta födde en son den 27 februari och ville nog därför vänta åtminstone ett halvår. De kom till Tengchong i slutet av december.

Anna och Einar Johansson hade kommit till Sverige för en viloperiod hösten 1937 och således varit hemma i nio år när de första missionärerna, Maria och Evert Andersson, i januari 1946 återvände till Yunnan. Först två år senare bestämde sig Anna och Einar för att försöka komma i väg till Kina. De tog kontakt med de församlingar som tidigare hade svarat för deras underhåll och frågade om de var beredda att återuppta ansvaret. Det visade sig då att de flesta, kanske alla, så småningom hade utgått ifrån att Anna och Einar inte skulle fortsätta som missionärer. Församlingarna hade »iklätt sig ansvar för nya missionärer« och kunde inte utöka sina åtaganden. Anna och Einar fick därför själva ta kontakt med församlingar och genom brev, telefonsamtal och besök tala för sin sak som även gällde insamling av pengar för utresan. Betaniaförsamlingen i Adelöv som hade varit utsändande församling för Einar åtog sig att förvalta de pengar som samlades in. Församlingen valde senare att stå kvar som utsändare av Anna och Einar. Det dröjde inte så länge innan Anna och Einar hade sitt underhåll säkrat och pengar för resa och utrustning. Tio församlingar åtog sig att stå för underhållet: Fäbodliden, Umeå, Örnsköldsvik, Adelöv, Sötåsa-Adelöv, Brötjemark, Finnanäs, Falköping, Skurup och Huskvarna. Anna och Einars tanke tycks ha varit att bosätta sig i Chea Tao, där de hade arbetat tidigare.

Den 10 november 1948 lämnade de Helsingborg för att via Esbjerg i Danmark ta sig till Liverpool i England och därifrån fortsätta resan med ångfartyget Salween. Resan gick genom Suezkanalen till Rangoon dit familjen anlände i början av december – restiden var som före världskriget. I Rangoon blev de kvar en tid i väntan på sitt bagage som kom med en annan båt. Från Rangoon gick färden vidare på järnväg upp till Burmavägen. Där fick familjen byta färdmedel till lastbil. Den var lastad

med bomull som transporterades i balar. Genom att inte lasta den »sista« balen skapade lastbilschauffören ett hål där han kunde placera eventuella passagerare. Där satt Anna och Einar och deras fem barn under den 20 mil långa resan till Paoshan på den ganska dåliga vägen. Troligen var familjen framme i Paoshan i mitten av januari 1949. Det var då, med hänsyn till oroligheterna i landet, inte möjligt att resa vidare till Chea Tao. Utifrån brev från Einar vilka är daterade den 13 och 20 april 1949 skriver *Dagen*:

De tänker stanna kvar i Paoshan tills vidare. De väntar att väg skall öppnas, så att de får möjlighet till verksamhet inom shan-stammen. Postgången är mycket dålig. Inga tidningar har i år kommit upp till denna missionsstation. Kommunisterna har intagit staden och så gott som hela provinsen. Hittills har de frihet att verka och tillsammans med övriga missionärer på denna station har de fått se rätt många söka frälsning. – Omkring tre månader beräknar de att medlen skall räcka. Pengar har emellertid avsänts från Sverige. För övrigt är de vid gott mod. (*Dagen* 13/5 1949)

Anna och Einar bestämde sig för att hjälpa till på de olika platser på Paoshanfältet där möten hölls.

Vi vet inte om Anna och Einar ifrågasatte sitt beslut att resa till Yunnan trots att de hade kännedom om de problem som missionärerna hade på Östra fältet.

20. Cela och Einars tredje period i Yunnan

De missionärer som tidigare hade varit i Yunnan återvände till den plats där de senast hade varit stationerade med undantag för Anna och Einar Johansson.

Tengchongfältet

Elsa Lindqvist hade varit stationerad i Tengchong men haft sitt verksamhetsfält i bergen söder och väster om staden. Hon hade nog bott i kappsäck och övernattat i kapell och hemma hos församlingsmedlemmar, och återvänt då och då till Tengchong. Så blev det även denna gång när så småningom en ny missionsstation kunde tas i bruk i Tengchong. Julen 1946 var hon inbjuden till församlingen i Sima, som ligger väster om Tengchong, någon mil in i Burma. Hon startade resan den 23 december tidigt på morgonen från en plats två dagsresor därifrån. Elsa berättar:

Job, en av våra förra skolgossar, numera lärare och evangelist, kom mig till mötes med en häst. Jag red en stor del av vägen. Under tiden kom det skaror från de kringliggande byarna. Vi voro därför ett resällskap på över 100 personer, som nådde Jobs by första kvällen. Julaftonen inbröt och före gryningen sutto vi och spisade vid skenet från en stockvedsbrasa. Sedan gingo vi vägen framåt under sång. Vid halv sextiden nådde vi byn. Det blev ett välkomnande utan like. Om svenskarna hört det, hade de säkert trott, att kriget rasat. Det var salut, så jag hade behövt hålla för öronen. Detta var dock omöjligt, ty på båda sidor om vägen stod det packat av folk, som väntade att få trycka våra händer. Vi voro de sista gästerna, som anlände. Omkring 800 lyckliga bröder och systrar hade mött upp till högtid. (EH 1947, 395)

Det måste ha känts mycket tillfredsställande för Elsa att möta dessa kristna. Många av dem hade hon inte sett sedan slutet av år 1939.

Maria och Evert Andersson och **Anna och Zakris Zakrisson** kom i april månad 1947 till Tengchong för att bosätta sig där – Zakris som föreståndare för den missionsstation som skulle upprättas. Missionärerna kunde konstatera att det förhöll sig som David Leffler hade rapporterat:

Tengyueh inom stadsmurarna existerar ej mera. Jag har inte på något annat ställe sett en mera fullständig ödeläggelse. Det finns ej sten på sten, allt är jämnat med marken. Den väldiga stadsmuren, byggd enligt uppgift för omkring 800 år sedan är oerhört söndertrasad. De väldiga stenblocken ha slungats långa sträckor som småsten. Stenblocken användas nu till nybyggen. (EH 1946, 562)

Samtidigt kom de nya missionärerna **Ingrid Åberg**, **Anna Fälthelm** och **Margaretha Johansson** till staden. Dessa skulle studera kinesiska. Redan den 10 oktober avled emellertid Ingrid Åberg efter en kort tids sjukdom. Hon hade börjat förbereda sig för att arbeta bland »lisu- och kachin-folken från de vilda bergsfolken« som Evert Andersson skriver efter hennes död.

Anna Fälthelm skriver efter ett år i Tengchong:

Trots svårigheter, då det gäller lokal, ha vi fått se att Herren verkar med själars frälsning både i staden och byarna runt omkring. Den gamla, präktiga lokalen togs till skola [av myndigheterna] endast några veckor innan vi hunno hit. Missionsstationen hade militären lagt beslag på och behåller fortfarande. Herren har hjälpt oss, så vi fått hyra ett ganska präktigt hus, som vi rengjort och snyggt upp till en människoboning. Nog är det helt annorlunda än hemma i mångt och mycket. En del saker gå ej att beskriva, folket är så vitt skilt från oss nordbor. De stå förundrade över vår renlighet. Nog önskade man att få in ett renlighetsbegrepp i deras medvetande, men det tycks i flesta fall vara svårt. Det största är dock, att de bli renade i sina hjärtan genom frälsningen. (EH 1948, 609)

I december 1947 kom **Alfhild och John Edwardsson** och **Britta och Agne Holmberg** till Tengchong. Johns plan var att starta en bibelskola för unga kristna kineser så att de kunde gå ut som evangelister. Han hyrde en fastighet i staden där eleverna bodde och undervisades. Agne »var verksam en tid i Tengchong« men gjorde »nu och då undersökningsresor uppe i bergen bland stamfolken« – någon gång tillsammans med Zakris Zakrisson.

Paoshanfältet

Cela och Einar Karlsson, **Margit och Arthur Björkenfors**, **Solveig och Thorsten Kopp** samt **Märta Persson** kom samtidigt till Paoshan i oktober 1947. Många av stadens hus låg i ruiner. Missionsstationen stod kvar men den hade myndigheterna lagt beslag på. De lyckades hyra ett hus med fem små rum. I dessa skulle de sova och dessutom skulle ett

rum användas som matsal och möteslokal. Trots att det var svårt att få tag i lokaler och bostäder lyckades Einar så småningom ordna bostadsfrågan på ett tillfredsställande sätt. En lokal i ett centralt beläget hus ställdes i ordning som möteslokal. På en yttervägg satte man upp en stor skylt med orden »Paoshans Jesusförsamling«. Lokalen invigdes den 6 december.

Gud gav oss ett härligt väckelse- och frälsningsmöte, då fyra ungdomar överlämnade sina liv åt Gud. När vi sjungit ett par sånger, som vi ha uppskrivna på stora vita planscher, hälsade broder Einar Karlsson välkommen och talade en stund. Våra båda evangelister, som tidigare varit skollärare, fortsatte sedan att predika om Kristus och korset med stor hänförelse och kraft. (EH 1948, 87)

Maj och Sten Schwartz kom till Paoshan i februari eller mars 1948 och **Anna och Einar Johansson** i januari 1949. Vi har inte funnit någon uppgift om hur man löste bostadsfrågan.

De nyutkomna missionärerna fick under den första tiden koncentrera sig på att studera kinesiska, utom Märta Persson som huvudsakligen skulle ägna sig åt undervisning av missionärsbarnen.

Det var angeläget att utvidga arbetet med nya missionsstationer med hänsyn till att några av de nyutkomna missionärerna efter något år av språkstudier skulle kunna ta ansvar för verksamheten på nya platser. En av Agne Holmbergs undersökningsresor gjordes tillsammans med Zakris Zakrisson och resulterade i att familjen Holmberg hösten 1948 flyttade till Panggum (Bankum), en liten kachinby i bergen, en plats »där aldrig Jesu namn förkunnats« (EH 1949, 176). Färdvägen dit från Tengchong är 19 mil lång. Familjen bodde »mycket primitivt«. Vi vet inte var Panggum låg men troligen var det öster om Myitkyina i Burma (s. 66 karta), i trakter som Elsa Lindqvist var förtrogen med – hon kan ha föreslagit ett besök i byn.

En annan plats som man ansåg vara lämplig var Siakwan (Xiaguan) i staden Dali (s. 133). Dit flyttade i maj månad 1948 Maria och Evert Andersson från Tengchong. När Einar Johansson, som då var i Sverige, hade fått veta att en missionsstation skulle öppnas i Siakwan blev han övertygad om att det var där han skulle verka men så blev det alltså inte. Han kom att hjälpa till på de olika predikoplatserna i och runt Paoshan (s. 180).

En viktig uppgift för Einar Karlsson var att se till att man fick en kyrka i Paoshan. Einar skriver:

Ett av våra stora problem har varit att få en lämplig plats att samlas både för enskilda och offentliga möten, och då alla andra utvägar stängdes, stannade vi inför den enda möjlighet, som tycktes stå oss till buds, nämligen att köpa en tomt, där under kriget två japanska bomber bortsopat de hus, som tidigare funnits där. Tomten var nu en enda stor grop, som uppstått till följd av bombnedslaget. (EH 1949, 292)

Vid äldste- och diakonmötet den 31 mars 1948 i Sionförsamlingen meddelades att Einar hade köpt en tomt för 4 000 kronor »samt önskade få församlingens tillåtelse att bygga där«. Något beslut finns inte noterat, men den 12 april skulle möjligheterna undersökas om det gick »att sända medel till Kina utöver missionärerna Karlssons ordinarie underhåll«. Anledningen var att de gällande valutarestriktionerna kunde lägga hinder i vägen. Det visade sig att det gick bra och styrelsen beslöt den 1 november 1948 att skicka 5 000 kronor till dem. Enligt en uppgift i protokollet från ett församlingsmöte den 4 april 1948 hade Einar tidigare fått 6 500 kronor som var avsedda för kyrkbygget och missionsarbetet. Där finns också en uppgift att »kyrkan skulle i runt tal draga en kostnad av omkring 10.000 kronor«. Einar hade ju fått löfte om att 20 000 kronor av det han hade samlat in skulle han få disponera på Yunnanfältet.

Byggandet påbörjades redan i september 1948 och tre dagar före julaftonen var kyrkan klar för invigning. Einar berättar:

Över ett hundratal av de kristna både från staden och utposterna samlades med oss dels för att fira minnet av Jesu födelse, dels för att inviga kyrkan. Vi voro samlade i dagarna tre och hade härliga stunder tillsammans. Mötena pågingo, som vanligt är vid dylika sammankomster, från morgon till kväll. Som avslutning döpte vi 22 personer i vatten i den utanför stadens portar vackert belägna dammen. Tidigare ha de ej vågat döpa där, men vi togo mod till oss och ha haft en del av våra dopförrättningar där, och ingen har på något sätt hindrat oss. (EH 1949, 288)

Det hus som kallades kyrka hade en kyrksal på bottenvåningen och bostäder på övervåningen. Hur många av missionärerna som kunde bo där vet vi inte, men vi vet att Einar med familj flyttade dit.

När Cela och Einar kom till Paoshan i oktober 1947 var Kinas ekonomi ur balans. Inflationen var hög och växlingskurserna för utländsk valuta var låga. En svensk krona motsvarade 22 000 yuan. I slutet av december

fick man 30 000 yuan för en rupie. Två månader senare fick man 56 000 yuan.

Det var nu nödvändigt – på grund av de låga växlingskurserna – för många av missionärerna i Kina att utnyttja svartabörshandeln om de och deras familjer skulle överleva. Einar hade åtagit sig att sköta bankaffärerna för Björkenfors, Kopp, Swartz och Märta Persson. Det var därför Einars uppgift att få de pengar som kom från Sverige omvandlade till kinesisk valuta. Underhållen var insatta på personliga konton i en kinesisk bank och kunde tas ut genom att använda en check som var utställd i den valuta som banken hade fått dem från Sverige – till exempel engelska pund. Man kunde också få ut dem i kinesisk valuta med då till en mycket dålig växlingskurs. En »affärsman« som Einar utnyttjade betalade markant mycket bättre för ett pund än vad banken gjorde. Han, eller någon som han representerade, behövde den utländska valutan för något ändamål som var så lönsamt att det blev en god affär trots att Einar fick bra betalt. Sent på hösten 1948 införde myndigheterna restriktioner för bankernas valutaväxlingar. Vi har inte kunnat utröna hur dessa var formulerade, men det förefaller som att en check som var utställd i engelska pund måste betalas ut i kinesisk valuta till den officiella växlingskursen. Ett par månader senare skriver Einar att han ännu inte hade kunnat sälja någon check, men tillägger:

Under allt ha vi dock fått se Guds påtagliga hjälp och ledning. Hade vi ej börjat vårt kyrkbygge här i Paoshan så tidigt, som vi gjorde, hade vi ej kunnat fullborda det. Därtill hade kommit, att det blivit dubbelt så dyrt att avsluta bygget, och de pengar, som stått kvar i Burma hade förlorat halva sitt värde vid överföringen till Kina. Så äro vi tacksamma, att det hela har lyckats, som det gjort. Framtiden synes dock mörk för oss, men vi vilja tro, att Herren skall föra oss igenom. En del av syskonen ha ej haft någon annan utväg än att sälja en del av sina tillhörigheter för att kunna uppehålla livet, och det är ju ingen angenäm väg. (EH 1949, 292)

Problemet med checkerna var inte löst den 13 juni. Den finske missionär som hade passerat Paoshan ett par veckor innan oroligheterna drabbade staden och som tog med sig familjen Schwartz till Kunming hade lovat att skicka pengar till Einar vilket gjorde att missionärerna inte led någon nöd.

21. Uppbrottet från Yunnan

Vid årsskiftet 1948/1949 hade inbördeskriget i Kina inte nått Yunnan. Regeringens och Maos trupper befann sig långt från provinsen. Våra missionärer i Yunnan följde utvecklingen i östra Kina men tycks märkligt nog inte ha varit särskilt oroliga för att drabbas av kriget. De kan ha trott eller hoppats att det inte skulle dröja så länge tills parterna hade slutit fred. Einar Johansson skriver ett år senare att missionärerna i Paoshan »trodde att det skulle dröja ett par år, innan de röda kommo så långt som till Yunnan«. Det som oroade dem var de mängder av banditer som opererade i provinsen. Evert Andersson skriver att läget i Yunnan var kritiskt på grund av att »laglöshet, röverier och banditvåldet» ökade. Vid 1949 års början var Dali, där han bodde, omringat av banditer.

Genom att försvarsåtgärder vidtogos avvärdades faran för tillfället. Men banditligornas antal och storlek tillväxte snabbt. Det fanns ligor, där banditernas antal uppgick till flera tusental, sades det. (EH 1950, 491)

Det var provinsens armé som stod för försvarsåtgärderna.

Det fanns flera kommunistiska gerillaförband i Yunnan men det finns inga uppgifter om att de orsakade några bekymmer under månaderna januari och februari 1949.

I januari kom familjen Einar Johansson till Paoshan från Sverige. De fick bo i det hus som Cela och Einar hade bott i före flytten till kyrkan. Anna och Einar Johansson hade flera barn i skolåldern och måste därför bo på den station där lärarinnan Märta Persson bodde. Solveig och Thorsten Kopps barn var ännu inte i skolåldern, varför familjen flyttade till Tengchong.

I mars månad ökade missionärernas oro. I slutet av månaden skriver Einar Karlsson att »det politiska läget hade försämrats oerhört den sista tiden« och han syftar då på inbördeskriget.

Det har visserligen varit tal om fredsförhandlingar mellan de stridande, men dessa synas ej leda till något resultat på grund av de stora skiljaktigheterna mellan de stridande parterna, och nu säges det åter, att vapnen få fälla utslaget. Från svenska beskickningen i Shanghai ha vi även fått förfrågan om i vad mån vi förbereda oss för evakuering i händelse en sådan skulle bli nödvändig. På grund av detta ha våra kamrater på de två andra

stationerna meddelat oss att de förbereda sig för att lämna fältet och ha sålt av en stor del av sina tillhörigheter. (EH 1949, 292)

Brevet från beskickningen fungerade uppenbarligen som en uppbrotts-signal för missionärerna i Tengchong och Dali. I ett brev som Einar skrev den 13 april 1949 hade «syskonen i Tengyueh rest till bergen mot Burma» (EH 1949, 660).

I Dali fick Maria och Evert Andersson höra att

banditerna förberedde ett anfall på vår stad, och de närmaste banditposteringarna stodo endast en timmes väg från staden. Nya soldater anlände till förstärkning av stadens försvar, här och var utefter gatorna iordningställdes kulsprutenästen, och skyttegravar grävdes. Allt verkade både krigiskt och kritiskt. Man väntade, att banditerna skulle anfalla vilken dag eller stund som helst. Det var hög tid för oss att lämna fältet och staden. (EH 1949, 513)

Verksamheten i Siakwan hade varit framgångsrik. När Maria och Evert bestämde sig för att lämna stationen kunde de konstatera att de »bedit med omkring tre hundra hedningar och haft tre dopförrättningar«.

Klockan tre natten till den 7 april lastade Maria och Evert sin Ford med sina tillhörigheter och några timmar senare gav de sig av med Kunming som mål.

[Vi lyckades] lyckligt komma igenom de farliga banditdistrikten hela den 412 km. långa vägen upp till huvudstaden, dit vi lyckligt och tacksamma anlände efter två dagars spännande färd. (EH 1949, 513)

I Kunming hade USA byggt ett flygfält – »magnifikt« enligt Carl Taube (DN 29/5 1949) – efter att USA hade gått in i andra världskriget. Flygfältet togs i bruk i januari 1943 och är inte det flygfält som David Leffler använde sig av 1942 (s. 133). Den 1 maj flög Maria och Evert till Rangoon.

Men Burma var ingen tillflyktsort, där är fullt uppror, och nästan varje natt hörde vi kanonerna dundra från striderna, som rasade utanför huvudstaden. (EH 1949, 512)

Till Rangoon kom även Agne Holmberg med familj, men vi vet inte när de bröt upp från Panggum och hur de färdades till Rangoon.

Den 10 maj lämnade följande missionärer Rangoon med båt för att resa till Sverige: Alfhild, John och Astrid Edwardsson, Anna och Zakris Zakrison, Solveig och Thorsten Kopp, Margaretha Johansson, Anna Fältheim samt Elsa Lindqvist. Elsa skulle resa via London till Sverige.

Maria och Evert Andersson samt Britta och Agne Holmberg reste två dagar senare till Indien. De anlände till Madras den 15 maj.

Einar Karlssons uttryck ovan: »rest till bergen mot Burma« indikerar att de inte hade färdats över Kunming till Rangoon utan genom Burma. Där pågick ett inbördeskrig sedan mars månad 1948 mellan regerings-trupper och kommunister. Vi har funnit att det omkring månadsskiftet april/maj var möjligt att från Burmavägen, ett tiotal mil öster om Bhamo, på tämligen dåliga väga färdas med lastbilar söderut och komma till Rangoon från öster. Att resa längre in i landet (mer västerut) torde ha varit omöjligt.

Vi går nu över till missionärerna på Paoshanfältet.

Einar Karlsson skriver i slutet av mars med anledning av brevet från svenska beskickningen i Shanghai

Här i Paoshan ha vi varit mycket undrande över huru vi skola handla, men vi ha ännu ej fått någon förvisning, att vi skola företaga så starka åtgärder som att lämna fältet, utan ännu gå vi fram efter linjen »vänta och se». Att svåra tider ligga framför är fullt säkert, men utgången på det hela beror på vad Herren tänker. Är tiden ej inne för att dörrarna skola stängas, skall Han ge oss möjligheter att fortsätta arbetet ännu en tid. Så länge det är möjligt, vilja vi söka stå kvar på vår post. Förhållandena ha ändrats förr i Kina och kunna göra det ännu en gång. Det är möjligt, att det blir regimskifte, och många vänta att de röda skola ta hem spelet. (EH 1949, 292)

Uppgifter från Östra fältet i Kina gjorde att missionärerna sannolikt insåg att om Maos trupper tog »hem spelet« skulle missionärerna tvingas lämna fältet.

Att försöka stå kvar vid sin post gällde inte Maj och Sten Schwartz. Maj var gravid och nedkomsten var beräknad till slutet av maj. De bestämde sig för att lämna Paoshan och resa till Kunming där Maj kunde föda barnet på stadens sjukhus. Hotet om att kriget närmade sig Yunnan gjorde att Sten med familj lämnade Paoshan redan någon av de sista dagarna i mars.

Sten skriver om denna resa:

Situationen i Kina var allt annat än god. Man undrade, hur länge vi skulle få ha det så lugnt i vår provins. Det är väl endast en tidsfråga, innan denna del av landet också blir »röd». Förr än vi anade, började också orosmolnen hopa sig även över våra trakter. Rövare och banditer växte upp som svampar ur jorden. Alla började tala om, att det var riskfyllt att färdas på vägarna, och inte minst på den mycket omtalade Burmavägen.

Nu skulle vi anträda denna riskfyllda resa – en resa som i bästa fall tog fem dagar med »truck». Vi fick åka med en finsk missionär, som hade varit till Burmagränsen och hämtat saker till nya finska missionärer i Kunming. Bilen var inte så stor, varför vi voro nödsakade att sända våra saker med en stor »truck».

Då vi kommit endast några mil utanför staden, vägrade bilen att gå längre. Efter en timmes arbete fingo vi den äntligen att röra på sig igen. Förhoppningsfulla fortsatte vi resan. Men glädjen blev inte så långvarig. Efter att ha avverkat endast en kort sträcka blev det återigen stopp. Då vi som bäst voro i gång med att reparera kom den truck, som hade våra saker. Av ansiktsuttrycket hos de fyrtio passagerare, som hade tagit plats uppe på toppen, kunde man lätt utläsa, att något alldeles särskilt hade varit på färde. Med en mun ropade de: »Vi ha råkat ut för rövare och de ha även tagit missionärens saker!» Vi blevo av med saker till ett värde över 1.100 kr. i svenska pengar. Nog kändes det lite svårt med denna oerhörda förlust. Så gott som alla mina kläder voro borta; jag hade knappast så mycket som en skjorta att sätta på mig – allt hade hamnat i rövarhänder. Även för min fru och barnen togo de en hel del.

När bilen var reparerad kunde vi fortsätta vår färd. Vi satt instuvade i förarhytten under den mest tryckande värme timme efter timme, dag efter dag. På båda sidor av vägen voro fruktansvärda avgrundsdjup och inte den ringaste tillstymmelse till räcke. I bästa fall fick man tillbringa natten på ett par vingliga bockar, några trasiga bräder och en smutsig halmmatta. Det var allt, vad de kinesiska värdshusen hade att bjuda på. Sängkläder fick man hålla sig med själv. Nattsömnen stördes av råttor och det var fullt arbete att hålla dem borta från bädden, så var och en kan räkna ut hur det blir med sömnen.

Efter sex dagars resa, laddad med spänning, nådde vi äntligen målet för vår resa. Gemensamt tackade vi Gud för Hans underbara beskydd under denna strapatsrika färd. (EH 1950, 414f)

Den 23 maj föddes sonen Göran på franska sjukhuset i Kunming. Familjen flög sannolikt ett par veckor senare till Rangoon, varifrån de fortsatte till Madras i Indien med båt. I början av november 1949 meddelade de att deras adress var i Meerut i Indien.

Den 13 april skrev Einar Karlsson ett brev till *Härolden* från Paoshan. Där fanns då Einar själv och hans familj, Einar Johansson med familj samt Märta Persson. Arthur Björkenfors med familj hade flyttat till Shihtien samma vecka som brevet skrevs. Shihtien ligger fem mil söder om Paoshan och en landsväg förband de båda platserna.

För närvarande passera vi hårda tider i denna provins. Städerna på det inre [östra] fältet ha sedan en tid varit intagna av framträngande trupper, och

man har undrat och fruktat, att de skulle fortsätta även hit. Förra veckan nådde oss budskapet, att de voro på väg hit. Det blev formlig panik i staden, folket flyttade i massor och de flesta förde sina tillhörigheter till byarna runt om staden. Vi uppmanades också att ge oss i väg, men efter mycken bön och övervägande beslöto vi oss för att stanna kvar.

Påskveckan 1949 komma vi sent att glömma. Det var en vecka med en fruktansvärd spänning. Sent på kvällen den 11 april började skotten smälla, och vi förstodo, att stunden, vi fruktat för, var inne. Vi hade under dagen varit samlade till bön, och nu böjde vi våra knän på nytt och överlämnade våra liv i Herrens händer. Då en stund gått, uppsteg ett eldsken mot himlen, och efter vad vi kunde bedöma, var det guvernementsbyggnaden, som brann. Fram på natten upphörde skjutandet, och vi gingo till sängs, sedan vi lämnat våra liv i Guds hand, och sovo gott till morgonen. Vi lägo dock fullt påklädda i händelse av eld eller något annat.

Nästa morgon funno vi att staden var intagen. Alla hus voro stängda, och staden var såsom död. Längre fram fingo vi veta, att det endast var fångelser, som hade brunnit ner. Fångarna hade flytt och tänt eld på sin gamla bostad. Fram på dagen gick jag ned till staden, då jag ville komma i förbindelse med broder Björkenfors, men fann då, att alla telefonförbindelser voro brutna. Jag mötte massor av de nya soldaterna, som nu patrullerade på gatorna, men alla uppförde sig på ett mönstergillt sätt, och jag fick passera utan att bli hindrad. Jag träffade även en del av de andra missionärerna här i staden, och alla gävo samma vittnesbörd, att de ej ha blivit ofredade. Doktorn hade till och med fått passera en gata, där ej kineser fingo gå. Så ännu ha vi ej haft några svårigheter, och det är verkligen att tacka Gud för. Ännu en natt har förflutit, sedan omvälvningen skedde, men ej heller under denna har något inträffat, som på något sätt har skadat oss. Så långt vi veta, är det endast några stycken, som blivit dödade. Stadens soldater gjorde ej något nämnvärt motstånd.

Vi veta givetvis ej, vad framtiden bär i sitt sköte, men vi hoppas dock, att det skall bli möjligt att fortsätta vårt arbete. Man vet ej bestämt, vad det är för trupper, som intagit staden, men det röda bandet, som alla bär som igenkänningsmärke, berättar troligen vilka de äro. Vi hoppas, att de framdeles komma att uppträda på samma sätt som hittills. Göra de det, betyder det ej något för oss, vilka de äro. Att omvälvningen kommer att medföra en hel del besvärligheter är givet, och förbindelserna med yttervärlden bli ju brutna. Vi ha ej fått någon post på länge och veta ej heller, när vi få någon. I morgon ämnar en missionär söka komma till Kunming, och vi sända brevet med honom och kommer det igenom, så veta ni, hur det ligger till för oss. Vi vilja stanna så länge det är möjligt. (EH 1949, 660)

När Einar Karlsson skriver »beslöto vi oss« inkluderar han inte Einar Johansson, som bestämde sig för att han med sin familj skulle resa till

Burma och arbeta som missionär där. Händelserna den 11 april medförde emellertid att även han med sin familj blev kvar i Paoshan.

Dagen därpå, den 12 april, insåg Einar att staden var intagen. Han var nu angelägen om att meddela Arthur Björkenfors om vad som hade hänt. Einar frågade sig nog om han borde hindrat Arthur att flytta till Shihtien, men menade att platsen inte låg »så långt avsides i händelse läget skulle förvärras – man kan komma in till Paoshan på mindre än en dag.« Han gick ut för att ringa till Arthur. Det visade sig att denne sympatiserade med Einars beslut att stanna kvar »med beräkning att ta konsekvenserna«.

Einar uppfattade att soldaterna var kommunister. Möjligen trodde han att det var Maos trupper som hade intagit staden. I en intervju våren 1950 i Linköping säger Einar emellertid att det var »stadens poliskår som gjorde myteri och tillsammans med en massa löst folk begynte de att plundra och ödelägga.« (*Dagen* 2/3 1950)

Einar Johansson skriver om dagarna efter angreppet:

Så voro vi då under en ny regim. Vad skulle det innebära för verksamheten och för oss? Vi gingo ut för att se, hur staden tog sig ut. I varje gathörn stodo vakter med gevär, på gatorna promenerade män i soldatuniformer, och efter som dagarna gingo, blev det flera. Alla, som ville ansluta sig till dem, fingo uniform med märke, och så hade de ju sedan rätt att vara med och röva. Efter en tid tycktes det ej finnas så många kvar, som ej hade tagit deras märke. Ingen ofredade oss eller sade något till oss, allt verkade rätt lugnt. Man hade böjt sig under ett nytt ok.

Efter det att bröderna besökt högste chefen, fingo de frihet att fortsätta med verksamheten inne i staden som förr. Men ute i byarna kunde de ej ge oss beskydd, varför vi ej fingo ha några bymöten. Efter hand fingo vi gå som vi ville. Vi fingo även ha möten i byarna. Så sattes ett anslag upp på kyrkdörren, att vi stodo under deras beskydd, samt att ingen fick ofreda oss. Så började en tid av plundring och våldsdåd. Natt efter natt lågo vi och hörde, huru de bultade på portarna runt omkring vårt hus. Alla måste öppna, det blev bara värre, om de nekade. Var man ej villig att lämna ut, vad de begärde, blev det tortyr. Många fingo under den tiden ge sina liv. (EH 1950, 491)

Den 18 april belägrades staden av en ny truppstyrka men banditerna vägrade att släppa in dem.

Nu blev det krig, då de ej öppnade portarna till staden godvilligt. Det var en fruktansvärd natt. Kanonernas dån, handgranaternas krevader, kulorna, som visslade över hustaken och ibland in i husen, människornas rop och skrik, allt blandades till en avgrundens symfoni, och man önskade,

att man haft ett ljudisolerat rum att fly till. Vi måste ta oss ned i jordvåningen för att få litet skydd. En hel natt lågo vi där och hörde på oväsentet. Det var väl knappast någon i staden, som sov den natten. Det hela är som en mardröm, som man har vaknat upp ifrån. (ibid.)

Einar Karlsson skriver om samma natt:

Skotten knallade i ett, och fram på kvällen framfördes kanoner. I mörkret kunde vi från vårt fönster se, huru eldkulorna slungades in över staden. Det var verkligen kusligt. Ett av de första skotten höll på att få en fruktansvärd verkan, i det att projektilen föll ned i de amerikanska missionärernas courtyard [gårdsplan]. Ingen blev dock skadad, men deras garage blev genomträngt av splitter. Fram emot midnatt upphörde skjutandet, och vi somnade även den natten, förlitande oss på Guds hjälp och beskydd. (EH 1949, 660)

Einar Johansson skriver:

Styrkan, som var inne i staden, kapitulerade, och de andra marscherade in. Nu skulle rovet delas på flera tusen. Det följde en fruktansvärd tid av våld och mord. Vi tro, att Herren den tiden hade satt änglavakt vid våra portar. Ingen ofredade oss, och ingen tog något ifrån oss. De kommo några gånger och sade, att de måste ha vårt hus. En gång var det tretton man i full utrustning med bajonetterna fastsatta på gevären – bistra, hårda typer – de skulle ha huset. Kinesgumman, som öppnade porten, darrade i benen, så att hon knappast kunde ta sig därifrån och gömma sig. Vi sågo henne inte på flera dagar därefter. Men det var som om de förlorat sin kraft, så fort de kommit in på gården. De lämnade oss, efter det vi samtalat med dem en stund, och de förnyade aldrig sin begäran om huset. Vi sågo det som Herrens underbara hjälp, då flera tusen skulle ha husrum i en förut överbefolkad stad. (EH 1950, 491)

I ett telegram från Shanghai den 28 april 1949 meddelades att det var kommunistiska gerillatrupper som hade erövat Paoshan (DN 29/4 1949).

Även Shihtien, där Margit och Arthur Björkenfors verkade, angreps av kommunistiska gerillasoldater. Arthur berättar att det skedde när Margit bakade kakor till Arthurs födelsedag den 12 april, vilket innebär att det skedde någon vecka innan erövringen av Paoshan den 18 april.

Arthur skriver:

Helt plötsligt rusade en hel skara soldater med skarpladdade gevär upp i vår lägenhet. De spridde sig i köket, på balkongen och litet varstans, och gjorde sig redo att öppna eld genom fönster, dörrspringor och andra gluggar. När vi frågade efter anledningen till denna kusliga manöver, fingo vi till svar, att hundratals banditer voro på väg in i samhället.

Genom Guds stora nåd tågade de i alla fall den gången förbi vårt hus utan att göra den minsta ansträngning till överfall. Glädjen blev dock inte så lång, ty efter endast några få dagar hade de fått förstärkning och kommo tillbaka. Vår husvärd med soldaterna hade nu funnit för gott att fly upp i bergen. Samhället var utlämnat till plundring. Huru många gånger min hustru och jag läste den 90:de psalmen har jag ingen räkning på, men vi hämtade vår styrka hos Herren.

Snart nog blev den största delen av vårt hus förvandlat till huvudkvarter för banditerna, och ett av rummen togs i bruk till fängelse för dödsdömda fångar. Gång efter annan finge vi höra dödsdomen uttalas över dessa arma varelser, som icke voro önskvärda, och vilka aldrig kunde få en advokat eller någon annan barmhärtig människa att säga ett ord till deras försvar. Barmhärtigheten tycktes vara bannlyst.

Vid olika tillfällen fingo vi också bevittna, huru unga män och åldringar blevo torterade och omsorgsfullt bundna med grova rep för att sedan ledas, och om de icke voro villiga att gå, släpas ut till avrättningsplatsen. Varje gång jag såg dessa stackars människor, tänkte jag: »Var skall du tillbringa den långa evigheten?» De flesta av dem hade säkerligen aldrig hört ett ord om Jesus, världens Frälsare.

Det var en ohygglig påfrestning för både oss och barnen att dag efter dag se och höra dessa hemska scener utspelas. Vad vi kände av lättnad och befrielse, när inkräktarna efter två månader lämnade vårt hus och samhället, kan lättare tänkas än beskrivas. När det uppskrämda folket kom tillbaka till samhället igen, sade de till oss, att vi måste ha en stor Gud som förmått beskydda och bevara oss och våra saker. Vi fingo också följa flera av dem till Försonarens kors. (EH 1950, 785)

Några dagar efter maktövertagandet i Paoshan kom de amerikanska missionärerna i Tengchong till Paoshan. De var på väg till Kunming.

Einar Karlsson skriver:

Det blev ett kusligt uppträde, då de skulle resa. Jag fick gå emellan, och det underbara inträffade, att de rödas sinnen lugnades, och mot all förmodan kunde jag övertala dem att låta amerikanerna fortsätta. Vi drogo en lättnadens suck, då deras bil rullade ut från staden. (EH 1949, 660)

Våren 1950 berättar Einar om samma upplevelse:

En amerikansk missionär, blev tagen i sin bil, man höll en revolver framför bröstet på honom och befallde honom att lämna bilen. Då de fick veta att han var amerikan, så slog de honom och det skulle ha slutat illa för honom, om inte en officer hade tillkallat mig och bett mig förklara för dem vem denne amerikan var. Han slapp undan med livet, men miste all sin egendom. (*Dagen* 2/3 1950)

De två månader som följde var enligt Einar Karlsson kusliga.

Höjdpunkten var, då de började taga utlänningarnas tillhörigheter. En kväll står särskilt kvar i vårt minne, och vi offrade då allt vad vi ägde för att ej nämna våra egna liv, ty vi voro ju helt överlämnade åt dessa människors godtycke. Följande morgon kommo två officerare in på gården med ett papper i handen, och då trodde vi, att det var vår tur. Men då vi fingo papperet, var det ett skyddspass, vari det hette, att ingen på något sätt fick ofreda vare sig vår station, vår egendom eller oss själva. Jag behöver knappast nämna huru innerligt glada och tacksamma till Herren vi blevo. Vi hade dagen innan bett Honom om änglavakt, och nu syntes sådan vara sänd till vår undsättning. Sedan dess kände vi oss tryggare. De röda voro visserligen här några gånger och ville ta två av våra hus ifrån oss, men vi lyckades övertala dem att låta oss ha husen i fred. Tillägger man, att en hel del av de anlända trupperna voro regelrätta rövare, så förstå ni ännu bättre, vilken nåd som har blivit oss vederfaren, då vi kunnat passera denna tid utan att på något sätt ha blivit skadade. (EH 1949, 656)

Den 13 juni skriver Einar Karlsson:

I går upplevde vi det, som vi så länge väntat på, men som vi knappast vågade tro skulle komma. Befrielsens stund var inne, och regeringstrupper tågade in i staden. I två hela månader ha vi levat under den röda regimen. Det är tider, som vi aldrig skola glömma. Vi vilja ej uppleva dem igen, men erfarenheten av Herrens nåd och underbara bistånd har varit så påtaglig, och dessa upplevelser vilja vi ej ha ogjorda. (EH 1949, 656)

De trupper som kom till undsättning var provinsens, de tillhörde alltså den armé som lydde under Yunnans guvernör.

Våra missionärer hade under ovan nämnda två månader varit isolerade från omvärlden. Inga brev eller telegram kunde skickas eller tas emot. Detta bidrog till att ett rykte uppstod att de sex missionärerna – Cela och Einar, Anna och Einar samt Margit och Artur – hade förts bort och placerats i koncentrationsläger. Om detta kunde man läsa i *Dagens Nyheter* den 17 maj. Dagen därpå publicerade tidningen bilder på de sex missionärerna. Den 10 juni kunde man i *Dagens Nyheter* läsa en text som kommit som telegram till tidningen från Shanghai dagen innan:

Sex svenska missionärer är sedan flera veckor försvunna i sydvästra Kina. Enligt uppgift hålls de fångna av banditer. Alla efterforskningar har visat sig fruktlösa, Svenska beskickningen i Shanghai har rapporterat saken till myndigheterna i Hongkong och Rangoon. De sex svenskarna är Einar och Cela Karlsson, Einar och Anna Johansson samt Arthur och Margit Björkenfors. De har försvunnit från trakten av Paoshan i Ynnanprovinsen. De tre

missionärsparen har sina barn med sig i Kina. [...] Det uppges att de sex icke befinner sig på samma ställe och att de om de tagits till fånga av förbrytare kanske förts till de otillgängliga trakterna i närheten av gränsen till Burma. Svenska konsuln i Rangoon har också från det hållet försökt komma i kontakt med de saknade, men utan framgång.

Einar och Cela Karlsson reste till Kina för ett par år sedan med sina två barn. De underhålls av Sionförsamlingen i Linköping. Missionärerna Anna och Einar Johansson reste ut till Yunnan i fjol, och deras fem barn, den äldsta är 12 år, är med i Kina. Ett tiotal församlingar i Småland och Västergötland underhåller dem. Missionärerna Arthur och Margit Björkenfors, som underhålls av Smyrnaförsamlingen i Göteborg, reste ut för första gången i fjol och har sina tre barn med sig. På Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har man inte fått något meddelande om att de sex missionärerna försvunnit. Det senaste man hörde var ett brev till en bekant från fru Anna Johansson, daterat Kunming, där hon säger att staden håller på att falla och att missionärerna är helt isolerade. Brevet var skrivet för någon månad sedan, och missionärerna ägde då tillsammans endast 200 dollar, vilket beräknades räcka i tre månader. I Kunming uppehöll sig då brevet skrevs bara missionärerna Karlsson, Björkenfors, Märta Persson samt paret Johansson. De trodde då att de skull bli totalt isolerade. (DN 10/6 1949)

Nästa gång missionärerna nämns i tidningen är torsdagen den 23 juni:

Utrikesdepartementet fick på onsdagen meddelande från svenska konsulatet i Rangoon att alla svenska missionärer i Paoshan i provinsen Yunnan befinner sig väl, ehuru de är avskurna från förbindelse med yttervärlden. Paoshan har ockuperats av kommunisterna. (DN 23/6 1949)

Vi går nu tillbaka till söndagen den 12 juni 1949 då provinsens trupper intog Paoshan. Einar Johansson skriver:

Så kommo då provinstrupperna, som vi väntat så länge. Alla, utom de, som hade varit med att röva, hälsade dem med glädje. Sedan började de långa fångkolonerna komma in i staden. De röda, som flytt ur staden, jagades som villebråd. Utanför staden varade striden i flera dagar. Dag efter dag avrättades folk. Det sades, att smederna voro fullt upptagna med att smida bojor åt fångarna. De större husen i staden förvandlades till fängelser. Det var svårt att se dem föras till avrättningsplatsen och höra skotten. Man visste, att ofrälsta människor kastades in i evigheten. Många kvinnor, som varit med och hjälpt till att röva, blevo också skjutna. Ingen tycktes tänka på deras barn, som stodo där föräldralösa. (EH 1950, 491)

Björkenfors skriver från Paoshan troligen i augusti 1949 när han är där för att hälsa på Einar Karlsson:

Det var en hård tid för oss, när de röda voro här, men det har icke varit mycket lättare, sedan de lämnade oss, ty vi ha nödgats bevittna ohyggliga scener, då förbrytarna bundits upp. Vi ha sett dem stappla mot döden och släpas till avrättningsplatsen. Inne på vår gård blev en man i 25-årsåldern uppbunden. Han grät och bad om nåd, men ingen ville lyssna till honom. Vi sågo hans förtvivlan och hörde hans nödrop. När han inte själv ville gå till avrättningsplatsen, slogo de honom precis som ett trästycke, och sedan släpade de honom efter vägen – varthän det förstå ni själva. Margit storgrät och var alldeles ifrån sig. Jag måste taga henne i armen och draga in henne i rummet. Hade vi gått emellan och medlat, hade vi endast ställt oss själva i stora svårigheter. När Margit storgrät av medlidande, då kunde vår grannes flickor i 16–17-årsåldern stå och storskratta. Kineserna äro obekvämligt hjärtlösa och grymma. (EH 1949, 658)

Arthur Björkenfors var övertygad om att kommunisterna skulle komma tillbaka, och trodde inte att han och Margit skulle orka med de prövningar det skulle innebära. Han reste upp till Einar Karlsson för att samtala om hur de skulle agera. De, tillsammans med Einar Johansson, kom fram till att de skulle stanna kvar men kvinnorna och barnen skulle lämna Yunnan. Avgörande var att hindra att barnen skulle utsättas för våld. Åtminstone de äldre barnen var medvetna om de bestraffningar som utfördes offentligt och det var skäl nog att de skulle lämna landet:

Det skulle vara samvetslöst att hålla barnen kvar här och utsätta dem för misshandling och nöd utav olika slag. Jag kommer nog aldrig att glömma broder Einar Karlssons bön i går, då han under tårar ropade till Gud och sade: »Herre, vill Du, att jag skall stanna kvar här i arbetet, så gör jag det, det får bli liv eller död.» (EH 1949, 660)

Arthur återvände till Shihtien ett par dagar efter att han träffat Einar. Han såg då fram mot att samtala med sin hustru Margit och med Märta Persson om hur de skulle handla. Märta var på besök för att hjälpa till med arbetet i Shihtien.

Beslutet blev att alla utom Einar Karlsson skulle lämna Yunnan.

Einar Johansson skriver:

Vi insågo alla, att det var bäst att bege oss i väg, innan vägarna blevo förstörda. Så hade vi ej heller denna gång någon visshet ifrån Gud, att vi skulle stanna. Ej heller visste vi, huru vi skulle få pengar, om staden föll. Vi beslutade oss då för att resa, så snart det blev möjligt att få bilar. Först måste vi ju sälja allt vi kunde undvara för att få respengar. Syskonen Schwartz hade rest, redan innan de röda kommo, men hela deras hem stod kvar. Då de ej kunde komma tillbaka, fingo vi sälja det. Staden var utplund-

rad på Yunnandollar, men många hade Burmarupee, vilket de röda ej velat ha. Herren hade säkert bevarat rupeen för vår räkning. Nu fingo vi sälja nästan allt, och kineserna betalade bra, så vi fingo hjälp till respengar. För syskonen Schwartz saker fingo vi omkring 5.000, som vi sedan lånade, Björkenfors, Märta Persson och vi.

Den 29 augusti 1949 skriver Einar Karlsson i ett brev till Sionförsamlingen:

Det är uppbrotts- och flyttningstider i Kina för närvarande, och det är dystra sådana. Ni förstår hur det kännes, och vilka följder det blir för Guds verk – alla åren i Kina har varit mättade med nöd och vedervärdigheter, och de verkliga solskensdagarna ha varit få, men kvällsstunderna efter arbetsdagen synes bli de tyngsta och bittraste. Ibland gripes man av en kväljande känsla, att man arbetar i fåvitsko, det lilla man med nöd och tårar byggt upp, det slås ner inför ens ögon. Tårarna skymmer mina ögon, så jag har svårt att skriva.

Efter mycket tänkande och övervägande och mycken bön ha vi fattat våra beslut. I början av nästa vecka, om vi kunna få någon bil, lämnar missionärskåren Paoshan, men jag skall söka stanna kvar en tid. Vi ha mycket undrat hur vi skola göra. De sista söndagarnas möten har varit riktigt uppmuntrande med mycket folk och en härlig ande verksam. I går hade vi även dopförrättning då 4 män och 2 kvinnor blevo döpta, och flera äro anmälda till dop. Det är svårt att packa och gå, så man vill bita sig fast så länge som möjligt. (PLa)

Einar konstaterade att det »kommer att bli hemskt dystert att bli ensam«.

Den 2 september skulle man lämna Paoshan. Vid stadsporten fanns det lastbilar som man kunde få följa med. Planeringen var att ta sig till Lashio i Burma och därifrån flyga till Rangoon, men vid stadsporten fick de veta att Lashio hade intagits av kommunisterna. Detta gjorde att man bestämde sig för att resa till Kunming och därifrån flyga till Rangoon.

Den 2 september skulle Anna och Einars son Bernt fylla nio år. Han firades därför en dag i förväg. Till födelsedagskalaset hade två kinesiska evangelister inbjudits. Naturligtvis hade man samtalat om resan. Mot slutet av samvaron ställde sig alla i en ring och höll i varandras händer och bad. Bernt har berättat att plötsligt hade en av evangelisterna börjat prata svenska – med småländsk brytning – och sagt ungefär att »i morgon vid stadsporten finns det en väg ut för er, inte mot Burma utan mot Kunming« (Grenholm, 206). Som pingstväänner måste Anna och Einar ha ansett att kinesen talade i tungor. Episoden har Bernt berättat för Micael Grenholm som i sin tur återger den i sin bok *Dokumenterade språkmirakler*

år 2022. Ingen av missionärerna nämner något om detta tungotal i sina berättelser som flykten.

Märta Persson skriver om resan:

Färden dit gick med en truckkonvoj, som ju inte är det mest komfortabla men det billigaste och enda möjliga. Vi satt uppflugna på lasten och blev tränade i att hålla oss kvar i kurvorna och backarna. Förarna var bitvis väldigt rädda för rövare och startade långt före gryningen en del morgnar. Efter sju dagar på Burmavägen kom vi fram hit. Två dagar var vi kvar i Siakwan och fick delta i mötena där. (*Dagen* 30/9 1949)

Det var sex bilar i konvojen, fyra av dem disponerade våra missionärer, och två »voro upptagna av amerikanska missionärer samt kineser«.

Märta fortsätter:

Här i Kunming märks det väl, att det varit och är evakuering av utlänningar. Det är nästan omöjligt att finna en plats att bo, då missionärerna lämnat och hyrt ut eller sålt sina hus och stationer till andra. Vi har funnit en fristad hos finska vänner, som är kvar och trots att de själva är många, öppnat sitt hem för oss. Vi är ju sexton i sällskap, så det är ju inga småsaker att ta emot oss. Medan vi här ordnar med visum och biljetter, har vi ändå fått ett tillfälligt hem. På läktaren i de finska vännernas stora, fina kyrka har vi inrett oss små provisoriska rum och ordnat bänkar till sovplatser. Det går ju bra för någon vecka, och efter alla smutsiga värdshus efter vägen som vi måste gästa, är ju detta vårt tillfälliga hem underbart. (*Dagen* 30/9 1949)

Cela skriver från Kunming till Sionförsamlingen att »ni kan inte göra er en föreställning om hur vägen går fram över dessa höga berg« och att det var ett stort under att de »hängt med sittande på bomullsbalarna«. Från Kunming flög de till Rangoon och därifrån fortsatte de, med undantag för Einar Johansson med familj, den 28 september med båt till Madras i sydöstra Indien. Därifrån färdades de med tåg och båt till Ceylon (Sri Lanka) dit de kom den 6 oktober. Två dagar senare kunde de fortsätta med båt till London och sedan vidare till Göteborg. Cela, Birger och Brynolf var framme i Linköping den 1 november. De anlände med tåg från Göteborg.

Einar Johansson hade planerat att han och hans familj skulle bosätta sig i den norra delen av Burma – hans gamla fält – men inbördeskriget i Burma (s. 188) gjorde det omöjligt. Han tycks ha varit omedveten om krigets omfattning. Familjen tvingades ta sig till Ceylon och där började Einar verka som missionär. Einar ville att Märta Persson skulle följa

med och ta hand om barnens skolgång. Hon valde emellertid att resa hem till Sverige.

Ett par dagar efter ankomsten till Linköping blev Cela och hennes två pojkar intervjuade av en av *Östgöta Correspondentens* reportrar. Vi återger här en stor del av den artikel som publicerades den 4 november.

Två månader på dagen har resan till Linköping från Pao Shan i kinesiska provinsen Yunnan tagit för svenska missionären Cela Karlsson och hennes två söner, 15-åringe Birger och 11-åringen Brynolf. Den började den 2 september med lastbil som tog fyra dagar att nå Kunming, sedan blev det flyg till Rangoon i Burma, båt därifrån till Madras i Sydindien, tåg och båt till Ceylon och sedan båt till England och Sverige. Mycket har både hon och pojkarna fått vara med om under denna färd, men det är ändå intet mot upplevelserna i Kina, särskilt i dessa dagar.

Fru Karlsson, vars make också är missionär och stannat kvar tills vidare på arbetsfältet i Kina, sitter nu hos bekanta i Linköping och berättar ett och annat från de många åren i Mittens rike, dessemellan interfolierad av de rappa pojkarna, som talar kinesiska som infödingar och dessutom tycks ha huvudena på skaft. Båda pojkarna är födda i Kina men har gått i skola delvis i Sverige och talar naturligtvis svenska förutom engelska och mandarinkinesiska. En Kinamissionärs berättelse om verksamheten måste nödvändigt också beröra skildringen av grymheter om den ska täcka hela sanningen, ty livet i Kina är späckat med otroliga våldsdåd. Och har förmodligen varit så i alla tider. Rövarbanden bekriagar varandra, kalla sig för kommunister, nationalisterna eller vad som helst. Men rövarhorder är de och avgörandet dem emellan ligger mindre på den moraliska skillnaden än i beväpningens kvalitet. Och det är trots allt lättare för tonårspojkar än för kvinnor att skildra hur kineser gör upp med sina fångna fiender.

Dessa förhållanden utgör yttersta orsaken till fru Karlssons hemresa. Det går helt enkelt inte att stanna kvar för närvarande för missionärer, inbördeskriget böljar fram och åter, ingen går säker till liv och lem, guvernörerna kan inte ansvara för de vitas säkerhet längre. Arbetet förhindras och då är det bättre att fara hem och avvakta lugnare tider.

Verksamheten på en missionsstation är skiftande och spänner över sjukvård, undervisning och evangelisk förkunnelse. I början, innan Burma vägen fanns, var sjukvården en mycket viktig gren, men sedan har sjukhus och lasarett anlagts i dessa trakter och därmed avbördat missionärerna en väsentlig del av detta arbete. Förkunnelsen ser de kinesiska tillfälliga härskarna med oblidiga ögon, även om de uppskattar det svenska namnet väsentligt mer än det engelska. Vid flerfaldiga tillfällen har det förekommit att soldateskens [skarans av soldater] plundring inhiberats då man fått klart för sig att det gällde svenska liv och egendom. Men i längden kan man

inte verka om veritabla slag utkämpas inpå knutarna och befolkningen plundras och dödas och städer och byar bränns ned.

Vem som är kommunist och vem nationalist är svårt att avgöra. Kinesen har annan uppfattning om sådana begrepp än västerlänningar. Man blir s.k. kommunist om det passar ekonomin för tillfället. Och när nationalisterna har vind i seglen så hissas sådana signaler av de dittillsvarande kommunisterna. Ett människoliv är inte värt många cent, och mord och avrättningar hör till ordningen för dagen. Folk gräver ner sina tillhörigheter men tvingas genom tortyr att yppa gömställena. Flyktingar drar utefter vägarna med sina knyten, familjen och släkten hjälps är inbördes, ty släktbanden är de enda som håller i Kina. (ÖC 4/11 1949)

Satsen »Och det är trots allt lättare för tonårspojkar än för kvinnor att skildra hur kineser gör upp med sina fångna fiender« ska tolkas som att pojkar – olovandes – hade varit åskådare vid någon grym bestraffning.

Efter några månader kunde Einar inte längre stanna kvar i Yunnan utan återvände till Sverige. Han lämnade Kina den 3 november 1949. Han hade tänkt stanna kvar i Paoshan till jul, men »då det fanns risk för att bli helt avstängd och aldrig mer komma hem« bestämde han sig för att lämna Kina» (*Dagen* 2/3 1950). Hur han färdades är oklart, men välkomstmöten hölls söndagen den 15 januari 1950 i Sionkyrkan i Linköping. Det bestämdes vid ett äldste- och diakonmöte den 2 januari vilket betyder att styrelsen redan då visste när Einar skulle komma. Kanske var det omkring den 10 januari.

Einar var således den siste svenska pingstmissionären som lämnade Yunnan.

En 30-årig missionsverksamhet avslutas

De sista missionärerna som lämnade Östra fältet i Kina gjorde det i mars 1951. Då bröt Greta Chrisander, Bojan Hillius, Maria Jansson och Elsa Sjöberg upp från staden Chengtu (s. 26 karta) och begav sig till Hongkong. Maria hade kommit till Kina 1921 som Pingströrelsens första kinamissionär (s. 25) och hon var en av de fyra sista missionärerna som lämnade Kina. Hon både inledde och avslutade Pingströrelsens 30-år långa Kina-epok.

Sammanlagt var det 124 pingstmissionärer som hade arbetat i Kina under dessa 30 år (s. 27), varav 87 på Östra fältet och 37 på Yunnanfältet. Ungefär 70% av dem var kvinnor.

Hur många medlemmar församlingarna sammanlagt hade vid olika tidpunkter är okänt, men av uppgifter som lämnas av Jan-Endy Johannesson om församlingarna på Östra fältet i sin bok *Svensk pingstmission i Kina* kan som mest omkring 7 000 personer samtidigt ha varit medlemmar någon gång under dessa år. Motsvarande antal för Yunnanfältet är inte möjligt att ange. Som vi redan nämnt (s. 72) finns endast ett fåtal uppgifter om församlingar och medlemsantal i missionärernas brev till *Härolden*. Johannesson nämner att enligt en uppgift i Filadelfiaförsamlingens arkiv fanns år 1946 – året innan missionärerna återvände efter flykten några år tidigare – 1 500 döpta medlemmar i församlingarna i Yunnan (Johannesson, 184). Att ordet »döpta« finns med tyder på att det fanns personer som deltog i församlingarnas verksamheter, och kanske räknade sig som medlemmar, utan att vara döpta. Det kan ha funnits skäl som dessa åberopade för att inte låta döpa sig som missionärerna respekterade men inte ville offentliggöra.

David Leffler skriver 1936, när han bemöter ett uttalande i *Svenska Morgonbladet* den 23 april om att inga svenska missionärer finns i Yunnan:

Svensk pingstmission har bedrivits i denna provins i omkring 12 år och antalet missionärer är 16. De kristnas antal på de olika stationerna och platserna kan räknas med firsiffrigt tal« (EH 1936, 798).

Leffler valde att inte nämna hur många medlemmar pingstförsamlingarna hade utan hur många kristna det fanns »på de olika stationerna och platserna« – kanske för att få med de kineser som deltog i verksamheten utan att vara döpta. Medlemsantalet kan ha varit omkring 3 000 och antalet «medlemmar» som inte var döpta omkring 1 000. Pingstmissionen i Yunnan riktade sig främst till ursprungsbefolkningen som ansågs vara betydligt mer mottaglig för det kristna budskapet än hankineserna.

Del III

Åren 1951–1970

22. Nya missionsfält efter en utdragen process

Vi ska inleda detta kapitel med att nämna något om Sionförsamlingens ledning och styrelseskick under Venzel Nilssons och Rickard Rydén tid som föreståndare. Därefter redogör vi för Einar Karlssons ansträngningar att finna ett nytt missionsfält efter Yunnanfältet – en utdragen process.

Något om Sionförsamlingens ledning

När Venzel Nilsson våren 1937 tillträdde som pastor och föreståndare i Sionförsamlingen blev han ordförande både i församlingsmötena och i äldste- och diakonmötena, där de ärenden som skulle behandlas i församlingsmötena förbereddes. De äldste och diakonerna kallades ofta »bröderna« eller »brödrakåren« och de möten som hölls kallades »äldste- och diakonmöten« eller »brödrämöten«. Venzel var angelägen om att beslut skulle fattas i demokratisk ordning och föregås av ett öppet samtal mellan bröderna. Han hade flera förtroendeuppdrag inom Pingströrelsen. År 1945 flyttade han till Gävle för att bli pastor i pingstförsamlingen där. Församlingen hade stora problem och Lewi Pethrus kopplades in. Pethrus uppmanade församlingen att kalla Venzel som pastor och när kallelsen kom var det svårt för Venzel att svara nekande trots att han ville vara kvar i Linköping. Venzel höll kontakt med Sionförsamlingen efter flyttningen, främst för att hans äldste son valde att stanna kvar i Linköping.⁶

Som Venzels efterträdare kallade Sionförsamlingen Rickard Rydén (s. 160). då pastor och föreståndare i Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg. Med Rickard fick församlingen en utomordentligt bra predikant, men som föreståndare ville han styra enväldigt. Rickard kom från Missionsförbundet, men hade under sin utbildning till pastor fångats av pingstväckelsen och anslutit sig till en informell grupp av predikanter

---

⁶ Venzel förde dagbok under hela sitt liv som vuxen. Dagböckerna har bevarats; se källförteckningen (VNd).

inom förbundet som kom att kallas »de pingstbetonade«. Rickard tillhörde en extrem grupp bland dessa. Gruppen kallades de »frifria«. Efter en uppslitande konflikt med Missionsförbundets missionsskolas ledning lämnade han förbundet efter en kort tid som pastor i missionsförsamlingen i Åtvidaberg. Han lyckades förmå församlingen att lämna missionsförbundet och hans tanke var då att församlingen inte skulle ha något samröre med Pingströrelsen. Av olika skäl blev det ändå så att Åtvidabergsförsamlingen blev en pingstförsamling. Rickard övergav emellertid aldrig tanken på en »frifri« församling. Han blev en enstöring inom Pingströrelsen trots att han var pastor i Sionförsamlingen som var en av de största pingstförsamlingarna. Hans predikokunst bidrog i hög grad till att församlingen hade en stabil och hög tillväxt av medlemmar.

I december 1948 föreslog Rickard att antalet äldste skulle utökas och senare blev det uppenbart att han ville avsätta diakonerna och avskaffa diakonämbetet. Diakonerna skulle inte automatiskt avskiljas till äldste och man var inom brödrakåren övertygad om att han ville ha det så för att »bli av» med några. Bröderna tog avstånd från detta och Rickard fann för gott att vika sig. År 1950 avskildes diakonerna till äldste tillsammans med några nya. »Brödrakåren« var nu synonymt med »äldstekåren« och »styrelsen«.

Relationen mellan Einar och Rickard var spänd. Rickard ville styra över *hela* församlingens verksamhet och Einar ville styra över den verksamhet som han och Cela bedrev som missionärer. Einar hade genom sin förmåga att entusiasmera människor att ekonomiskt stödja honom kunnat få in pengar som gjorde att han kunde förverkliga sina idéer på missionsfältet, ett förhållande som Rickard inte accepterade. Vi återkommer till detta.

Einars sökande efter ett missionsfält

Einar Karlsson sympatiserade med Rickard Rydéns syn på församlingens frihet och de ville båda med all säkerhet lösa frågan om ett nytt missionsfält utan någon inblandning från Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Det blev en utdragen process som visar att Pingströrelsens sätt att organisera sin mission utan att ha en central ledning inte var tillfredsställande.

När Einar kom till Sverige från Kina i början av år 1950 var det nästan 30 år sedan han hade upplevt att Guds Ande hade frågat honom »om han var villig att bära sanningens och ljusets budskap till Kinas folk« (s. 35). Även om Cela och Einar hoppades att Kina skulle öppnas för kristen mission förstod de att de måste söka sig ett nytt fält. Nu förväntade de sig nog att Anden än en gång skulle ge en tydlig anvisning men så blev det inte. Hade de varit Svenska Missionsförbundets missionärer hade det varit den yttre missionens sekreterare som skulle ha föreslagit ett nytt missionsfält och vilka uppgifter som skulle utföras. Inom Pingströrelsen var det de enskilda församlingarna som bestämde var deras missionärer skulle arbeta – även om det oftast var missionärerna som själva tog initiativ och beslut. Einar ansåg att det var de manliga missionärerna som hade det överordnade ansvaret.

Det första församlingsmötet som hölls efter att Einar hade kommit till Sverige ägde rum lördagen den 21 januari 1950. Vi detta möte beslöts att han »den närmaste tiden skulle hjälpa till i församlingen, men skulle få känna sig fri för kallelse till någon predikoresa«. I protokollsboken har sekreteraren lagt in ett litet papper med följande text:

En förfrågan gjordes om inte missionär Einar Karlsson under sin hemmavistelse skulle tillhöra äldsteskåren vilket ordföranden meddelade att han givetvis gjorde i enlighet med vad som varit fallet föregående gånger han varit hemma.

Cela deltog också i verksamheten och var ibland med Einar under hans resor, men i första hand var hon nog »hemmafru«.

Vid det äldste- och diakonmöte som hölls den 13 februari är Einar antecknad som »närvarande ledamot«.

Inför ett brödrämöte den 30 oktober 1950 i Sionförsamlingen hade Einar Karlsson »meddelat att han tillsammans med sin familj tänkt sig möjligheten att gå till Sydafrika som missionär, vilken tanke tillstyrktes av styrelsen«. Den 27 november beslöt styrelsen att Einar skulle få tillfälle att berätta om sina planer i ett brödrämöte och att frågan sedan skulle tas upp på årsmötet den 6 januari 1951.

Vid ett äldste- och diakonmöte den 11 december 1950 lämnade Einar »en del synpunkter på frågan att bli missionär i Sydafrika«, men protokollet ger inga upplysningar om dessa synpunkter. Vid samma möte föreslog Einar »att han skulle få ha sin lön kvar, samt frihet att resa och uppbära offer för missionskassan«, vilket tillstyrktes av »bröderna«. Frågan om Sydafrika togs inte upp vid årsmötet – något hade tydligen

inträffat som gjorde att den inte längre var aktuell. I årsberättelsen för år 1950 kan man läsa:

Vännerna Karlsson har villigt och troget tjänat Gud i församlingens verksamhet under året, fastän broder Einar större delen har besökt andra församlingar för väckelsemöten och bibelstudier. De bidar nu Herrens ledning med avseende på nytt arbetsfält.

Vid styrelsemötet den 28 maj 1951 »meddelade Einar att han önskade få resa till Turkiet för att undersöka möjligheten att där bedriva mission«. En kvinna vid namn Greta Karlsson som i fyra år hade arbetat i Turkiet hos en svensk familj men nu återvänt till Sverige hade kommit i kontakt med Sionförsamlingen, beroende på att hon hoppades få ett ekonomiskt stöd så att hon kunde återvända till Turkiet men nu för att sprida evangelium. Kontakten med henne tycks ha varit avgörande för att Einar blev intresserad av Turkiet som sitt nästa fält.

I Smyrnaförsamlingen i Åtvidaberg var August Weinhofer pastor. Han var född 1907 i Österrike. Vid första världskrigets slut var han 11 år och bodde i Wien där nöden var mycket stor. Han fick möjlighet att tillsammans med en skara barn resa till Sverige för att placeras i olika hem som »krigsbarn«. August kom till en syster till greve Bjelke på Sturefors söder om Linköping. Han kom så småningom i kontakt med Helgelseförbundets församling i Grebo socken och vid ett möte där blev han frälst. Efter en tid bestämde han sig för att döpas och i samband med dopet blev han medlem i Sionförsamlingen. August hade gift sig 1937 med en lantbrukardotter och han hade därigenom fått ekonomiska möjligheter att efter världskriget göra åtminstone någon resa varje år inom Europa. I *Dagen* den 13 november 1951 kan man nämligen läsa att August »under sina många resor i olika länder i Europa har varit till stor hjälp för de evangeliska kristna på olika platser«. Han såg som sin uppgift att stötta katoliker som hade blivit »evangeliskt kristna«.

År 1951 var det Turkiet som stod i tur som resmål och då särskilt Istanbul och det var samtidigt som Einar blivit intresserad av Turkiet genom kontakten med Greta Karlsson. Vi kan räkna med att Einar och August kände varandra någorlunda väl och att de redan under våren visste om varandras intresse för Turkiet och beslöt att göra något gemensamt.

Ett problem för både Einar och August var de valutaregleringar som hade införts efter andra världskriget och som gjorde det svårt att föra ut pengar från Sverige. Vi har inte undersökt hur bestämmelserna var

1951 men det sätt som var aktuellt i detta fall var att Sionförsamlingen och Smyrnaförsamlingen begärde tillstånd från Valutakontoret att Einar respektive August skulle få föra ut de pengar de behövde. August ville ha med sig 1 000 kronor – omkring 20 000 kronor i dagens penningvärde – och Einar 2 000 kronor. August skulle vara borta omkring två månader och Einar räknade med att det kunde bli dubbelt så lång tid. Valutakontoret godkände Sionförsamlingens ansökan men inte Smyrnaförsamlingens. Problemet löstes genom att Valutakontoret godkände att Smyrnaförsamlingen fick överta 1 000 kronor av Sionförsamlingens tilldelning. Därmed fick Einar och August 1 000 kronor var.

Einar och August reste inte tillsammans men träffades och arbetade under en tid i Istanbul. Närheten till Israel gjorde att de passade på att göra ett besök där.

Vid brödrämötet den 28 januari 1952 lästes ett brev upp från Einar där han berättar något om arbetet i Turkiet. Han ber också att församlingen ska köpa en flygbiljett Aten–Rom–Malmö för hans hemresa som han ville skulle bli omkring den 14 februari.

Det går inte utifrån protokoll från äldste- och diakonmöten eller församlingsmöten bilda sig en uppfattning om vad som sedan hände. Inget nämns om Turkiet. I stället finns tankar på att missionera på Cypern och Kreta. Troligen hade Einar i ett brev till Rickard Rydén som lästes upp i brödrämötet den 14 februari berättat om planer på mission i Grekland eller på Cypern i stället för i Turkiet.

Vid ett brödrämöte lördagen den 17 mars var det sannolikt planerat att Einar skulle få tillfälle att redogöra för sin resa i Sydeuropa och berätta om sina planer. Mötet hölls före kvällens församlingsmöte och tiden räckte inte till. Einar fick inte ordet. Därför beslöts att ett extra brödrämöte skulle hållas onsdagen den 26 mars. Vid detta möte berättade Einar om sin resa. Han hade träffat en person som »arbetade efter samma principer som han själv och planerade nu att arbeta tillsammans med honom«. Einar med familj skulle bosätta sig på Cypern och därifrån då och då resa till Kreta och Makedonien – ett litet land norr om Grekland. Förmodligen skulle den person som Einar ämnade samarbeta med bo i Makedonien eller på Kreta. Verksamheten i Makedonien skulle delvis ha en filantropisk inriktning. Einar ansåg att 2 000 kronor per månad skulle behövas för den del av arbetet som han skulle ta ansvar för. Det var 1 000 kronor mer än vad församlingen räknade med att Cela och Einar sammanlagt skulle ha i lön och verksamhets-

stöd. Einar trodde emellertid att det fanns ett par församlingar som ville hjälpa till så att Sionförsamlingen inte behövde stå för mer än 1 000 kronor. Utifrån detta underlag beslöt brödrämötet enhälligt att »börja mission och sända Einar«. Utresan skulle bli i oktober och »Cela och Brynolf skulle vara med«. »Upprop skulle sändas till Dagen och Härolden för att få pengar till den andra personen.«

Den 3 april 1952 hölls brödrämötet inför församlingsmötet den 6 april. Då hade svar kommit från Valutakontoret om utökning av kvoten. Beskedet var att »någon kvot inte kunde fås för ett nytt fält. Beslöts att någon skulle resa upp till Stockholm för att rådgöra«. Bröderna hoppades att Filadelfias missionssekreterare Samuel Nyström skulle ha en lösning på problemet.

Det finns knappast någon anledning att tro annat än att bröderna insåg att det var ganska osannolikt att Valutakontoret skulle kunna påverkas. Det var nu inte möjligt att få frågan om Einars mission avgjord vid församlingsmötet. Ändå tog Rickard Rydén upp frågan som punkt nummer 11 vid mötet den 6 april, men nu inte för att fatta beslut utan för att skjuta upp beslutet. Sekreteraren skrev följande i sitt protokoll:

Saken framlades för att församlingen skulle få tillfälle att reflektera huruvida den var intresserad av att vännerna Karlsson reser till Cypern. Församlingen var intresserad då vännerna kände Guds kallelse dit.

Rickard hade bestämt sig för att även informera församlingen om valutaproblemet och tog upp detta som punkt 12. Han berättade då att brödräkaren

begärt licens å valutakontoret för en viss summa till Cypern men att detta avslagits och motiverats med att några medel ej beviljas till nya platser där pingstväckelsen ej förut haft mission. Möjligheterna att få ut medel har tydligen skärpts varför församlingen uppmanades att göra detta till ett allvarligt böneämne.

Vi kan nämna att omkring årsskiftet 1953/1954 ändrades valutabestämmelserna och det blev betydande lättnader i fråga om att få sända medel till missionsfälten.

Einar måste ha insett att Cypern inte längre var aktuell för hans del. Om han hade fått en tydlig kallelse från Gud att bli missionär på Cypern så hade han med all sannolikhet berättat det i församlingsmötet. Nu gällde det att finna ett alternativ.

Det blev Einar som fick uppdraget att resa till Stockholm. Samuel Nyström hade vid flera tillfällen talat med Einar om att »börja mission i Nairobi i Kenya« (*Dagen* 7/8 1952). Einar ringde upp Samuel veckan efter församlingsmötet den 6 april och fick då bekräftat att det inte var möjligt för Pingströrelsen att missionera på Cypern. Han fick säkert veta att Samuel stod fast i sin uppfattning att Einar skulle göra en pionjärinsats i Kenya. Vi utgår från att i avsaknad av en gudomlig kallelse beslöt Einar att han skulle förlita sig på Samuels uppfattning. Någon resa till Stockholm var nu inte längre nödvändig, men de kom ändå överens om att de skulle träffas där den 25 april, kanske för att samtala om Kenya.

Vid ett brödrädmöte måndagen den 21 april redogjorde Einar »för sin önskan att få resa ut till Kenya då ingen möjlighet att verka i Europa finns för närvarande«. Bröderna beslöt att föreslå församlingen att säga ja till Cela och Einars önskan. I det församlingsmöte som följde direkt efter styrelsemötet meddelades att »tanken att uppta mission nere i Cypern hade strandat på grund av stängd missionskvot dit«. Einar fick sedan ordet och meddelade att han hade en ny plan. Han skulle »gå till Kenya« och bosätta sig i Nairobi, som var en »kontaktplats, enär missionärer på resa från och till Tanganyika och till Kongo mellanlandar på stadens flygfält«. Han berättade också att staden är högt belägen (1 800 meter över havet) och att klimatet därför var »gott och ej så svårt att uthärda«. »Församlingen var även denna gång intresserad om tanken kunde realiseras«.

När sedan Samuel och Einar träffades i Stockholm blev Einar rekommenderad att ta kontakt med Erland Jonsson som var missionär i Tanganyika. Denne vistades då i Sverige och var bosatt på en plats strax väster om Örnsköldsvik – han återvände till Tanganyika den 3 juni 1952 med båt. Förmodligen ringde Einar till Erland – församlingen hade låtit installera en telefon hemma hos Einar.

Erland Jonsson hade föreslagit att Einar först skulle resa till Tanganyika och där leda bibelstudier en tid innan han reste till Kenya.

Den 30 april informerade Einar styrelsen om sitt sammanträffande med Samuel i Stockholm och att hans önskan var att resa i slutet av augusti. Cela och Brynolf skulle resa ut i november månad. Hans önskan var också att ta med nödhjälpsmedel till Grekland. Styrelsen biföll alla hans önskemål. Frågan togs upp den 4 maj i församlingen. »Förslaget ansågs av församlingen vara gott och på stående fot betygade församlingen att de önskade vara med i offer och förbön och

stödja.« Den danska pingströrelsen hade två kvinnliga missionärer placerade i Nairobi. Einar fick kontakt med dem och de lovade att någon av dem skulle möta honom när han kom till Kenyas huvudstad Nairobi.

Den 3 augusti beslöt församlingen att Cela och Einar skulle få 720 kronor i månaden som lön och 280 kronor som verksamhetsbidrag.

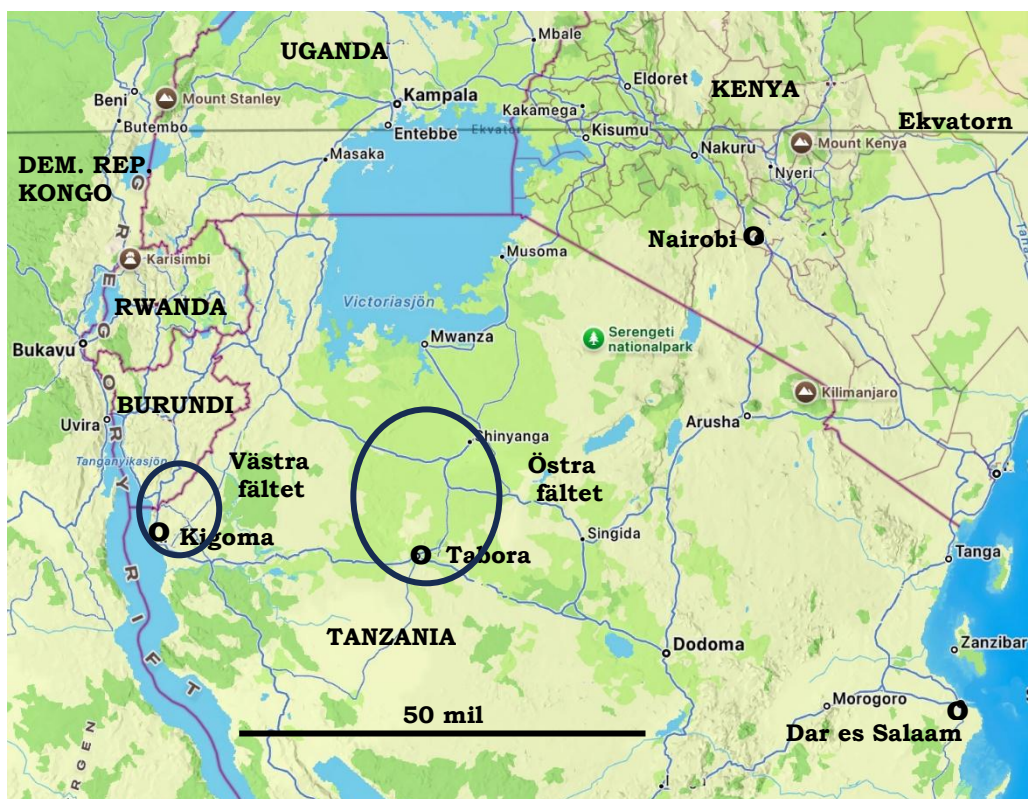
Kenyamissionär med förhinder

Den 17 augusti 1952 hölls avskedsmöten för Einar och den 30 augusti flög han med ett SAS-plan till Nairobi med mellanlandning i Aten där han gjorde ett uppehåll på några dagar. Dit hade en grupp från Makedonien kommit för att hämta pengar som Einar hade samlat in till dem. Gruppen representerade en pingstförsamling med omkring 100 medlemmar som hade flytt från Turkiet. De var enligt Einar mycket fattiga.

I Nairobi möttes han av de två danska kvinnliga missionärerna. De ansåg att Einar skulle besöka en plats 16 mil utanför staden för att ta reda på om den var lämplig för honom. Innan han reste dit bestämde han sig för att först söka upp den svenske konsuln i Nairobi. Denne lovade hjälpa honom med vad han behövde och han blev uppmanad att besöka de engelska myndigheterna i staden – Kenya tillhörde Brittiska samväldet. Där fick han klart för sig att han måste ta sig till Tanganyika för att därifrån begära att Svensk pingstmission skulle få utvidga sin verksamhet till Kenya. Han fick veta att det skulle ta tre månader att handlägga ärendet. Trots beskedet skrev Einar i ett brev den 9 september till Sionförsamlingens missionskassör, Lennart Åhman, att han i sin kontakt med myndigheten inte »mötte något nedslående«.

Einar tog fasta på Erland Jonssons inbjudan att leda bibelstudier på olika missionsstationer i Tanganyika och fick på så sätt lära känna flera missionärer.

Den 2 november var det avskedsmöten i Linköping för Cela och Brynolf. De färdades med båt till kuststaden Dar es Salaam i Tanganyika och torde ha varit framme i slutet av månaden. Där möttes de av Einar som hade ordnat med bostad. Einar var glad över att få möta Cela och Brynolf. Det »kändes lite svårt att inte Birger var med«, men han insåg att det var nödvändigt att Birger blev kvar i Linköping.

Kartbilderna utgår från en modern karta över Tanzania som bildades 1964 av Tanzania och Zanzibar som bestod av ett antal öar i Indiska Oceanen.

Bostaden kunde Einar bara hyra fram till dagen före julaftonen, något som inte bekymrade honom när han hyrde den. Han var säker på att han då skulle ha fått sitt tillstånd från Nairobi.

Efter en kontakt med konsulen i Nairobi fick Einar besked att denne trodde att tillståndet skulle vara klart till nyår. Det visade sig emellertid att det som var klart var att man hade bestämt att Einar måste ha 2 000 engelska pund – 29 000 kronor eller 540 000 kronor i dagens penningvärde – med sig in i Kenya. Einar fick också en del blanketter som skulle fyllas i. Det var en stor summa pengar. Einar uppskattade beloppet till 25 000 kronor men trodde sig ha en lösning. Han visste att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm hade 15 000 kronor som var avsedda för Afrika. Fick han disponera dessa så begränsade sig Sionförsamlingens insats till 10 000 kronor. Einar skrev till Rickard Rydén och föreslog denna

lösning. Pengarna skulle kanske inte betalas ut till någon myndighet i Kenya men förmodligen vara disponibla under en längre tid efter ankomsten till landet.

Rickard tog kontakt med Filadelfiaförsamlingen i Stockholm som meddelade att de ovan nämnda 15 000 kronorna var avsedda för nybyggnader på fältet. Sionförsamlingens styrelse menade enligt ett styrelseprotokoll den 31 januari att »då läget är för riskabelt och församlingen ensam ej har möjlighet att f. n. kunna sända [pengarna] avslogs begäran och skulle meddelas br. Karlsson förhållandet och bida Guds ledning«. Att Filadelfiaförsamlingen hade 15 000 kronor som var avsedda för Afrika hade Einar fått veta av Samuel Nyström vid sitt besök i Stockholm. Pengarna kom från en insamling som *Dagen* hade tagit initiativ till (s. 218).

Einar nåddes av beskedet omkring den 20 februari vilket tvingade honom att skriva till konsuln i Nairobi och meddela att han inte kunde skaffa fram det föreskrivna beloppet. Han framförde nya, för oss okända, synpunkter som han hoppades skulle lösa problemet. Han hade dock »på känn« att »utsikterna att komma in inte var stora«. Något »slutgiltigt beslut om vad han och Cela skulle ägna sig åt tänkte han inte fatta förrän konsuln hade svarat på hans brev. Svaret kom i mitten av april. Einar skriver i ett brev den 27 april 1953:

Vi ha nu fått avslag från Kenya. De vilja troligen ej släppa in några i landet under dessa oroliga förhållanden. Det kanske var bäst så för oss. Vi ha haft så mycken nöd och dödsfara tidigare i Kina, så Herren kanske vill spara oss från sådant för en tid.

De oroligheter Einar syftar på är en gerillarörelse, Mau mau, som 1952 gjorde uppror med målet att överta mark som vita nybyggare hade tillskansat sig. Brittiska soldater bekämpade gerillan och segrade 1956. Då hade omkring 13 000 afrikaner och ett hundratal vita européer dödats.

Einars uttalande att Herren kanske ville spara dem från nöd och dödsfara för en tid ska tolkas som att han räknade med att det efter en tid skulle bli lugnare i Kenya.

Avslaget från Kenya innebar att Cela och Einar måste bestämma sig för vad de skulle arbeta med under tiden de väntade på besked att det var dags för Kenya.

Cela och Einar blir missionärer i Tanganyika

Tanganyika låg i Afrika, precis söder om ekvatorn (s. 213 karta). Ytan var dubbelt så stor som Sverige och invånarantalet i början av 1950-talet drygt 8 000 000. I landet fanns 120 stamspråk, men ganska allmänt behärskade invånarna swahili – ett så kallat blandspråk (lingua franca) med enkla regler. Tanganyika var en tysk koloni från 1880-talet fram till första världskrigets slut, då Storbritannien först på uppdrag av Nationernas förbund förvaltade landet och från 1946 på FN:s uppdrag. Landet fick ett successivt ökande självstyre och blev år 1961 en självständig stat. I april 1964 bildades Tanzania av Tanganyika och Zanzibar, som bestod av ett antal öar i Indiska oceanen

Pingströrelsen hade två missionsfält i Tanganyika vid den här tiden: Östra fältet och Västra fältet (s. 213 karta). Utöver Mwandiga fanns det bara två missionsstationer på Västra fältet, varav den ena var Biharu. På Östra fältet fanns nio stationer.

Vi går nu tillbaka till dagarna före jul 1952 då Einar insåg att han och hans familj inte kunde resa till Nairobi.

Einar, Cela och Brynolf lämnade Dar es Salaam dagen före julaftonen 1952 för att med tåg ta sig den omkring 100 mil långa sträckan till Kigoma, en liten stad, vid Tanganyikasjön. Där hade Einar tidigare under hösten varit på missionsstationen Mwandiga, som låg »vackert på en gammal offerkulle« omkring en mil nordost om staden. Där fanns en kyrka som användes av stadens pingstförsamling med 500 medlemmar – den största i Tanganyika. Nu reste de dit för att därifrån fortsätta till Kongo. På andra sidan Tanganyikasjön uppe i bergen fanns en församling som ville att han skulle komma dit för att leda bibelstudier.

Till järnvägsstationen i Kigoma kom de på juldagsmorgonen och de fortsatte direkt till Mwandiga. Där var församlingen samlad i sin kyrka och Cela, Einar och Brynolf välkomnades med sång och tal.

Sedan vi fått lite att äta samlades vi till möte och predikade julens glada budskap, och sedan hade vi möten med bibelstudier nästan varje dag. Den färgade pastorn är duktig i engelska och jag har haft en mycket bra tolk. Gud har även välsignat mötena. Den sista söndagen var det riktig pingst i mötet, och det var 12 stycken, som kommo fram och ville mottaga Kristus. Förra söndagen var det 10 stycken och så har det varit några i varje möte i det närmaste. Man kan ej säga att alla dessa ha kommit igenom till frälsning. Det verkliga resultatet av våra möten få vi ju se på evighetens

morgon, men man ser att Herrens hand är i verksamhet. De har även haft en dopförrättning sedan vi kommo hit, då 26 stycken döptes i vatten, och flera vilja gå samma väg. (Brev 14/1 1953, PLa)

Någon resa till Kongo blev det av någon anledning inte. Einar upplevde att intresset för bibelstudierna var stort och han kände att om han inte skulle kunna komma till Kenya så skulle han »vilja öppna en bibelskola och läsa Guds ord för ungdomarna« i Mwandiga.

I Mwandiga fick familjen bo i ett enkelt litet hus som en man vid namn Egon Newman byggt. Hans bror, Elmer, och dennes hustru, Ruth, var föreståndare för missionsstationen. Egon var i Tanganyika på eget initiativ och tycks ha försörjt sig genom byggnadsverksamhet. Det lilla hus som han hade byggt i Mwandiga använde han bara då och då, men han hade en hel del tillhörigheter kvarlämnade så det blev trångt för familjen Karlsson, som inte hade så mycket bohag beroende på att det blivit kvar i Rangoon och inte var åtkomligt. När Einar tänkte på detta tänkte han också på klimatet:

Det var mycket varmt nere i Rangoon, så där fick man svettas både natt och dag. Det är ingen köld här heller, men det går ner till 23 grader på nätterna, och det är ju skillnad mot de 30 i Rangoon.

De missionärer som var stationerade i Mwandiga ville att Cela och Einar skulle bosätta sig där. Einar skriver att »man kan nog säga att vi redan gjort det«, men det var nödvändigt att bygga ett nytt hus att bo i.

Einar övervägde två alternativ. Det ena var att resa runt till de olika missionsstationerna och hålla bibelstudier, det andra var att starta en bibelskola i Mwandiga. Språket var ett problem. I de möten där han medverkade fanns det alltid någon som kunde översätta från svenska eller engelska till swahili eller stamspråket på platsen. I en bibelskola var det besvärligare. Där måste någon finnas till hands permanent. Den evangelist som fanns i Mwandiga kunde engelska vilket gjorde att i verksamheten klarade sig Cela och Einar »skapligt« som han skriver. Själv försökte han lära sig swahili, »men man börjar ju vara gammal nu, så minnet är inte vidare att tala om«.

När Einar berättar detta i ett brev till Lennart Åhman i slutet av februari 1953 skriver han också:

Vad som är brännande här, är dock en nödvändig utvidgning av arbetet, då det enligt mitt förmenande är för få stationer till den arbetsstyrka, som nu är ute.

Cela flikade in några rader i marginalen där hon berättar att »Brynolf är ute med br. Säker och jagar antilop. Vi behöver lite kött ibland«. Joel Säker förestod missionsstationen i Mwandiga.

Einar och Cela valde bibelskolalternativet. En fördel med detta alternativ var att Cela kunde undervisa i vissa ämnen – en nackdel var att det krävdes lokaler och det fanns inga lämpliga i Mwandiga. Hus för undervisning och logi måste byggas. Valet tyder på att de trodde att det skulle kunna dröja ganska länge innan Kenya skulle bli aktuellt för deras del, men de var övertygade om att så småningom skulle de få komma dit.

Det var regntid och det var därför inte aktuellt att börja bygga.

Tanken var att en kurs på två och en halv månad skulle hållas två gånger om året. Hälften av kostnaderna skulle betalas av eleverna. Den andra hälften skulle Einar stå för med pengar ur sin missionskassa.

Det var Filadelfiaförsamlingen i Stockholm som hade ansvar för Mwandiga när missionsstationen grundades. En församling bildades efter en tid och den växte ganska snabbt och det blev nödvändigt att bygga en kyrka. Marken, missionsstationen och kyrkan kom att ägas av Svenska Fria Missionen men ansvaret för underhåll av mark och hus torde ha legat på församlingen. När Cela och Einar kom dit var »alltför mycket gammalt och fallfärdigt«.

I maj månad började Einar bryta och forsla fram sten för grunden till skollokalen. När grunden var klar skulle man »börja att slå jordtegel«. Einar var arbetsledare men också byggnadsarbetare. Till sin hjälp hade han afrikaner. När kyrkan i Paoshan byggdes hade Einars uppgift varit att köpa in material och se till att det fanns ritningar till hands. Byggede gjorde kineserna. I Tanganyika var han både arbetsledare och byggnadsarbetare. Kostnaderna för byggnationen stod Sionförsamlingen för.

Den första kursen i bibelskolan hölls den 1 mars–15 maj 1954 med 24 elever, 16 från Västra fältet och åtta från Östra.

I maj månad 1953 blev det bestämt att föreståndaren för Mwandiga, Joel Säker, med familj skulle resa till Sverige i slutet av juni. Einar skriver i ett brev till Lennart Åhman:

Jag har sagt till dem gång på gång, att jag ej vill ha hand om verksamheten här, men som omständigheterna äro, synes det ej bli någon annan utväg, man skulle tycka att någon av de missionärer som varit här flera år och som känna bättre till språk och förhållanden än vad en annan gör, skulle gå in för uppgiften, men av många orsaker synes det ej vara lämpligt att så

blir fallet, och därför är det ej annat att göra än att vi får gå in i uppgiften åtminstone för en tid. Jag känner mig knappast stark nog, att gå in i detta arbete. Det är varmt och att resa och arbeta i detta klimat är ej lätt. Transportfrågan är även brännande. Vi äro ju de enda missionärer, utom en nyutkommen, som ej har någon bil, och skulle vi skrapa ihop till en sådan, så är man barskrapad, och så kan man ej gå in för arbetet som behovet kräver. Det finnes systrar här som har bil och jag har skrivit till bröderna på det östra fältet, att om vi stannar här och tar hand om arbetet behöva vi få en syster till hjälp som har bil. Vi väntar på svar.

En fördel med att bli stationsföreståndare var att Cela och Einar fick överta den bostad som familjen Säker disponerat.

I mitten av augusti skriver Einar till Åhman:

Verket här på Mwandiga är så lastat på våra gamla, slitna skuldror. Man tycker det skulle vara lämpligare med ungdomar, men det synes ej finnas några sådana för uppgiften, och då får man ju ej draga sig undan. Men det är inga uppmuntrande saker att ta hand om arbetet på en sådan här plats, det är alltför mycket som är gammalt och fallfärdigt. Jag tror knappast att jag arbetat så mycket någon gång på missionsfältet som vad fallet har varit de sista månaderna. Vi har hållit på långt in på kvällarna. Kyrkan behövde en grundlig översyn, hela det stora området var igenväxt med meterhögt gräs så fruktträden syntes ej, och så har vi haft skolbygget. Men allt går och utseende på området börjar ändras. Kyrkan är klar. Skolan är i det närmaste färdig, taket är pålagt och rappningen är färdig så när som på ena gaveln, där det ännu skall muras dit några stenar på ena gaveln och sedan rappas. Golvet är inlagt, det är cementgolv, så däröver är vi riktigt glada. Det var en hel del bekymmer för mig huru jag skulle klara upp det, då jag aldrig gjort dylikt arbete tidigare, men ett par av Helgelseförbundets missionärer kommo mig till hjälp. Nu är det inredningen kvar men den får vara tills jag hinner ordna upp det övriga.

Ekonomiskt växer arbetet oss över huvudet. Skolorna för barnen är ett stort frågetecken. Här har vi två lärare som skola ha 300 skilling [240 kronor] i månaden. All skolmateriel får vi betala. Lärarlönen få man tillbaka 95% av vid årets slut men pengarna skola ut i förtid. Skolorna skola repareras och allt skall hållas i ordning. Det finnes några utskolor här, men de har ramlat ner, så nu måste även de sättas i ordning. Glädjeämnet är att vi har vår stora kyrka full med folk varje söndag

Det var inte bara i Mwandiga som man behövde bygga nya och renovera befintliga hus. Behovet var stort i Tanganyika och Kongo. Redan i början av år 1951 hade *Dagen* startat en insamling för att få pengar till skol- och kyrkobyggnader. Målet var att samla in 750 000 kronor fram till den 1 november. Man hade beräknat att det behövdes så mycket pengar för

att klara av de projekt som bedömdes som angelägna. Pengarna skulle vara inbetalade den 1 november. En liten »missionskommitté« skulle i samråd med representanter för de församlingar som arbetade på de berörda fälten fördela pengarna. Senare var det Filadelfiaförsamlingen i Stockholm som fördelade pengarna i samråd med sju »kända pastorer« (*Dagen* 20/3 1952). Den som ville skänka ett belopp skulle fylla i och skicka in en »kupong« som publicerades varje dag i *Dagen*. Portot var 20 öre (fyra kronor i dagens penningvärde). Pengarna skulle sedan överföras med en postanvisning. Priset var 30 öre om beloppet var högst 10 kronor, 60 öre om det var högre.

Den 28 september 1952 hölls »en gemensam offerdag för Afrika« i landets pingstförsamlingar på uppmaning av en missionskonferens som hade hållits i Stockholm.

Den 28 maj 1953 annonserades i *Dagen* ett nytt initiativ av missionskommittén – Missionsfemman. *Dagen* skrev då med syftning på initiativet 1951, att »den riksbekanta appellen togs emot med strålände entusiasm och offerresultatet blev över förväntan«. Detta är så långt vi vet det enda som tidningen dittills hade skrivit om resultatet av insamlingen. Samma dag skriver kommittén i *Dagen* att 1951 års insamling – »750.000-kronorsinsamlingen« – samt offerdagen år 1952 för Afrika »har inbragt stora summor« utan att ange hur stora. Nu skulle »offerkuvert« delas ut till medlemmarna i församlingarna och i dessa kuvert skulle man lägga en femkronorssedel, men andra belopp var givetvis välkomna. Kuverten skulle sedan stoppas ner i kollekt- eller offerboxen vid något möte. Församlingarna vidarebefordrade dessa pengar till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. För den enskilde givaren var det nu betydligt enklare än tidigare att bidra med pengar och det kunde göras utan några utgifter för kuvert, porto och postanvisning. Dessutom nådde man flera av medlemmarna. *Dagen* hade en upplaga på 23 000 i början av år 1952 och lästes kanske av 70% av Pingströrelsens medlemmar.

Den 3 juli 1953 lämnade *Dagen* för första gången en uppgift om hur mycket som sammanlagt hade samlats in till »Pingstväckelsens riksinsamling för den yttre missionen«. Den 30 oktober fick läsarna en mer detaljerad information: totalt hade 411 000 kronor kommit in, varav 121 000 kronor till »750.000-kronorsinsamlingen«, 157 000 kronor vid offerdagen 1952 samt 133 000 kronor genom Missionsfemman. Beloppet 121 000 kronor ansågs enligt ovan den 28 maj ha varit »över

förväntan«, men för initiativtagarna måste det ha varit en stor besvikelse. Insamlingen avslutades vid årsskiftet 1953/1954. Då hade sammanlagt 459 000 kronor samlats in under tre år, varav 179 000 kronor till Missionsfemman på endast sju månader, något som de förenklade rutinerna torde ha bidragit till.

Ett misstag som *Dagen* och kommittén gjorde var att under mer än två och ett halvt års tid inte på ett tydligt sätt redovisa hur mycket som samlades in. Ett annat var att de projekt man satsade pengarna på inte presenterades på ett ordnat sätt. Pingstvännerna räknade nog med att det var ganska många projekt och trodde att de få som nämndes i *Dagen* bara var ett urval.

Det förefaller som att missionärerna i Tanganyika var övertygade om att det hade kommit in mycket pengar men de visste inte vart pengarna hade gått. Flera missionärer frågade sig varför inte de stationer där de arbetade fick någon hjälp och i församlingarna i Sverige kanske man var restriktiv med att sända ut pengar för reparationer och nybyggen. Einar hörde till dem som kritiserade den bristande informationen.

Einar och Cela fick under många år varje kvartal pengar från församlingen i Gullringen. År 1948 ordnades en pingstförsamling i Vimmerby av 58 personer som bodde i staden eller dess omgivning, men också av de 32 medlemmar som tillhörde församlingen i Gullringen och de 29 som tillhörde pingstförsamlingen i Södra Vi. Pastor i den nybildade församlingen blev Sixten Eidergren. Våren 1953 skrev denne till Rickard Rydén i Linköping och frågade om han kände till att Einar fick pengar från gruppen i Gullringen. Rickard informerade styrelsen den 11 maj:

I ett brev från församlingen i Vimmerby önskades att få upplysning angående hur det förhöll sig med de medel deras medlemmar sände till br. Karlsson och aldrig inbjudits till avskedsmöten i församlingen. Skulle lämnas upplysningar att det måste ha blivit något misstag då ej församlingen känt till förhållandet.

Att församlingen i Gullringen hade skickat pengar regelbundet kände åtminstone kassören till. Även Einar fick ett brev av Eidergren. Om innehållet i detta skriver Einar till Lennart Åhman:

Eidergren skrev som om jag skulle använt dessa pengar utan församlingens kännedom, men jag svarade härligt, att alla våra medel hela tiden har gått genom Linköping, så här har ej varit någonting i hemlighet.

Einar hade blivit illa berörd av brevet.

I oktober 1953 skriver Einar:

Den tråkiga historien med Vimmerby har nu fått en oväntad lösning. Vännerna i Gullringen tog upp saken på allvar, ty det var ej de som tröttna, utan det var troligen Eidergren som ställt i gång med affären. De började undersöka protokollen, och där fann de, att mina uppgifter var fullständigt riktiga, och att det var beslutat, att de skulle bidra till arbetet här ute, sedan Linköping hade övertagit vårt personliga underhåll. Eidergren tillsammans med äldstebröderna i Vimmerby har därför tillskrivit mig och bett mig om förlåtelse för allt det obehag som de ställt till, och så meddelar de att de vill fortsätta som tidigare. Det var ju en oväntad men härlig avslutning på saken.

Den 25 januari 1954 togs frågan upp i ett styrelsemöte i Linköping:

Från Filadelfia, Vimmerby upplästes ett brev om det som varit i samband med Einar Karlsson. Man önskade nu på nytt träda in som understödjare till honom.

Eidergren valde eller blev uppmanad att lämna sin tjänst i Vimmerby, men kunde efter en tid fortsätta som pastor inom Pingströrelsen.

Även Rickard skrev ett brev till Einar när han hade fått Eidergrens brev. Där kritiserar han Einars uppfattning om att själv styra över sin verksamhet och hans privata missionskassa. Brevet gjorde Einar både ledsen och upprörd. Han sparade brevet och efter hans död fann man det i hans bibel.

Förmodligen ångrade Rickard detta brev utan att nämna det för Einar. När denne fyllde 60 år hösten 1955 skriver Rickard bland annat följande i *Dagen*:

Den som haft förmånen att lyssna till hans missionsföredrag vet, att dessa haft en otrolig förmåga att öppna hjärtan och plånböcker för missionens heliga sak. (*Dagen* 4/10 1955)

Kanske var detta en ursäkt.

I oktober 1953 kunde Einar meddela Sionförsamlingen att han hade blivit befriad från att vara stationsföreståndare. Det var säkert efterlängtat, men förändringen skulle orsaka problem. Den missionär som skulle ta över var Elmer Newman. Han och hans familj kom till Mwandiga samtidigt med ytterligare en missionärsfamilj. Bostadsbristen blev akut. Ett hus skulle byggas om för att lösa problemet. Av okänd anledning krävde Elmer att Einar skulle betala 1 600 kronor av kostnaderna, vilket Einar motvilligt gick med på. Ändå började Elmer inte bygga. Einar ville därför inte längre vara kvar i Mwandiga. Även andra förhållanden bidrog till detta. Ett var att Einar hade problem med utslag under sin

tid på Mwandiga-stationen, vilka försvann »så fort jag lämnar Mwandiga«. Ett annat var att under hösten 1953 drabbades pastorn i Mwandiga-församlingen av spetälska. Han var Einars tolk och hjälpte honom i bibelskolan. Einar skriver:

Det är kusligt med denna sjukdom här uppe, det är många i församlingen som har fått den. Jag vet ej ännu hur vi skola göra, det är ej angenämt att ha en man med en sådan sjukdom till sin ständige medarbetare. (LPa)

I början av november 1953 skrev Einar ett brev till Rickard Rydén. Där berättar han om »en del förhållanden som vållar svårigheter«. Han var angelägen att informera »bröderna« om »huru det föreligger med en del förhållanden på missionsfältet och önskade att brevet ej upplästes i församlingen«. Sannolikt meddelade Einar att han inte ville vara kvar i Mwandiga.

Hösten 1953 blev den finska pingströrelsen erkänd som mission i Kenya. I Tanganyika hade de finska pingstvännerna två stationer som arbetade under namnet Svenska Fria Missionen, och nu var finnarna villiga att låta de svenska pingstvännerna öppna en station i Kenya i deras namn. När Einar fick detta klart för sig skrev han till Rickard Rydén »angående att fara dit«. Vid ett styrelsemöte den 14 december »beslöts att det ej vore lämpligt just nu att lämna fältet de äro på och övergå till ett nytt«. Detta är en av de få gånger som styrelsen försökte få Einar att ändra sina planer. Einars bestämda uppfattning att han inte ville fortsätta arbeta i Mwandiga och samarbetsproblemen med Elmer Newman gjorde att frågan togs upp i församlingen den 4 april 1954.

Miss. E. Karlsson Tanganyika hade i brev meddelat att de nu genom en Finsk pingstmission såg en möjlighet att komma in i Kenya, den plats de från början av sin senaste missionsresa tänkt sig till. Miss. Karlsson hade ju planer på en bibelskola i Tanganyika och gjort vissa förberedelser för den men de tycks ej finna sig tillrädda med förhållandena där, varför församlingen gav dem frihet att handla som de kände och trodde vara Guds vilja.

Einar blev positivt överraskad när han fick beskedet. Den 21 maj skriver han att Cela och han efter en böne- och fastedag på långfredagen den 16 april kommit fram till att de skulle försöka komma in i Kenya.

Tanganyika-missionärerna samlades varje år till en konferens för uppbyggelse och överläggningar. År 1954 hölls den i staden Nzega på Östra fältet den 8–13 juni. 55 pingstmissionärer deltog, varav en från Kongo, tillsammans med en missionär från Helgelseförbundet och en från Evangeliska Fosterlandsstiftelsen. Seden var att bjuda in någon pastor

från Sverige som konferensens huvudtalare. Pastor Herlog Gideonsson i Örnsköldsvik hade bjudits in, men han blev förhindrad. Einar hade därför blivit tillfrågad och han lovade hålla ett flertal bibelstudiemöten. Einar valde texter ut Bibeln från Esra, Haggai och Sakarja. En av åhörarna skrev:

Sällan eller aldrig har orden ur dessa bibelböcker blivit så levande för oss. Anden verkade med ordet – vi fick nytt mod och insåg på nytt att det är nåd att få vara med i tempelbyggandet. (EH 1954 nr 29, 7)

Cela och Einar hade bestämt att de under konferensen skulle meddela sitt beslut att »gå till Kenya« och således inte ta hand om bibelskolan i fortsättningen. Men det blev inte som Einar hade tänkt sig. Han skriver till Lennart Åhman:

Då vår avresa till Kenya kom på tal, reste hela konferensen sig och bådo oss stanna kvar och ta hand om bibelskolan. Sådant hade vi ej tänkt och resultatet blev en sömnlös natt med bön och funderingar, ty att säga nej till en sådan kallelse var ej lätt, än mer som jag trivs med skolan. Dessutom lovade de oss att få slå oss ner var vi ville på fältet och mera generösa kunna de knappast vara. Under veckans lopp behandlade vi saken vidare och det blev bestämt att vi skulle slå oss ner i Tabora eller i närheten därav ty där kan man säga är centrum av fältet och goda förbindelser åt alla håll. [...]

Jag är så tacksam till Gud att det har löst sig på detta sätt. Som det har varit har jag ej kunnat fortsätta, pengar har gått och det är likväl ej något som jag kan peka på som är mitt och för den uppgift som jag representerar, och sådant blir tråkigt både för oss och er. Nu har vi ett helt annat utgångsläge, skolan är hela missionens angelägenhet och jag har missionärskåren bakom mig. Det kommer ej heller att bli tal om några nya bördor för er, låter ni mig få de pengar som kommit in extra på det sätt som nu är fallet så ska jag klara upp det hela. Jag har ej använt alla pengarna jag fick till utrustning och så hade jag några tusen shilling som jag framledes hade tänkt använda till ett motorfordon, Cela och jag är de enda av missionärerna som ej har ett sådant. Men nu går pengarna denna gång på samma sätt som i Kina – till ett hus.

Tiden i Mwandiga hade varit ett gästspel i väntan på Kenya. Cela och Einar betraktade konferensens beslut som Guds kallelse. Hösten 1954, efter fem års väntan, hade de funnit det fält där de trodde att Gud ville ha dem.

Efter konferensen i Nzega reste familjen Einar, Cela och Brynolf till Dar es Salaam för »luftombyte« som Einar skriver. Den 6 juli reste de tillbaka till Mwandiga. Där skulle årets andra kurs i bibelskolan hållas.

Den avslutades den 15 oktober och då kunde familjen förbereda sin flyttning till Östra fältet.

I Linköping hade Sionförsamlingen antagit en ny missionär som avskildes den 22 augusti 1954. Det var sjuksköterskan Stina Johansson som skulle arbeta som missionär i Mwandiga i Tanganyika. Den 27 augusti påbörjade hon sin resa till Afrika. Välkomstmötet i Mwandiga för henne hölls sannolikt söndagen den 21 november. Vid samma möte tog församlingen farväl av Cela, Einar och Brynolf som den 25 november lämnade Kigoma för att resa till Lulanguru som ligger på Östra fältet, två mil från Tabora. Där skulle bibelskolan hålla till den första tiden. Familjen fick flytta in i ett nybyggt bostadshus. Enligt Stina Johansson var Cela svårt sjuk i malaria när de träffades i Mwandiga. Stina tyckte att Cela hade »förändrats mycket under tiden här ute«.

23. Cela och Einar i Afrika och Asien

Under våren 1955 höll Einar Karlsson den första bibelkursen i Lulanguru. Cela skriver till Sionförsamlingen den 16 mars:

Einar har fått malaria sista veckorna. [...] De sista dagarna har han dock haft sina lektioner i bibelskolan som vanligt. Han har tre timmars bibelstudier om dagen. Syster Eva Danielsson har fyra timmar i veckan med undervisning i engelska och innanläsning. Broder Säker ger tre lektioner i veckan i biblisk geografi. Så ha de fyra timmars skrivövningar i veckan och den undervisningen har fallit på min lott.

Det var 22 elever, »alla präktiga unga män som vi tror att Gud skall göra till stor välsignelse bland sitt folk«.

Missionärernas konferens hölls 13–19 juni 1955 i Nzega liksom föregående år. Även detta år ledde Einar flera bibelstudier. Vid denna konferens beslöts att Einar skulle resa hem till Sverige för att samla in pengar till bibelskolan.

Nästa kurs i bibelskolan började den 1 augusti. Efter kursen, som slutade den 23 september, skulle Cela och Einar återvända till Sverige. Man hade lyckats få tag på en, enligt Einar, »präktig broder och lämplig att ta hand om de unga eleverna« under hans vistelse i Sverige.

Brynolf lämnade Tanganyika redan den 5 augusti för att resa till Sverige. Han skulle praktisera i »en större fotofirma« i Stockholms-trakten.

Cela och Einar lämnade Lulanguru fredagen den 7 oktober för att resa till Dar es Salaam, där de stannade en tid innan de fortsatte med båt till Sydafrika, där de skulle göra ett längre besök hos några vänner som bodde i en förstad till Johannesburg. Dit kom de omkring den 10 december. Den 2 mars 1956 lämnade de Kapstaden med båt och anlände den 16 mars till London och for sedan vidare med båt till Göteborg och slutligen med tåg till Linköping dit de kom den 27 mars. Vistelsen i Sverige blev ett år. Under detta år samlade Einar in 28 600 kronor till bibelskolan. Avskedsmötena i Linköping inför utresan till Tanganyika hölls i slutet av april 1957.

Resan gjordes med båt först från Göteborg till London. Därifrån skulle de fortsätta med båt till Dar es Salaam och de räknade med att resa dit via Sydafrika. Suezkrisen hösten 1956 då Storbritannien tillsammans med Frankrike och Israel invaderade Egypten för att återta Suezkanalen medförde att kanalen inte kunde användas. Påtryckningar från USA och Sovjetunionen fick emellertid trupperna att dra sig tillbaka, men det dröjde en tid innan kanalen öppnades igen. Strax före avgången från London blev det klart att den båt de skulle resa med kunde som första passagerarfartyg använda sig av Suezkanalen vilket förkortade restiden avsevärt. Cela skriver i ett brev efter passagen av kanalen, att »Einar arbetar för fullt varje dag med sin bok om de yttersta tingen som många i Sverige bett honom skriva« (s. 229).

I Tanganyika fortsatte Cela och Einar att arbeta med bibelskolan och mellan kurserna besökte de olika missionsstationer i Tanganyika för att hjälpa till i verksamheten. På bibelskolan undervisade Einar i de teologiska ämnena – Cela och en afrikansk man tog hand om de profana. Einar kunde nu »genom Guds nåd« predika på swahili. Han skriver att »man får lägga ner mycket mer arbete på språket, då man är äldre. Men trägen vinner, och det får man vara glad för.« Cela skriver den 1 januari 1958 i ett brev att i Tabora talas kinyamwesi, men i skolan användes swahili. »Einar predikar nu var söndag på swahili och tolkas därifrån till kinyamwesi«. Att Einar predikade varje söndag berodde på att den ordinarie föreståndaren i Tabora var i Sverige varför Einar vikarierade för honom.

Till 1957 års Tanganyikakonferens för missionärerna hade Lewi Pethrus kallats. Konferensen hölls 9–14 juli i Mwandiga i Kigoma. Pingstförsamlingen i Mwandiga hade den 1 januari 743 medlemmar. I ett förberedande möte måndagen den 8 juli påminde Pethrus deltagarna om att missionärerna, som hade varit banbrytare, nu måste räkna med att de infödda själva kommer att ta hand om ledarskapet i församlingarna.

Tidningen *Dagen* bevakade konferensen och Einar som regelbundet fick en bunt tidningar från Sverige kunde jämföra det som han hade hört sägas på konferensen och vad *Dagen* rapporterade. I ett brev daterat den 9 september 1957 skriver Einar:

Den senaste tiden ha vi fått del av tidningsartiklarna i *Dagen* från Pethrus' besök härute. Av dem får man veta saker, som vi här äro okunniga om. I våra dagar synes kursen för missionsarbetet beslutas i Sverige. (PLa)

Vi har inte kunnat utröna exakt vad Einar och de kamrater han syftar på var okunniga om, men att beslut som tidigare tagits av missionsnärerna ute på missionsfälten numera togs i Sverige är en korrekt uppfattning. Succesivt hade de som var ansvariga för den yttre missionen inom Filadelfiaförsamlingen i Stockholm börjat fungera som ett missions-sällskap. Visserligen dryftades aktuella frågor på missionskonferenser i Sverige. Kommittéer tillsattes men en majoritet av ledamöterna i dessa hade pekats ut av Filadelfiaförsamlingen. Ett problem – åtminstone i Tanganyika – var att de omkring 80 missionärer som arbetade där inte hade tillräckligt med pengar för att driva en fungerande verksamhet, något som Einar vid några tillfällen påpekade. Det arbete Einar ansvarade för klarade sig bra tack vare hans egna insamlingar.

I ett brev till Sionförsamlingen den 12 december 1957 tar Einar åter upp hur inriktningen av arbetet har förändrats:

Sven Lindahl [Förlaget Filadelfia] är här ute för närvarande på en affärsresa. Vi leva i affärernas tidevarv. För oss, som komma från det från kommersiell synpunkt så lugna Yunnan, är det svårt att hinna med i allt detta ordnande. Från min synpunkt är det skola och affärer som dominerar, och [det] rent andliga har svårt att hävda sig. Komma vi ej tillbaka till det ursprungliga, då är vår verksamhet i farozonen. Det är ej organisation vi behöva det är väckelse, och sådant är det mycket sparsamt av.⁷

Einar upplevde under sin andra period i Tanganyika en tydlig förändring av den politiska situationen. I april 1958 skriver han till Sionförsamlingen:

Förhållandena i Afrika äro helt olika mot vad det var för några år sedan, och den stora frågan är endast huru länge det dröjer, tills den stora omvälvningen sker. Den politiska rörelsen Tano går fram med stora steg, och den börjar bli ett problem även för de kristna församlingarna. Parollen är Afrika för afrikanerna och ut med de vita. De kristna stå nu vid vägskalet. Tanos ledare gå omkring i byarna och värvar medlemmar, och många kristna har slutit sig till dem.

Den 5 september 1958 fyllde Cela 60 år. Hon berättar:

---

⁷ Många barn lärde sig läsa i de skolor som drevs av Pingströrelsens missionärer, men när barnen så småningom ville utöka sitt läsande var utbudet mycket begränsat. Det var därför nödvändigt att öka utgivningen så att inte ungdomarna började läsa böcker som gavs ut av katolikerna. Sven Lindahl som var chef för Förlaget Filadelfia besökte Tanganyika för att bilda sig en uppfattning om vad som borde göras för att möta behovet.

Tidigt på morgonen kom kamraterna på stationen och sjöng för mig samt gratulerade med tårta, blommor och presenter. Senare på förmiddagen kom flera kamrater och jag fick en textad adress med alla kamraternas namn här i Tanganyika och 380 shilling [cirka 300 kronor]. Bibelskoleleverna var även uppe och sjöng för mig och över 100 skolbarn med lärare kom uppmarscherande med trummor och cymbaler, flöjter och tamburiner. (*Vår Horisont*, oktober 1958)

Skolor för barn var vid den här tiden en viktig verksamhetsgren inom Svensk pingstmission.

Cela och Einar hade, som vi redan nämnt, kommit till Tanganyika 1957. Redan efter två års vistelse där ville de återvända till Sverige. Frågan togs upp vid ett styrelsemöte i Sion den 29 juni 1959.

Förelåg ett brev från Einar Karlsson, vari han omtalar att de nu känna det som om de hade gjort sitt och att deras krafter blir svagare, varför de önskade att få resa hem för vila. Då de måste beställa biljett ett år i förväg, hade de tänkt resa hem den 1 juli 1960. De ville höra församlingens uttalande i denna sak. Skulle förehållas dem att de kanske göra bäst i att stanna hemma nu, då de äro komna till åren och det är för krävande på fältet.

Församlingen beslöt den 5 juli att de skulle få resa hem och dessutom att »meddela dem att de nog har givit det bästa på missionsfältet och nu kan avsluta sin missionsgärning och stanna hemma«. Brevet kan ha skickats med flygpost och om det förhöll sig så kan ett brev som Einar skrev den 25 juli till Sionförsamlingen vara ett svarsbrev. Han skriver:

Genom Guds nåd ha vi kunnat ligga i selen hela tiden, och skolan tar en hel del av krafterna, ty man vill att tiden skall ge eleverna så mycket som möjligt. När man har mycket arbete, är det ej förstärkt att göra perioderna för långa, och får man ett ombyte av luft och miljö, kan man arbeta med nya krafter. En annan måste dessutom rätta tider efter kurserna i skolan, och man vill helst fara hem den svala tiden här ute, som blir sommaren i Sverige, och komma tillbaka hit vid samma tid. Komma hem till vintern, vill man ej gärna göra. – Vi ha talat om, att det kanske vore förstärkt att stanna hemma nu, då vi kommit in i ålderns dagar, men efter moget övervägande och mycken bön ha vi kommit till ett annat resultat. Varken vita eller svarta önska att vi skola lämna skolarbetet, det är en allmän önskan, att vi skola fortsätta, så länge vi kunna. Vi vet ej riktigt vem som skulle gå in för skolan, om vi slutade arbetet i densamma. Vi ha därför beslutat oss för att fortsätta ännu en period, om Gud vill och vi får leva. Vi ha tänkt stanna hemma ett år.

Resan hem blev något senare än beräknat. De lämnade Dar es Salaam med båt den 10 augusti 1960 och »lite över en månad senare« var de i England. Den 20 september kom de med båt till Sverige och enligt

Rickard Rydén »synes de vara friska och krya och vid gott mod, trots prövningar och pressande förhållanden i de svartas världsdel«. I Einars sista brev från Tanganyika den 16 juli skriver han om hur ansvaret för verksamheten mer och mer övergår i »de svartas händer«.

Vid ett styrelsemöte den 21 oktober i Sion fick Einar tillfälle att berätta om arbetet i Tanganyika. Han nämnde då att samarbetet mellan missionärerna i Tabora inte fungerade. »De som hade orsakat de största svårigheterna där ute var Nordbergs och Erik Samuelsson. Han ansåg det oerhört svårt att kunna samarbeta med dem.«

Erik Samuelsson och hans hustru Elly hade arbetat som Örebro Missionsförenings missionärer i Indien när de 1957 blev medlemmar i en pingstförsamling. Deras nya missionsfält blev Tanganyika där deras uppgift var att arbeta bland de många indier som fanns i landet. Vi har inte funnit någon uppgift om vad Elly och Erik skulle kunnat arbeta med i Tabora som Cela och Einar på något sätt kom i kontakt med. Beträffande Elly och Erik Samuelsson är det lätt att finna en anledning till en konflikt. År 1957 eller 1958 bildades en språkkommitté på Tanganyikafältet som fick till uppgift att »granska manus och stå som ansvarig utgivare av litteratur« (Holmkvist Nyström, 221). Denna kommitté bestod av tre personer varav Elly Samuelsson var en av dem. De böcker som Einar skrev för bibelskolans räkning skulle alltså granskas och godkännas av kommittén. Vilken kompetens medlemmarna hade för sin uppgift är inte lätt att ta reda på, men vi kan nog utgå från att kommittén och särskilt Elly Samuelsson hade en annan uppfattning än vad Einar hade om sina egna böcker. Einar tog illa vid sig och konflikterna kan vara anledningen till att Cela och Einar ville resa hem. De bestämde sig för att lämna Tanganyika och det för gott. I styrelsemötets protokollsbok kan man läsa att det »hade varit en uppgörelse med en del av missionärerna«. Någon gudomlig kallelse att verka i Afrika hade nog inte Cela och Einar upplevt och det kan ha underlättat beslutet att bryta upp.

Som vi nämnt ovan arbetade Einar under sin resa till Tanganyika med en bok om »de yttersta tingen« (s. 226). Boken trycktes och gavs ut av Förlaget Filadelfia vid årsskiftet 1959/1960 med titeln *Hedningarnas tider och tidsålderns avslutning*. En av Pingströrelsens ledande predikanter, Gustaf Roberth, skriver i *Härolden* den 28 januari 1960: »Framställningen vittnar om författarens goda bibelkännedom och klara inblick i det profetiska ordet.« Boken innehåller omkring 560 bibelcitater. Under

1950-talet var Jesu andra tillkommelse en händelse som en stor andel av Pingströrelsens medlemmar var övertygade om skulle ske mycket snart. Man kan därför förvänta sig att Einars bok skulle mynna ut i ett konstaterande att Jesus skulle komma tillbaka mycket snart och det var viktigt att vara beredd. Så är det emellertid inte. I bokens första del vill Einar visa att ett stort antal profetior som gällde händelser före år 1959 verkligen inträffade, och i bokens andra del redogör han för och diskuterar ingående det Bibeln berättar om händelser som ännu inte hade inträffat.

Cela skulle fylla 62 år i september 1959 och Einar 65 år i oktober. Pensionsåldern var 67 år så de kunde överväga att än en gång resa ut som missionärer. Sedan flera år tillbaka hölls under våren en missionskonferens i Alingsås och 1961 kunde Cela och Einar vara med. En av talarna var en dr Aoki från Japan. Han hade nämnt om att behovet av »arbetare« där var stort och Cela och Einar bestämde sig för att de skulle »ge sig på nytt som ett offer på missionens altare«. Vid styrelsemötet den 5 maj 1961 i Sion fick Einar

tillfälle att framlägga ett önskemål. Han menade att det kan synas som om de voro för gamla att på nytt resa ut igen, men de har blivit klara på att på nytt försöka ge sin tid och sina krafter för att nu resa ut till Japan. De har talat med bröder som känner till läget och som nu är där ute och de önskar de nu kunde komma dem till hjälp.

Einar var väl förberedd. Han hade varit i kontakt med Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och hört sig för om behovet av missionärer i Japan. Filadelfiaförsamlingens missionssekreterare, Samuel Nyström, avled den 14 november 1960. Han ersattes av missionär Åke Boberg, men denne hade inte tillträtt sin tjänst i början av maj 1961, varför det var någon annan som Einar fick träffa. Pingströrelsen hade ett tjugotal missionärer i Japan. Två missionärer, Greta och John Johnson som var stationerade i Yokohama, skulle resa hem till julen och behövde ersättas under de två år de skulle tillbringa i Sverige. Einar förklarade sig villig att tillsammans med Cela ta över ansvaret.

År 1918 hade Betaniaförsamlingen i Kölingared (Västergötland) inbjudit ledarna i de fria församlingarna till en rikskonferens – en bibelstudievecka. Den hölls på sommaren och blev årligen återkommande och senare känd som »Nyhemsveckan«.

Vid Nyhemsveckan sommaren 1961 hade Einar, när en missionsfråga var uppe till behandling, sagt:

När ett missionsfält stängs, så öppnas ett annat. Vi skall, min fru och jag, nu resa till vårt tredje missionsfält, sade han, och denna gång blir det Japan. Gud vill leda oss alla rätt så att vi bli till stor välsignelse i dessa sista dagar. (EH 1961 nr 26, 14)

Vid styrelsemötet den 5 maj hade Einar meddelat att de skulle resa med flyg från Bromma den 25 oktober. »Bröderna önskade dem Guds välsignelse den tid som är kvar att verka.« Biljetterna kostade 7 030 kronor och utrusningen 1 000 kronor. På Einar Karlssons insamlingskonto fanns det 8 130 kronor, varför församlingen inte behövde lägga ut några pengar.

De kom till Yokohama tre veckor före Greta och Johns hemresa så de fick möjlighet att sätta sig in i de olika arbetsuppgifterna. Einar skriver till Sionförsamlingen:

På denna korta tid sökte vi införsätta oss i de olika uppgifterna. För att inte glömma något måste vi göra anteckningar. Det är i början ingen lätt sak att komma ihåg de japanska namnen på syskonen i församlingen och namn på stationer och platser man skall besöka. Då är det bra att titta i anteckningsboken.

Till arbetsuppgifterna hörde undervisning i bibelskolan men den började inte förrän i mitten av februari 1962. Endast fem eller sex elever undervisades – Einar menade att »vi måste hjälpa dem som finnes«.

Vid årsskiftet 1962/1963 skriver Einar:

Vi har förstått mer och mer varför Herren sände oss hit. Så långt vi ha förstått hade vi en verklig uppgift att fylla. Det har varit en fruktansvärd andlig kamp, kanske en av de hårdaste vi genomkämpat, men vi ha fått se huru Herren för sitt verk till seger. Hade vi ej tidigare varit vana vid österländska förhållanden, så hade det varit svårare för oss men det är många beröringspunkter mellan Kina och Japan. De stora segrarna få vi ej glädja oss åt här ute, men vi ha det säkert mera rörligt här än på många andra platser. Vi ha haft tre dopförrättningar, då nio stycken döptes.

På försommaren 1963 var det aktuellt för dem att bestämma sig för vad de skulle göra efter tiden i Yokohama. Missionärer i Japan hade önskat att få dem till någon av de stationer som låg längre norr ut, men eftersom det inte fanns några tolkar där ansåg Einar att det var omöjligt att gå dem till mötes. De beslöt sig då för att resa hem.

Einar fick sommaren 1963 en förfrågan från Thailand om att undervisa i en bibelskola i Bangkok under ett antal månader fram till årsskiftet. Einar skriver till Sionförsamlingen:

Vi ha mycket bedit till Gud över saken, vi vilja i allt göra Herrens vilja, och tjäna Herren där vi behöves och där vi ha en uppgift. Vi ha nu beslutat oss

i Herrens namn att resa till Thailand för en tid och hjälpa vännerna. Som ni kanske veta, finnes det mycket kineser där nere, och det är av intresse för oss som tidigare arbetat bland detta folk. På grund av tiden för skolan, kunna vi ej stanna här tills Johnsons komma ut, men det kommer att gå i lås.

I oktober 1963 lämnade Cela och Einar Japan. Deras tanke var att stanna i Thailand till slutet av januari och då resa vidare till Formosa varifrån det hade kommit önskemål att få besök. Färden skulle sedan någon gång i maj gå vidare till USA, där de skulle stanna en tid för att vara hemma i Sverige i oktober. Einar informerade styrelsen i Linköping om sina planer, men bad inte om något medgivande att genomföra planerna. Styrelsen hade emellertid inga invändningar.

Cela och Einar lämnade Japan den 7 oktober med en norsk lastbåt, som gjorde dygnslånga uppehåll på fyra platser. Den 23 oktober var de i Bangkok »i det heta och fuktiga Thailand«. Bibelskolan slutade redan den 1 december då de for till södra Thailand »för konferenser och möten«. Vissa problem med att förnya sina visum gjorde att de bestämde sig för att lämna Thailand i slutet av december. Politiska oroligheter medförde att det var svårt för dem att få visum till Formosa och de fick därför ställa in besöket där. Den 22 december lämnade de Thailand med en lastbåt och då blev »resan ej mycket dyrare än från Japan och det är strålande«. De gick i land i San Francisco, som låg nära den stad, Oakland, där Cela syster fortfarande bodde. En av anledningarna till besöket i USA var att systemen var sjuka och kände att slutet var nära. Hon ville träffa Cela en sista gång. Cela och Einar ville också gärna hälsa på medlemmar i Sion som hade utvandrat till västra USA.

Tiden i Thailand hade varit krävande på grund av klimatet och samma dag som bibelskolan slutade blev Cela allvarligt sjuk och till Einar »kom malarian på besök«.

Jag predikade likväl på bibelskolans avslutning, och följande dag hade jag lovat att fara ner till Surat Thani och delta i deras konferens. Jag for, då jag ej ville bryta mitt löfte, men det blev för mycket för mig, och jag blev fruktansvärt sjuk där nere, och då febertopparna brände min kropp och sömnen vek fullständigt hade jag föga hopp att klara mig igenom. Men än en gång fick jag se Herrens nåd uppenbar till hjälp i nöden. (PLa)

I april månad 1964 kom de till Linköping. Paul Hellberg, som då var missionskassör, skrev före hemkomsten att »med denna senaste missionsperiod torde våra kära missionärer ha fullgjort sin gärning evad det gäller resor till de yttre fälten«. När Aste Abrahamsson, församlingens

andrepastor, vid årets slut såg tillbaka på församlingens verksamhet, skriver han bland annat följande om Cela och Einar:

De åtnjuter nu pension av församlingen. Broder Einar hör dock inte till dem som kan vara överksamma. Han har anlitats för möten och bibelveckor i församlingen och på andra platser. I slutet av året reste han på kallelse till Libanon, Israel och Grekland för att där giva ut av sin rika insikt i Guds ord.

Under tiden i Yokohama skrev en annan av Sionförsamlingens missionärer, Rhode Struble, »brev på brev« till Einar att han och Cela skulle komma med till Kenya och hjälpa honom. Rhode och hans hustru Gudrun var då hemma i Sverige men planerade att våren 1963 åka ut till Kenya – det blev dock först 1967. Den 17 juli 1965 reste emellertid Cela och Einar till Kenya för att arbeta i Nyere, 15 mil norr om Nairobi, troligen för att till slut ändå få missionera i Kenya. Av hälsoskäl tvingades de återvända redan året därpå. De anlände den 31 maj till Sverige.

Fältet de betjänat har ju burit en nyodlings karaktär och dessutom ligger ju platsen under ekvatorn, varför vi alla visste redan vid avresan att detta arbete kom att ställa stora krav på våra vänners hälsa. Gud har ändå uppehållit sina tjänare, men vi är glada för att de inte tog ytterligare risker, utan nu återvänt till hemlandet, för den vila de nu så väl behöver. (*Vår Horisont* juni 1966)

År 1967 var Cela och Einar i Sverige. Under en längre tid reste Einar som tolk tillsammans med en japansk pastor, Kakuwa, som var på besök i Sverige. Einar fick under året en kallelse från Tanzania (s. 215) att undervisa i »bibelskolan där« som det står i det protokoll då styrelsen i Sionförsamlingen behandlade Einars önskemål att få resa dit. Med »bibelskolan« menas sannolikt de båda bibelskolorna i Kigoma och Puge som Einar delade sin tid emellan. Han tillsammans med Cela lämnade Sverige den 4 augusti 1968. Pengar till utresan hade Einar samlat in. Elever var evangelister och äldste i Puge och Kigoma. Cela och Einar var tillbaka i Sverige i juni 1969.

Rhode Struble hade tagit fram en ordbok på swahili och den skulle tryckas 1969. En renskrivning av manuskriptet var nödvändig. Kostnaden beräknades till 3 000 kronor, ett belopp som Einar åtog sig att samla in.

Einar hade lovat att undervisa i bibelskolorna även 1970. Den här gången skulle inte Cela följa med. Han hade pengar i sin »privata« missionskassa för reskostnaderna men ville ändå att ett »andrahands-

offer« skulle tas upp vid något tillfälle. Han reste till Tanzania mot slutet av februari och tjänstgjorde i sammanlagt tre månader, först i Puge och sedan i Kigoma. I *Vår Horisont* publicerades i majnumret ett brev från Einar när han bröt upp från Kigoma. Han skriver:

Det har varit omkring 20 elever och de har verkligen varit tacksamma . När de hörde jag skulle fara, bad de mig ta extra lektioner och jag försökte gå dem till viljes så länge jag kunde. Man blir glad då det är intresse för Guds ord. Så har det även varit med arbetet i församlingen och även det har varit uppmuntrande. De har bett mig tala varje söndag och sista söndagen i båda mötena. Sångarna hade författat en avskedsång och så fick vi som avslutning se 16 personer vid korset.

Hans egentliga ärende var att berätta om påskhelgen:

Påskmötena kommer jag sent att glömma. Det var möten i kyrkan på långfredagen och på påskdagen, och den ganska stora kyrkan , som rymmer 1.000 var full av folk. Anden var verksam och syndare sökte frälsning hos den Uppståndne. På påskafton var vi uppe i Buhabergen. På natten regnade det våldsamt, och det var med bävan vi startade vår resa. Men Landrovern gjorde sin plikt, och regnet hade säreget nog ej varit så svårt uppe i bergen, så vi kom till målet utan bekymmer. Det är många kyrkor där uppe. Det var konferens i den största och den rymmer 1.000 personer. Den var snart full, och under dagens lopp var det minst lika mycket folk utanför. Det är en säregen inbärgningstid däruppe. För 14 år sedan var pingstväckelsen okänd. Huru mycket folk som har upplevt frälsning vet jag ej, men det är nog ett par tusen, och för varje vecka är det många som söker Herren. Det var min uppgift att tala i det möte som vi kunde deltaga i och en av bröderna däruppe tolkade från kiswahili till kiha, som är folkets språk. När mötet var över samlades vi vid en liten bäck som rinner fram i bergen, och det var en säregen syn att se folket strömma till från alla håll för att se på dopförrättningen. Även vallpojckarna drev sina hjordar ner till bäcken och i slutningen ovanför bäcken satt folk i massor. Det var troligen omkring 3.000 personer samlade. Solen lyste på kvinnornas röda skyngen, så man fick nästan ont i ögonen, och mitt ibland dem stod 128 dopkandidater. Det är ju lika mycket som en församling i Sverige. Då tre stycken döpte så gick det ganska fort. Det var kanske den mäktigaste påsk som jag någonsin varit med om.

Söndagen den 30 maj 1970 var det välkomstmöte i Linköping. Einar tycks ha kommit till Linköping på morgonen samma dag.

Slutord

Einar hade nog gärna återvänt till Tanzania 1971 men Celas hälsa sviktade och Einar bestämde därför att hans tid som missionär var slut. De var nu bosatta i Linköping. Einar var efterfrågad på många platser i Sverige som ledare av bibelstudieveckor och som predikant. Ämnet för de flesta bibelstudierna som var uppskattade gällde »tidshändelserna i profetians ljus«. Flera gånger varje år predikade han i Sionkyrkan och ledde bibelstudier.

Cela avled den 10 februari 1975. Hon hade då fyllt 76 år och varit sjuk sedan 1970. Hon var inte sängliggande men kunde inte aktivt delta i Sionförsamlingens möten. Avskedet var smärtsamt för Einar. Cela hade skapat trygghet i hans liv – något som hade betytt mycket för honom under årens lopp.

Saknaden gjorde att han år 1975 nästan varje vecka var bortrest för att leda bibelstudier, predika eller hålla missionsföredrag. Men efter årsskiftet drog han ner på antalet framträdanden – kanske nästan helt och hållet. Einar fick vara frisk fram till några år före sin död den 1 maj 1984. Han hade då fyllt 88 år. De sista åren var han multisjuk och sängliggande och fick daglig hjälp av hemtjänsten. Han uppskattade och kände stor tacksamhet till den kvinna som hjälpte honom.

Cela och Einar hade olika temperament och förmågor. Cela var lugn och eftertänksam medan Einar kunde reagera häftigt och omedelbart. Därmed är det inte sagt att han agerade olämpligt. Cela var mer praktiskt lagd än Einar. Ville Birger och Brynolf få hjälp med något som krävde bra handlag var det sin mor de vände sig till. Birger har berättat att när han och Brynolf ville ha en liten vagn på hjul, lagom stor för att en av dem kunde sitta på den så var det Cela som tillverkade en sådan. När kyrkan i Paoshan byggdes hade Einar inga synpunkter på hur man byggde men han granskade ritningar och undersökte till exempel allt virke som användes så att det inte var skadat på något sätt.

Einar var vetgirig, något som bland annat framgår av hans bok *Hedningarnas tider och tidsålderns avslutning* som innehåller referenser till åtskilliga historiska händelser. På sina resor i främmande länder besökte han antikvariat och köpte det som intresserade honom, främst teologi. Hans bibliotek omfattade 200–300 böcker, de flesta på engelska.

Bibeln med »alla dess hemligheter« var Einar enligt Birger »nästan besatt av«. Hans bibelsyn kan karakteriseras som biblicistisk, ett begrepp som inte är väldefinierat. Det ligger nära en bokstavlig tolk-

ning, men om andra utsagor i Bibeln talar för en annan mer sannolik tolkning, så väljer man den.

Einar ställde höga krav på sig själv men också på omgivningen. Han noterade och bekymrade sig över när hans missionärskollegor inte arbetade effektivt.

Cela var dotter till en bonde, som arbetat sig upp från att ha varit dräng och soldat, och hade en relativt bra ekonomi. Einars far var arbetare på en större gård och torde inte haft mer än vad som hörde till livets nödortft. Det var knappast möjligt för föräldrarna att försörja Einar när denne studerade på folkhögskolan som inte var avgiftsfri. Einar ska vid ett par tillfällen ha talat om ett stipendium. Sådana fanns vid folkhögskolorna och han var säkert kvalificerad för ett sådant. Även lantmannautbildningen i Danmark krävde uppoffringar. Enligt Birger ska Einar ha utnyttjat en möjlighet som fanns på skolan, nämligen att mot betalning arbeta på gården utöver det som ingick i utbildningen.

Einar tog sin tro på allvar. Bibelläsning och bön var prioriterade aktiviteter. Han tillbringade en stor del av sin »fritid« i bön på knä med en uppslagen bibel framför sig.

Som missionär och predikant var Einar uppskattad, men någon position som ledare inom missionärskåren eller inom Svensk pingstmission innehade han inte. Det finns ingenting i det han har skrivit som indikerar att han eftersträvade en sådan post.

Sonen Birger besökte Paoshan på 1980-talet. Under en promenad i staden pratade han med en kines, något som en annan kines kunde höra. Denne stoppade Birger och uttryckte sin förvåning över att Birger talade en Paoshan-dialekt. Det visade sig att mannen hade tillhört pingstförsamlingen i staden. Birger kom ihåg mannen trots att 30 år förflutit sedan de sågs. Mannen var nu baptist och baptisterna höll på att bygga en kyrka i Paoshan. Någon pingstförsamling fanns inte längre i staden.

Del IV

Bilaga och källförteckning

Bilaga

Yunnan-missionärerna

David Leffler, född 7/7 1887 i Stockholm; död 12/3 1977 i Stockholm Katarina.

David gifte sig 1913 med Hulda Elisabeth Mälström (född 1887). Båda var då baptister. Makarna fick fem pojkar, födda 1910, 1913, 1917, 1918 och 1920. Under sommaren och hösten 1920 avled hustrun och de två yngsta pojkarna i TBC. De tre barn som fick leva togs om hand av en kvinna som bodde i Lidingö.

Gerda Grahl var född 1891 i Dals-Ed i Dalsland; död 22/3 1927 i Yunnan.

Gerda gifte sig 15/3 1926 med David; barn: Margit Elisabeth född 22/3 1927 i Yunnan.

Judit Lindblom; född 1897 i Östra Hoby i Skåne; död 13/10 1988 i Stockholm Matteus (troligen bosatt i Nacka ålderdomshem vid sin död).

Judit gifte sig 1/1 1929 med David; barn: Charles Norris född 22/5 1930 i Bosnien-Hercegovina, död 29/10 1992 i Jönköping Sofia.

Einar Johansson; född 10/10 1894 i Adelöv i Jönköpings län; död 4/10 1974 i Jönköping Sofia.

Efternamnet ändrades så småningom till Fotsjö efter en släktgård i Adelöv.

Elfrida (»Frida«) Magnusson, född 14/6 1892 i Anderslöv i Skåne; död 18/1 1928 i Yunnan.

Frida gifte sig med Einar 23/3 1927; barn: Inga född 25/12 1927, död 9/6 1928 i Yunnan.

Anna Öberg, född 9/3 1905 i Själevad i Västernorrlands län; död 13/12 1992 i Jönköping Sofia.

Anna gifte sig 2/9 1933 med Einar; barn: Grace Ingeborg Mariann född 6/3 1937 i Storbritannien, Stig Gustav Samuel född 6/11 1938 i Själevad, Västernorrlands län, Bernt Einar Andreas född 2/9 1940 i Skurup i Malmöhus län, Rut Kerstin Anita född 30/12 1941 i Lund, Bo Göran Kaleb född 9/12 1945 i Jönköping Sofia.

Einar Karlsson, född 14/10 1895 i Dörby i Kalmar län; död 1/5 1984 i Linköping.

Cecilia Wahlsten, född 5/9 1898 i Oppeby, Östergötlands län; död 10/2 1975 i Linköping.

Cecilia gifte sig 9/2 1930 med Einar; barn: Brynolf född 18/11 1932 i Yunnan, död 23/4 1934 i Yunnan; Birger född 28/10 1934 i Yunnan, Brynolf född 14/1 1938 i Yunnan, död 1/7 2019 i Botkyrka, Stockholms län.

Karl Asp, född 19/12 1894 i Nävelsjö i Jönköpings län; död 12/2 1944 i Yunnan.

Hanna Andersson, född 14/12 1894 i Kräcklinge i Närke; död 6/1 1969 i Örebro Olaus Petri.

Hanna gifte sig med Karl »påskhelgen 1929«, troligen påskaftonen 30/3 1929; barn: Karl Samuel född 3/3 1930; David Emanuel född 19/5 1931 i Yunnan, Rut Hanna Maria född 5/4 1935 i Skärstad, Jönköpings län.

Rut gifte sig 28/4 1962 med Göte Alfons Henry Odlander född 19/9 1934. De flyttade omkring 1980 till Australien.

Zakris Zakrison, född 20/2 1891 i Ström i Jämtlands län; död 8/11 1980 i Bollnäs i Gävleborgs län.

Anna Svensson, född 20/11 1892 i Skanör i Malmöhus län; död 5/10 1980 i Bollnäs i Gävleborgs län.

Anna gifte sig med Zakris 1/5 1922; barn: Zeth född 29/9 1924 i Yunnan, Maj Ingrid född 25/5 1926 i Yunnan, Rune född 27/7 1929 i Yunnan, Lilly Salome född 11/12 1930 i Yunnan (inget av barnen var med vid utresan till Yunnan år 1946).

John Edwardsson, född 22/8 1896 i Tossene i Göteborgs och Bohus län; död 20/1 1951 i Göteborg Härlanda.

Alfhild Gudmundsson, född 26/5 1902 i Västra Frölunda i Göteborgs och Bohus län; död 24/2 1979 i Vällingby.

Alfhild gifte sig med John 10/12 1927; barn: **Astrid Eivor Debora** född 23/5 1930 i Yunnan – avskiljdes som missionär 1947.

Karin McLean, född år 1906 i Kina.

Ester Landberg, född 18/11 1900 i Grebo i Östergötlands län; död 10/12 1975 i Örtomt i Östergötlands län.

Ellen Schultz, född 18/6 1899 i Adolf Fredrik, Stockholm; död 7/2 1958 i Molla i Älvsborgs län.

Ellen var småskollärare.

Elsa Lindqvist, född 9/6 1903 i Tidaholm i Skaraborgs län; död 29/4 1964 i Tidaholm.

Siri Jonsson, född 30/3 1909 i Ölmstad i Jönköpings län; död 7/10 1941 i Yunnan.

Evert Andersson, född 19/9 1904 i Hällefors i Örebro län; död 22/4 1994 i Tranås.

Maria Johansson, född 31/12 1911 i Linderås i Jönköpings län; död 1/2 1993 i Tranås.

Maria gifte sig 31/12 1935 med Evert.

Edith Svensson, född 2/4 1899 i Asby i Östergötlands län; död 21/8 1975 och då folkbokförd i Moheda, Kronobergs län.

Alvar Carlsson, född 4/5 1902 i Lycksele i Västerbottens län; död 15/11 1937 i Yunnan.

Emy (»Emmy«) Ståhl, född 24/11 1905 i Falköping, Skaraborgs län; död 31/8 1991 och då folkbokförd i Sollentuna i Stockholms län.

Emy gifte sig 3/1 1937 med Alvar. Efternamnet ändrades så småningom till Centerflod; barn: Lennart född 25/1 1938 i Yunnan.

Agne Holmberg, född 13/2 1916 i Borg i Östergötlands län; död 17/2 1992 i Borg.

Britta Källmark, född 15/11 1916 i Norrköping Sankt Olai; död 1/4 2009 i Norrköping Sankt Johannes.

Britta gifte sig 6/5 1944 med Agne; barn: Torulf född 31/8 1945 i Norrköping, Ingvar född 27/2 1947 i Norrköping, Philip född 26/9 1949 i Indien, Barbro född 4/8 1952 i Indien, Bo Emanuel född 11/5 1957 i Indien.

Arthur Björkenfors, född 12/4 1909 i Hinneryd i Kronobergs län; död 10/11 1969 i Mölndal i Göteborgs och Bohus län.

Margit Andersson, född 30/7 1913 i Västerfärnebo i Västmanlands län; död 14/12 2004 i Mölndal i Göteborgs och Bohus län.

Margit gifte sig 2/11 1940 med Arthur; barn: Anita Margareta född 19/9 1941 i Gävle, Sven Lennart född 18/11 1942 i Gävle, Gudrun Birgitta född 6/12 1944 i Gustavi i Göteborgs och Bohus län, Bengt Rune född 24/8 1951 i Sri Lanka.

Thorsten Kopp, född 30/9 1914 i Gärdhem i Älvsborgs län; död 6/10 2007 i Trollhättan i Skaraborgs län.

Solveig Wilson, född 30/12 1914 i Tidaholm i Skaraborgs län; död 16/3 2012 i Trollhättan.

Solveig gifte sig med Thorsten 30/4 1943; barn: Roland John Gustaf född 8/6 1944 i Tidaholm i Skaraborgs län, Lennart Torsten Samuel född 6/6 1946 i Falköping i Skaraborgs län, Arnold Åke född 25/6 1950 i Yllestad i Skaraborgs län.

Sten Schwartz, född 13/11 1908 i Linderås i Jönköpings län; död 24/1 1973 i Stockholm Matteus.

Sten gifte sig 17/5 1931 med Edit Teresia Tillberg född 13/3 1907 i Emmis-löv i Kristianstads län. Hon avled 11/4 1935 i Linderås i Jönköpings län.

Maj Clementson, född 27/9 1917 i Stockholm Matteus; död 19/6 1970 i Stockholm Matteus.

Maj gifte sig 18/9 1943 med Sten; barn: Anita Christin född 10/12 1944 i Skellefteå i Västerbottens län, Birgitta Margareta född 21/1 1946 i Stockholm Matteus, Sten Göran född 23/5 1949 i Yunnan.

Ingrid Åberg, född 19/7 1912 i Maria Magdalena i Stockholm; död 19/10 1947 i Yunnan.

Märta Persson, född 24/4 1923 i Falköping; död 8/1 2017 i Örebro.

Anna Fältheim, född 7/1 1908 i Höja i Kristianstads län; död 9/12 1987 i Ängelholm.

Margareta Johansson, född 30/10 1907 i Torhamns socken i Blekinge län; död 17/1 1992 i Torsås socken i Kalmar län.

Källförteckning

Opublicerade källor

Linköping: Pingstkyrkan i Linköpings arkiv (PLa)

Stockholm: Pingst – arkiv & forskning

Rikard Fris arkiv

Venzel Nilssons dagböcker (VNd)

Arninge: Riksarkivet

Svenska Missionsförbundets arkiv

- Svenska Missionsförbundets årsberättelse för år 1949

Publicerade källor

Andersson, Evert 1945, *Flykten undan japanerna*.

Asp, Hanna 1948, *Han föll på sin post*.

Dagen

Evangelii Härold

Gäreskog, Marianne och Roland 2010, *Lewi Pethrus i konflikt; Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (nr 11 i ISPF:s skriftserie).

Gäreskog, Roland 2017, *Utanför lägret. En berättelse om missionären och evangelisten Otto Witt* (nr 20 i ISPF:s skriftserie).

Holmberg, Agne 1945, *Japanerna kommer*.

Holmkvist Nyström, Carin 1998, *Svensk Pingstmission i Tanzania*.

Hägerdal, Hans 2023, *Mao Zedong och det kommunistiska Kina*.

Johannesson, Jan-Endy 2025, *Svensk pingstmission i Kina* (nr 27 i ISPF:s skriftserie).

Karlsson, Einar 1951, *Så gick det för Viktorsson*.

McLean, Sigrid 1927, *Över tjugo år i Kina*.⁸

Morgonstjärnan 1928. Förlaget Filadelfias jultidning för uppbyggelse och missionsintressets höjande.

---

⁸ <https://www.nordvarmland.com/istid/page.php?id=148>, där kapitlen 13–15 finns återgivna. Citatet är hämtat från tredje stycket.

Nilsson, Nils-Olov 2024, *The Swedish Pentecostal Movement 1913–2000; The Tension between Radical Congregationalism, Restorationism and Denominationalism* (nr 25 i ISPF:s skriftserie).

Nilsson, Venzel 2018, *Minnen och händelser i mitt liv*.

Pethrus, Lewi 1953, *Den anständiga sanningen*.

Pethrus, Lewi 1955, *Hos Herren är makten*.

Styffe, Torleif 1987, *Klippt och skuret om norra Värmland*.⁹

Taube, Carl 1949, *Nanking, Yenan, Moskva och Washington*.

---

⁹ <https://www.nordvarmland.com/istid/page.php?id=2851>, där texten finns återgiven.

SKRIFTER UTGIVNA AV INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR PINGSTFORSKNING

1. Bertil Carlsson, *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen* (2008); nyutgåva
2. Bertil Carlsson, *Organizations and Decision Procedures within the Swedish Pentecostal Movement* (2008); nyutgåva
3. Bertil Carlsson, *Vårt behov av sanning* (2008)
4. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen och tidningen Dagen – från sekt till kristet samhälle 1907–1963* (2009); nyutgåva
5. Carl-Erik Sahlberg, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället – en studie kring tidningen Dagen 1964–1974* (2009); nyutgåva
6. Rhode Struble, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947* (2009); nyutgåva
7. *Pingstväckelsens riktlinjer* (2016/2009); nyutgåva, redaktionell text uppdaterad 2016
8. Börje Norlén och Georg Kjellberg, *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet* (2010); nyutgåva
9. Joel Halldorf, *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951* (2010); nyutgåva
10. Torsten Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu. Valda publikationer 1947–2002 med anknytning till Pingströrelsens historia och tankevärld* (2010)
11. Marianne och Roland Gäreskog, *Lewi Pethrus i konflikt. Om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen* (2010)
12. Nils-Eije Stävare, *Georg Gustafsson – församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen* (2011); nyutgåva
13. Marianne och Roland Gäreskog, *Sprängbataljonen. En tidig pingströrelse* (2011)
14. Magnus Wahlström, *Forskning och självreflektion i Pingströrelsen 1973–2008. En sammanställning av reaktioner i tidningar och tidskrifter på flera av de större forskningsarbeten som gjorts inom Pingströrelsen* (2012)

15. Carl-Gustav Carlsson, *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning* (2013); nyutgåva
16. Roland Gäreskog, *Pingstväckelsen inom Metodistkyrkan i Sverige åren 1907–1922* (2013)
17. Roland Gäreskog, *Andrew Ek. Några skeden i hans liv som missionär, predikant och nödhjälpsarbetare* (2015)
18. Magnus Wahlström (red.), *Andens dop och nådegåvorna. Ett ekumeniskt »pingstmöte« i Stockholm 1918. Referat från mötet med efterskrift om ekumeniska ansatser i den unga pingstväckelsen.* (2016)
19. Roland Gäreskog, *Om Pingstväckelsens riktlinjer. Anteckningar om skriften och den tidiga pingstväckelsen i Tyskland* (2016)
20. Roland Gäreskog, *Utanför lägret. En berättelse om missionären och evangelisten Otto Witt* (2017)
21. Gunilla Nyberg Oskarsson, *Svensk pingstmission i Burundi 1935–1985* (2020)
22. Marianne och Roland Gäreskog, *De pingstbetonade. En pingströrelse inom Svenska Missionsförbundet* (2020)
23. Göran Gustafson, *Kampen om de redan frälsta. Svenska Missionsförbundet och pingstväckelsen i konflikt under 1920- och 1930-talet; nyutgåva* (2023)
24. Mattias Sennehed, *Wasti Feldt – forskningsbiografi om kvinnligt föreståndarskap i Pingströrelsen* (2023)
25. Nils-Olov Nilsson, *The Swedish Pentecostal Movement 1913–2000. The Tension between Radical Congregationalism, Restorationism and Denominationalism* (2024)
26. Hans Bernskiöld, *Salige Manne och undren – om tro och helande inom Pingströrelsen* (2025)
27. Jan-Endy Johannesson, *Svensk pingstmission i Kina* (2025)
28. Marianne och Roland Gäreskog, *Missionärerna Cecilia och Einar Karlsson och deras fält i Yunnanprovinsen i Kina* (2025)

Missionärerna Cecilia och Einar Karlsson och deras fält i Yunnanprovinsen i Kina

Marianne och Roland Gäreskog

Under första halvan av 1900-talet var Kina den svenska pingströrelsens stora missionsfält med verksamhet i sju delar av landet. På grund av inbördeskrig och senare kulturrevolution blev andra halvan av 1940-talet dramatisk och missionärerna fick slutligen lämna landet.

Den här boken fokuserar på makarna Cela och Einar och pingstmissionärernas arbete i Yunnanprovinsen. Cecilia Wahlsten var Sionförsamlingen i Linköpings första missionär. Hon kallades Cela och avskildes hösten 1928 som missionär i Kina. År 1930 gifte hon sig med Einar Karlsson som var utsänd till samma plats av Betelförsamlingen i Edsbyn.

Förutom att beskriva makarnas liv, missions-tjänst och arbetet i Yunnanprovinsen ges en bred inblick i hur svensk pingstmission fungerade under den aktuella tiden, missionärernas livssituation och kampen när det land man upplevt sig kallad till stängs.